Nauka o języku i ortografia. Podręcznik

REFORMA 2017

Z SŁOWĄ UŚMIECHEM

Oznaczono zmiany i wykreślenia

E-book na eduranga.pl

PODSTAWA 2024

Język polski

4

WSiP

szkoła podstawowa

Drogi WSiP,

Nigdy bym nie publikowała publicznie książek wydawnictw, które działają na uczciwych zasadach.

Wasza firma jednak promuje masowy dodruk, całkowicie niepotrzebnych książek, które mogłyby być zastąpione wersjami elektronicznymi!

Co prawda e-booki są dostępne na waszej stronie, jednak:

- W przeciwieństwie do fizycznej książki, licencja na e-book kończy się po roku. Oznacza to,
- że jeżeli moja córka chciałaby powtórzyć sobie całą wiedzę do matury, musiałabym jej kupić wszystkie wasze książki od nowa.
- Waszych e-booków nie da się pobrać! Wymagają one dostęp do internetu, co uniemożliwia ich użycie na naszej wsi, gdzie zasięg jest ograniczony.
- Wasze e-booki nie działają na telefonach komórkowych!
- Wasze e-booki sprzedawane są po tej samej (albo wyższej) cenie co regulame książki. Cena e-booka powinna być niższa, gdyż e-booki wymagają elektronicznego czytnika (tabletu)!

Czas rozpocząć nową erę, w której papier nie jest bezczelnie marnowany dla pieniędzy. Przedstawiam e-book, który spełnia wszystkie oczekiwania uczniów.

Dbajmy o środowisko, zróbmy to dla młodych pokoleń.

Spis treści

Jak korzystać z podręcznika • 5

Litery i głoski

Alfabet • 8
Głoska a litera • 12
Samogłoski i spółgłoski • 15
O różnych funkcjach głoski *i* • 17
O sylabach • 19
To już znamy, powtarzamy
Litery i głoski na sposób aktorski • 22
Pół żartem, pół serio
Podwórkowy tor przeszkód • 24
Wiem, umiem, rozumiem
Między lekcjami – sprawdzian • 26

Części mowy

Czasownik i jego znaczenia • 30
Formy osobowe i nieosobowe czasownika • 36
Czas teraźniejszy czasowników • 41
Czas przeszły czasowników • 45
Czas przyszły czasowników • 52
Rzeczownik i jego znaczenia • 56
Liczba i rodzaj rzeczownika • 58
Rzeczowniki własne i pospolite • 62
Przymiotnik i jego znaczenia • 65
Liczba i rodzaj przymiotnika • 68
Przysłówek i jego znaczenia • 73
To już znamy, powtarzamy
Wyprawa do krainy gramatyki • 76
Pół żartem, pół serio
W gościnie u części mowy • 78
Wiem, umiem, rozumiem
Spacerkiem po częściach mowy – sprawdzian • 82

Piszę poprawnie część 1

Słownik ortograficzny • 86
Pisownia wyrazów z ***rz*** • 90
Pisownia wyrazów z ***ż*** • 95
Pisownia wyrazów z ***rz*** i ***ż*** • 99
Pisownia wyrazów z ***ó*** • 103
Pisownia wyrazów z ***u*** • 106
Pisownia wyrazów z ***ó*** i ***u*** • 110
To już znamy, powtarzamy
Krajobrazy ortograficzne • 114
Pół żartem, pół serio
Nie tylko o narciarzach • 116
Wiem, umiem, rozumiem
Zimowa muzyka – sprawdzian • 120

Wypowiedzenia i części zdania

O różnych wypowiedzeniach i intencjach mówiącego • 124
Znaki interpunkcyjne • 127
Zdania i równoważniki zdań • 130
Podmiot i orzeczenie – związek główny w zdaniu • 134
Zdania pojedyncze nierozwinięte i rozwinięte • 139
Grupa podmiotu i grupa orzeczenia • 143
O związkach wyrazowych w zdaniu • 147
To już znamy, powtarzamy
Składniowe pejzaże • 154
Pół żartem, pół serio
Na szkolnej wycieczce • 156
Wiem, umiem, rozumiem
Powtarzanie z łąką w tle – sprawdzian • 160

Wyrazy, znaki i komunikaty

O synonimach • 164
O mowie niewerbalnej • 167
Mowa znaków • 170
To już znamy, powtarzamy
Słowa, słowa, słowa • 174
Pół żartem, pół serio
W wesołym miasteczku • 176
Wiem, umiem, rozumiem
Uciekły słowa ze słownika... – sprawdzian • 179

Piszę poprawnie część 2

Pisownia wyrazów z ***h*** • 184
Pisownia wyrazów z ***ch*** • 188
Pisownia wyrazów z ***h*** i ***ch*** • 192
Pisownia ***nie*** z różnymi częściami mowy • 198
Pisownia wyrazów z ***ą*** i ***ę*** • 202
Pisownia wyrazów wielką i małą literą • 207
Powtórzenie pisowni wyrazów z ***rz***, ***ż***, ***ó***, ***u***, ***h***, ***ch*** • 212
To już znamy, powtarzamy
Krajobrazy ortograficzne • 216
Pół żartem, pół serio
Podchody ortograficzne • 220
Wiem, umiem, rozumiem
Rozterki przed podróżą – sprawdzian • 224

Indeks terminów językowych • 228
Źródła ilustracji i fotografii • 229

Jak korzystać z podręcznika

Lekcja rozpoczyna się **tematem**.

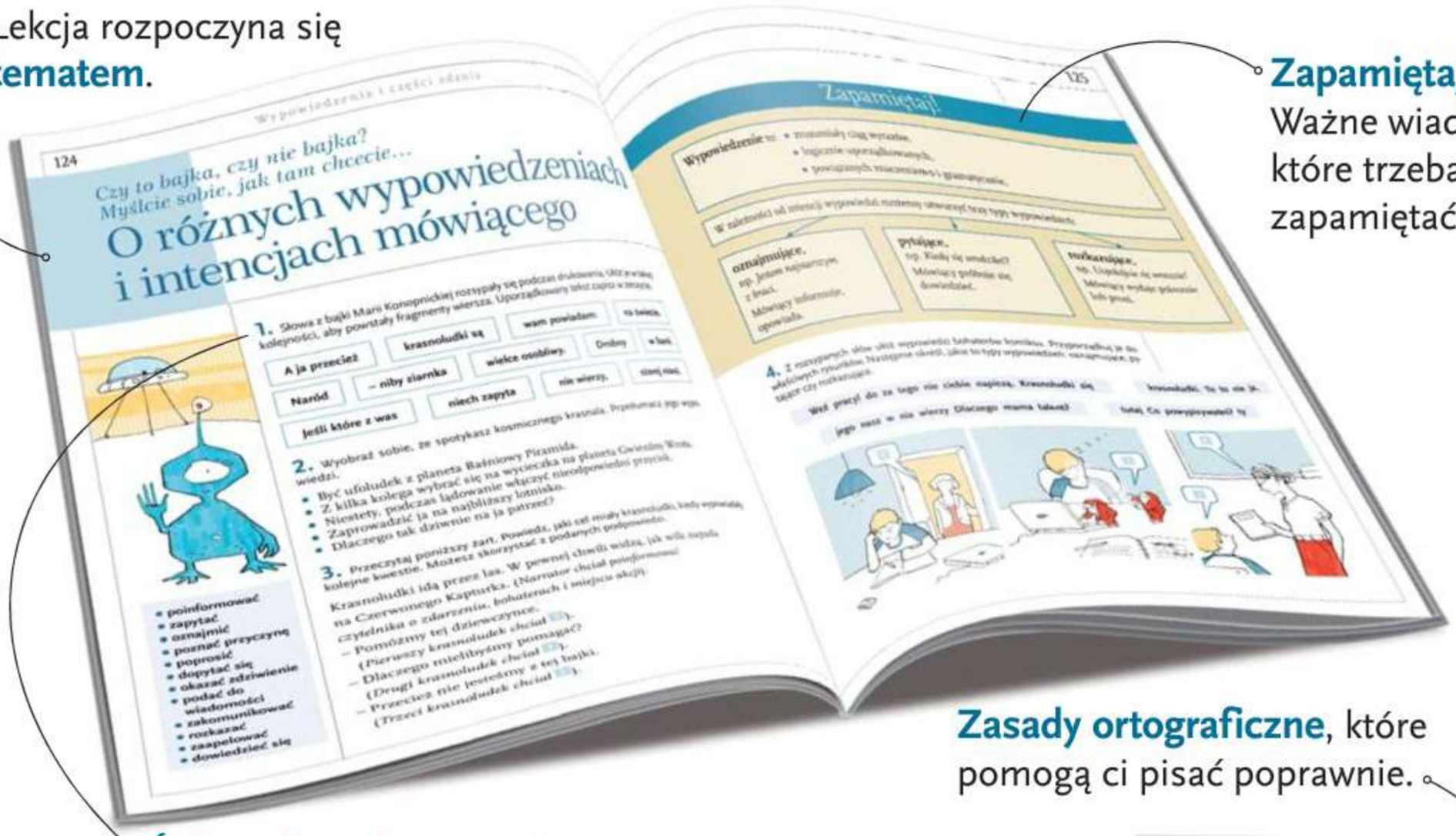

Zapamiętaj!
Ważne wiadomości, które trzeba zapamiętać.

Zasady ortograficzne, które pomogą ci pisać poprawnie.

Ćwiczenia wstępne, które pozwolą ci lepiej zrozumieć zagadnienia językowe.

Wiem, umiem, rozumiem
Test pomoże ci sprawdzić, co już wiesz i potrafisz.

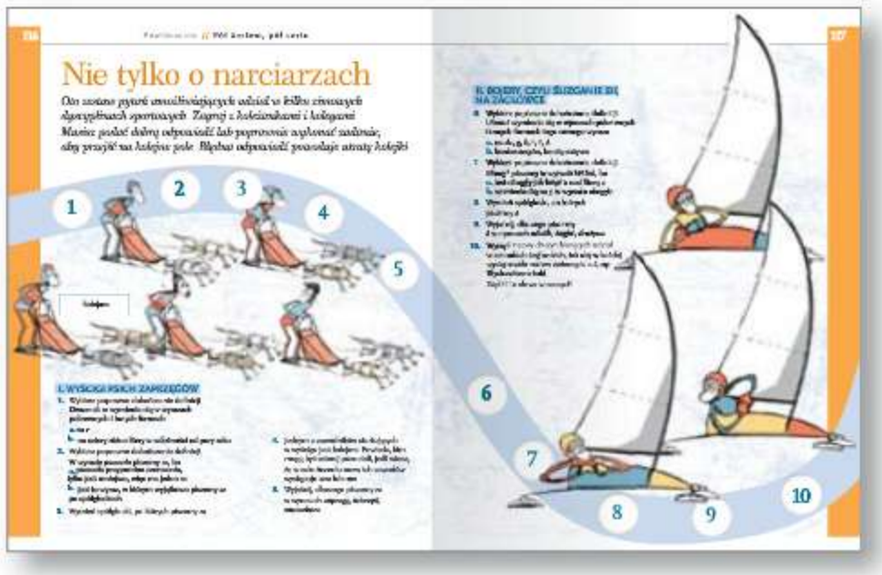

Pół żartem, pół serio
Gry i zabawy ułatwią ci powtórzenie materiału.

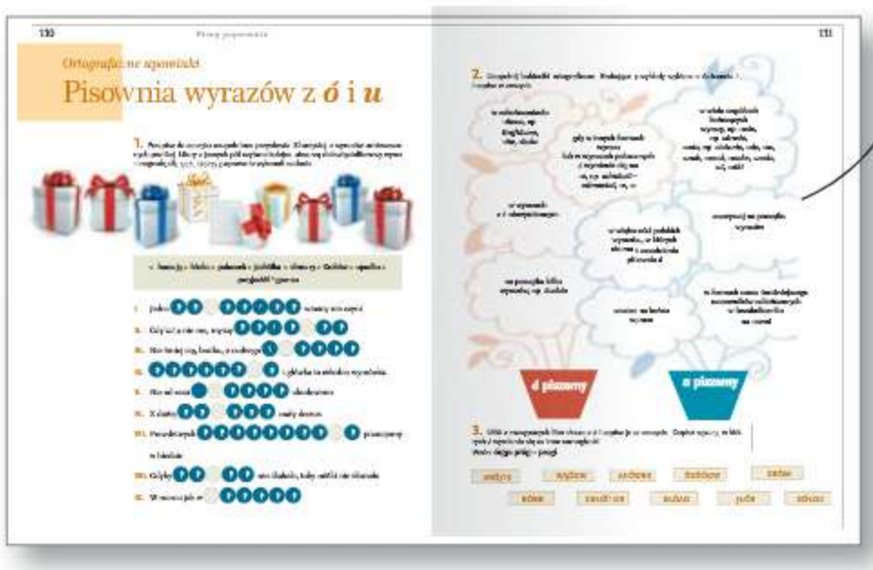

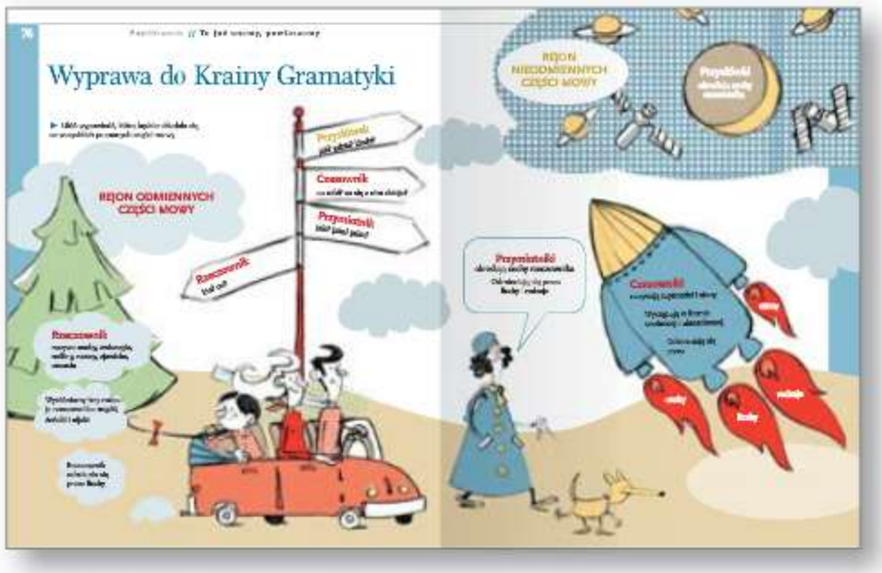

To już znamy, powtarzamy
Podsumowanie w formie graficznej uporządkuje twoją wiedzę.

3. Uzupełnij w zeszycie żartobliwą historyjkę podanymi wyrazami. Powiedz, o czyjej czynności lub czyim stanie informuje każdy z nich.

Dyrektorka szkoły ? korytarzem obok klasy, z której ? straszny wrzask.

W zadaniach, których treść wymaga uzupełnień, znajdziesz pola ze znakami zapytania – pamiętaj, by odpowiedzi pisemnych udzielać w zeszycie.

Litery i głoski

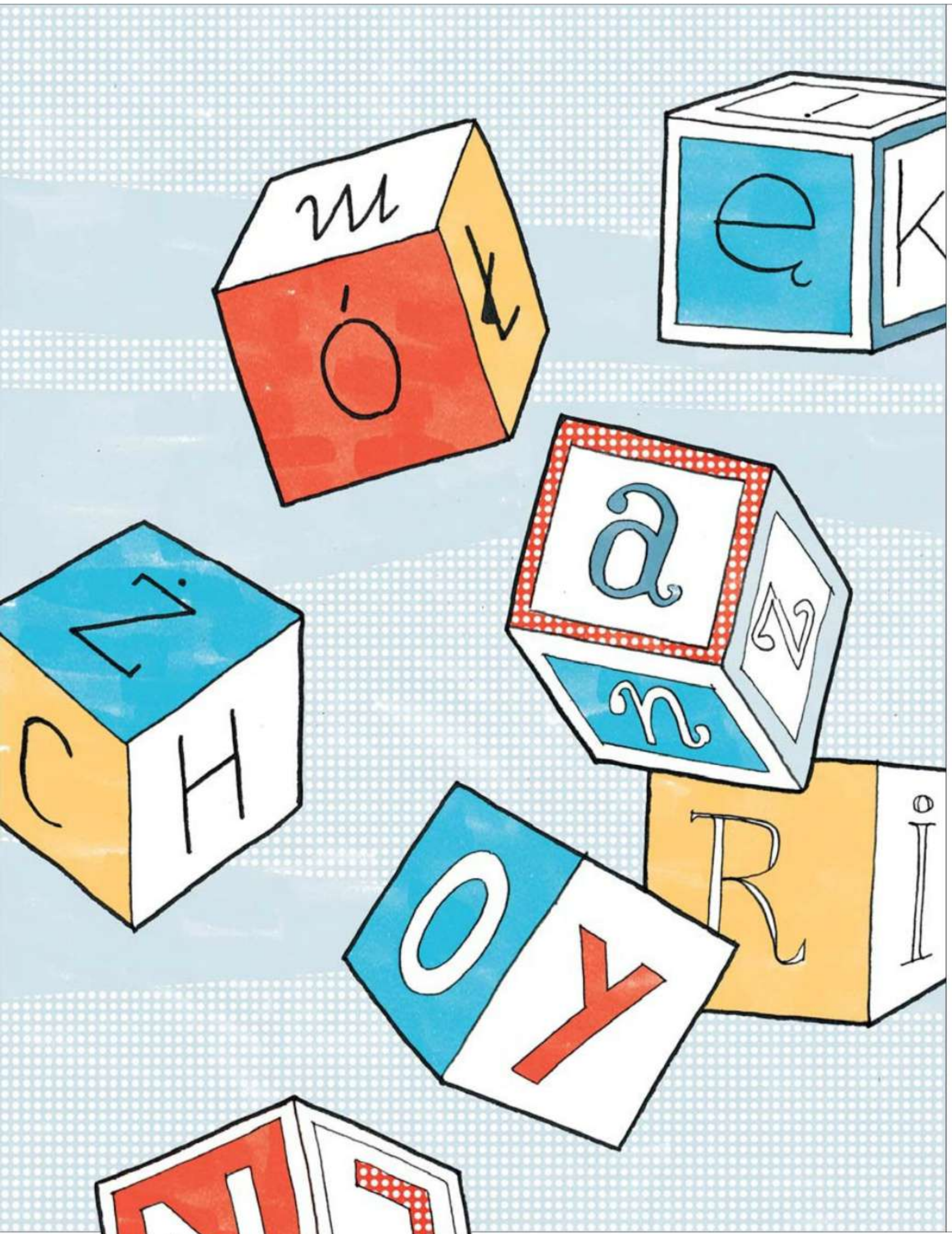

Dowiesz się:

- jak głoski wpływają na znaczenie wyrazu,
- jaką funkcję pełnią samogłoski, a jaką spółgłoski,
- czym jest sylaba.

Nauczysz się:

- układać wyrazy w kolejności alfabetycznej,
- odróżniać głoskę od litery,
- dzielić wyrazy przy przenoszeniu.

A, be, ce... uczę się. Zabawa literami

Alfabet

1. Ze wskazanych znaków ułóż słowo, które będzie tematem lekcji. Licz od lewej strony.

I	m	n	a	ę					
II	ć	dź	ń	ś	ź				
III	j	l	ł	m	n	ń	r		
IV	a	ą	e	ę	i	o	u	y	
V	b	d	dz	dż	g	e	z	ż/rz	
VI	c	cz	ch/h	f	k	p	s	sz	t

Trzecia litera z I rzędu.
Druga litera z III rzędu.
Czwarta litera z VI rzędu.
Pierwsza litera z IV rzędu.
Pierwsza litera z V rzędu.
Trzecia litera z IV rzędu.
Ostatnia litera z VI rzędu.

Wiem więcej

Pierwszą literą alfabetu greckiego jest **alfa**, drugą – **beta**, a ostatnią – **omega**. Słowo *alfabet* pochodzi od nazw dwóch pierwszych liter. Zwrot *być alfą i omegą* oznacza: wiedzieć wszystko na jakiś temat, być autorytetem w jakiejś dziedzinie.

2. W XVIII wieku popularną zabawą była gra w abecadło. Polegała na tym, że uczestnicy wymyślali zdania, w których imiona osób oraz nazwy krajów i rzeczy zaczynały się na tę samą literę alfabetu, np. *Anastazja przyjechała z Armenii i przywiozła arbuzy*. Utwórz podobne zdania z literami ***B***, ***C*** i ***D***.

Zapamiętaj!

Alfabet to zbiór wszystkich liter ułożonych według ustalonej kolejności.
W języku polskim to:

litera	a	ą	b	c	ć	d	e	ę	f	g	h	i
nazwa	a	ą	be	ce	cie	de	e	ę	ef	gie	ha	i
litera	j	k	l	ł	m	n	ń	o	ó	p	q	r
nazwa	jot	ka	el	eł	em	en	eń	o	o*	pe	ku	er
litera	s	ś	t	u	v	w	x	y	z	ź	ż	
nazwa	es	eś	te	u	fał	wu	iks	igrek	zet	ziet	żet	

* ***o*** kreskowane.
q, ***v***, ***x*** – litery używane w wyrazach obcego pochodzenia.

O kolejności alfabetycznej decydują pierwsze lub – jeżeli wyrazy rozpoczynają się tak samo – kolejne litery, np. *Ala, ale, alfa*.

W polskim piśmie stosuje się też dwuznaki, np. *ch, cz, dz, dź, dż, rz, sz*.

3. Przeczytaj wiersz, wymawiając głośniej pierwsze głoski wyrazów, a następnie wykonaj polecenia.

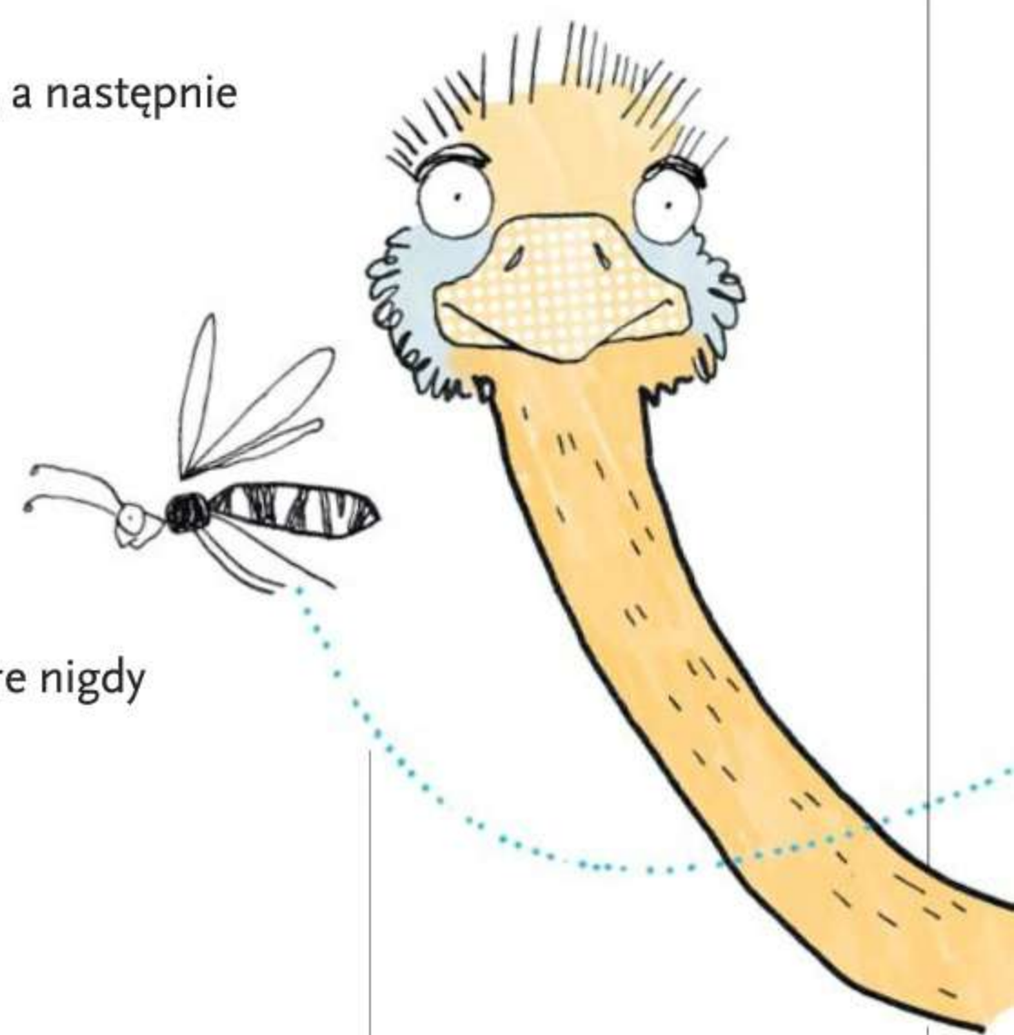

Małgorzata Strzałkowska *Abecadło* (fragment)

[...] ara budzi cara, durne emu fika,
gna hiena i jenot krokiem lunatyka,
łypie mors na osę, pstry rak sadzi tuje
upiór woła yeti, zaś źrebak żongluje.

Wymień litery alfabetu nieuwzględnione przez poetkę. Wskaż te, które nigdy nie rozpoczynają słowa.

4. Ułóż wyrazy w kolejności alfabetycznej.

- wydawca, pisarz, korektor, redaktor
- komiks, kabaret, kulturalny, kreować
- książka, księgozbiór, księgarnia, książkowy

5. Wyobraź sobie, że do Biblioteki Jagiellońskiej – jednej z największych bibliotek w Polsce – prowadzi droga przez labirynt. Dotrzesz tam trasą wyznaczoną przez kolejne litery alfabetu. Wskaż ją.

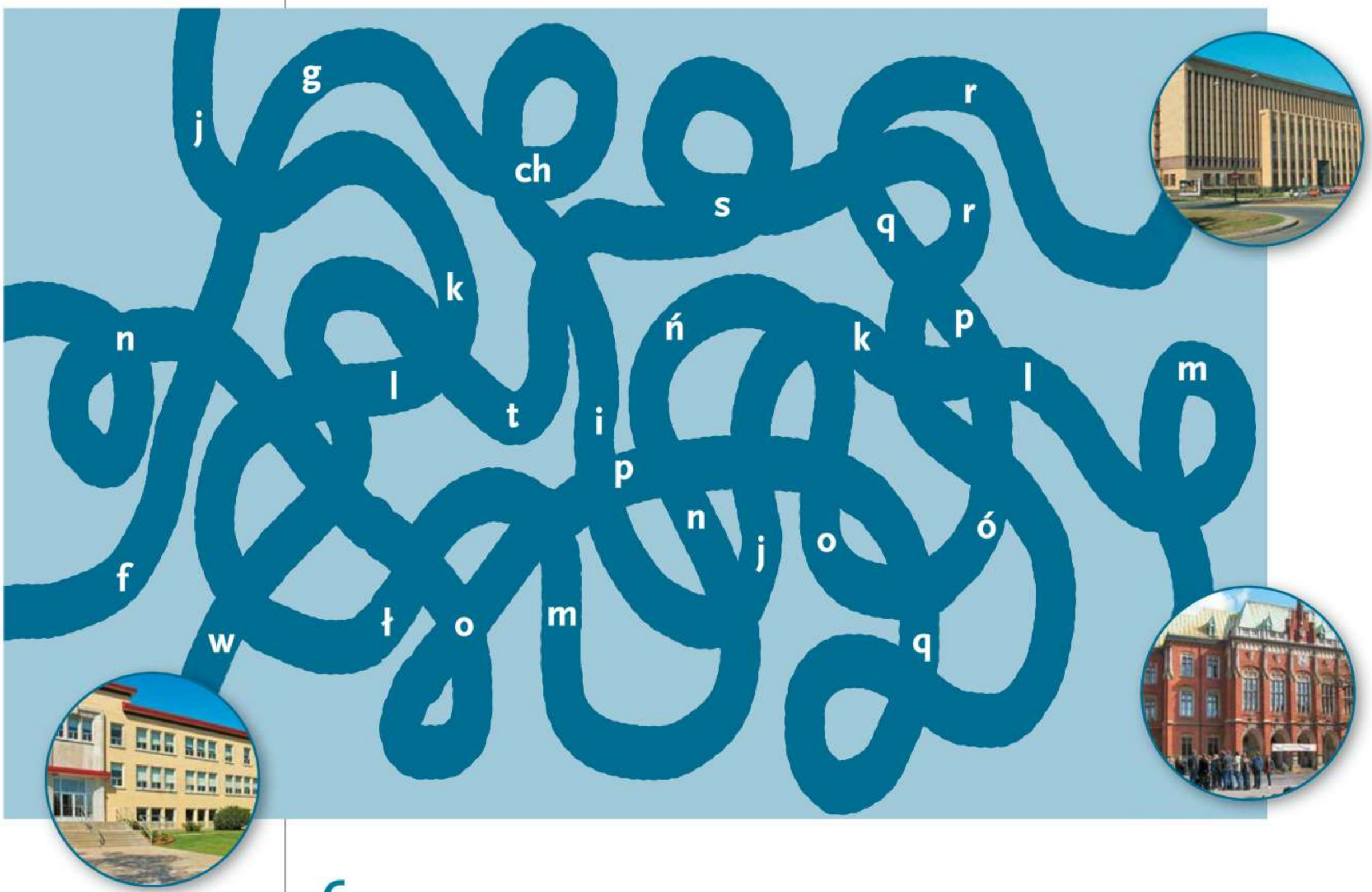

6. W sejfach Biblioteki Jagiellońskiej znajdują się pewne cenne dokumenty. Jeżeli chcesz się dowiedzieć, co to za skarby, musisz złamać szyfr. Cyfry oznaczają kolejne litery alfabetu.

- ***De revolutionibus...*** Mikołaja Kopernika
  22 – 12 – 7 – 24 – 30 – 20 – 6 – 24 – 28 – 14
- Pamiątka po Fryderyku Chopinie
  1 – 28 – 27 – 20 – 10 – 24 – 1 – 9
- Dary polskich laureatów Nagrody Nobla w dziedzinie literatury
  24 – 8 – 14 – 20 – 22 – 12 – 25 – 32

Dopasuj odgadnięte wyrazy do podanych definicji.

- Własnoręczny podpis
- Pierwsze drukowane wydanie utworu
- Tekst napisany ręcznie

7. Uporządkuj książki w kolejności alfabetycznej według nazwisk autorów.

Wskaż, które z tych książek bibliotekarz powinien ustawić na półkach oznaczonych literami:

• A–J • K–N • O–R • S–Ż

8. Dobierz tytuł, który pasuje do informacji zapisanych w wyszukiwarce katalogu on-line. Początkowa litera tytułu jest dwudziestą drugą literą alfabetu.

• *Szaleństwa panny Ewy* • *O dwóch takich, co ukradli księżyc*
• *Panna z mokrą głową*

Aby odróżnić literę od głoski, wystarczy choć trochę znać język polski

Głoska a litera

1. Policz litery i poszczególne dźwięki mowy w wyrazach nazywających rzeczy przedstawione na fotografiach.

Wzór:

k | a | l | e | n | d | a | r | z – 9 liter

[**k – a – l – e – n – d – a – rz**] – 8 dźwięków mowy

2. Przeczytaj fragment wiersza. Wypowiedz głośno podkreślone słowa i zanotuj w zeszycie według wzoru dźwięki mowy, które słyszysz.

Jan Brzechwa ***Nowy rok szkolny*** **(fragment)**

Idę przez gwarne korytarze,
Widzę coraz to nowe twarze,
A oto dawny mój kolega,
Już mnie zobaczył, już podbiega,
– Gdzie byłeś w lecie? Zbierasz znaczki?
– Czy masz już swoje miejsce w szatni?
– Patrz, nauczyciel jakiś nowy?
Ach, te okrzyki, te rozmowy...

Wzór:

k	o	r	y	t	a	rz	e

3. Wyszukaj w tekście wiersza wyrazy, które mają:

- tyle samo dźwięków mowy co liter,
- o jeden dźwięk mowy mniej niż liter,
- o dwa dźwięki mowy mniej niż liter.

Zapamiętaj!

- **Głoska** to najmniejszy dźwięk mowy, który możemy wyodrębnić w wyrazie.
- **Litera** to zapisany znak głoski.

Niektóre głoski zapisujemy za pomocą dwóch liter,
np. wyraz *wrzos* ma cztery głoski [**w–rz–o–s**], a pięć liter: **w | r | z | o | s**.

4. Przerysuj i wypełnij kwestionariusz osobowy, aby wziąć udział w konkursie na ucznia roku. W każdą kratkę wpisz tylko jedną literę.

Imię
Nazwisko
Zainteresowania
Osiągnięcia

5. Policz, ile głosek oraz ile liter jest w każdym wyrazie podanego zdania.

6. Powiedz, jakimi literami należy uzupełnić podane wyrazy, a następnie ułóż zdania z wybranym wyrazem z każdego zestawu.

- ***u*** czy ***ó***

  m ? zykalny, ? talentowany, tr ? jka, ? łożyć, ? smy, c ? d

- ***ż*** czy ***rz***

  ? adko, ? aden, p ? yjaciel, pot ? eba, sko ? ysta, pomo ? e

- ***ch*** czy ***h***

  ? ałas, ? roni, u ? o, słu ? awka, ? umor, ? oroba, zawa ? ał się

7. Przyjrzyj się rysunkowi i wymień nazwy znajdujących się na nim elementów. Następnie wskaż te wyrazy, które zawierają spółgłoskę oznaczaną dwiema literami.

- **życie**
- **być**
- **data**
- **dzień**
- **ciało**
- **nos**

8. Sprawdź, jaki wpływ mają pojedyncze głoski na znaczenie słowa. Utwórz od każdego słowa podanego na marginesie nowy wyraz, zmieniając tylko jedną głoskę.

Wzór: **marka – tarka – Mirka – mapka – Marta**

Nasze fonetyczne troski…*

Samogłoski i spółgłoski

1. Wypowiedz podane niżej głoski, obserwując w lusterku ruchy warg. Wskaż te głoski, przy których wymawianiu nie można szeroko otworzyć ust.

t – rz – e – b – a p – o – sz – a – l – e – ć

2. Powiedz, jaką literą należy uzupełnić każdy z wyrazów w zestawie. Wymyśl podobny zestaw słów i zapisz go w zeszycie.

- d ? ch, brz ? ch, r ? ch
- k ? s, wł ? s, gł ? s
- m ? ż, w ? s, wstrz ? s

* **fonetyczny** – dotyczący nauki o głoskach (fonetyki).

Zapamiętaj!

Głoski dzielimy na:

samogłoski: ***a, ą, e, ę, i, o, u*** (*ó*), ***y***.
Wymawiamy je głośniej, z szerzej otwartymi ustami. Dzięki nim można tworzyć wyrazy.

spółgłoski, np. ***b, c, d***.
Przy ich wymawianiu narządy mowy (m.in. język, zęby, wargi) zbliżają się do siebie lub dotykają się. Spółgłoski zwykle nie tworzą wyrazów samodzielnie, do nielicznych wyjątków należą np. *w, z, brr*.

3. Wskaż samogłoski w każdym wyrazie podanego zdania.

Szkoła nie musi być nudna, o dobrą atmosferę warto dbać.

4. Wskaż spółgłoski w każdym wyrazie podanych zdań.

Co to jest lekcja? Jest to czas potrzebny na przygotowanie się do przerwy.

5. Podziel litery na dwie grupy: samogłoski i spółgłoski. Z wybranych liter ułóż jak najdłuższe wyrazy. Zapisz je w zeszycie.

c i a z n w i e s z k d z a t m i u c z n y m o s k t o r n
i a r b z ż y ł y z e ń t e ż s z k o c z i o n z ł o e k m i
ę w i d z y n a n i a m i a l e ę w o l s t r z e u c

6. Z rozsypanki literowej ułóż wyrazy, nazywające wyposażenie ucznia w dawnej szkole.

- **e, a, j, k, t** – dawniej zeszyt.
- **a, a, a, ł, r, k, m, z** – szklany pojemnik na atrament, umieszczany w ławce szkolnej lub na biurku.
- **a, a, ó, k, l, s, t, w** – cienka, wydłużona blaszka z ostrym końcem, umieszczona w obsadce, służąca do pisania atramentem.

7. Czasem lekcje w szkole przypominają jazdę na pewnym urządzeniu. Poznasz jego nazwę, jeżeli uzupełnisz wyraz spółgłoskami wybranymi z podanego zestawu czytanymi po kolei.

- **a, u, r, ę, e, l, ą, l, i, r, ó, c, y, s, t, o, r, ę**

◆	o	◆	◆	e	◆	◆	o	a	◆	◆	e	◆

Stosując tę samą regułę, odkryj nazwę innego urządzenia wywołującego duże emocje.

- **u, d, ó, b, ę, l, ą, s, k, i, y, m, ł, n**

◆	i	a	◆	e	◆	◆	◆	i	◆	◆	y	◆

8. Uzupełnij wyrazowe karuzele. Powiedz, jaką samogłoskę trzeba wstawić w środkową część każdego schematu, aby litery czytane w kolejności od niebieskiego do żółtego kółka tworzyły trzygłoskowe słowa.

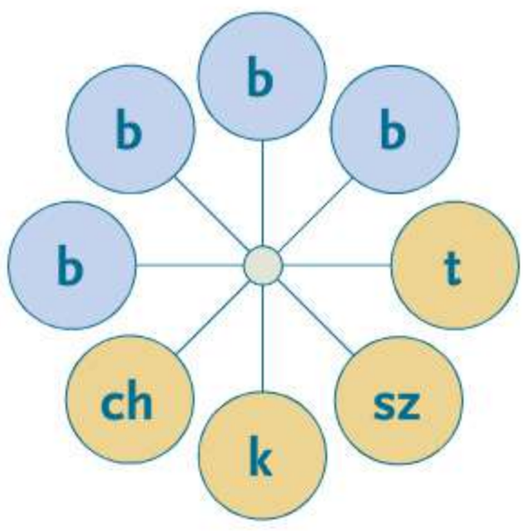

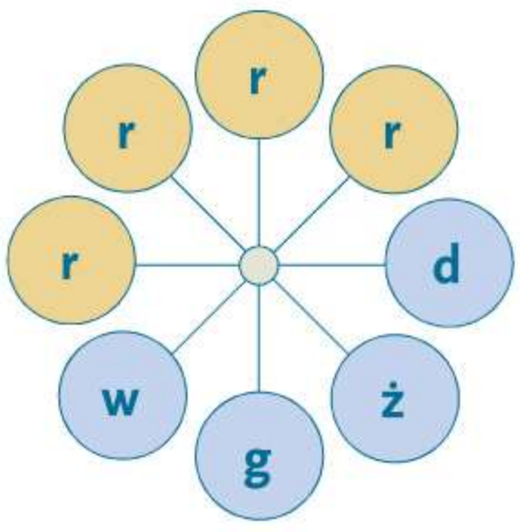

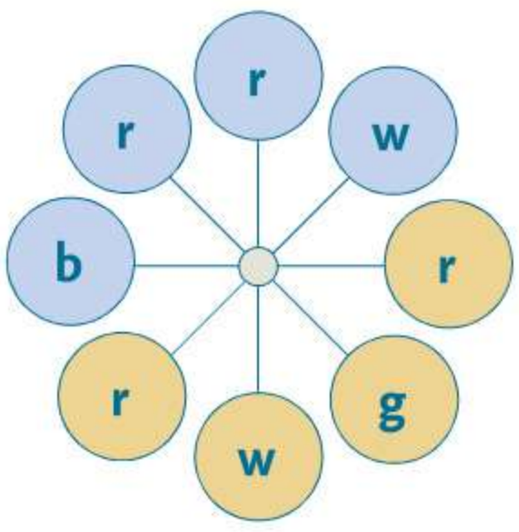

„I" kłopoty sprawić może, lecz ćwiczenie ci pomoże

O różnych funkcjach głoski *i*

1. Z wypowiedzi uczniów wypisz do zeszytu wyrazy zawierające ***i***. Pokoloruj na zielono te, w których litera ***i*** występuje obok innej samogłoski, a na żółto – pozostałe.

2. Dokończ wyrazy zaczynające się od podanych cząstek. Zacznij od dodania spółgłoski.

• **bia-** • **bi-** • **dzia-** • **dzi-** • **kie-** • **ki-** • **sia-** • **si-** • **zie-** • **zi-**

Zapamiętaj!

Litera ***i*** pełni różne funkcje.

Może **oznaczać samogłoskę**, np. w wyrazie *iskra* (gdy znajduje się przed spółgłoską).

Może **być tylko znakiem miękkości spółgłoski**, np. w wyrazie *piątka* (gdy znajduje się przed samogłoską).

Może **oznaczać samogłoskę** i jednocześnie **być znakiem miękkości** poprzedzającej ją spółgłoski, np. w wyrazie *cisza*.

3. Przepisz wyrazy do zeszytu i podziel je na głoski.

- cisza
- siedzieli
- zdanie
- pisali
- pięć
- niedziela
- boisko
- piłka
- biegnie
- strzelił

4. Wskaż wyrazy, w których litera ***i*** oznacza tylko miękkość poprzedzającej ją spółgłoski.

Pani od polskiego ogłosiła dwie klasówki. Najpierw piszemy wypracowanie o ulubionych bohaterach filmowych. W piątek będzie sprawdzian z gramatyki. Musimy powtórzyć głoski, litery i sylaby. Ile jeszcze będzie takich dni?

5. Wskaż zdania z wyrazami, w których ***i*** jest znakiem samogłoski i jednocześnie znakiem miękkości.

Jacek jest świetnym uczniem. Lubi czytać książki. Robi dobre notatki. Nie boi się ciężkiej pracy.

6. Podaj wyrazy zaczynające się na ***i***.

7. Dodaj do każdego z podanych zestawów cząstkę, która będzie początkiem trzech słów. Zapisz w zeszycie po jednym przykładzie z każdej grupy.

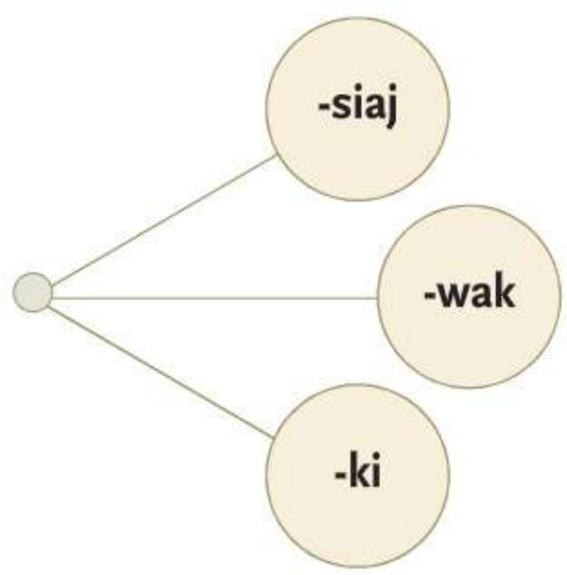

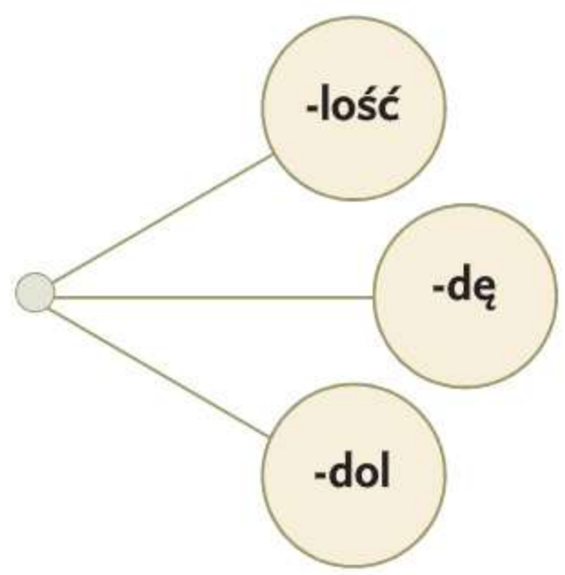

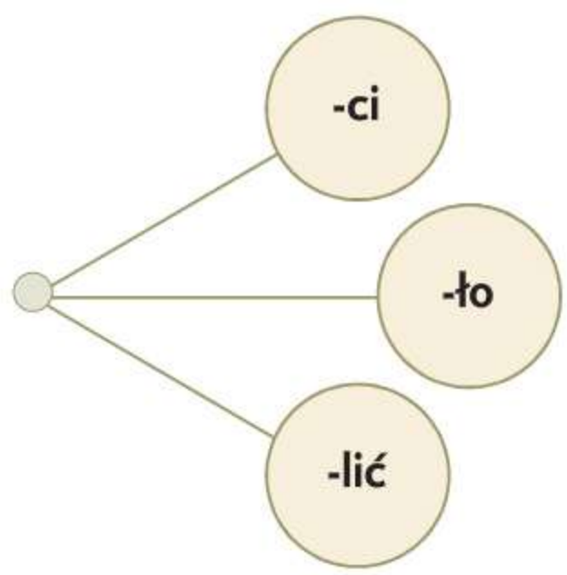

8. Podaj przykład wyrazu, w którym są dwie litery ***i***: znak samogłoski i znak miękkości spółgłoski.

Pa – lu – szek i głów – ka to szkol – na wy – mów – ka

O sylabach

1. Wypowiedz podane niżej wyrazy, jednocześnie klaszcząc, tak jakbyś dopingował swoją klasę podczas zawodów sportowych. Zapisz w zeszycie cząstki, na które podzieliłeś każde słowo, i podkreśl wszystkie samogłoski.

- Szkoła marzeń! • Ananasy naszej klasy! • Czwarta „a" wygrywa!

2. Dopasuj podane cząstki do ołówków tak, aby każdy z nich mógł napisać cztery słowa.

-szyt, -puł, -ro, -będź, -bra, -da, -such, -gar, -wa, -pa, -ła, -lić

Wzór:

Zapamiętaj!

Samogłoski (samodzielnie lub z towarzyszącymi im spółgłoskami) tworzą **sylaby**.

Sylaba to cząstka wyrazu wymawiana podczas jednego wydechu. Jej ośrodkiem jest samogłoska, np. wyraz *szkolny* ma dwie sylaby (szkol–ny), a wyraz *rok* ma tylko jedną sylabę.

Przenosząc wyraz do następnej linii, dzielimy go zgodnie z podziałem na sylaby.

3. Podziel podane wyrazy na sylaby. Wyjaśnij znaczenie każdego słowa. Skorzystaj ze słowników w szkolnej bibliotece.

- poliglota • erudyta • geniusz

4. Podaj nazwy elementów wskazanych na rysunku i podziel je na sylaby. Z pierwszych sylab tych wyrazów powstanie słowo. Ułóż z nim zdanie i zapisz je w zeszycie.

Klucz odpowiedzi

1. Pani ucząca w szkole.
2. Potrzebne do podsłuchiwania.
3. Pozwala pamiętać o datach.

5. Pogrupuj wyrazy z wiersza na: jednosylabowe, dwusylabowe i trzysylabowe. Policz, ile jest sylab w każdej linijce wiersza.

Igor Sikirycki *Znawca*

Zna marki aut, zna ich zalety,
Wie, jakich marek są zegarki,
Lecz jako uczeń sam, niestety,
Na razie nie ma dobrej marki.

- Wyjaśnij, co oznacza zwrot: „nie mieć dobrej marki".

6. W wierszu rozsypało się kilka wyrazów. Złóż sylaby tak, aby utworzyć słowa pasujące do tekstu.

Igor Sikirycki *Śpiewaczka*

Ewa ma ponoć ? nie lada	[lent – ta]
I świat ? podbić piosenką.	[rza – za – mie]
Jeśli w tym nie tkwi gruba ?	[da – sa – prze]
Czemu na ? śpiewa tak cienko?	[cjach – lek]

- Wyjaśnij, co oznacza zwrot: „cienko śpiewać".

7. Podaj przykłady wyrazów, w których poniższe samogłoski samodzielnie tworzą sylabę.

- **a – Ala**
- **e – Ewa**
- **o – Ola**
- **u – Ula**

8. Policz sylaby w podanych zdaniach. Powiedz, ile sylab jest przed kreską i po kresce.

- Po szkole mamy / czas na zabawę.
- Trzeba przecież / trochę odpocząć.
- Jutro znowu / trudny dzień.

Wskaż zdanie, w którym

a. liczba sylab jest większa po prawej stronie.

b. liczba sylab jest jednakowa po obu stronach.

c. liczba sylab jest większa po lewej stronie.

9. Wskaż miejsca, w których można podzielić podane wyrazy, aby poprawnie przenieść ich część do następnej linijki. Które słowa należy zapisać w całości w jednej linii?

- ***Żart wywoła uśmiech.***
- ***Czasami brak słów.***
- ***Spryt zawsze przydatny.***

10. Przepisz do zeszytu podany tekst, uzupełniając go wyrazami z ramki. Pamiętaj o poprawnym przeniesieniu ich do następnej linijki.

- **Nauczycielka**
- **długo**
- **straszny**
- **tablicy**

Lekcja w szkole w czasach paleozoiku

Nauczycielka wykuwa na kamiennej ? -
? pytanie:
– Ile to jest 2+2?
Wzywa do odpowiedzi Jasia, który ? -
? się zastanawia. Nagle słychać ? -
? huk i unoszą się tumany kurzu. ? -
? pyta surowo:
– Dzieci! Kto rzucił ściągę?!

Litery i głoski na sposób aktorski

▶ Policz, z ilu liter i z ilu głosek składa się twoje imię i nazwisko. Jakie samogłoski i spółgłoski znajdują się w twoim imieniu i nazwisku?

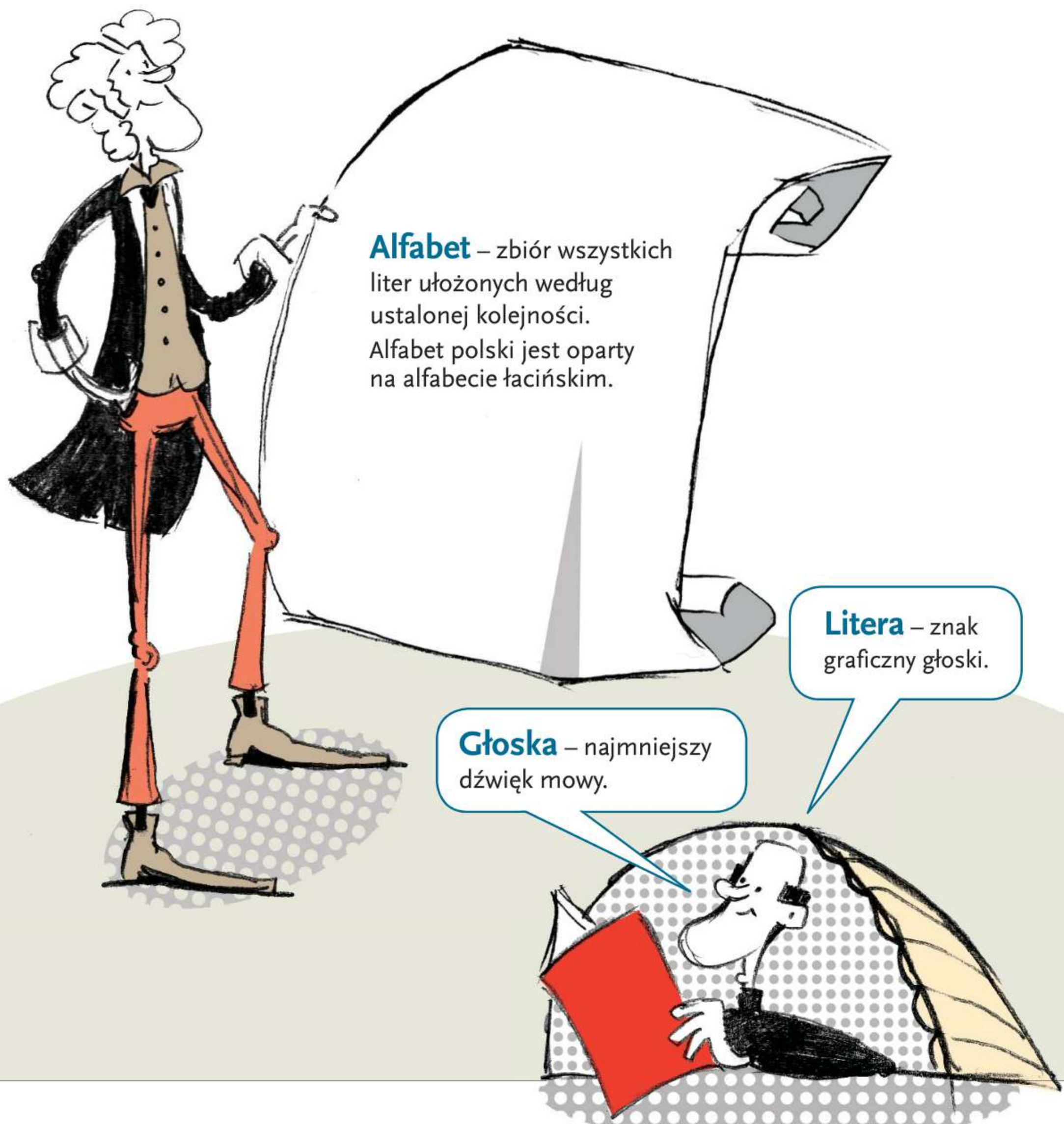

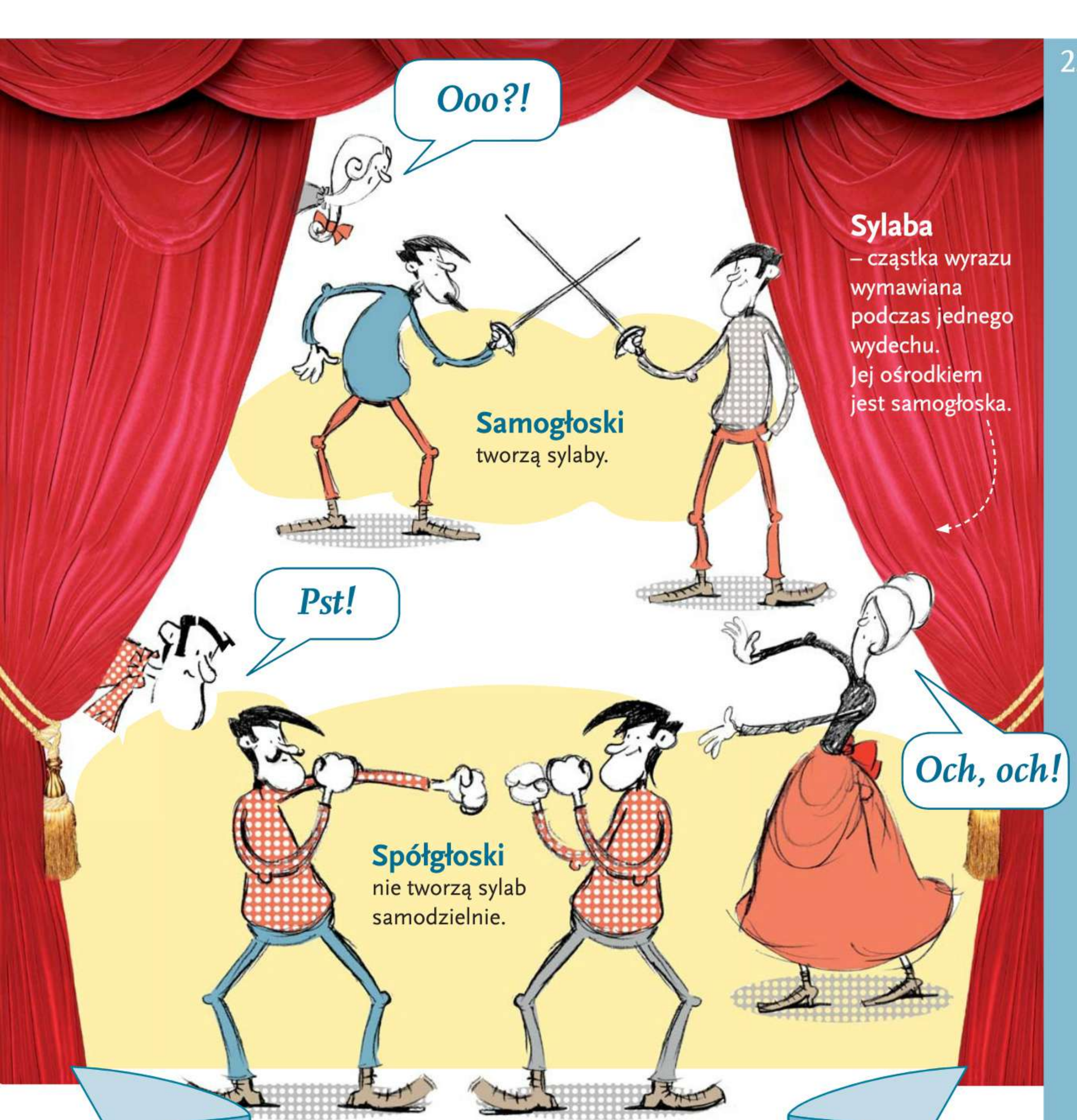

Samogłoski tworzą sylaby.

Spółgłoski nie tworzą sylab samodzielnie.

Sylaba – cząstka wyrazu wymawiana podczas jednego wydechu. Jej ośrodkiem jest samogłoska.

Litera *i* może:

- oznaczać samogłoskę,
- być tylko znakiem miękkości spółgłoski,
- oznaczać samogłoskę i jednocześnie być znakiem miękkości spółgłoski.

Podwórkowy tor przeszkód

Oto zestaw pytań umożliwiających przejście przez podwórkowy tor przeszkód. Zagraj z koleżankami i kolegami. Musisz podać dobrą odpowiedź lub poprawnie wykonać zadanie, aby przejść na kolejne pola. Błędna odpowiedź powoduje utratę kolejki.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

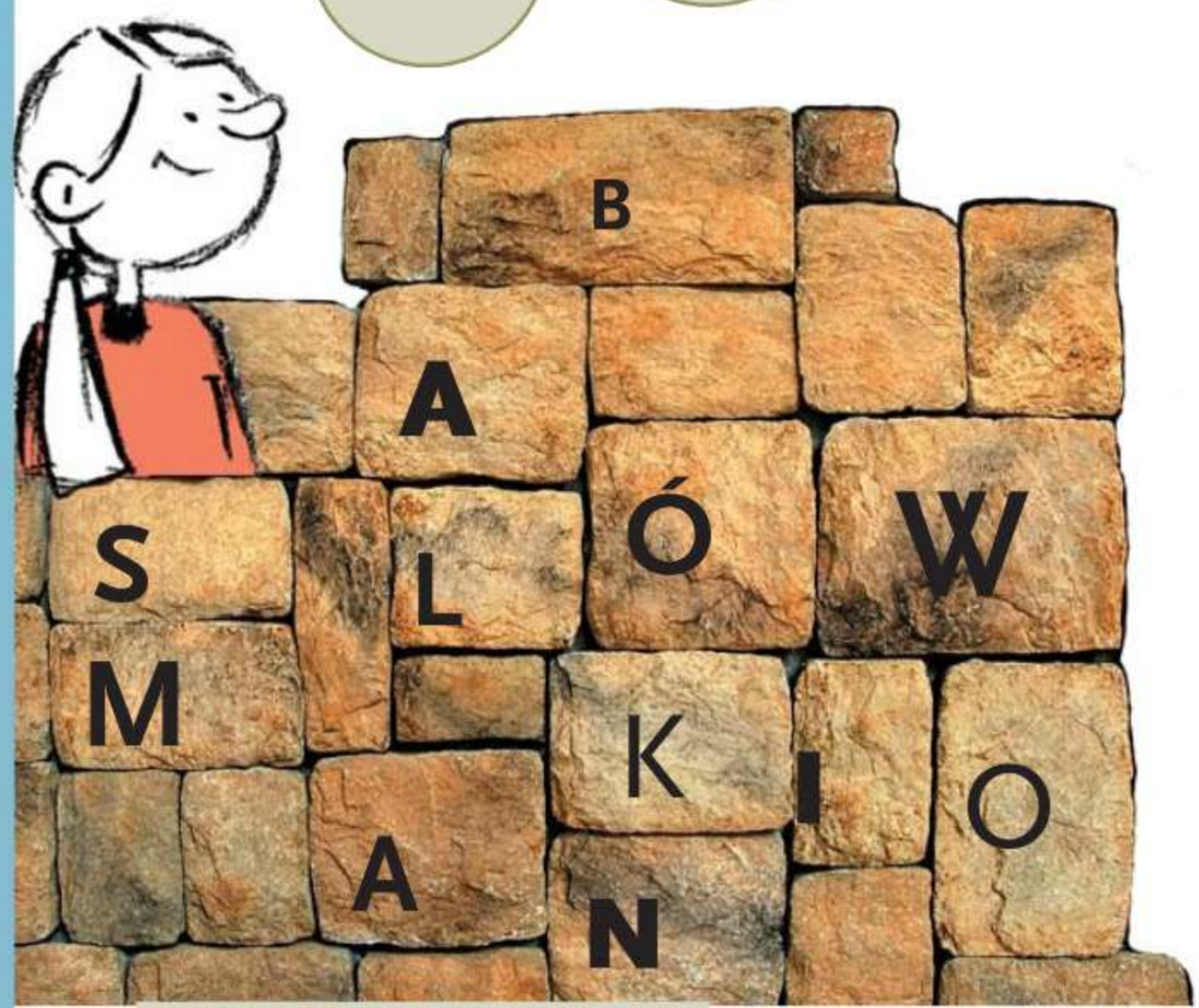

I. KAMIENNY MUREK

1. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
Alfabet to
a. zbiór liter. **b. dawny rękopis.**
2. Które litery nigdy nie rozpoczynają słowa w języku polskim?
3. Powiedz, których liter alfabetu brakuje w podanym zestawie:
m, n, ?, o, ?, p, q, ?, ?, ś.
4. Uporządkuj wyrazy w kolejności alfabetycznej:
kręgle, hantle, kule.
5. Ułóż pięć słów z liter umieszczonych na kamieniach.

II. PARK LINOWY

6. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
Głoska to
a. solistka w chórze.
b. dźwięk mowy.
7. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
Litera to
a. zapisany znak głoski.
b. pojemnik na atrament o pojemności jednego litra.
8. Ile głosek jest w wyrazie **linoskoczek**?
9. Który wyraz na linie ma taką samą liczbę liter i głosek?
10. Ułóż wyraz składający się z większej liczby liter niż głosek.

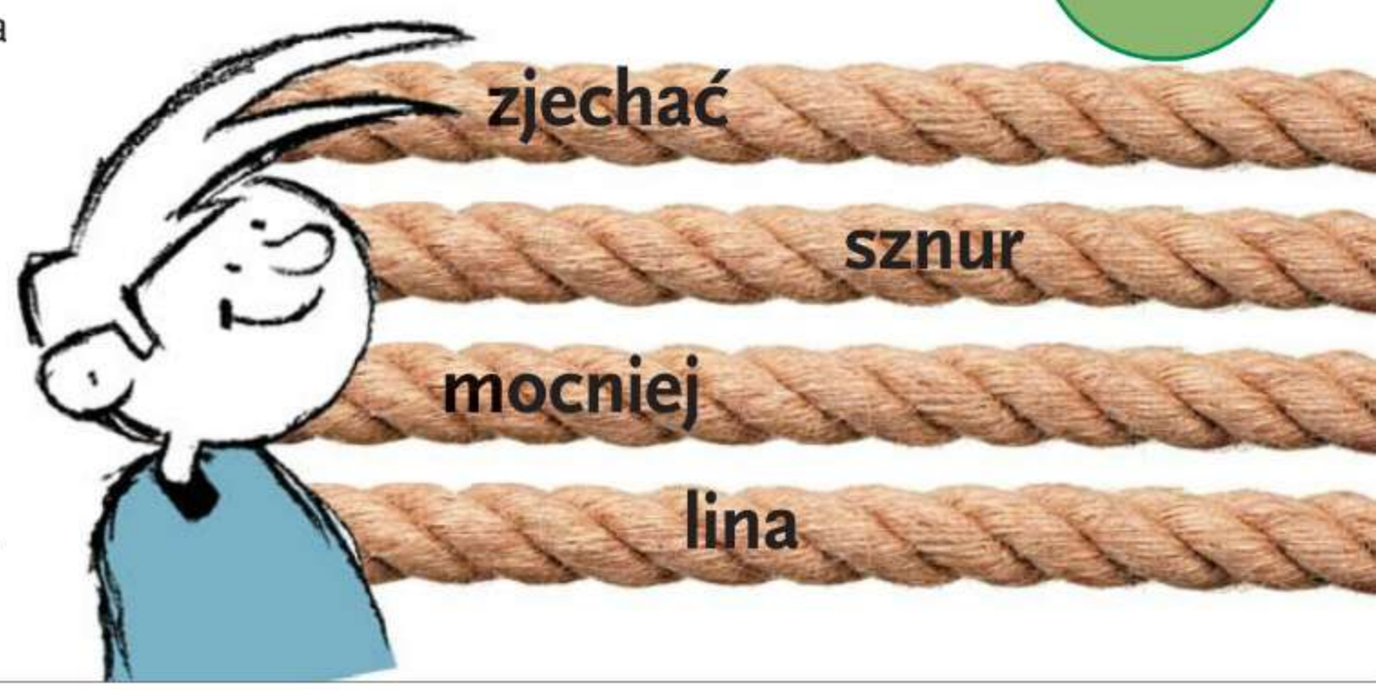

III. ŚCIANA WSPINACZKOWA

11. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
Spółgłoska to
a. typ głoski.
b. głoska z wyższej półki.

12. W języku polskim jest nieskończenie wiele samogłosek. Czy to prawda, czy fałsz?

13. Czy można z zestawu liter: **z**, **d**, **m**, **g**, **w** ułożyć wyraz?

14. Wskaż na ścianie wspinaczkowej drogę prowadzącą tylko po samogłoskach.

15. Ułóż trzy wyrazy z samogłoską **ą** lub **ę** w środku.

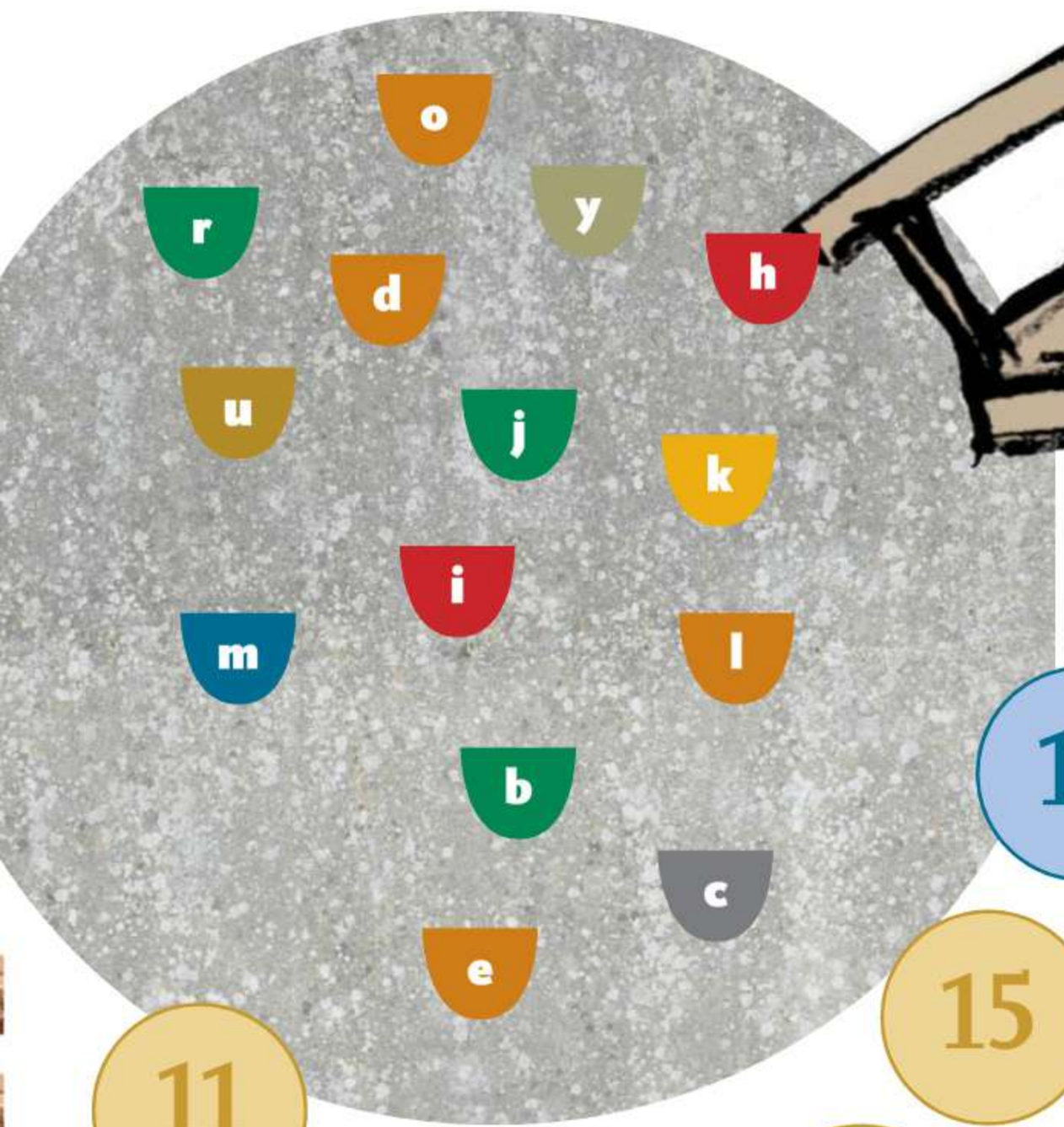

IV. DREWNIANY MOSTEK

16. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
Sylaba to
a. gatunek jadowitej amazońskiej żaby.
b. cząstka wyrazu wymawiana podczas jednego wydechu; jej ośrodkiem jest samogłoska.

17. Podziel wyraz **gżegżółka** na sylaby.

18. Który wyraz ma najwięcej sylab: **orzechówka**, **lisica**, **niedźwiadek**?

19. Przejdź przez mostek, dodając sylabę z ***ó*** lub ***u*** przed strzałką lub po niej.

20. Podaj trzy wyrazy nazywające przedmioty, które można zobaczyć na podwórku, i określ liczbę sylab w każdym z nich.

V. ZJEŻDŻALNIA

Zjedź po zjeżdżalni, ale pod warunkiem, że uda ci się ułożyć co najmniej pięć wyrazów z liter, które tworzą wyraz **zjeżdżalnia**.

Między lekcjami

1. Policz, ile sylab jest w każdej linijce wiersza.

Ryszard Marek Groński ***Wierszyki o literach*** **(fragment)**

Lubicie
Chodzić na mecze?
Ja także lubię,
Nie przeczę...
Litera Z
Wyraźnie ma
Trybuny kształt....
Zaczęta gra –
Kibiców tłum
Swe gardła szkoli
Żądając ciągle
Nowych goli
Piłka kopnięta
Wysoko, het
Ponad trybunę
Kropką nad Z –
literą
Ż

2. Ułóż w kolejności alfabetycznej słowa podkreślone w wierszu i odpowiedz na pytania.

- W którym wyrazie występuje dwuznak?
- Który wyraz ma najwięcej spółgłosek?
- Jaką funkcję w tych wyrazach pełni *i*?

3. Wyobraź sobie, że przygotowujesz identyfikatory dla sportowców. Grafik zaprojektował je tak, że samogłoski tworzące sylaby będą oznaczone kolorem. Powiedz, które litery należy pokolorować.

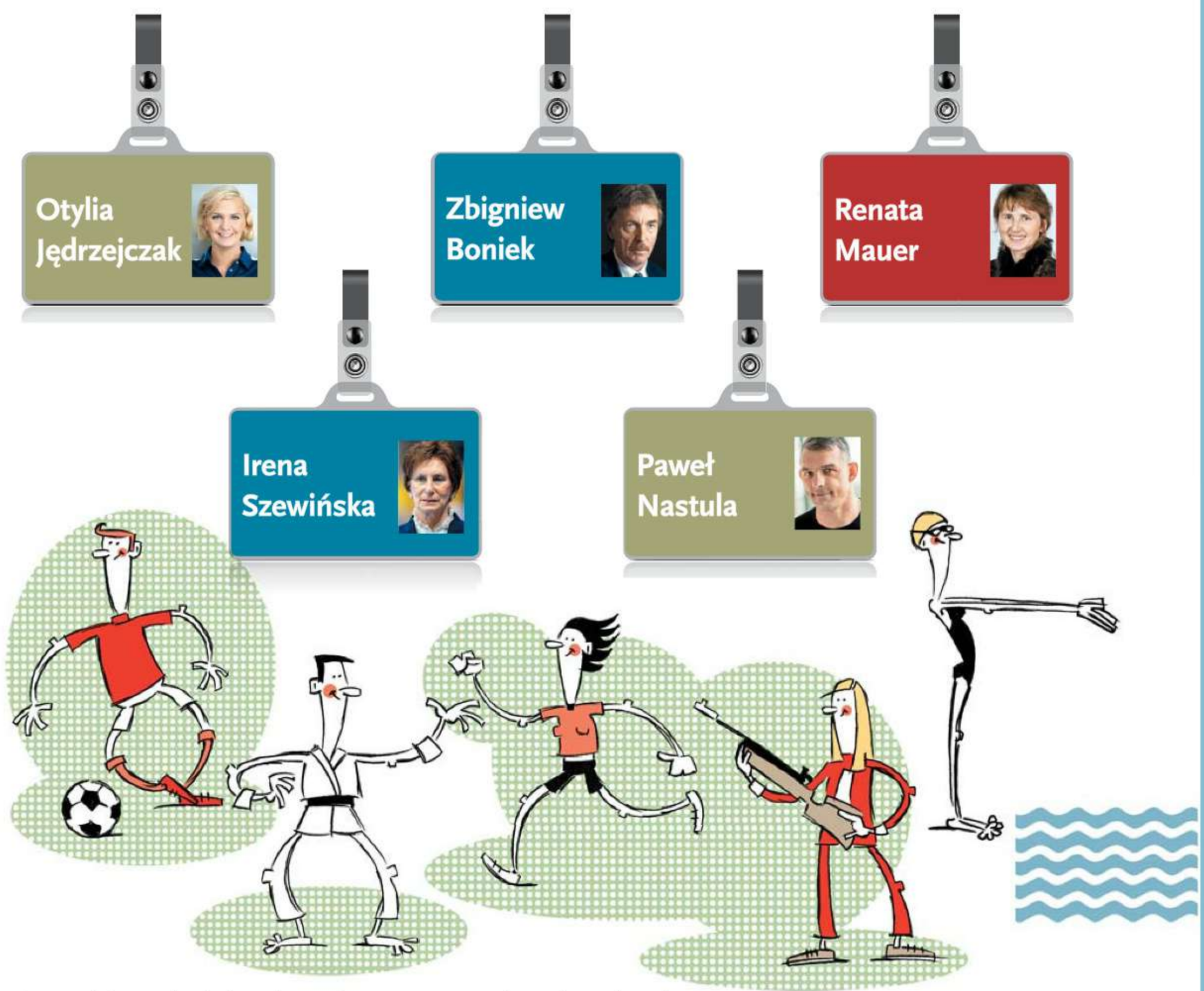

Sprawdź, w jakich dziedzinach sportu te osoby odniosły sukcesy.

- Lekkoatletyka – w imieniu ***i*** tworzy sylabę, w nazwisku ***i*** pełni podwójną funkcję: tworzy sylabę i zmiękcza poprzedzającą spółgłoskę.
- Piłka nożna – w nazwisku ***i*** jest tylko znakiem zmiękczenia.
- Pływanie – w nazwisku występują dwa dwuznaki.
- Judo – nazwisko nie zawiera żadnego dwuznaku.
- Strzelectwo – w nazwisku jest więcej liter oznaczających samogłoski niż liter oznaczających spółgłoski.

4. Policz, czyja plakietka byłaby najdroższa, gdyby koszt wytworzenia identyfikatora był uzależniony od liczby umieszczonych na nim liter.

5. Ułóż z rozsypanych liter imię i nazwisko sportowca, który przez wiele lat rozgrzewał zimą kibiców. Pamiętaj o pisowni imion i nazwisk wielką literą.

a a a d m m ł s z y

6. Połącz sylaby w dwa związki wyrazowe o podanych znaczeniach:

- doświadczenia, sytuacje, zwykle trudne lub przykre, kształtujące osobowość człowieka;
- zostać zmuszonym do dużego wysiłku.

ży- → *-tać*

szko- → *-cia*

dos- → *-tę*

szko- → *-ła*

7. Krzyś napisał do kolegi informację o zwycięstwie ulubionej drużyny piłkarskiej. W emocjach zapomniał o właściwym dzieleniu wyrazów. Przepisz do zeszytu tekst listu, prawidłowo przenosząc wyrazy.

Nasi piłkarze przech-
odzą do dalszych ro-
zgrywek! A to w-
szystko dzięki kap-
itanowi. W ostatn-
iej sekundzie strz-
elił gola. Krzy-
ś.

Części mowy

Dowiesz się:

- jakie są podstawowe części mowy,
- które z nich odmieniają się, a które są nieodmienne,
- co nazywają rzeczowniki, przymiotniki, czasowniki i przysłówki,
- które części mowy najczęściej łączą się ze sobą.

Nauczysz się:

- odmieniać czasowniki przez osoby, liczby, czasy, rodzaje,
- odmieniać rzeczowniki przez liczby i rozpoznawać ich rodzaje,
- odmieniać przymiotniki przez liczby i rodzaje,
- pisać poprawnie zakończenia czasowników, rzeczowników i przymiotników.

Co by tu jeszcze zrobić, koledzy, co by tu zrobić?

Czasownik i jego znaczenia

1. Powiedz, co zrobiły osoby przedstawione na rysunku. Wymyśl, co będą robić za chwilę.

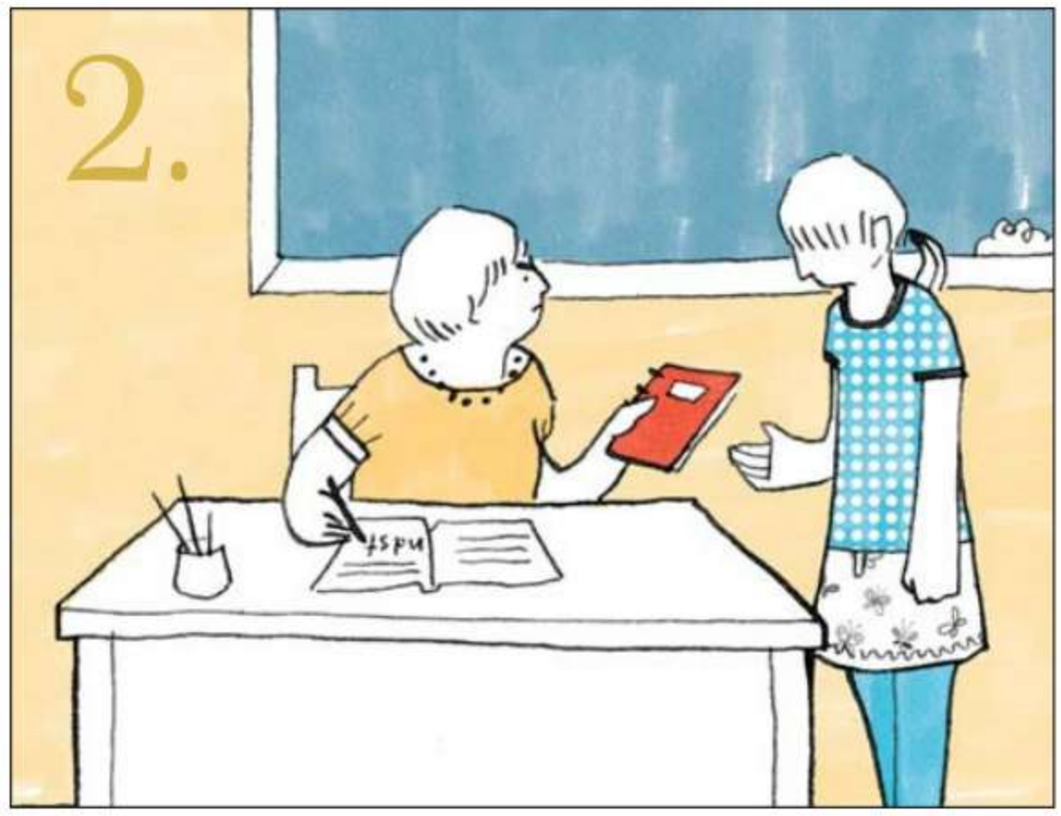

2. Przeczytaj wiersz Jana Twardowskiego. Wskaż w nim najpierw wyrazy informujące o tym, co robią uczniowie w klasie, a następnie – wyrazy nazywające działania i stany anioła.

W klasie

Ryczą w klasie dokazują
najgrzeczniejszych kotem szczują
ryczą biją się po łapie
chcą położyć się na mapie
na przyrodzie lepsza draka
wypchanego szczypią ptaka
nogi skaczą skrzypią ławki
kogoś biorą za nogawki
piszczą wyją głośno chrapią
książkę do religii drapią.
Nagle sfrunął anioł biały
mówi – lubię te kawały.

3. Uzupełnij w zeszycie żartobliwą historyjkę podanymi wyrazami. Powiedz, o czyjej czynności lub czyim stanie informuje każdy z nich.

Dyrektorka szkoły ? korytarzem obok klasy, z której ? straszny wrzask.
– Jak wy ?
? i ? za rękaw najgłośniej wrzeszczącego, ? go na korytarz i ? w kącie. Po chwili z klasy ? trzej kolejni chłopcy i ?:
– Czy lekcje jeszcze ?
– A dlaczego miałoby ich nie być?
– No... przecież nasz nowy pan od matematyki stoi w kącie, to chyba ? zajęć?

- **dochodził**
- **przechodziła**
- **wyszli**
- **wpadła**
- **się zachowujecie**
- **złapała**
- **będą trwały**
- **zapytali**
- **wyciągnęła**
- **postawiła**
- **nie będziemy mieli**

4. Przyporządkuj do osi czasu czynności, o których mowa w tekście.

Opowiem wam, co ostatnio mi się przytrafiło. Grałem na komputerze do wieczora. Zapomniałem, że na drugi dzień miała być klasówka z historii. Gdy sobie to uświadomiłem, błyskawicznie przygotowałem ściągę. Napisałem daty na butelce wody mineralnej. Wyglądała ciekawie: sód (ChPl) – 966, wapń (BG) – 1400, magnez (OAK) – 1492. Historyk chyba nie zna wzorów chemicznych i nie rozpozna pomocy. Na drugi dzień spokojnie usiadłem w ławce. Przeczytałem pytania. Popijałem wodę... Chyba zbyt podejrzanie się uśmiechałem. Pan Kozicki podszedł. Wziął butelkę i mówi: „Jagiełło wygrał bitwę pod Grunwaldem dziesięć lat później". Ja to mam pecha. Nie dość, że pomyliłem daty, to jeszcze trafiłem na kinomana. Nasz belfer widział film ze ściągą na mineralce. Powiedział, że będę pisał sprawdzian w przyszłym tygodniu. Albo wymyślę coś nowego, albo będę się uczył dzień w dzień.

Wyjaśnienia dla niezorientowanych

ChPl – chrzest Polski.

BG – bitwa pod Grunwaldem.

OAK – odkrycie Ameryki przez Kolumba.

WCZORAJ	TERAZ	JUTRO I W KOLEJNYCH DNIACH

Zapamiętaj!

Czasownik to część mowy, która nazywa:

czynności wykonywane przez kogoś lub coś. Odpowiada na pytanie **co robi?**, np. *pisze, szczeka, dzwoni;*

stany. Odpowiada na pytanie **co się z kimś, z czymś dzieje?**, np. *śpi, zastanawia się, leży.*

Czasownik zmienia swoją formę w zależności od tego, kto i kiedy wykonuje czynność. Mówimy, że odmienia się przez:

osoby, np. *oglądam, oglądasz, ogląda;*

liczby, np. *notuję, notujemy;*

czasy, np. *czytał, czyta, będzie czytać.*

Odmiana przez osoby

- Czynność może być wykonywana przez osobę mówiącą, np. *tańczę, tańczymy*. Są to formy **1. osoby** czasownika (ja, my).
- Czynność może być wykonywana przez osobę, do której mówimy, np. *grasz, gracie*. Są to formy **2. osoby** czasownika (ty, wy).
- Czynność może być wykonywana przez osobę, o której mówimy, np. *śpiewa, śpiewają*. Są to formy **3. osoby** czasownika (on, ona, ono, oni, one).

Odmiana przez liczby

- Czynność może być wykonywana przez jedną osobę. Mówimy wtedy o **liczbie pojedynczej** czasownika, np. *mówię, krzyczysz, milczy*.
- Czynność może być wykonywana przez grupę osób. Mówimy wtedy o **liczbie mnogiej** czasownika, np. *stoimy, idziecie, biegną*.

Odmiana przez czasy

- Czynność mogła się odbywać w przeszłości, np. *pojechaliśmy*. Jest to forma **czasu przeszłego** czasownika.
- Czynność może być wykonywana w tym samym czasie, gdy się o niej mówi, np. *zwiedzamy*. Jest to forma **czasu teraźniejszego** czasownika.
- Czynność może dotyczyć przyszłości, np. *wyjedziemy*. Jest to forma **czasu przyszłego czasownika**.

Liceum Ogólnokształcące im. Marszałka Stanisława Małachowskiego w Płocku – najstarsza, nieprzerwanie istniejąca szkoła w Polsce

5. Do podanych czasowników dopasuj poniższe wyrazy, które nazywają podobne działania. Wskaż te, które określają czynności, oraz te, które mówią o stanach.

zanotował • myślał • pojął • skorygował • rozmawiał • wykonywał

zastanawiał się	**zapisał**
dyskutował	**robił**
zrozumiał	**poprawił**

6. Wskaż pola, w których znajdują się zdania z czasownikami w liczbie pojedynczej, a dowiesz się, co wyróżnia człowieka twórczego.

Z trudem zapamiętują nowe rzeczy.

Z pasją wykonuje różne zadania umysłowe.

Nie mogą skoncentrować się na swoim zadaniu.

Potrafią czytać i pisać.

Potrafi bronić swoich racji.

Ma oryginalne pomysły.

Zadaje dużo nietypowych pytań.

Ciekawi go świat.

7. Przejdź przez labirynt, wybierając tylko czasowniki w 3. osobie, a dowiesz się, który z uczonych otrzymał Nagrodę Nobla.

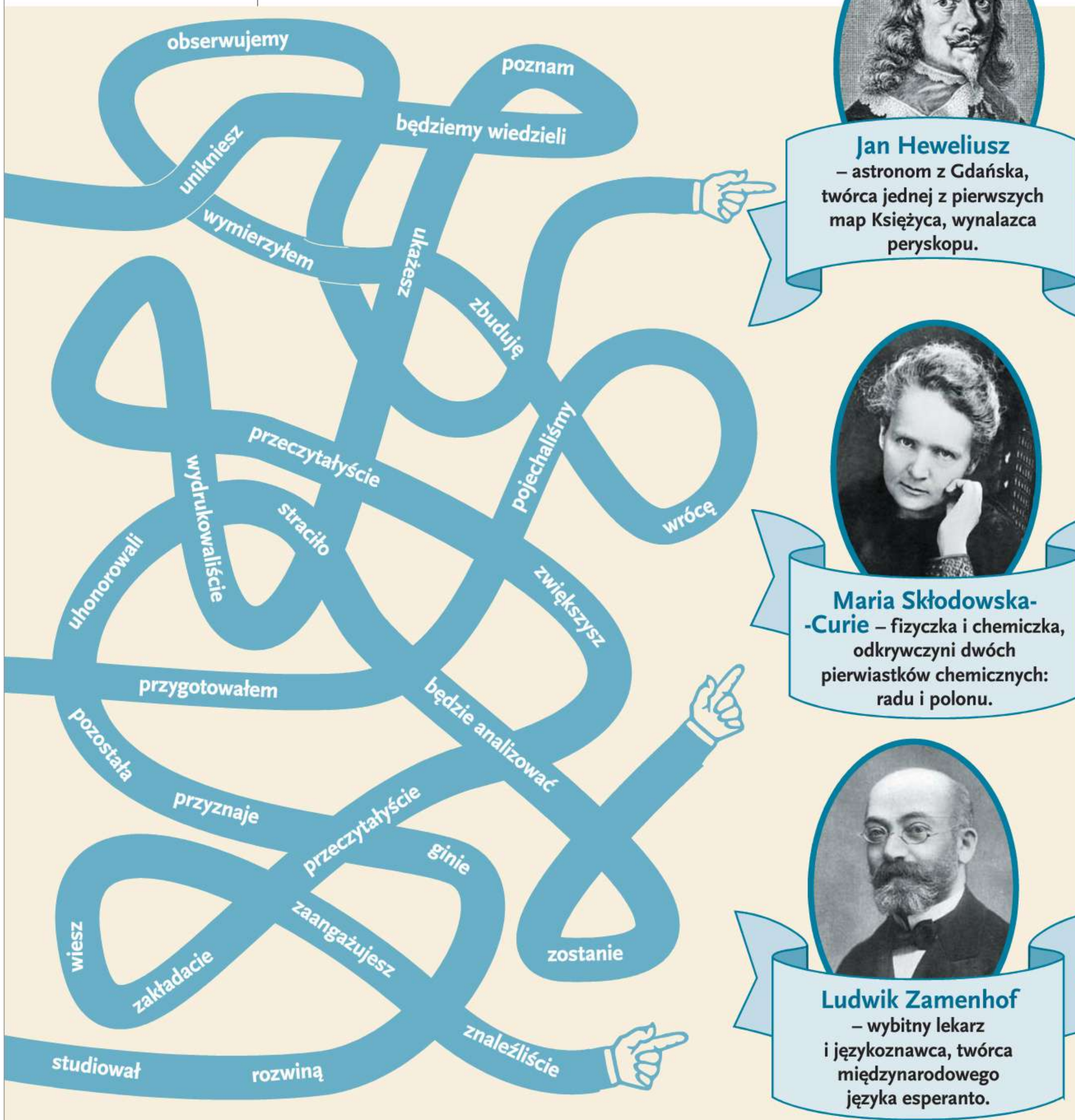

8. Przeczytaj notki o wielkich uczonych, którzy czasami mieli problemy w szkole. Wskaż wszystkie czasowniki, a następnie policz formy czasu przeszłego, teraźniejszego i przyszłego, a dowiesz się, o kim jest mowa.

- Cieszy się uznaniem osób przygotowujących przetwory na zimę i nieszczęśników pogryzionych przez psy. Opracował metodę konserwowania żywności i wynalazł szczepionkę ochronną przeciw wściekliźnie, chociaż w trakcie studiów przyrodniczych w Paryżu był niedoceniany – jeden z profesorów ocenił jego wiadomości z chemii jako mierne. Cóż, niektóre opinie okazują się wyjątkowo błędne.
- Na lekcjach często nie uważał. Gdy był nastolatkiem, matka zdecydowała, że zostanie rolnikiem. Na szczęście ukończył uniwersytet, a jego teorie matematyczne zrewolucjonizowały świat. Legenda głosi, że kiedy uczony siedział pod drzewem, spadło mu na głowę jabłko, które uświadomiło mu istnienie grawitacji – siły przyciągania ziemskiego.
- Rodzice martwili się jego rozwojem. W szkole pisał z błędami ortograficznymi. Nauczyciele karcili go, gdy zadawał zbyt wiele pytań. Ale to on przedstawił teorię względności i otrzymał naukową Nagrodę Nobla. Kiedy jeden z jego studentów zapytał go, dlaczego na egzamin przygotował takie same pytania jak poprzednio, odpowiedział: „W tym roku odpowiedzi są już inne".

Izaak Newton

Ludwik Pasteur

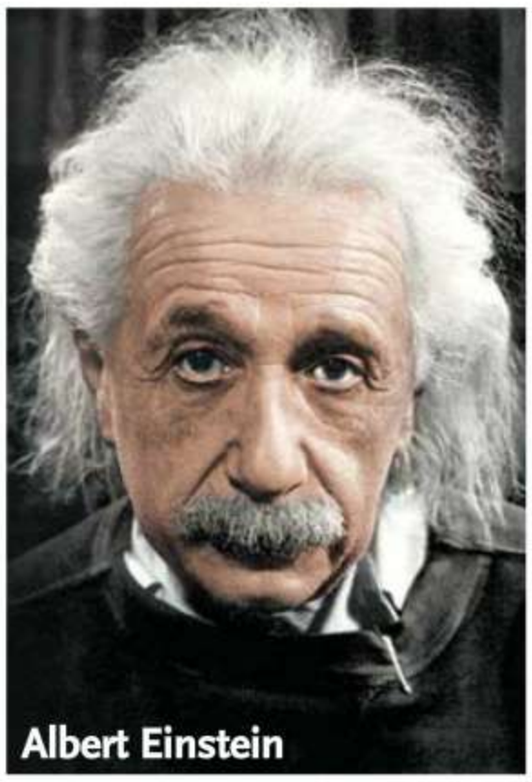
Albert Einstein

Wiem więcej

Nagroda Nobla to międzynarodowe wyróżnienie ustanowione przez Alfreda Nobla – szwedzkiego przemysłowca i wynalazcę dynamitu. Przyznawana jest co roku za wybitne osiągnięcia naukowe, literackie lub zasługi dla ludzkości.
Każdy z laureatów otrzymuje złoty medal, dyplom honorowy i nagrodę pieniężną.

9. Napisz opowiadanie o szkolnych kłopotach utalentowanego ucznia. Oprócz czasowników w czasie przeszłym użyj kilku form czasu teraźniejszego.

Klucz do odpowiedzi

Izaak Newton (czytaj: niuton) – 1 forma czasu przyszłego.

Ludwik Pasteur (czytaj: paster) – 2 formy czasu teraźniejszego.

Albert Einstein (czytaj: ajnsztajn) – 9 form czasu przeszłego.

O ekscentrykach przy okazji bezokolicznika

Formy osobowe i nieosobowe czasownika

Klucz do odpowiedzi

Przedmiot należy do Ambrożego Kleksa z powieści *Akademia pana Kleksa* Jana Brzechwy – 1 forma 1. osoby czasownika;

Przedmiot należy do Szalonego Kapelusznika z powieści *Alicja w Krainie Czarów* Lewisa Carrolla – 1 forma 2. osoby czasownika;

Przedmiot należy do Dwukwiata z powieści *Kolor magii* Terry'ego Pratchetta – 1 forma 3. osoby czasownika

Słowniczek

ekscentryk – człowiek postępujący wbrew przyzwyczajeniom większości; dziwak, oryginał.

1. Policz w każdym prostokącie czasowniki, które wskazują wykonawcę czynności lub osobę będącą w jakimś stanie. Sprawdź w kluczu do odpowiedzi, do kogo należy przedmiot przedstawiony na rysunku.

wpaść *zgubiło* *pytać*
wkroczysz *otworzy*
odpowiadać *pytał*

męczy się *wiedziałam*
zdziwić się *pisać* *mogła*
odwiedziła *móc* *biec*

spać *gryźć* *iść*
staniesz *twierdzić*
rozzłościła się *zapytaliście*

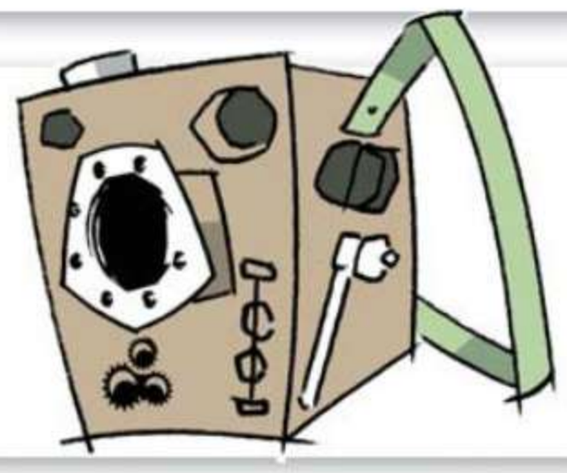

2. Przeczytaj rozmowę Alicji – bohaterki z powieściowej Krainy Czarów – z Niby Żółwiem. Powiedz, od jakich czasowników pochodzą podkreślone słowa. Użyj form, które nie informują o wykonawcy.

– A co robiliście w szkole? – zapytała Alicja.

– No oczywiście przede wszystkim zgrzytaliśmy i zwisaliśmy. (Czytali i pisali – pomyślała Alicja). Ponadto wykonywaliśmy cztery działania arytmetyczne: podawaliśmy, obejmowaliśmy, mroziliśmy i „gdzieliliśmy". (Dodawali, odejmowali, mnożyli i...)

– Nigdy nie słyszałam o „gdzieleniu” – odezwała się nieśmiało Alicja. – Co to za przedmiot? [...]

– A co mówi nauczyciel, gdy część uczniów nie zdążyła zrobić na czas klasówki?

– Nie wiem.

– A „gdzie lenie”, którzy nie oddali jeszcze zeszytów? – i to jest właśnie ten przedmiot. Jeśli tego nie rozumiesz, no to wybacz...

Na podstawie *Alicji w Krainie Czarów*

Wzór: **falowali – falować; malowali – malować**

Zapamiętaj!

Czasownik ma dwie formy.

Forma osobowa
wskazuje, kto wykonuje czynność,
np. *żartuję* – ja,
rozśmieszamy – my,
bawisz się – ty,
zabawiacie się – wy,
śmieje się – on, ona, ono,
chichoczą – oni, one.

Forma nieosobowa
nie wskazuje wykonawcy czynności,
np. *żartować*, *rozśmieszać*,
bawić się.

Formy nieosobowe zakończone
na *-ć* (*chcieć*) lub *-c* (*móc*)
to **bezokoliczniki**.

3. **Przeczytaj fragment wiersza** *Przedziwny dzionek* Wiktora Woroszylskiego. Znajdź wszystkie czasowniki w formie osobowej. Następnie przekształć je na formy bezokolicznika.

Wzór: **zaczął – zacząć**

Dobrze mi się zaczął dzionek:
przy okienku zabrzmiał dzwonek.

Wstałem lewą ręką
i zamknąłem okienko.

Weszła przez nie cud-żyrafa
okrąglutka niby szafa.

Mruknęła po hiszpańsku:
„Dobry wieczór państwu”. [...]

Potem zawadziłem piętą
o dwudzieste szóste piętro.

Na tym piętrze wróble
sprzedawały buble. [...]

Bawiłbym się jeszcze cudniej,
lecz zapadła noc w południe.

W mroku, na plasterku wody
zapisałem te przygody.

4. Przekształć bezokoliczniki podane w nawiasach w formy osobowe czasownika, a poznasz inne zwrotki wiersza *Przedziwny dzionek*.

Potem się (umyć) lustrem
i (wytrzeć) nos w kapustę.

(Włożyć) nową suknię,
a suknia jak mnie (stuknąć)! [...]

Mamę z tatą (zdjąć) z półki
i (oddać) ich do szkółki.

(Po śniadaniu (odebrać),
jak powidła (wyprać)).

Klucz do odpowiedzi

1. os. lp – ***Charlie i fabryka czekolady***;
2. os. lp – ***Seria niefortunnych zdarzeń***;
3. os. lm – ***W 80 dni dookoła świata***

5. Utwórz pary z czasowników występujących w tej samej osobie i liczbie, a dowiesz się, z jakich powieści pochodzą bohaterowie i kto napisał te utwory.

Willy Wonka
zapraszam

hrabia Olaf
uwierzyłeś

Filip Fogg
podróżowali

Daniel Handler
widzisz

Juliusz Verne
wymyślą

Roald Dahl
wiedziałem

6. Wejdź w role autorów powieści. Przekształć poniższe zdania w wypowiedzi pierwszoosobowe.

- Stworzył postać demonicznego hrabiego, który dybie na fortunę osieroconych dzieci. Opracował dla niego charakterystyczne znaki: tatuaż w kształcie oka na kostce lewej nogi, siwe włosy i pojedynczą brew.
- Wymyślił postać angielskiego dżentelmena, który założył się, że w ciągu osiemdziesięciu dni odbędzie podróż dookoła świata. Dał mu możliwość korzystania z rozmaitych środków transportu i przeżycia niesamowitych przygód.

- Bohaterem książki uczynił właściciela największej na świecie fabryki czekolady i pozwolił mu oprowadzić po niej pięcioro szczęśliwców, którzy zdobyli Złoty Talon.

7. Popraw internetowe mechaniczne tłumaczenie fragmentu powieści. Zastąp niepoprawne formy czasownika właściwymi.

Pomieszczenie być niemal puste z wyjątkiem dwóch najdalszych rogów. W jednym stać ogromna kamera na kółkach, a armia Umpa-Lump uwijać się wokół niej. Pucować drążki, oliwić złącza i czyścić obiektywy. Wszystkie Umpa-Lumpy ubrane być w jasnoczerwone skafandry kosmiczne – albo coś, co je do złudzenia przypominać. Pracować w zupełnej ciszy. Charliego coś zaniepokoić w tym widoku. W całej tej sytuacji czaić się groza i Umpa-Lumpy dobrze o tym wiedzieć.

8. Uzupełnij podane zwroty odpowiednimi czasownikami z ramki. Utworzone związki zapisz w zeszycie. Zaznacz kolorami różne zakończenia bezokoliczników. Przeczytaj je głośno.

• zaleźć • podnieść • upiec • wziąć się • pleść • odnaleźć • stanąć

- larum – narobić hałasu, zaprotestować.
- banialuki – mówić głupstwa.
- komuś za skórę – dać się komuś we znaki, dokuczyć mocno.
- bratnią duszę – poznać człowieka o podobnych zapatrywaniach.
- w garść – opanować nerwy, zmobilizować się.
- murem za kimś – zdecydowanie poprzeć kogoś.
- dwie pieczenie przy jednym ogniu – załatwić dwie sprawy jednocześnie.

Zapamiętaj!

Zakończenia *-źć, -ść* (np. w wyrazach *wieźć, wieść*) wymawiamy tak samo.

- W zakończeniu bezokolicznika piszemy ***ź***, jeżeli w formie osobowej słyszymy ***z*** lub ***ź***, np. *wieźć*, bo *wio**z**ę*, *wie**z**iesz*.

- W zakończeniu bezokolicznika piszemy ***ś***, jeżeli w formie osobowej słyszymy ***d***, ***t***, ***s***, ***ś***, np. *wieść*, bo *wio**d**ę*, *ple**ś**ć*, bo *plo**t**ę*, *nie**ś**ć*, bo *nio**s**ę*, *nie**s**iesz*.

Jeżeli w zakończeniu bezokolicznika słyszymy: ***-ońć***, to zapisujemy ***-ąć***, np. *przegi**ąć**, dotkn**ąć***.

9. W podanych zdaniach wskaż czasowniki, a następnie przekształć je na formy bezokolicznika i zapisz w zeszycie. Które litery były dla ciebie wskazówką, jak zapisać wyrazy?

- W plecaku przewiózł chomika, kanarka i myszkę, którą znalazł na podwórku.
- Do kieszeni włożył ulubioną stonogę i cały czas uważał, żeby się nie zgniotła.
- Zwierzaki nie zawiodły się na nim, obwiózł je po całym świecie.
- Ciągle powtarzał, że nie zniósłby rozstania z nimi, i dowiódł tego.

10. Podaj jak najwięcej czasowników kończących się na ***-ąć***.

Tańczę, śpiewam i maluję, czyli jak się relaksuję

Czas teraźniejszy czasowników

1. Wskaż w podanych wypowiedziach czasowniki, które nazywają czynności, odbywające się w chwili mówienia.

2. Wskaż czasowniki nazywające czynności wykonywane przez osobę, która o nich mówi. Powiedz, co było dla ciebie wskazówką.

• **grają** • **czyta** • **zbieram** • **spotykamy się** • **oglądasz** • **wie** • **filmuje** • **rozmawiasz** • **tańczą** • **kolekcjonuję** • **czytam** • **lubimy** • **znasz** • **idę**

Zapamiętaj!

Czasowniki w **czasie teraźniejszym** nazywają czynności lub stany, które dzieją się w chwili, gdy o nich mówimy, np. *fotografuję, cieszymy się*.

Czasowniki w czasie teraźniejszym odmieniają się przez **osoby** i **liczby**.

Liczba pojedyncza

1. os. (ja)
interesuję się, zbieram, umiem,

2. os. (ty)
interesujesz się, zbierasz, umiesz,

3. os. (on, ona, ono)
interesuje się, zbiera, umie.

Liczba mnoga

1. os. (my)
interesujemy się, zbieramy, umiemy,

2. os. (wy)
interesujecie się, zbieracie, umiecie,

3. **os.** (oni, one)
interesują się, zbierają, umieją.

Trudne formy

Czasowniki *umieć, rozumieć*:

w 1. os. lp mają zakończenie ***-em*** – *umiem, rozumiem,*

w 3. os. lm mają zakończenie ***-ają*** – *umieją, rozumieją.*

3. Znajdź w tekście czasowniki w czasie teraźniejszym. Policz je, a dowiesz się, na czyim koncercie był autor zdjęcia.

Klucz do odpowiedzi

Zespół Perfect (czytaj: *perfekt*) – 12 czasowników.
Zespół The Beatles (czytaj: *de bitels*) – 13 czasowników.
Zespół Maanam – 14 czasowników.

Kiedy zadzwoniła Ania i tajemniczym głosem oznajmiła: „Mam dla ciebie coś dźwięcznego”, domyśliłam się, że to bilety na koncert zespołu, który uwielbiam. Musiałam się spieszyć, bo dochodziła siódma. Wychodzimy. Całe miasto oplakatowane. Ulicą idą tłumy fanów. Robi się coraz tłoczniej i coraz głośniej. Muzycy wychodzą na scenę. Zaczynają grę. Pulsuje mi w skroniach. Ludzie obok tupią, wyją, drą się. Koncert trwa. Gdy wróciłam do domu, stwierdziłam, że przyjemniej jest posłuchać piosenek z płyt.

4. Uzupełnij tekst formami czasu teraźniejszego podanych czasowników, a następnie sformułuj wniosek i zapisz go do zeszytu.

Mój tata często mnie (edukować). Tym razem opowiedział, jak (wykonywać) swoje fotoreportaże. Najpierw (szkicować) układ strony. Potem (numerować) zdjęcia i je (opisywać). Następnie (redagować) krótką anegdotę z każdego dnia wyprawy. Na końcu (drukować) całość.

– Ale jak zrobić dobre zdjęcia? – zapytałem.

– O aparacie opowiem następnym razem.

- **Czasowniki** zakończone w bezokoliczniku na ***-ować***, ***-iwać***, ***-ywać*** zmieniają **w czasie teraźniejszym** cząstkę ***-owa***, ***-iwa***, ***-ywa*** na ?, np. *wpisywać – wpisuję...*

5. Utwórz od podanych czasowników wskazane formy w czasie teraźniejszym.

- bulgotać – 3. os. lp
- karać – 2. os. lp
- przekonywać – 1. os. lp
- lubić – 1. os. lm
- klaskać – 3. os. lm
- kłamać – 1. os. lp
- przysiąc – 1. os. lm
- wybuchnąć – 1. os. lp
- patrzeć – 2 os. lp
- nienawidzić – 3. os. lp

6. Utwórz zdania o znaczeniu przeciwnym do podanych poniżej i zapisz je w zeszycie. Pamiętaj, że ***nie*** **z czasownikami piszemy oddzielnie**.

Wzór: **Pamiętam regułę. Nie pamiętam reguły.**

- Ma ciekawy głos.
- Uczy się śpiewu.
- Ćwiczy systematycznie.
- Słucha muzyki poważnej.
- Marzy o karierze piosenkarki.
- Należy do zespołu młodych wokalistów.
- Bierze udział w konkursach.
- Zdobywa nagrody.

7. Opisz umiejętności właściciela albumu, jego rodziny i znajomych, budując zdania z czasownikiem ***umieć*** w czasie teraźniejszym i w odpowiednich formach osobowych.

Moi rodzice

Moi dziadkowie

Moje koleżanki

Ja

8. Podaj czasowniki, które mogą zastąpić wyrazy ***być*** i ***mieć*** w poniższych zdaniach.

- Codziennie od ósmej do pierwszej jest w szkole.
- Potem ma zajęcia dodatkowe.
- Spotkania są w domu kultury.
- Uczniowie mają różne talenty.

9. Wyjaśnij, czym różnią się poniższe pary czasowników. Utwórz podobne przykłady.

- **Maluję** deskę. – **Maluje** obraz.
- **Piszę** sprawdzian. – **Pisze** opowiadanie.

Wehikułem czasu w…

Czas przeszły czasowników

1. Wskaż te pojazdy, w których zapisane są czasowniki informujące o czynnościach z przeszłości, a dowiesz się, do jakich miejsc przybędą pasażerowie.

2. Wyobraź sobie, że znalazłeś się na dworze króla Artura. Przeczytaj tekst i wskaż w nim czasowniki w formie liczby mnogiej. Określ rodzaj tych czasowników.

Legenda głosi, że Artur został królem, ponieważ udało mu się wyciągnąć zaczarowany miecz tkwiący w kamieniu. Zebrał w swojej drużynie najlepszych rycerzy, którzy zasiadali przy Okrągłym Stole. Zbudował zamek Camelot*. Żoną króla Artura została piękna Ginewra. Rycerze poszukiwali Świętego Graala – legendarnego kielicha Chrystusa. Damy dworu wspierały ich poczynania.

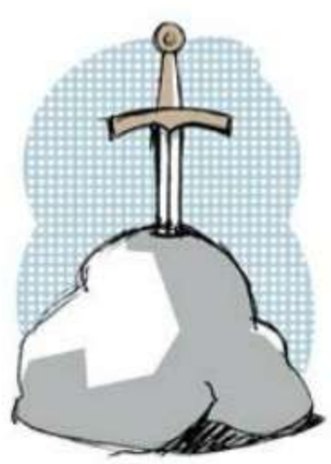

Słowniczek

wehikuł czasu – nieistniejące urządzenie pozwalające na przemieszczanie się w czasie, znane z literatury i filmów.

* czytaj: kamelot.

Wiem więcej

Król Artur – król Brytanii panujący na przełomie V i VI wieku, legendarny bohater wielu utworów literackich i filmów.

3. Jak nazywała się wyspa, na której pochowano króla Artura? Dopłyniesz do niej szlakiem morskim wskazanym przez szyfr składający się z form czasu przeszłego czasowników:

1. os. lp → 2. os. lp → 3. os. lp → 3. os. lm → 2. os. lm → 1. os. lm

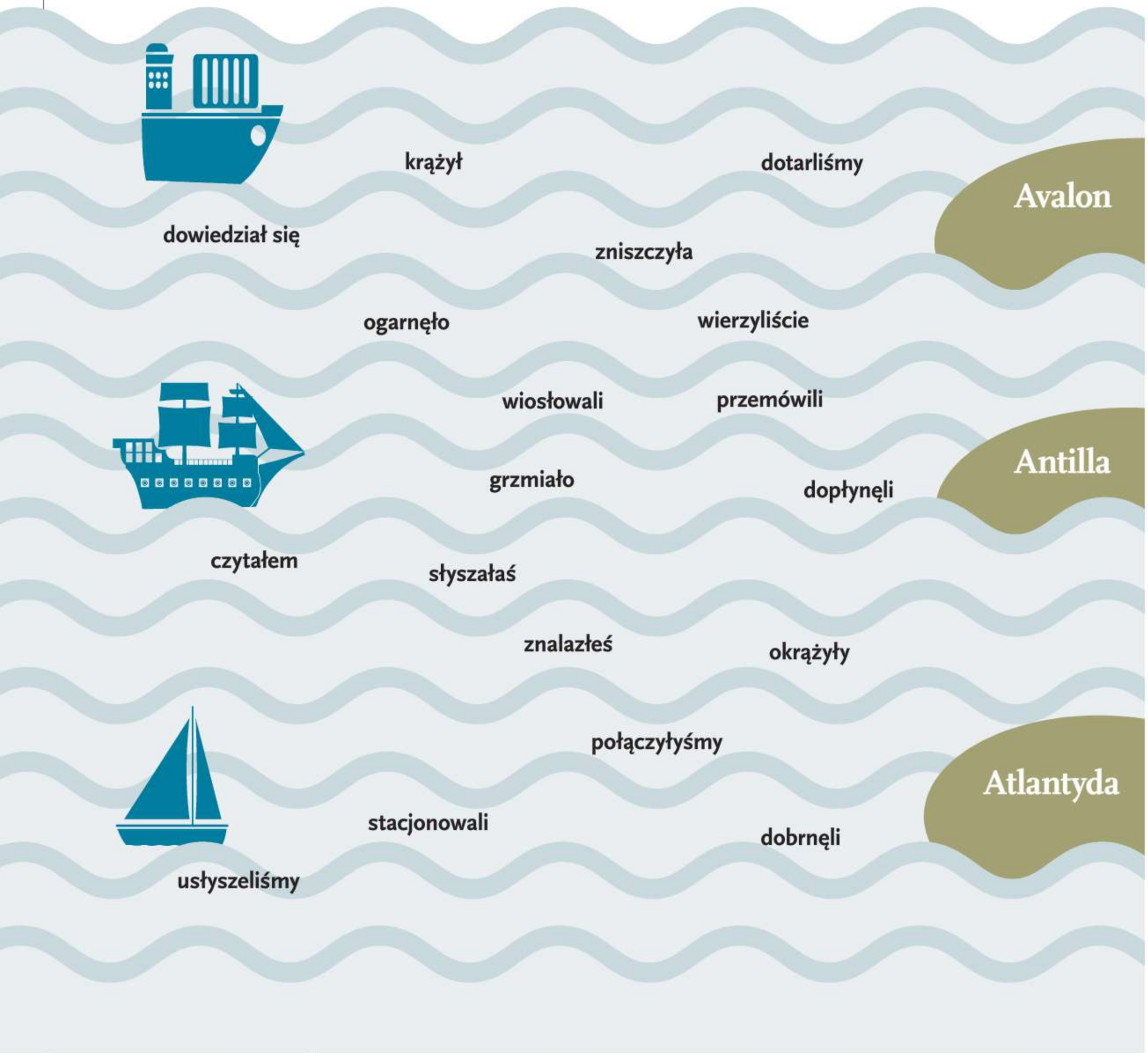

Zapamiętaj!

Czasowniki w **czasie przeszłym** informują o czynnościach i stanach, które miały miejsce w przeszłości (przed momentem mówienia), np. *wyruszył, zdobyli*.

W czasie przeszłym czasowniki mają różne **formy rodzajowe**.

W liczbie pojedynczej wyróżniamy trzy rodzaje:

- **męski**, np. *zobaczył*,
- **żeński**, np. *wymyśliła*,
- **nijaki**, np. *wyskoczyło*.

W liczbie mnogiej wyróżniamy dwa rodzaje:

- **męskoosobowy**, np. *wiedzieli*,
- **niemęskoosobowy**, np. *domyślały się*.

Czasowniki w czasie przeszłym odmieniają się przez **osoby, liczby i rodzaje.**

liczba pojedyncza	**rodzaj męski**	**rodzaj żeński**	**rodzaj nijaki**
1. os. (ja)	*znałem*	*znałam*	–
2. os. (ty)	*znałeś*	*znałaś*	–
3. os. (on, ona, ono)	*znał*	*znała*	*znało*

liczba mnoga	**rodzaj męskoosobowy**	**rodzaj niemęskoosobowy**
1. os. (my)	*znaliśmy*	*znałyśmy*
2. os. (wy)	*znaliście*	*znałyście*
3. os. (oni, one)	*znali*	*znały*

Słowniczek

średniowieczny – pochodzący z czasów od V do XV wieku.

* **lanca** – broń w kształcie długiej drewnianej tyczki z osadzonym wąskim ostrzem.

* **czaprak** – przykrycie konia pod siodło.

* **staje** – dawna miara długości (około 134 m).

4. Przeczytaj fragment powieści i wskaż w nim czasowniki w czasie przeszłym.

Kiedy się ocknąłem, zobaczyłem, że siedzę na trawie pod dębem, w jakiejś bardzo pięknej, ale zupełnie nieznanej mi miejscowości. Nade mną stał pochylony jakiś dziwny człowiek, wyglądający tak, jak gdyby przed chwilą wyskoczył z ram obrazu. Był on zakuty od stóp do głów w żelazną starożytną zbroję i nosił na głowie coś w rodzaju beczułki nabijanej gwoździami. W ręku trzymał tarczę i olbrzymią lancę*, u boku miał miecz. Koń jego również był zakuty w stal, metalowy róg zawieszony był na jego szyi, a piękny czaprak* i uzdy z czerwonego i zielonego jedwabiu zwieszały się niemal do samej ziemi.

– Waleczny rycerzu, czy nie zechciałbyś stoczyć ze mną walki? – zapytał mnie nieznajomy. [...]

– Ruszaj pan do swego cyrku, gdyż w przeciwnym razie zawezwę policję! – Kiedy nieznajomy usłyszał me słowa, uczynił coś niebywałego. Odjechał o kilka staj*, zbliżył swą beczułkę do szyi wierzchowca, podniósł olbrzymią włócznię ponad głową i ruszył na mnie z kopyta, mając najoczywistszy zamiar zetrzeć mnie z powierzchni ziemi. Zrozumiałem, że to nie żarty, i przy jego zbliżeniu się skoczyłem na równe nogi. Wówczas człowiek oświadczył mi, że jestem jego własnością, jeńcem jego lancy. Wobec tego, że kij był aż nadto przekonywającym argumentem w jego ręku, wolałem nie protestować.

Na podstawie fragmentu powieści Marka Twaina (czytaj: tłejna) *Jankes na dworze króla Artura*

Fotos z filmu *Jankes na dworze króla Artura*

5. Biuro turystyczne zaprezentowało plan wycieczki do średniowiecznego zamku. Na podstawie podanych informacji uzupełnij zdania tak, aby było wiadomo, że uczestnicy zrealizowali wszystkie punkty programu.

Wczoraj rano ? konno przez most zwodzony i bramę. ? opowieści przewodnika o historii zamku. ? zamkowe komnaty i ich sekrety. ? pokazy walk rycerskich i ? władać toporem. ? w turnieju strzelania z łuku i rzucania oszczepem. Wieczorem ? mięsiwo przy ognisku.

6. Przyporządkuj podane czasowniki do odpowiednich grup rodzajowych. Pierwsze sylaby kolejnych wyrazów utworzą dawne określenia oznaczające rodzaj pokrewieństwa.

• **powitał** • **porozumiałam się** • **kąpałaś** • **mierzyłeś** • **dzieliłaś** • **liczyła** • **czułem**

Klucz

Rodzaj męski – pokrewieństwo ze strony ojca

Rodzaj żeński – pokrewieństwo ze strony matki

7. Na zamkowym podwórcu zgromadzili się mężczyźni i kobiety. Na podstawie rodzaju czasowników określ, gdzie stoją damy, a gdzie rycerze.

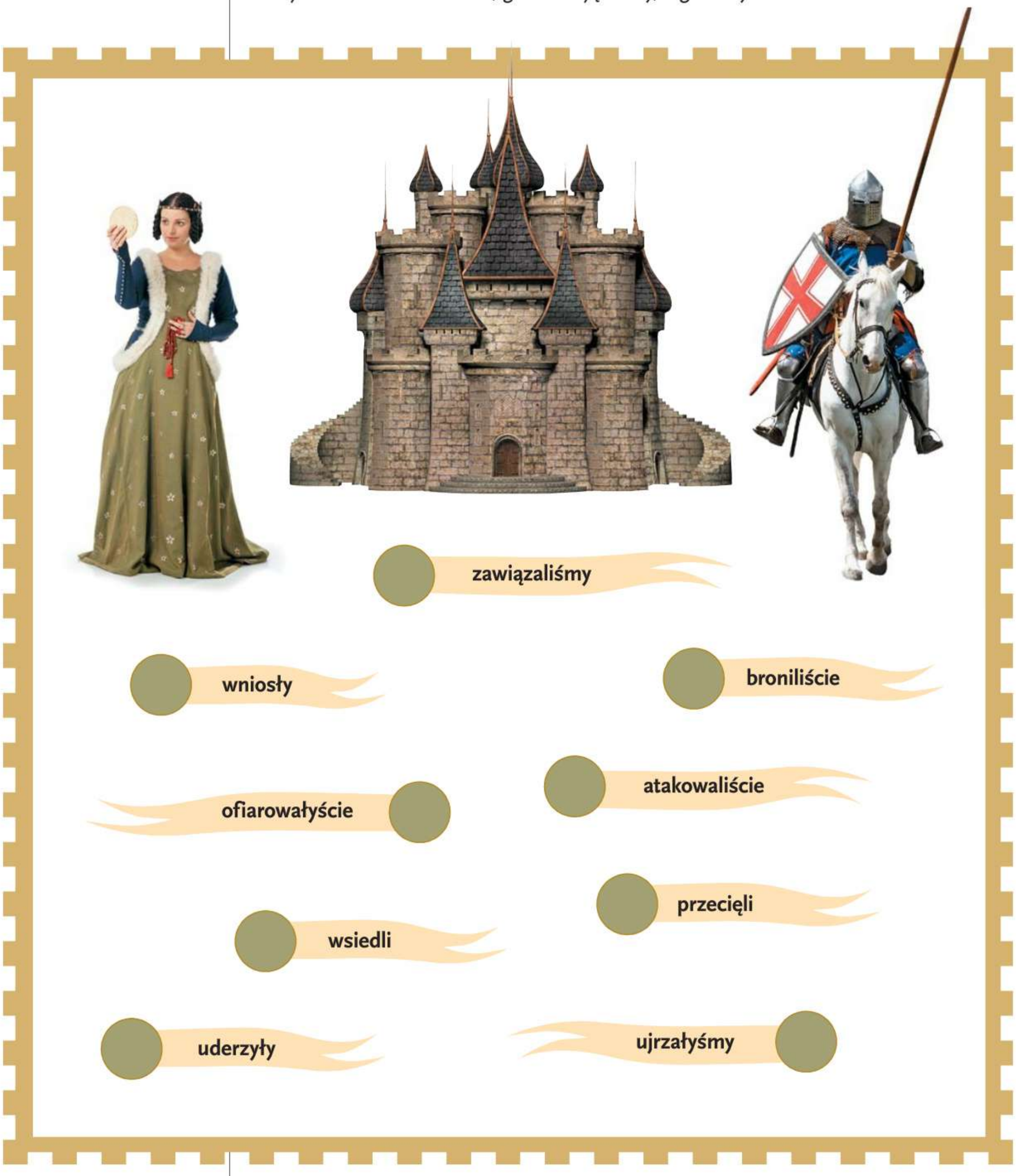

8. Dopasuj do siebie czasowniki występujące w tej samej osobie, ale w innym rodzaju i innej liczbie, a dowiesz się, jaką bronią władał każdy z rycerzy.

9. Czego nie znali ludzie średniowiecza? Ułóż po jednym zdaniu z każdym czasownikiem i zapisz je w zeszycie. Użyj różnych form czasu przeszłego. Pamiętaj o rozłącznej pisowni ***nie*** z czasownikami.

• wiedzieć • poznać • używać • stosować • korzystać

10. Podziel podane wyrazy na czasowniki w liczbie pojedynczej i czasowniki w liczbie mnogiej. Zapisz je kolejno w dwóch kolumnach w zeszycie. Początkowe litery pierwszej grupy wyrazów utworzą nazwę staropolskiego nakrycia głowy, drugiej grupy wyrazów – zdrobniałą nazwę butów z miękkiej, kolorowej skórki, o wydłużonych noskach, noszonych w XII–XV wieku.

• częstowała • ciemiężyli • zaplanował • eksplodowało • ilustrowały • żartowałyśmy • eksponowałyście • planowałem • ignorowałeś • eksperymentowałeś • marudziły • kontynuowali • ciekawiło • irytowali

Czy wróżka prawdę ci powie?

Czas przyszły czasowników

1. Sprawdź, komu wróżka dobrze przepowiedziała przyszłość. Odszukaj nazwiska, przy których zapisano wypowiedzi informujące o czynnościach późniejszych niż moment mówienia o nich. Wskaż wypowiedzi nieprawdziwe (zawierają czasowniki w czasie teraźniejszym).

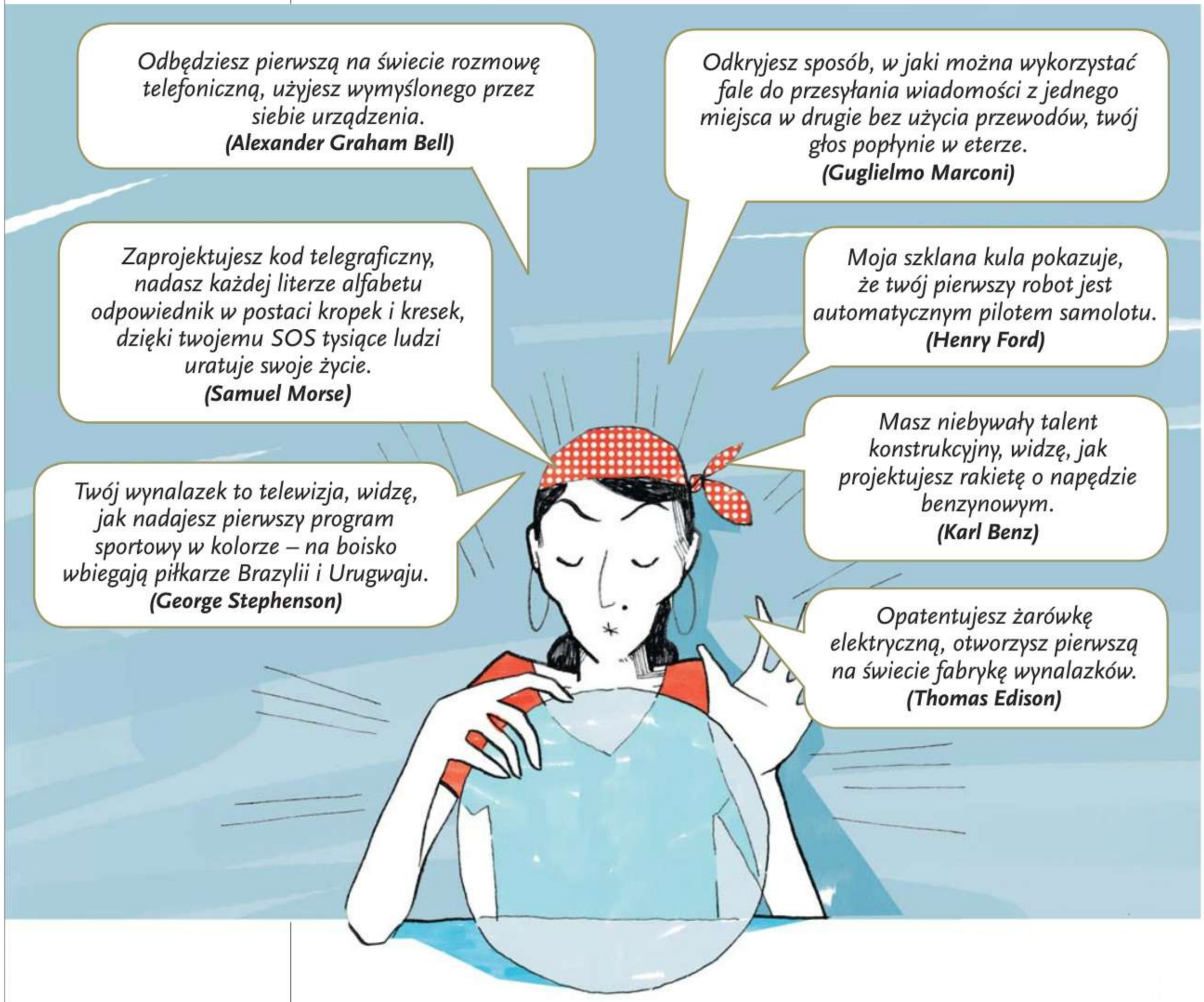

2. W wypowiedziach kolejnej wróżki wskaż czasowniki. Jeżeli posegregujesz je w odpowiedni sposób, dowiesz się, co wynaleziono w XIX stuleciu, a co dopiero w XX wieku i później.

a) od dynamitu będzie huczało; **b)** będziesz nosić zegarek na ręku; **c)** napiszą o tobie na blogach internetowych; **d)** będziesz korzystać z lodówki elektrycznej; **e)** będziecie latać samolotami; **f)** będą stosować tomograf; **g)** będą używać wózka sklepowego; **h)** będziecie jeździli tramwajami elektrycznymi; **i)** będą prasowały żelazkiem elektrycznym; **j)** będziesz mówiła do mikrofonu; **k)** obejrzysz swój film na YouTube; **l)** będziesz żuł gumę do żucia; **ł)** będą śledzić radarem przelatujące obiekty; **m)** wszczepią sztuczne serce; **n)** będę poruszać myszką komputerową.

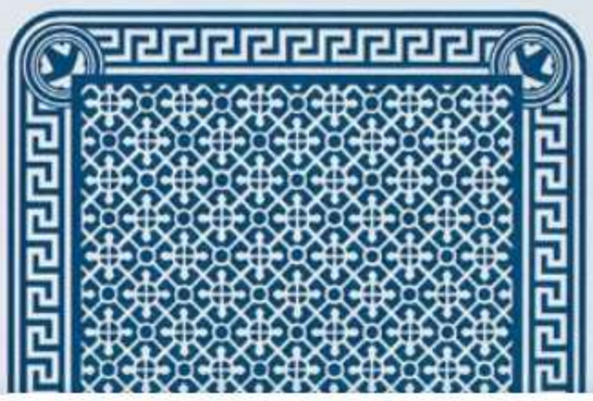

XIX wiek
czasowniki dwuwyrazowe z formą osobową

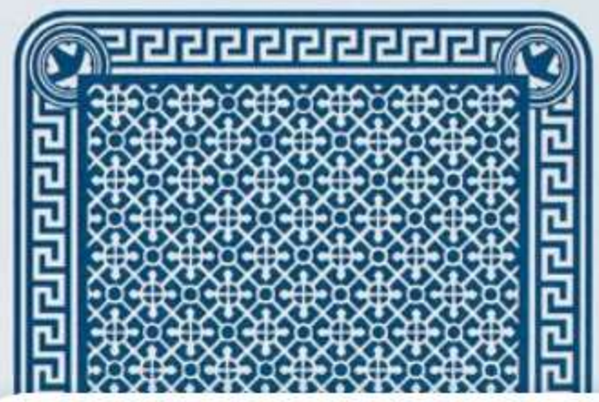

XX wiek
czasowniki dwuwyrazowe z bezokolicznikiem

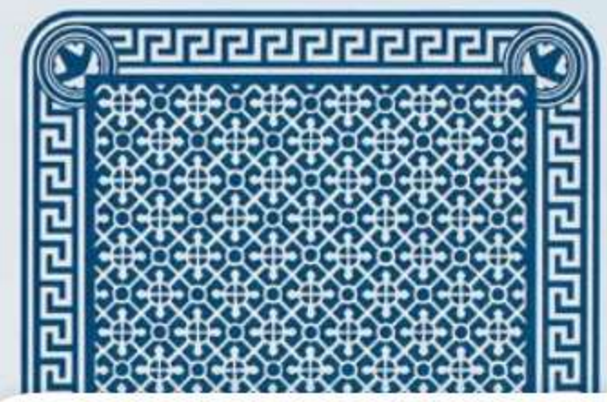

XXI wiek
czasowniki jednowyrazowe

3. Wyszukaj czasowniki, które jednoznacznie informują, że czynność wykonają kobiety. Następnie wypisz do zeszytu w kolejności wskazane litery, a dowiesz się, jak nazywa się pojazd ukazany na fotografii, skonstruowany przez pewnego Amerykanina w XXI wieku.

• **nazwie** • **będą zasilały** • **wbuduje** • **będzie kierowała** • **przywróci** • **będzie kontrolować** • **będę grała** • **będziecie utrzymywały** • **wywróci** • **będą wykorzystywać** • **będziesz miała** • **będziemy dążyły** • **wykryją**

A. 3. os. lm – 7. litera
B. 3. os. lp – 9. litera
C. 1. os. lp – 5. litera
D. 2. os. lm – 17. litera
E. 2. os. lp – 11. litera
F. 1. os. lm – 12. litera

Zapamiętaj!

Czasowniki w **czasie przyszłym** informują o czynnościach i stanach, które nastąpią w przyszłości (po momencie mówienia), np. *będę czekać, znajdę*.

Czas przyszły ma dwie formy.

Forma prosta, np. *dostanę, spełni się*. Formy proste czasu przyszłego nie odmieniają się przez rodzaje.

Forma złożona, np. *będzie opowiadać, będzie opowiadał*. Formy złożone czasu przyszłego mogą odmieniać się przez rodzaje, np. *będzie opowiadał, będzie opowiadała, będzie opowiadało, będziemy opowiadali, będziemy opowiadały*.

Odmiana

Formy złożone

liczba pojedyncza		
1. os. (ja)	*będę milczeć*	*będę milczał, będę milczała*
2. os. (ty)	*będziesz milczeć*	*będziesz milczał, będziesz milczała*
3. os. (on, ona, ono)	*będzie milczeć*	*będzie milczał, będzie milczała, będzie milczało*
liczba mnoga		
1. os. (my)	*będziemy milczeć*	*będziemy milczeli, będziemy milczały*
2. os. (wy)	*będziecie milczeć*	*będziecie milczeli, będziecie milczały*
3. os. (oni, one)	*będą milczeć*	*będą milczeli, będą milczały*

Forma prosta

liczba pojedyncza		**liczba mnoga**	
1. os. (ja)	*zamilknę*	**1. os.** (my)	*zamilkniemy*
2. os. (ty)	*zamilkniesz*	**2. os.** (wy)	*zamilkniecie*
3. os. (on, ona, ono)	*zamilknie*	**3. os.** (oni, one)	*zamilkną*

Każdy czasownik ma tylko jedną z tych form: albo prostą, albo złożoną. Na przykład czasownik *napisać* występuje tylko w formie prostej (*napiszę, napiszesz*...); czasownik *pisać* ma tylko formy złożone (*będę pisać, będziesz pisał*...).

4. Przeczytaj tekst. Wyszukaj w nim czasowniki w czasie przyszłym prostym oraz czasowniki w czasie przyszłym złożonym. Wpisz po dwa przykłady do zeszytu.

Najpierw wejdziesz w bramę drugą od prawej, potem skierujesz się w stronę windy. Tam znajdziesz dyktafon. Poszukasz również aparatu. Wysiądziesz na 9. piętrze. Pójdziesz korytarzem do laboratorium numer 9. Do środka wpuści cię profesor Zax. Będzie opowiadał o swoim wynalazku. Kiedy pokaże ci najnowszy projekt, sfotografujesz go. Będziesz nagrywał każde jego słowo. Materiały dostarczysz mi jak najszybciej. Wieczorem będę pisał artykuł. Muszę zdążyć przed północą. Rano przeczytasz o swoim wyczynie. Będziesz mógł się chwalić swoim dzieciom i wnukom.

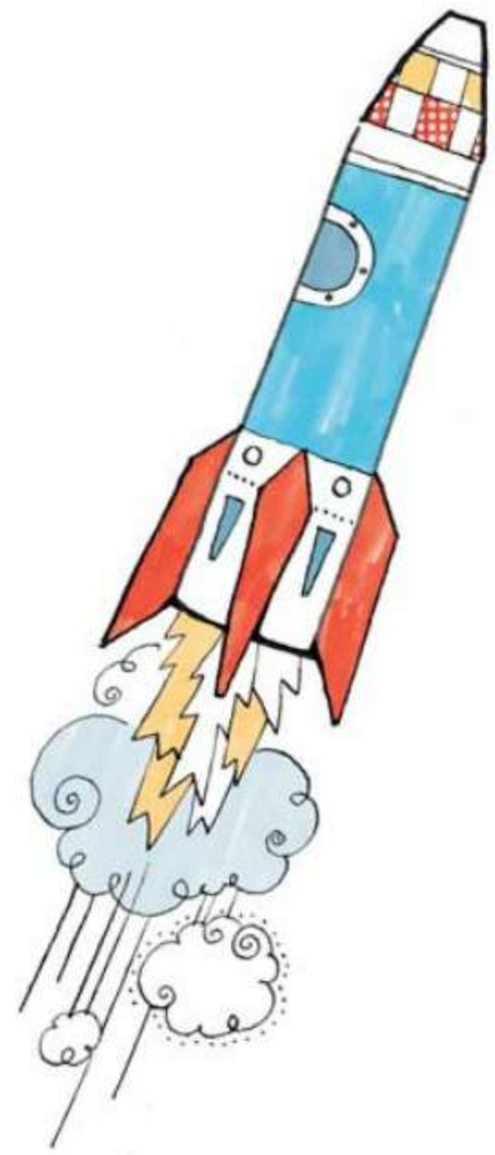

5. Troje dzieci opowiada o swoich marzeniach. Wskaż wszystkie czasowniki i określ ich rodzaj. Którą kwestię wypowiada dziewczynka, a którą chłopiec? W której wypowiedzi nie da się tego ustalić?

- Będę pracował w laboratorium nad szczepionkami. Wyleczę wielu ludzi. Dam im to, co najważniejsze – zdrowie.
- Zaprojektuję robota, który ułatwi uczenie się. Będzie podpowiadał tym, którzy nie mają dobrej pamięci. Uczeni przyznają mi Nagrodę Nobla.
- Skonstruuję pojazd umożliwiający teleportację. Wyląduję w innym wymiarze. Będę opisywała swoje wrażenia na żywo w najpopularniejszym programie telewizyjnym.

6. Chcesz dostać się na planetę Hybryda. Komputer pokładowy pokieruje statkiem, jeżeli wpiszesz w zeszycie hasło składające się z poprawnych form czasu przyszłego kolejno podanych czasowników.

Szyfr: **1. os. lp r.ż. | 2. os. lm | 3. os. lm | 2. os. lp r.m. | 3. os. lm r.nmos. | 2. os. lm r.mos. | 1. os. lp | 3. os. lp r.n.**

- **czekać**
- **rozwiązać**
- **spróbować**
- **ćwiczyć**
- **grzać**
- **poszukiwać**
- **odnaleźć**
- **wyglądać**

7. Wskaż wszystkie czasowniki, przed którymi znajduje się cząstka ***nie***. Wymyśl i zapisz w zeszycie inne zalecenia. Przypomnij zasadę ortograficzną stosowaną przy zapisie czasownika z ***nie***.

Na naszej planecie będziecie mile widziani, jeżeli:
nie będziecie zakłócać naszego spokoju, nie zaburzycie naszego pola magnetycznego, nie wniesiecie miotacza plazmowego, nie wprowadzicie genu złości, nie będziecie używać telekoderów, nie będziecie zbierać atomów pierwiastka ZYX.

8. Przekształć zdania tak, żeby miały przeciwne znaczenie.

- Wymyśli wirtualną klawiaturę. Klawisze będą się wciskać, kiedy poruszy rzęsami.
- Skonstruuje urządzenie, które będzie robiło zastrzyki na odległość.
- Zaprojektuje buty zmieniające kolor w zależności od barw stroju.
- Będzie cieszył się sławą.

Kto i co się schowało na zdjęciu, które przetrwało?

Rzeczownik i jego znaczenia

Kto?
Osoby
Co?
Rzeczy
Zwierzęta
Rośliny

1. Przyjrzyj się uważnie rysunkowi i powiedz, co na nim widzisz.

2. Podaj nazwy emocji, które dostrzegasz w zachowaniu osób przedstawionych na rysunku. Użyj poniższych wyrazów.

• **przyjaźń** • **miłość** • **przywiązanie** • **zdenerwowanie** • **złość** • **tęsknota** • **żal** • **smutek** • **strach** • **zawstydzenie** • **rozbawienie** • **cierpienie**

3. Wypisz w zeszycie nazwy zjawisk przyrody widocznych na rysunku za oknem.

Zapamiętaj!

Rzeczownik to część mowy, która nazywa:
• **osoby**, np. *syn*, • **zwierzęta**, np. *pies*, • **rzeczy**, np. *płot*, • **rośliny**, np. *dąb* a także:
• **zjawiska**, np. *burza*, • **uczucia**, np. *miłość*.

Rzeczowniki nazywające osoby odpowiadają na pytanie **kto?**, a pozostałe odpowiadają na pytanie **co?**.

4. Przyporządkuj podane związki wyrazowe do ich znaczeń. Wymień rzeczowniki, które nazywają osoby. Ułóż zdanie z wybranym związkiem.

być z kimś za pan brat	**wszyscy razem, zgodnie**
jak jeden mąż	**czynić większe szkody, próbując coś naprawić**
ani brat, ani swat	**przyjaźnić się z kimś, świetnie kogoś znać**
dziecko szczęścia	**bardzo podobny do ojca**
wykapany ojciec	**osoba obojętna dla kogoś, obca**
wylewać dziecko z kąpielą	**osoba, która ma stałe powodzenie w życiu**

5. Utwórz pary słów nazywających osoby o przeciwstawnych cechach. Do podanych rzeczowników dobierz poniższe wyrazy, np. **mędrzec – głupiec**.

• **atleta** • **tchórz** • **milczek** • **mężatka** • **biedak** • **brzydal** • **amator** • **wróg**

- bohater
- chuchro
- przyjaciel
- gaduła
- zawodowiec
- bogacz
- panna
- pięknis

6. Podaj różne znaczenia rzeczowników.

Wzór: **mucha** → **owad** / **kokarda pod szyję**

zamek **kula** **granat** **pióro**

7. Uporządkuj alfabetycznie podane rzeczowniki nazywające różne zjawiska przyrody. Wyjaśnij nieznane słowa. Skorzystaj z dostępnych źródeł informacji.

• **śnieżyca** • **zaćmienie** • **huragan** • **cyklon** • **mgła** • **grad** • **nawałnica** • **zorza** • **szadź** • **szron** • **rosa** • **mżawka** • **gołoledź** • **bryza** • **odpływ**

8. Jakie uczucia wyrażają zamieszczone poniżej emotikony? Nazwij każde uczucie dwoma rzeczownikami o podobnym znaczeniu.

W szkolnej bibliotece szukam w kartotece...

Liczba i rodzaj rzeczownika

1. Przyjrzyj się rysunkowi i wymień jak najwięcej znajdujących się na nim elementów. Do każdego rzeczownika dopasuj jedno z określeń: ***ten***, ***ta*** lub ***to***.

- Wymień nazwy przedmiotów, które występują w podanych ilościach: 2, 3, 4, wiele.

Zapamiętaj!

Rzeczowniki odmieniają się przez **liczby**. Występują w formie:
- **liczby pojedynczej**, np. *córka, koc, zdjęcie*;
- **liczby mnogiej**, np. *córki, koce, zdjęcia*.

Każdy rzeczownik ma przypisany rodzaj. Tradycyjnie wyróżniamy:
- **rodzaj męski**, np. (ten) *pan, dom, wieczór*;
- **rodzaj żeński**, np. (ta) *mama, ławka, przyjaźń*;
- **rodzaj nijaki**, np. (to) *dziecko, pole, cielę*.

Rzeczowniki nie odmieniają się przez rodzaje. Aby określić rodzaj rzeczownika, najlepiej wziąć pod uwagę jego podstawową formę.
Przykład: ***Uczniów*** *interesują* ***książki*** *o różnorodnej* ***tematyce***.
uczeń – ten – rodzaj męski; ***książka*** – ta – rodzaj żeński; ***tematyka*** – ta – rodzaj żeński.

2. Przeczytaj fragment wiersza. Wymień wszystkie rzeczowniki. Pogrupuj je na te, które w utworze występują w liczbie pojedynczej, oraz te, które mają formę liczby mnogiej.

Agnieszka Frączek *Szuflada* (fragment)

W szufladzie pewnego biurka
gnieździła się wierszy furka.
Ten pierwszy mówił o krecie,
co twista tańczy w balecie,
a drugi o saksofonie,
któremu głos skradły słonie.
Wiersz piąty prawił o szelkach,
guzikach i o uszczelkach,
zaś siódmy plótł coś o duchu,
co lęka się karaluchów.

3. Wymyśl, o czym mogły mówić kolejne wiersze, i podaj swoje propozycje.

Podpowiedzi rymów: przepadał, nakładał, podjadał, odgrywał, obmywał, nadpływał, podstawiali, przemawiali, wyławiali, uzdrawiali.

- Wiersz ósmy zaś opowiadał.. (Użyj rzeczowników w liczbie pojedynczej).
- Dziewiąty opisywał.. (Użyj rzeczowników w liczbie mnogiej).
- A dziesiąty przedstawiał.. (Użyj rzeczowników w liczbie pojedynczej i mnogiej).

4. Uczniowie oglądali ilustracje w książkach. Co zobaczyli? Uzupełnij zakończenia rzeczowników: w liczbie pojedynczej wstaw ***-ę*** lub ***-ą***, w liczbie mnogiej ***-e*** lub ***-om***. Przepisz do zeszytu wybrane przykłady z każdym z zakończeń.

- Maciek widział jedną: ośmiornic ?, tęcz ?, zorz ?, gąsienic ?, róż ?, kropl ?, rękawic ?, obroż ?, źrenic ?, will ?, kul ?, kaplic ?. Miał niezłą atrakcj ?. Po przeczytaniu książek napisał ciekawą recenzj ?. Z fantazj ? nigdy nie miał kłopotów. Jutro też spotka się z pani ? bibliotekark ?.
- Ania i Kasia widziały dwie: ośmiornic ?, tęcz ?, zorz ?, gąsienic ?, róż ?, kropl ?, rękawic ?, obroż ?, źrenic ?, will ?, kul ?, kaplic ?. Dziewczyn też nie ominęły atrakcj ?. Po przeczytaniu książek napisały recenzj ?. Podołały swoim rol ?. Fantazj ? nie było końca. Podziękowały obu pani ? bibliotekark ?.

5. Na kartach bibliotecznych zatarły się nazwiska autorów. Określ rodzaj rzeczowników w tytułach, a dowiesz się, kto napisał poniższe utwory.

Klucz do odpowiedzi

Małgorzata Musierowicz – 2 rzeczowniki w rodzaju męskim.

Antonina Domańska – 2 rzeczowniki w rodzaju żeńskim.

Jadwiga Korczakowska – 2 rzeczowniki w rodzaju nijakim.

Maria Dąbrowska – 1 rzeczownik w rodzaju męskim i 1 rzeczownik w rodzaju nijakim.

William Thackeray (czytaj: ŧiliam tekerej) – 1 rzeczownik w rodzaju męskim i 1 rzeczownik w rodzaju żeńskim.

Lewis Carroll (czytaj: luis karol) – 2 rzeczowniki w rodzaju żeńskim i 1 w rodzaju nijakim.

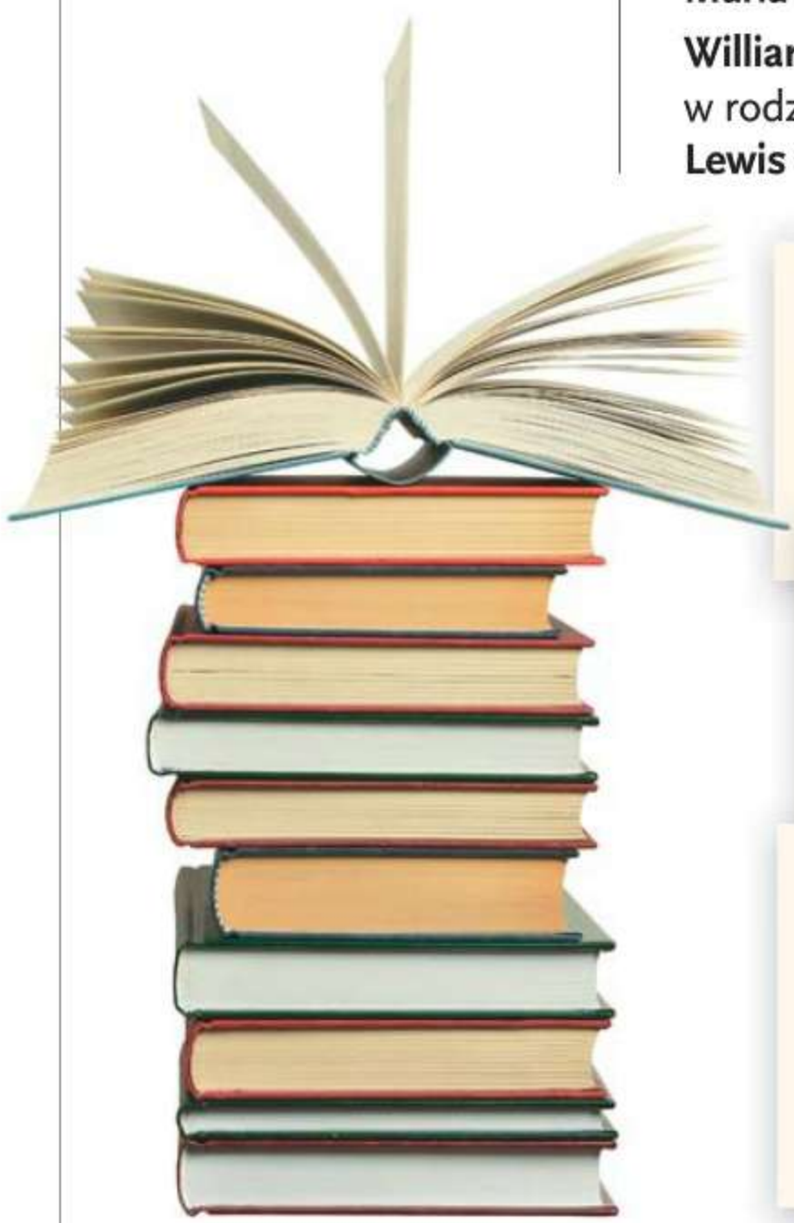

Pierścień i róża

Kwiat kalafiora

Uśmiech dzieciństwa

Historia żółtej ciżemki

Spotkanie nad morzem

O tym, co Alicja odkryła po drugiej stronie lustra

6. Wskaż w tytułach książek rzeczowniki w liczbie mnogiej. Określ ich rodzaj, a dowiesz się, kto wypożyczył wymienione książki.

Klucz do odpowiedzi

Chłopcy – rzeczowniki w rodzaju męskim.

Dziewczyny – rzeczowniki w rodzaju żeńskim.

- Louis Robert Stevenson* *Wyspa skarbów*
- Hanna Ożogowska *Głowa na tranzystorach*
- Alfred Szklarski *Tomek w grobowcach faraonów*
- Edmund Niziurski *Niewiarygodne przygody Marka Piegusa*
- Jonathan Swift* *Podróże Guliwera*

* czytaj: luis robert stiwenson.

* czytaj: dżonatan słift.

7. Przeczytaj fragment rozmowy dwóch moli książkowych. Wypisz z tekstu do zeszytu wszystkie rzeczowniki z cząstką ***nie***. Uzupełnij zdanie dotyczące zasad ortografii i zapisz je w zeszycie.

– Wyobraź sobie, że wczoraj, przez nieuwagę, zabrałem twoją książkę ze stolika.

– Ooo, a ja przez cały wieczór szukałem jej w pokoju. Popatrz, jaki tu teraz nieporządek. Jakby tornado przeszło.

– Rozumiem twoje niezadowolenie. Też straciłbym cierpliwość, gdybym nie mógł dokończyć tak ciekawej lektury.

– Puśćmy w niepamięć tę historię. Nie będziemy jej rozpamiętywać w nieskończoność.

– Na przeprosiny przyniosłem ci *Nieporozumienie w Niekłaju* Edmunda Niziurskiego.

– Znowu gafa! Niziurski napisał *Awanturę w Niekłaju*.

– Ech, przyniosłem ci dwie książki, a tu taka niewdzięczność.

- Cząstkę ***nie*** z rzeczownikami piszemy ?

Słowniczek

mól książkowy – osoba czytająca bardzo dużo książek.

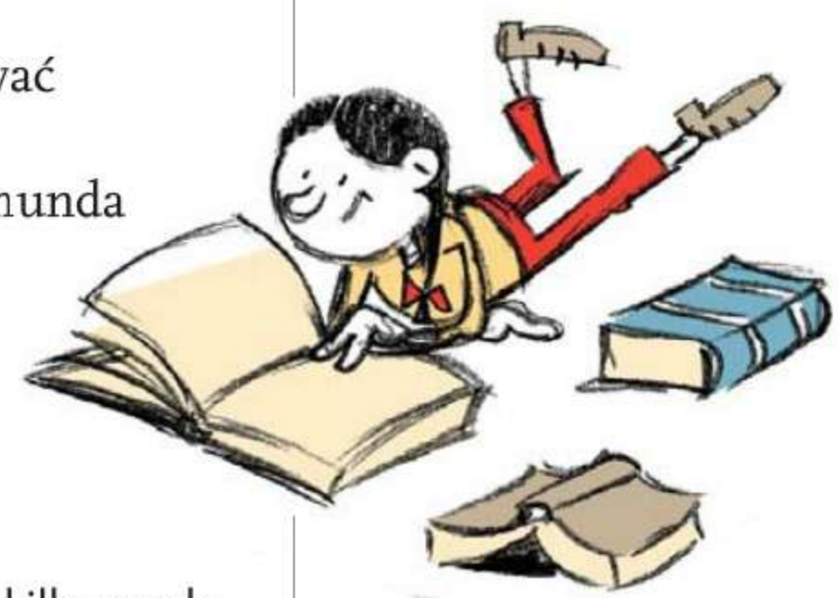

8. Ułóż z rozsypanych sylab rzeczowniki z cząstką ***nie***, a następnie użyj kilku w zdaniach na temat ulubionych lektur.

nie	**czeń**	**bez**	**po**	**pie**	**da**	**go**
po	**nie**	**stwo**	**cie**	**przy**	**nie**	**ja**
nie	**nie**	**wo**	**dze**	**nie**	**szczęś**	**ciel**

9. Przeczytaj fragment powieści *Atramentowe serce*. Utwórz takie formy czasowników, aby pasowały do podkreślonych rzeczowników pod względem liczby i rodzaju. Użyj form czasu przeszłego.

– Przez te drzwi [...] nigdy jeszcze (nie przejść) żadne dziecko, ale ponieważ twój ojciec na pewno (nauczyć) cię szacunku dla książek, zrobię tym razem wyjątek. [...]

Ciekawość (przeważyć).

[Meggie] (patrzeć) tylko na książki. Regały, w których były ustawione, (pachnieć) świeżym drewnem. [Książki] (sięgać) aż po sam sufit. Sufit (być) błękitny, (zwisać) z niego maleńkie lampy, niczym gwiazdy na uwięzi.

Fragmenty umieszczone na tej stronie pochodzą z: Cornelia Funke, *Atramentowe serce*, przekład: Jan Koźbiał © Cecile Dressler Verlag GmbH & Co. KG, Hamburg 2003, © for the Polish edition by Egmont Polska Sp. z o.o., Warszawa 2005, © Cornelia Funke, 2012.

10. Przeczytaj kolejny fragment utworu uzupeniony odpowiednimi formami podanych wyrazów.

Pod regałami stały ? schodki na kółkach ? tylko na to, aby ? czytelnika wynieść aż do ? półek. Były tu pulpity do czytania, na których leżały ? księgi ? łańcuchami z ? mosiądzu. Były tu ? witryny, w których książki o stronach ? plamami starości wabiły ? ilustracjami.

- **cudowny**
- **czekający**
- **najwyższy**
- **niecierpliwy**
- **połyskujący**
- **przykute**
- **rozłożony**
- **szklany**
- **upstrzony**
- **wąski**

Mieć szerokie horyzonty

Rzeczowniki własne i pospolite

1. Powiedz, czym różnią się rzeczowniki znajdujące się w polach pokolorowanych na zielono od tych, które są na polach brązowych.

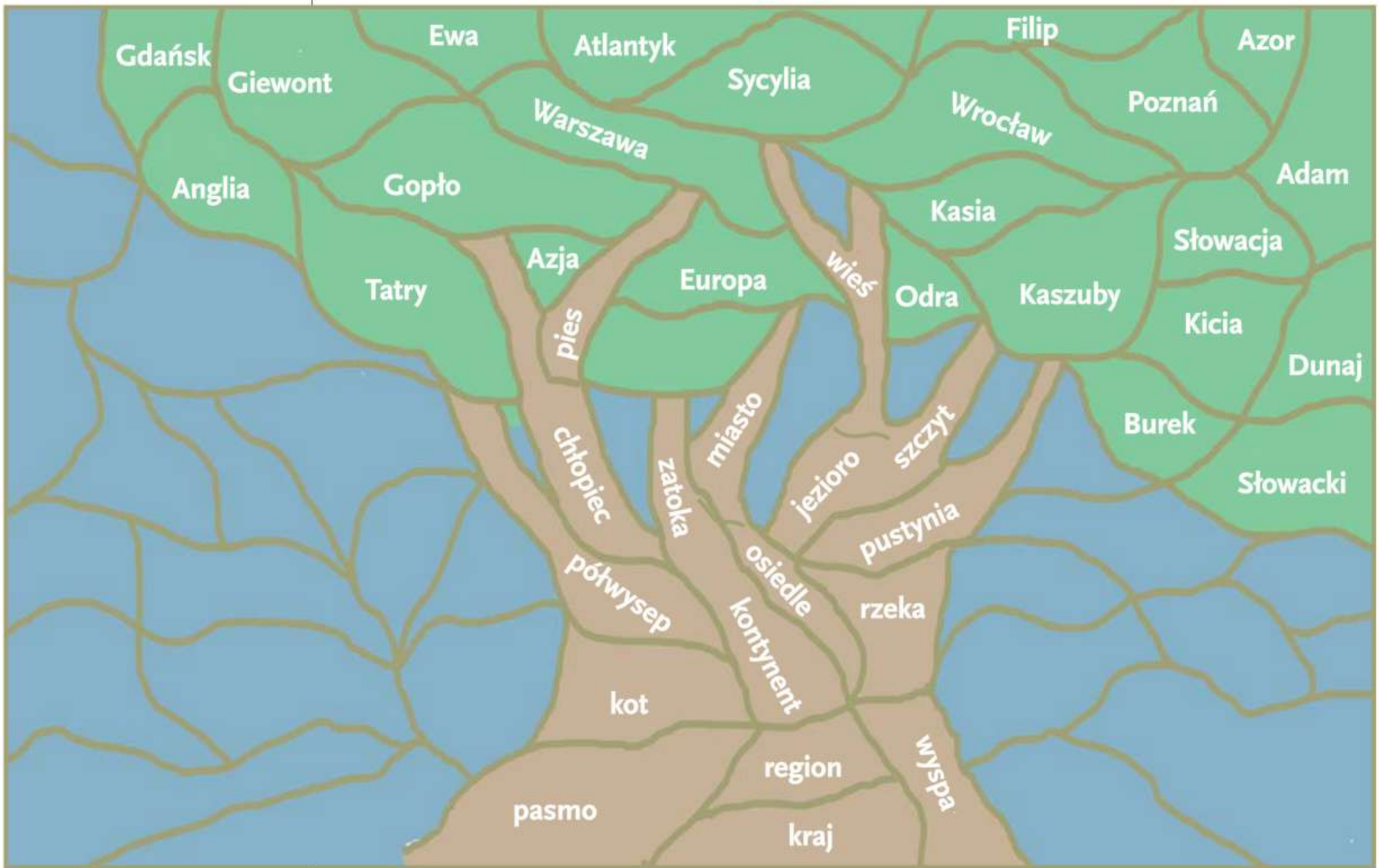

2. Wypisz do zeszytu wszystkie rzeczowniki, które odnoszą się do konkretnych miejsc i osób.

Dąb Bartek rośnie przy drodze w leśnictwie Bartków położonym w gminie Zagnańsk, niedaleko Kielc. Rośnie od ponad kilkuset lat. Krążą o nim różne legendy. Podobno król Jan III Sobieski wraz z żoną Marysieńką ukryli w nim niebywałe skarby. Na jego pniu zawieszono figurę ukrzyżowanego Chrystusa – na pamiątkę zwycięstwa Sobieskiego pod Wiedniem. W latach 30. XX wieku profesor Władysław Szafer uznał Bartka za „najokazalsze drzewo w Polsce".

Zapamiętaj!

Rzeczowniki dzielą się na własne i pospolite.

Rzeczowniki własne

są nazwami konkretnych osób, zwierząt, miejsc, obiektów itd., np. *Bronisław Malinowski, Azor, Polska, Warszawa, Pałac Kultury i Nauki.*

Piszemy je **wielką literą**.

Rzeczowniki pospolite

są nazwami ogólnymi bliżej nieokreślonych osób, zwierząt, miejsc, obiektów itd., np. *podróżnik, pies, kraj, miasto, budynek.*

Piszemy je **małą literą**.

Wielką literą piszemy m.in.:

- **imiona i nazwiska ludzi**, **pseudonimy**, **przezwiska**, np. *Wanda Chotomska, Bolesław Prus, Sierotka,*
- **imiona własne zwierząt**, **roślin**, **przedmiotów**, **obiektów**, np. (pies) *Filutek*, (dąb) *Dewajtis*, (krem do rąk) *Uroda*, (zamek) *Krzyżtopór,*
- **nazwy kontynentów**, **państw**, **regionów**, **miast**, **wsi**, **osiedli**, **ulic**, np. *Europa, Polska, Mazowsze, Warszawa, Zawoja, Żoliborz, ulica Polna,*
- **nazwy oceanów**, **mórz**, **rzek**, **jezior**, **gór**, **wysp**, **pustyń**, np. *Pacyfik, Bałtyk, Nil, Śniardwy, Himalaje, Korsyka, Sahara.*

3. Kim były wymienione osoby? Obok nazw własnych zapisz w zeszycie właściwe rzeczowniki pospolite. Skorzystaj z dostępnych źródeł informacji.

- Bolesław Chrobry • Tadeusz Kościuszko • Maria Konopnicka
- Henryk Sienkiewicz • Stanisław Moniuszko • Jan Matejko

4. Zapisz w zeszycie imiona i nazwiska znanych osób przedstawionych na fotografiach.

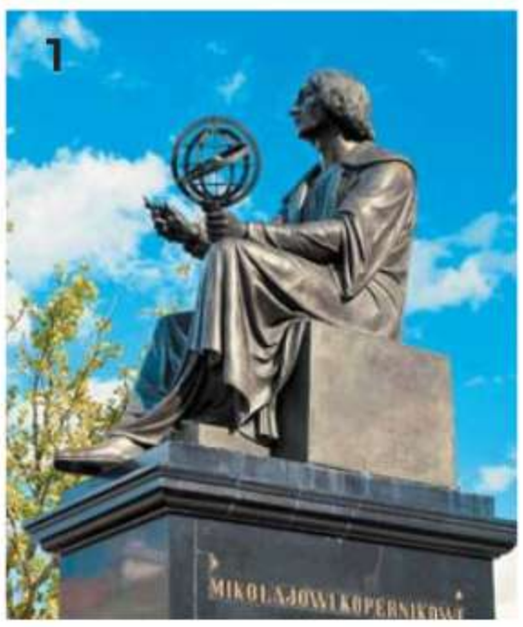

Klucz do odpowiedzi

1. Słynny astronom z Torunia, „wstrzymał Słońce, ruszył Ziemię".
2. Polski kompozytor znany na całym świecie.
3. Znany poeta, autor *Pani Twardowskiej* i *Pana Tadeusza*.

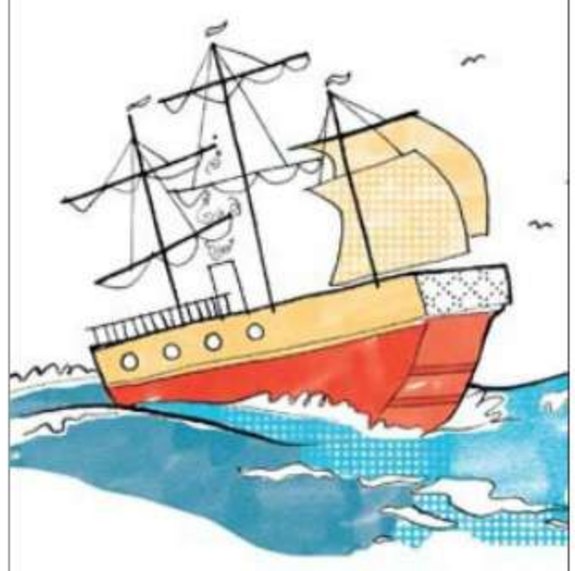

5. Zapisz imiona zwierząt, które są bohaterami utworów literackich lub filmów. Podaj krótkie informacje na ich temat.

Wzór: ***Ferdynand Wspaniały* – powieściowy pies, który śnił, że stał się człowiekiem.**

6. Wyobraź sobie, że chcesz wybrać się w podróż morską. Wymyśl nazwę statku i zaproponuj trasę. Zapisz w kolejności alfabetycznej pięć nazw przedmiotów codziennego użytku, które weźmiesz ze sobą.

7. Ułóż z podanych liter nazwy miast, w których możesz zobaczyć wymienione zabytki. Ułóż zdania zawierające informacje o tych miejscach i zapisz je w zeszycie.

M, R, Y, Z

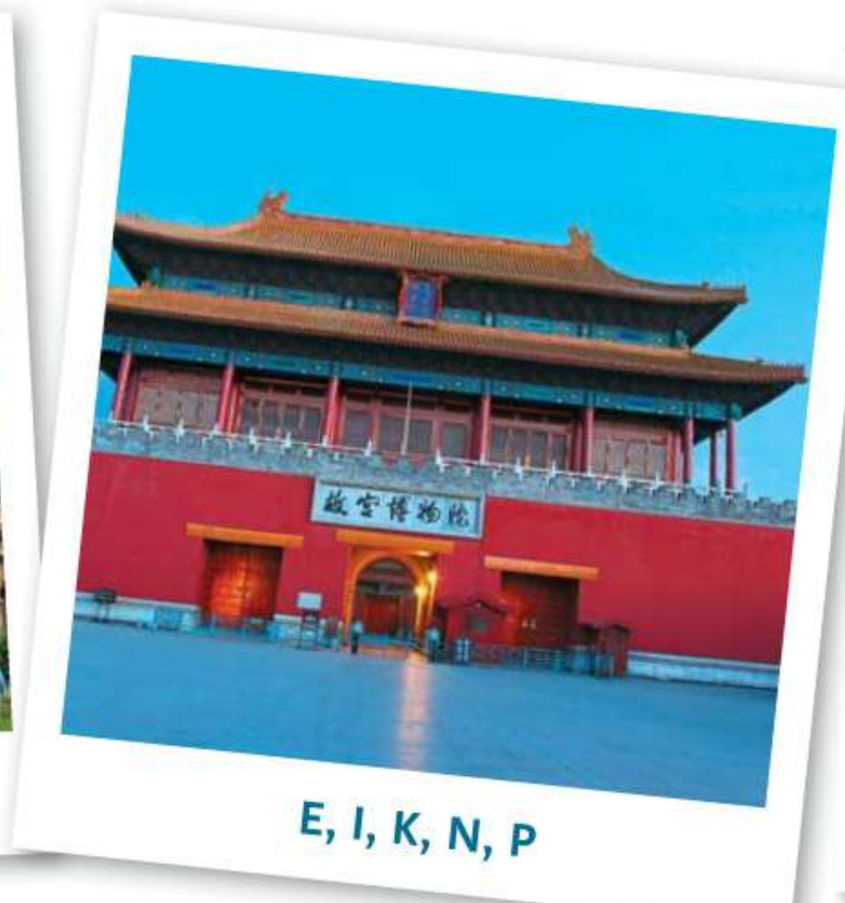

E, I, K, N, P

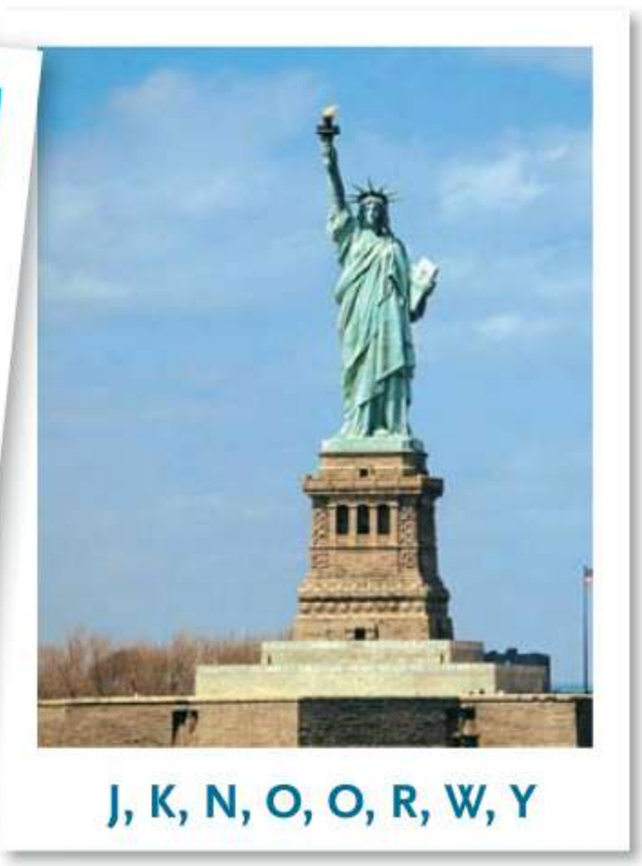

J, K, N, O, O, R, W, Y

- Koloseum
- Zakazane Miasto
- Statua Wolności

8. Przerysuj tabelę do zeszytu. Uzupełnij notatki podróżnika, dopisując odpowiednie nazwy własne. Skorzystaj z różnych źródeł informacji.

Państwa, w których byłem	Miasta, przez które przejeżdżałem	Rzeki, jeziora, morza, góry, w pobliżu których się zatrzymywałem	Ciekawe obiekty, które widziałem
Egipt	Aleksandria, Kair	Nil, Morze Czerwone	piramida Cheopsa, Sfinks
Grecja	?	?	?
?	?	Wezuwiusz	?
?	?	?	Luwr
?	Londyn	?	?

Dziwne stworzenie w znajome przemienię

Przymiotnik i jego znaczenia

1. Obejrzyj fotosy z filmu *Opowieści z Narnii. Lew, czarownica i stara szafa*, a następnie podaj wyrazy określające postacie i miejsca, w których bohaterowie się znajdują. Odpowiedz na poniższe pytania.

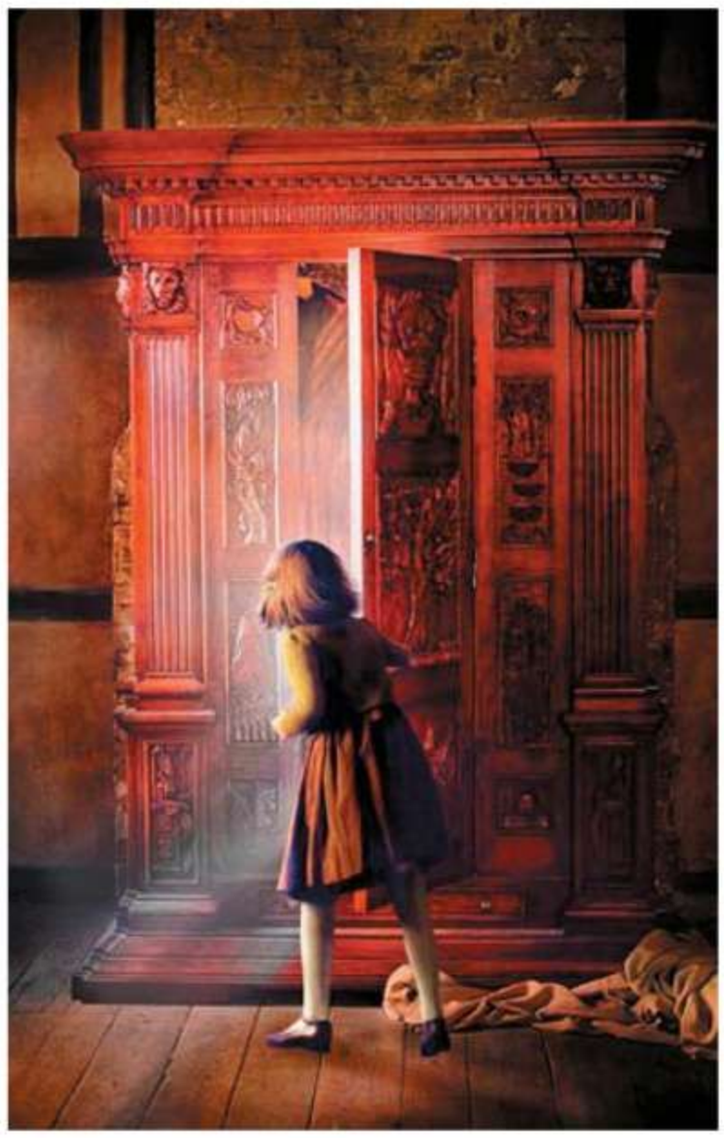

- Jaka jest Łucja? • Jaki jest faun? • Jaka jest szafa? • Jaki jest las?
- Jaka jest latarnia? • Jakie jest drzewo? • Jaki jest śnieg?

2. Postaw pytania, na które odpowiadają słowa wyróżnione w tekście. Wskaż te wyrazy, które są przez nie określane.

jaki?

Był to naprawdę **wspaniały** podwieczorek. A kiedy Łucja już się najadła, **miły** faun zaczął opowiadać. Cóż to były za **cudowne** opowieści o życiu puszczy! Opowiadał o zabawach w **księżycowym** świetle, o nimfach, które mieszkają w **źródlanych** jeziorkach, o gonitwach za **mlecznobiałym** jelonkiem, o biesiadach z **dzikimi** Czerwonymi Karłami i o wyprawach po skarby ukryte w **głębokich** jaskiniach i kopalniach. Potem wydobył z futerału **dziwny**, **mały** flet i zaczął na nim grać.

Zapamiętaj!

Przymiotnik to część mowy, która nazywa **cechy i właściwości** osób, zwierząt, roślin, rzeczy, zjawisk itp., np. *tajemniczy* (gość), *stary* (niedźwiedź), *mokra* (trawa), *głęboka* (jaskinia), *złota* (jesień).

Przymiotniki odpowiadają na pytania:

jaki?, np. *ważny* (problem);

jaka?, np. *atrakcyjna* (forma);

jakie?, np. *trudne* (zadanie).

3. Policz przymiotniki w poniższych opisach, a dowiesz się, o kim mowa w kolejnych wypowiedzeniach.

- Stary, nieco ociężały niedźwiedź, ale bardzo mądry, doświadczony opiekun i nauczyciel chłopca z azjatyckiej dżungli.
- To dwunożna istotka o łagodnym usposobieniu, podobna do hipopotama.
- Mądry i koleżeński osioł. Ciągle gubi ogon z kokardką.

Klucz do odpowiedzi

Muminek z cyklu powieściowego Tove Jansson – 3 przymiotniki.

Kłapouchy z *Kubusia Puchatka* Alana Alexandra Milne'a – 2 przymiotniki.

Baloo z *Księgi dżungli* Rudyarda Kiplinga – 5 przymiotników.

4. Podaj przymiotniki, które kojarzą ci się z podanymi rzeczownikami.

- pisarz
- fantazja
- dzieło

5. Opisz każdą z postaci kilkoma przymiotnikami.

centaur Oreus

Ryczypisk

karzeł Zuchon

Aslan

6. Uzupełnij powiedzenia podanymi przymiotnikami. Napisz w zeszycie krótkie opowiadanie, które mógłbyś zatytułować jednym z poniższych zdań.

• **dobrymi** • **miłe** • **prawdziwych** • **sprawiedliwa** • **straszny** • **żałosny**

- ? przyjaciół poznaje się w biedzie.
- Nie taki diabeł ?, jak go malują.
- Oliwa ? zawsze na wierzch wypływa.
- ? złego początki, lecz koniec ?.
- ? chęciami jest piekło wybrukowane.

7. Podaj przymiotniki, które nazywają przeciwstawne cechy postaci przedstawionych na rysunkach.

8. Uzupełnij ustnie podane porównania.

- wierny jak ? • wolny jak ? • chytry jak ?

Ciepłe dni w kolorze śliwkowym

Liczba i rodzaj przymiotnika

1. Wypisz z wiersza do zeszytu przymiotniki i rzeczowniki, które są przez nie określane. Poprowadź strzałki od wyrazu określającego do określanego.

Danuta Gellner ***Jesień u fryzjera***

Przyszła jesień do fryzjera:
– Proszę mną się zająć teraz!
Lato miało włosy złote,
ja na rude mam ochotę.
No, bo niech pan
spojrzy sam,
rudo tu i rudo tam...
Mówi fryzjer:
– Rzeczywiście!
Dookoła rude liście,
ruda trawa, rude krzaki,
chyba modny kolor taki.
Szczotka,
grzebień,
farby fura,
już gotowa jest fryzura.
Woła jesień: – W samą porę!
Płacę panu muchomorem!

2. Określ wybrane elementy obrazu. Do każdego z podanych rzeczowników dobierz odpowiedni przymiotnik w liczbie pojedynczej i mnogiej.

Rzeczowniki w liczbie pojedynczej	Rodzaj	Rzeczowniki w liczbie mnogiej
pan, ptak, liść, kamyk	r. męski	panowie, ptaki, liście, kamyki
wróżka, trawa, suknia	r. żeński	wróżki, trawy, suknie
skrzydło, drzewo	r. nijaki	skrzydła, drzewa

Zapamiętaj!

Przymiotnik jest najczęściej **określeniem rzeczownika** i dopasowuje do niego swoją formę, np. w *jesienny* czas, *jesienną* porą, w *jesiennym* słońcu, podczas *jesiennych* dni.

Przymiotniki odmieniają się przez **liczby**. Występują w formie:

liczby pojedynczej,
np. *porywisty* wiatr, *gęsta* mgła.

liczby mnogiej,
np. *porywiste* wiatry, *gęste* mgły.

Przymiotniki odmieniają się przez **rodzaje**. Ich forma zależy od rodzaju określanego rzeczownika.
W liczbie pojedynczej występują:

- w **rodzaju męskim**,
  gdy określają rzeczowniki rodzaju męskiego, np. *wysoki* pan, *wysoki* dąb;
- w **rodzaju żeńskim**,
  gdy określają rzeczowniki rodzaju żeńskiego, np. *wysoka* pani, *wysoka* trawa;
- w **rodzaju nijakim**,
  gdy określają rzeczowniki rodzaju nijakiego, np. *wysokie* drzewo, *wysokie* czoło.

W liczbie mnogiej przymiotniki występują:

- w **rodzaju męskoosobowym**,
  gdy określają osoby rodzaju męskiego, np. *wysocy* panowie;
- w **rodzaju niemęskoosobowym**,
  gdy określają pozostałe rzeczowniki, np. *wysokie* dęby, *wysokie* panie, *wysokie* trawy, *wysokie* drzewa, *wysokie* stoły.

3. Wyszukaj wszystkie przymiotniki i określ ich rodzaj. Następnie przejdź drogę, stąpając tylko po przymiotnikach w rodzaju męskim, a dowiesz się, które pająki tworzą babie lato.

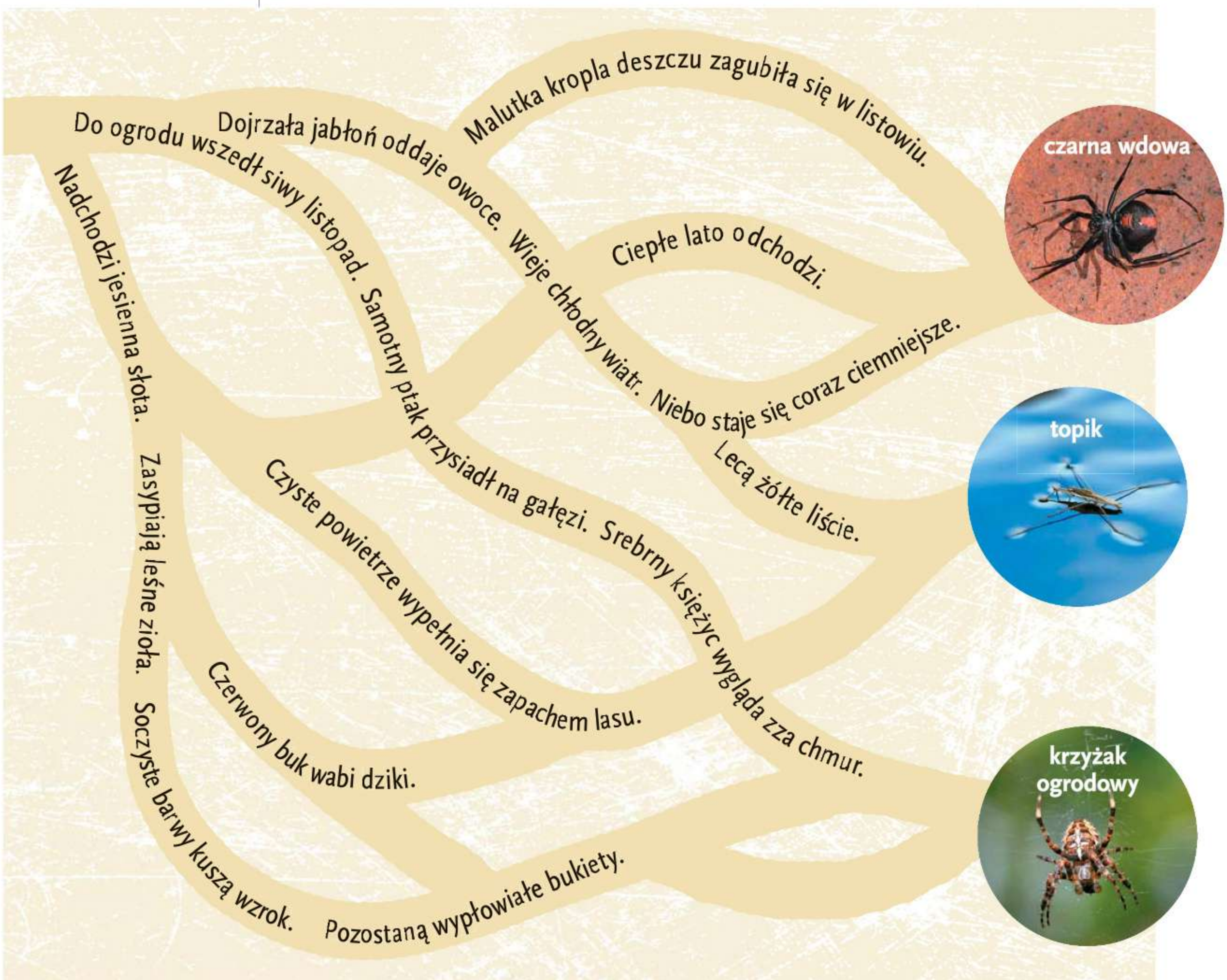

Wiem więcej

Babie lato – nić unosząca się w powietrzu w pogodne jesienne dni, tworzona przez młode pająki niektórych gatunków.

4. Znajdź wszystkie przymiotniki w poniższych związkach wyrazowych. Pierwsze litery kolejnych przymiotników w rodzaju niemęskoosobowym utworzą hasło.

- **cienkie liście**
- **hałaśliwi chłopcy**
- **herbaciane róże**
- **rozgałęzione łodygi**
- **zamierzchłe czasy**
- **cisi staruszkowie**
- **sympatyczni nauczyciele**
- **nerwowe ruchy**
- **troskliwe matki**
- **zaradni sprzedawcy**
- **melodyjne dźwięki**

HASŁO: ? ? ? Y ? A ? ? E ? Y

5. Opisz osoby, które wybrały się na grzybobranie. Do podanych rzeczowników dopasuj przymiotniki i zapisz je w zeszycie w odpowiedniej formie.

• młody • stary • zapobiegliwy • mały • mądry • wysoki • silny • wesoły • pracowity • zdolny • sławny • stanowczy

- uczniowie – jacy?
- profesorowie – jacy?
- sportowcy – jacy?
- gospodarze – jacy?

6. Uporządkuj wyrazy w następujący sposób: osobno przymiotniki w liczbie pojedynczej, osobno w liczbie mnogiej. Pierwsze litery słów utworzą hasła – nazwy najwcześniej (przymiotniki w liczbie pojedynczej) i najpóźniej odlatujących ptaków (przymiotniki w liczbie mnogiej).

• cudowne dziecko • życiowe rady • zaległy egzamin • kompot agrestowy • uparte dzieci • ruchliwi chłopcy • jasna sprawa • popisy akrobatyczne • kminkowy zapach • kancelaria adwokacka • wielcy pisarze

7. Zastąp owoce jarzębiny odpowiednią literą. Zapisz związki przymiotnika z rzeczownikiem w zeszycie.

Wybieram się na krótk * wycieczkę. Piękn * pogodę trzeba wykorzystać. Zerwałem dojrzał * jeżynę. W przyszł * niedzielę pójdziemy do lasu. Przesadziłam ogrodow * różę. Jesienn * porą zbieram kasztany. Opiekuję się chor * jaskółką.

8. Wyszukaj w tekście wszystkie przymiotniki z cząstką ***nie***. Uzupełnij zdanie dotyczące zasad ortografii i przepisz je do zeszytu.

Stoi w polu samotny jak palec. Sam sobie winien, bo taki nietowarzyski. Nie lubi ptaków, a one też za nim nie przepadają i ani myślą się przyjaźnić z takim niemiłym osobnikiem. Tylko stara wrona wie, że to przez tę nieśmiałość... A strach, chroniąc się przed wiatrem, nasuwa głębiej niemodny kapelusz i otula się nienową już kurtką. Ciekawe, o czym marzy w jesienne długie wieczory...

- Przymiotniki z cząstką ***nie*** piszemy...

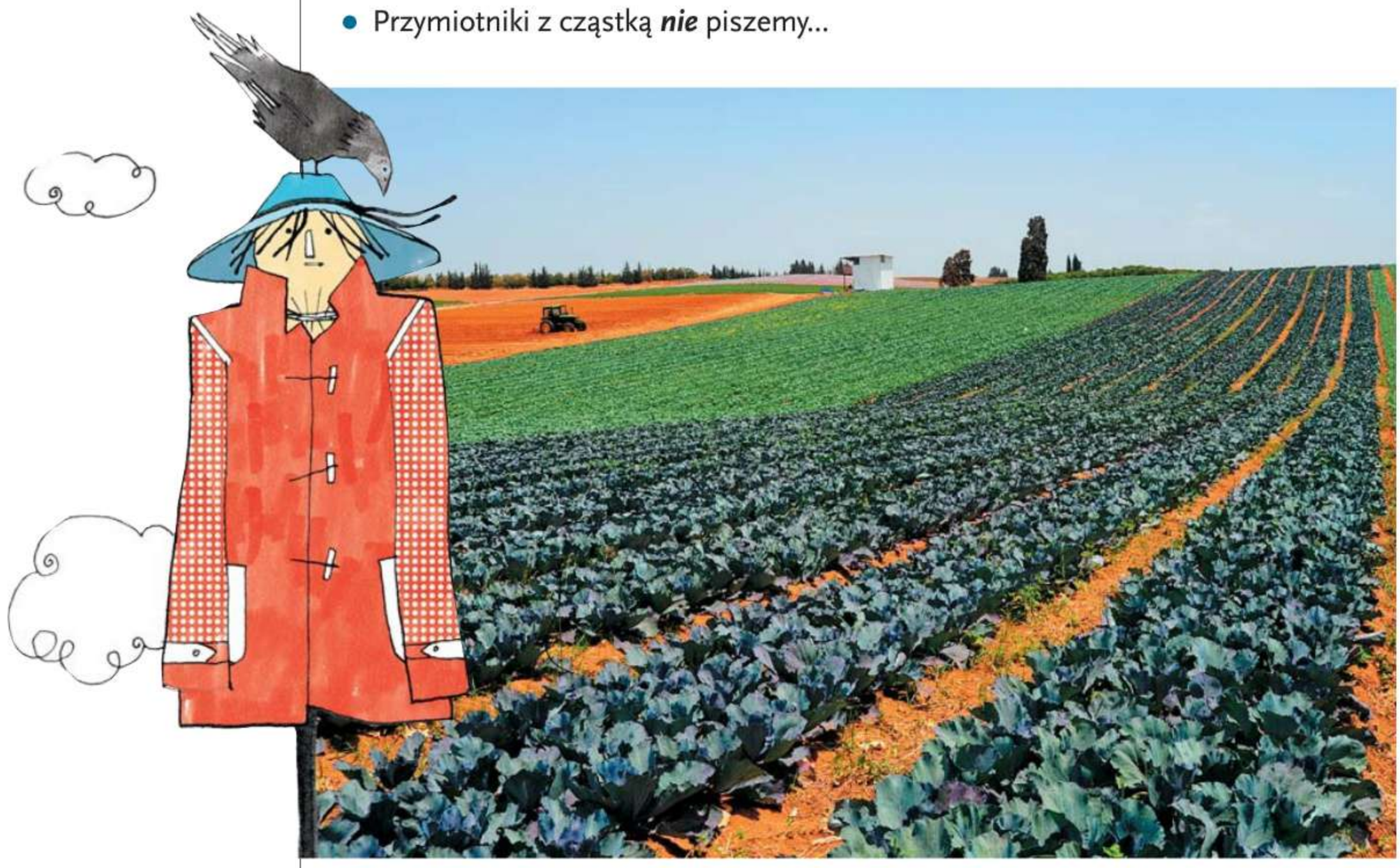

9. Zastąp przymiotniki w podanych związkach wyrazowych innymi o podobnym znaczeniu, zawierającymi cząstkę ***nie***. Zapisz wybrane przykłady w zeszycie.

Wzór: **trudna sytuacja – niełatwa**

- krótki spacer
- wyjątkowa wycieczka
- ciężki plecak
- duży wysiłek
- zbędna kłótnia
- smutny powrót

Niezręcznie postąpili, błąd szybko naprawili

Przysłówek i jego znaczenia

1. Dowiedz się, dokąd w piątkowy wieczór wybiorą się Ania i Piotrek. Przejdź drogę, stąpając tylko po słowach, które odpowiadają na pytania: **jak?**, **gdzie?**, **kiedy?**.

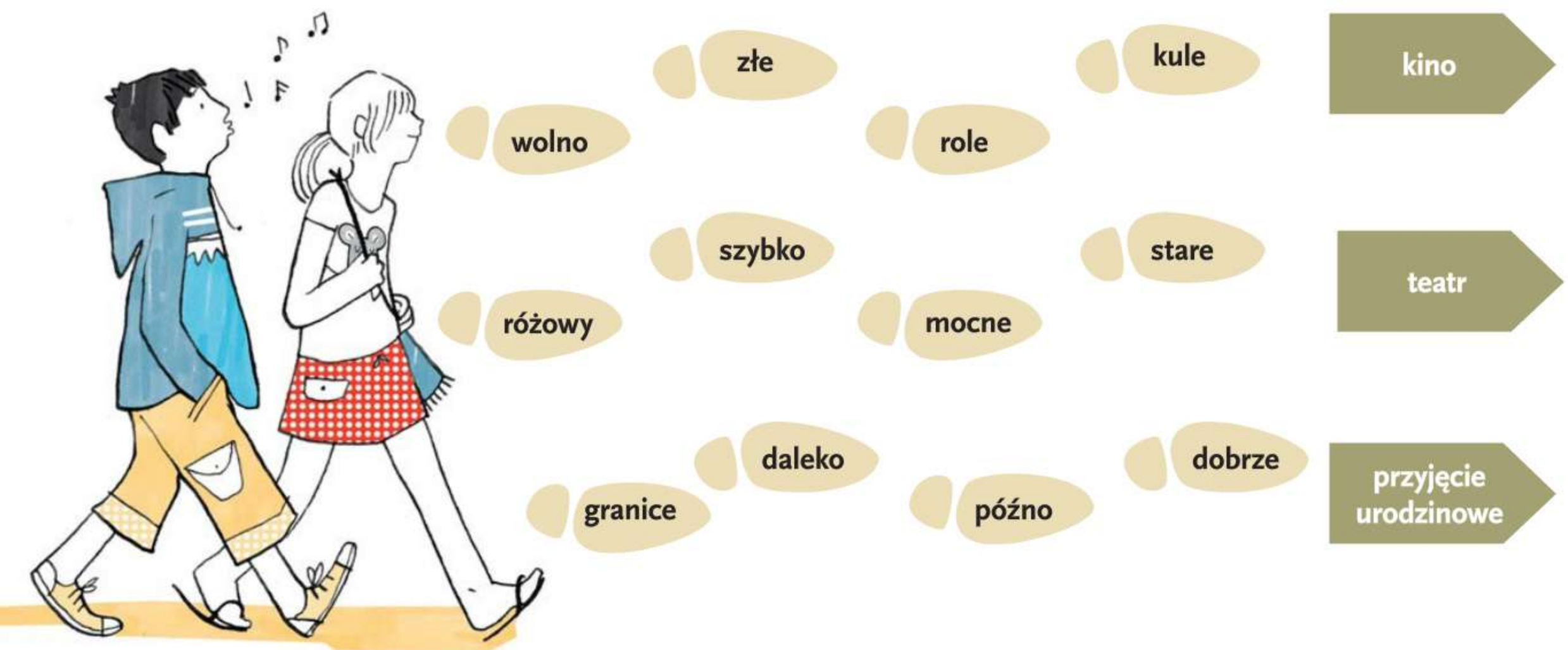

2. Utwórz od podanych przymiotników wyrazy, które określą cechy czynności i stanów.
Wzór: **świetny rysunek – jak rysuje? – świetnie**

- zły wygląd – jak wygląda?
- miły uśmiech – jak się uśmiecha?
- cicha mowa – jak mówi?
- szybki chód – jak chodzi?
- wyraźne pismo – jak pisze?
- ładny śpiew – jak śpiewa?

3. Przeczytaj podane wyrazy. Postaw pytania, na które odpowiadają.

• **daleko** • **niebawem** • **potem** • **rano**

Zapamiętaj!

Przysłówek to nieodmienna część mowy, która określa:

- **sposoby** wykonywania czynności, cechy stanów. Odpowiada wtedy na pytanie **jak?**, np. uczy się *pilnie*, czuje się *dobrze*.
- **okoliczności** czynności, stanów. Odpowiada wtedy na pytanie **gdzie?**, **kiedy?**, np. wyjechał *daleko*, *czasami* myślał.

Przysłówki najczęściej tworzone są od przymiotników, np. *pięknie* (od *piękny*), *gęsto* (od *gęsty*).

4. Wskaż przysłówki i czasowniki, które są przez nie określane. Wpisz do zeszytu wybrane przykłady. Poprowadź strzałki od wyrazu określającego do określanego.

Dzisiaj są urodziny Kasi. Ania nie zastanawiała się długo nad prezentem. Wiedziała przecież, że jej przyjaciółka bardzo lubi pluszaki. Starannie zapakowała niedużego króliczka. U solenizantki zjawiła się punktualnie o szóstej. Przywitała się z nią serdecznie, złożyła życzenia i wręczyła paczuszkę. Mocno zdziwiła się, że Kasia ma markotną minę. Rozejrzała się dookoła. Wszyscy goście już siedzieli przy stole, a na półce stało kilka pluszowych króliczków w tym samym kolorze... Na szczęście kiedy na stole pojawił się tort, humory wszystkim wróciły i później bawili się świetnie. Najciekawsze były gry językowe.

5. Wyjaśnij znaczenie powiedzeń, dobierając odpowiednie przysłówki z ramki.

• **bezmyślnie** • **brzydko** • **całkowicie** • **nagle** • **niezdarnie** • **spokojnie**

- Bazgrze jak kura pazurem – pisze ?.
- Minęło jak ręką odjął – ból ustąpił ?.
- Polega na nim jak na Zawiszy – ufa mu ?.
- Porusza się jak słoń w składzie porcelany – ?.
- Powtarza jak papuga – ?.
- Śpi jak dziecko – ?.

6. Wskaż przysłówki, które pochodzą od przymiotników. Pierwsze litery tych wyrazów utworzą hasło – dawną nazwę prezentu, który przywożono z podróży.

• **bardzo** • **grubo** • **prawie** • **czasami** • **pojutrze** • **ostrożnie** • **średnio** • **inaczej** • **ciepło** • **idealnie** • **ledwie** • **niefortunnie** • **dzisiaj** • **identycznie** • **ekskluzywnie** • **czerwono**

7. Zgadnij, którzy sławni ludzie zostali opisani w anegdotach. Wyszukaj w podanych tekstach przysłówki z cząstką ***nie*** pochodzące od przymiotnika oraz przysłówki z cząstką ***nie*** niepochodzące od przymiotnika. Przepisz do zeszytu i uzupełnij zdanie dotyczące zasad ortografii.

Młodzieniec żalił się **X**, że świat niesprawiedliwie traktuje artystów.
– Malowałem ten obraz przez cały dzień, a od roku nie mogę go sprzedać.
– Pośpiech nie zawsze jest dobrym doradcą – rzekł **X**. – Jeśli następnym razem będzie pan tworzył swoje dzieło przez rok, to sprzeda je pan w jeden dzień.

◆ ◆ ◆

Y ubierał się niestarannie. Pewnego dnia ktoś niegrzecznie go zagadnął:
– Czy ten przedmiot na pana głowie jest kapeluszem?
Y z niewzruszonym spokojem odpowiedział:
– Czy ten przedmiot pod pana kapeluszem jest może głową?

• Przysłówki pochodzące od przymiotnika piszemy z cząstką ***nie*** ?, a przysłówki, które nie pochodzą od przymiotnika, piszemy z cząstką ***nie*** ?.

8. Ułóż z rozsypanych sylab przysłówki przeciwne do podanych i zapisz je w zeszycie.

• **poprawnie** • **pomyślnie** • **odpowiednio** • **wystarczająco** • **miło** • **interesująco**

Klucz do odpowiedzi

Hans Christian Andersen
– 2 przysłówki pochodzące od przymiotnika.
Jan Matejko
– 1 przysłówek pochodzący od przymiotnika i 1 przysłówek niepochodzący od przymiotnika.

Wyprawa do Krainy Gramatyki

► Ułóż wypowiedź, która będzie składała się ze wszystkich poznanych części mowy.

REJON NIEODMIENNYCH CZĘŚCI MOWY

Przysłówki
określają **czasowniki.**

Przymiotniki
określają **cechy osób, rzeczy i zjawisk nazywanych przez rzeczowniki.**

Odmieniają się przez **liczby** i **rodzaje**.

Czasowniki
nazywają **czynności** i **stany**.

Występują w formie **osobowej** i **nieosobowej**.

Odmieniają się przez

czasy

osoby

liczby

rodzaje

W gościnie u części mowy

Oto zestaw pytań umożliwiających udział w przyjęciu u części mowy. Zagraj z koleżankami i kolegami. Musisz podać dobrą odpowiedź lub poprawnie wykonać zadanie, aby przejść na kolejne pole. Błędna odpowiedź powoduje utratę kolejki.

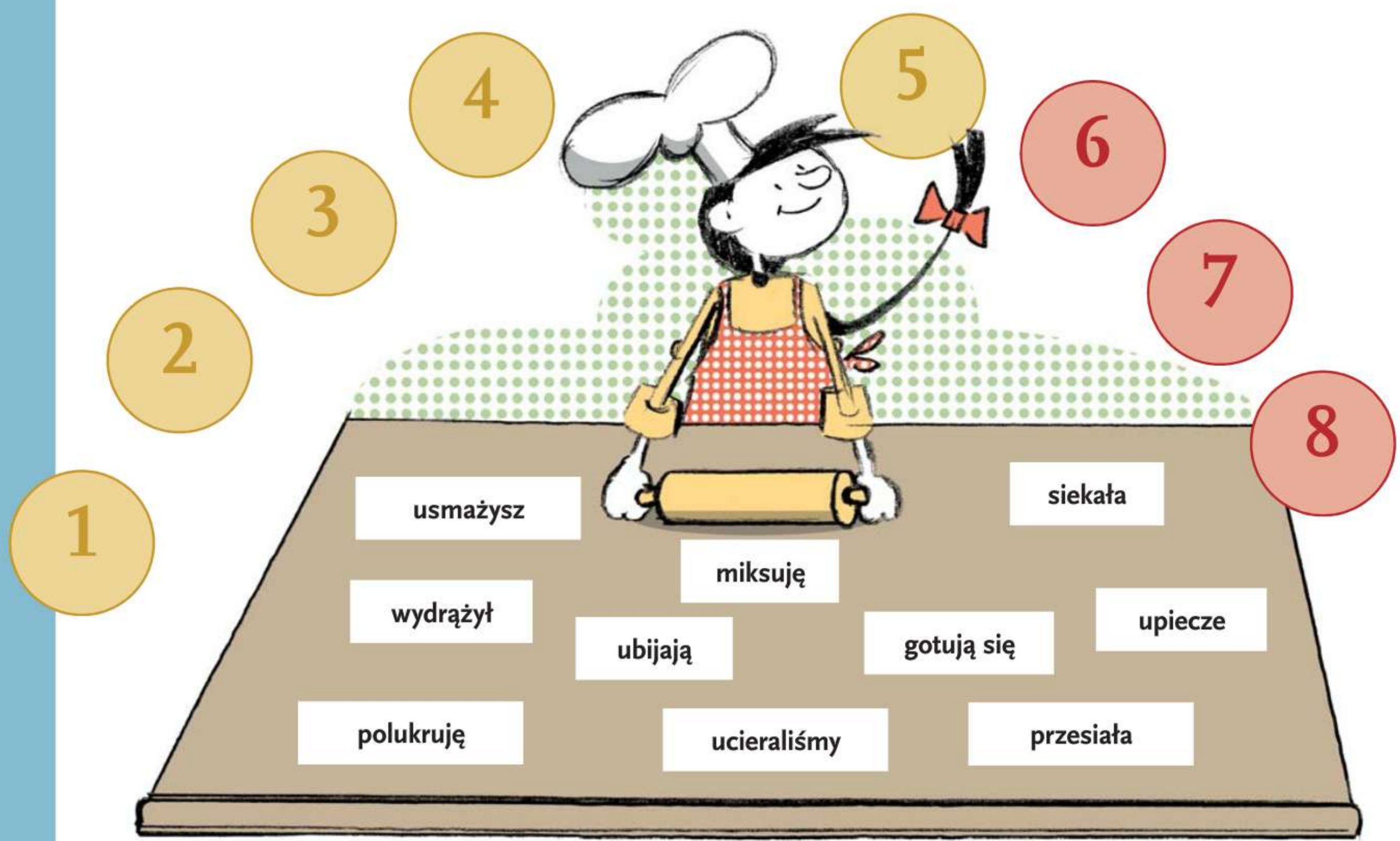

I. W KUCHNI WRE ROBOTA

1. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
   Czasownik to
   a. **część mowy, która nazywa czynności i stany.**
   b. **dawna nazwa zegara słonecznego.**
2. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
   Bezokolicznik to
   a. **bezdroża na Pustyni Błędowskiej.**
   b. **nieosobowa forma czasownika.**
3. Odmień w czasie teraźniejszym czasownik **rozumieć** przez osoby i liczby.
4. Czasownik **podjadał** jest rodzaju nijakiego. Czy to prawda, czy fałsz?
5. Określ czasy czasowników ułożonych na stolnicy.

II. NAKRYWANIE DO STOŁU

6. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
Rzeczowniki własne to
a. przedmioty kupione za własne oszczędności.
b. nazwy konkretnych osób, roślin, miejsc itp.

7. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
Rzeczowniki pospolite to
a. nazwy ogólne bliżej nieokreślonych osób, zwierząt, obiektów.
b. rośliny polne i łąkowe.

8. Określ rodzaj rzeczowników: **śniadanie**, **przystawka**, **kompot**.

9. Rzeczownik **cukierki** to liczba mnoga wyrazu **cukiernica**. Czy to prawda, czy fałsz?

10. Z której szuflady pochodzi każdy z rzeczowników ułożonych na kredensie?
Zwróć uwagę na podkreśloną część nazwy.

III. APETYCZNE POTRAWY

11. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
Przymiotnik to
a. część mowy, która nazywa cechy i właściwości osób, zwierząt itp.
b. przyrząd do zamiatania okruchów.

12. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
Przymiotnik w zdaniu
a. jest określeniem rzeczownika.
b. nie wchodzi w żadne związki, woli być samotny.

13. Przymiotnik **świeży** ma w rodzaju nijakim formę **czerstwe**. Czy to prawda, czy fałsz?

14. Który przymiotnik ocenia, a który opisuje: **pyszne**, **słone**?

15. Podaj rzeczowniki pasujące formą do przymiotników zapisanych na półmiskach.

9 10 11 12 13 14 15

IV. JAK SIĘ ZACHOWAĆ PRZY STOLE?

16. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
Przysłówek to
a. nieodmienna część mowy.
b. przesuwana ława dla spóźnionych gości.

17. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
Przysłówek łączy się w zdaniu
a. z kropką i przecinkiem, ale tylko w razie kłopotów.
b. z czasownikiem.

18. Większość przysłówków pochodzi od przymiotników.
Czy to prawda, czy fałsz?

19. Zastąp drugą część powiedzenia **wyjść po angielsku** jednym przysłówkiem.

20. Dodaj czasowniki do przysłówków znajdujących się na stole.

16 17 18 19 20

kulturalnie
dyskretnie
punktualnie
odświętnie
cicho
serdecznie
dokładnie
wesoło

V. PORZĄDKI PO PRZYJĘCIU

21. Gospodarz podziękował już sąsiadom i znajomym. Powiedz jednym słowem, komu jeszcze powinien podziękować za wizytę.

a. **cioci Basi i cioci Izie** • dwóm

b. **koledze Marcinowi, koledze Rafałowi i koledze Krzyśkowi** • trzem

c. **babci Jadzi i babci Eli** • dwóm

22. Podziękuj gościom za wizytę i pożegnaj się z nimi. Użyj m.in. słów: **cieszyć się**, **dziękować**, **mieć nadzieję** w odpowiedniej formie.

21 22 23 24 25

23. Przydziel zmywanie naczyń, zamiatanie podłóg, wycieranie naczyń, przesuwanie mebli różnym osobom. Powiedz, kto za co jest odpowiedzialny. Zastosuj czasowniki w czasie przyszłym prostym.

a. **koledzy**
b. **siostry**
c. **koleżanki**
d. **brat**

24. W dwóch kolumnach zapisz w zeszycie podane wyrazy z cząstką ***nie***. W prawej kolumnie umieść wyrazy pisane z nią łącznie, w lewej oddzielnie.

nie • żałuję

nie • pamięć

nie • śmiało

nie • brzydki

nie • jutro

25. Powiedz, czego nie należy robić na przyjęciu, jeżeli chcemy, aby było ono udane. Użyj bezokoliczników.

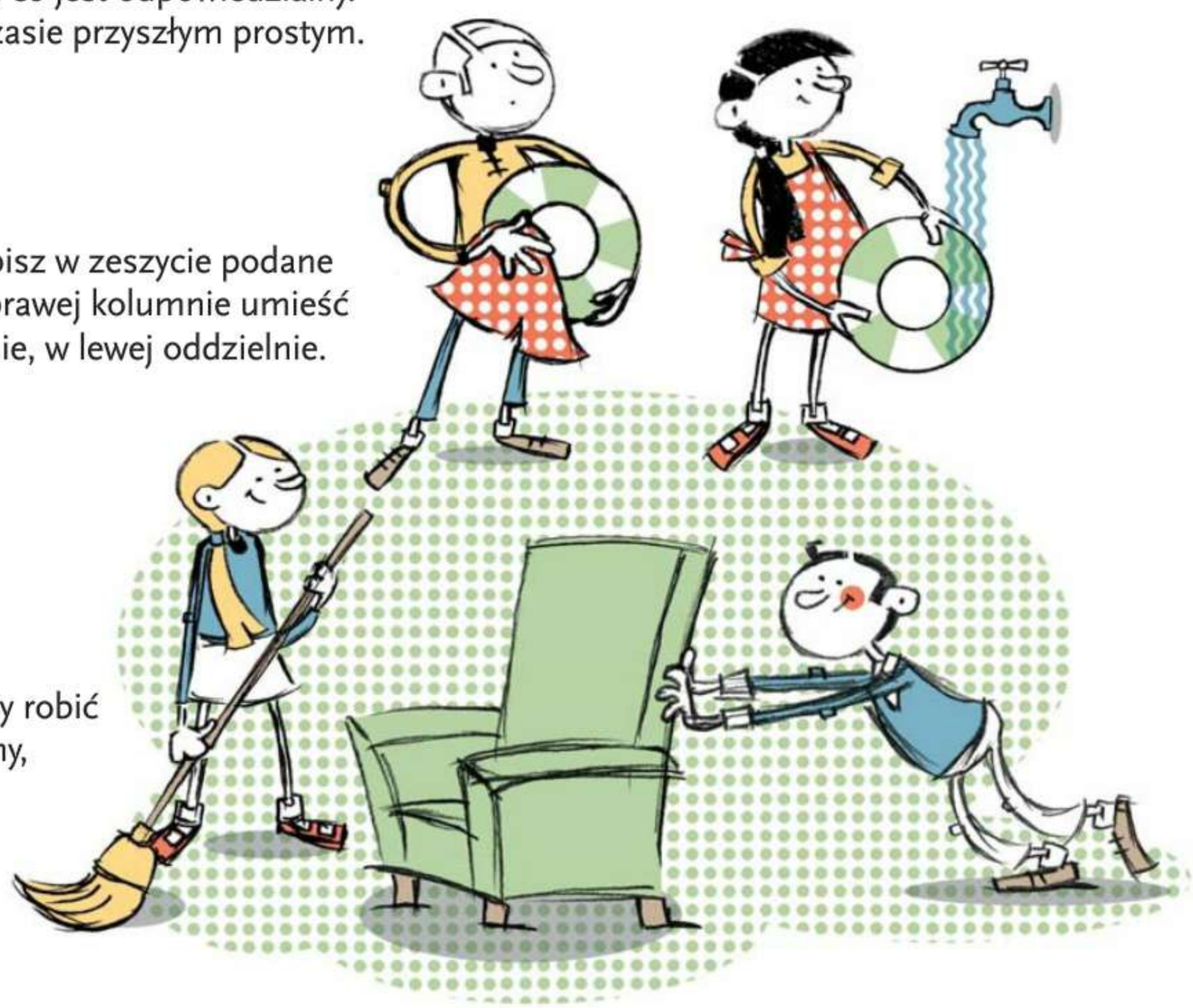

Spacerkiem po częściach mowy

1. Przeczytaj wiersz i podaj czasowniki, które mówią o:

- planach mamy,
- zajęciach córki podczas spaceru,
- wspólnych działaniach matki i córki,
- zachowaniu otoczenia.

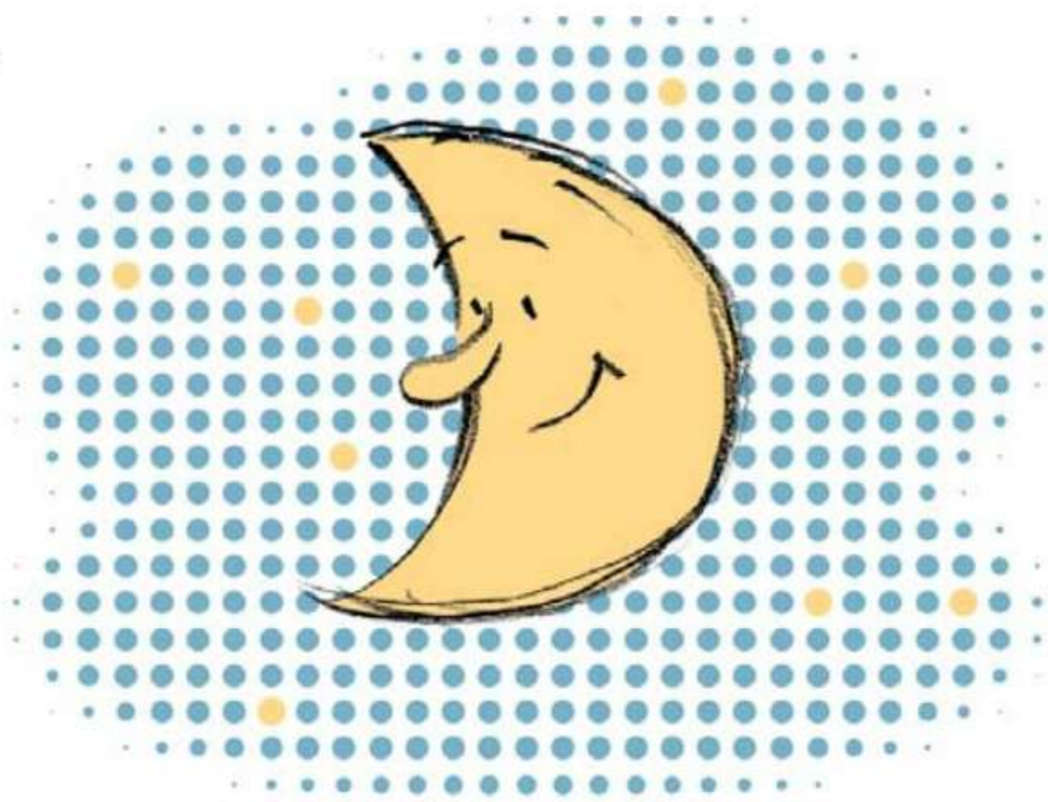

Danuta Wawiłow ***Spacer***

Wieczór błękitną chmurką
sfrunął na moje biurko.
Rzucę do kąta pracę,
pójdę na spacer z córką!
A córka jak to córka –
zbiera gołębie piórka,
trzyma mnie mocno za rękę,
śpiewa wesołą piosenkę.

I razem sobie zmyślamy
różne bajeczki i bzdurki –
córka dla swojej mamy,
mama dla swojej córki.
Mrugają do nas reklamy,
w liściach szeleści wiaterek
i szepce córka do mamy:
„Ach, jaki fajny spacerek!”
A księżyc strzyże uszami
i słucha nas po kryjomu,
i biegnie, biegnie za nami
aż do samego domu.

2. Wskaż rzeczowniki, które:

- informują o porze spaceru,
- nazywają elementy otoczenia,
- w pieszczotliwy sposób określają różne rzeczy.

3. Zastąp podkreślone wyrazy przymiotnikami o podobnym znaczeniu.

- różne bajeczki i bzdurki
- fajny spacerek

4. Wskaż w wierszu przysłówki wraz z określanymi przez nie czasownikami. Opisz relacje między matką a córką.

5. Uporządkuj wyrazy w dwóch grupach:

- rzeczowniki i łączące się z nimi przymiotniki
- czasowniki i łączące się z nimi przysłówki.

6. Uzupełnij zdania kolejnymi wyrazami z ramki we właściwej formie. Przy czasownikach użyj czasu teraźniejszego. Zapisz je w zeszycie. Pokoloruj końcówki wyrazów.

• **brzęczeć** • **łąka** • **trzepotać** • **szeleścić** • **boża krówka** • **cicha** • **rechotać** • **woda** • **rozpoczynać** • **ludzie** • **zwierzęta**

Trzmiele ? nad ?. Motyle nocne ? skrzydłami. Suche trawy ? nasionkami. Pasikonik z ? prowadzą ? rozmowę. Żaby ?. Wiatr marszczy ? w stawie. Świerszcze ? koncert. Łąka śpiewa ? i ? kołysankę.

7. Ułóż cztery słowa z cząstką ***nie*** (podpowiedzią są poniższe zdjęcia). W przypadku pisowni łącznej dopasuj czapeczki z sylabami do żołędzi, w przypadku rozdzielnej – do kasztanów. Każdy z wyrazów zapisz w zeszycie.

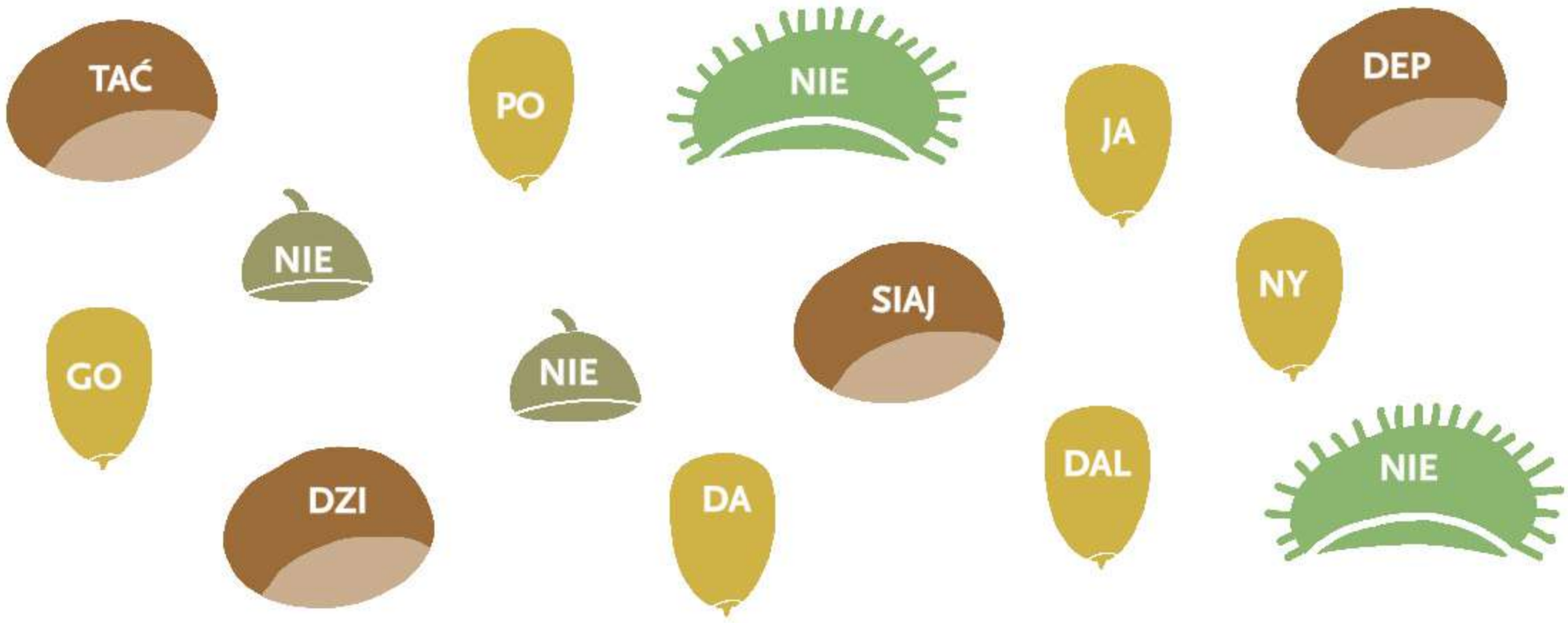

8. Napisz opowiadanie zatytułowane: *A miał to być zwyczajny spacer.* Podkreśl w nim prostą linią trzy rzeczowniki wraz z określającymi je przymiotnikami, a linią falistą trzy czasowniki wraz z określającymi je przysłówkami.

Piszę poprawnie
część 1

Dowiesz się:

- gdzie szukać informacji o poprawnym zapisie wyrazów,
- jakie są zasady ortograficzne dotyczące pisowni ***rz***, ***ż***, ***u*** i ***ó***,
- w których wyrazach występują wyjątki od reguł pisowni.

Nauczysz się:

- korzystać ze słownika ortograficznego,
- poprawnie pisać wyrazy z ***rz*** i ***ż***,
- poprawnie pisać wyrazy z ***ó*** i ***u***.

Pierwsza pomoc w szkolnych wypadkach

Słownik ortograficzny

1. Przeczytaj wiersz Juliana Tuwima i wykonaj następujące zadania:

- wskaż wyrazy zapisane błędnie,
- przytocz fragmenty zawierające uzasadnienie pisowni,
- znajdź żart polegający na wykorzystaniu różnych znaczeń wyrazów brzmiących tak samo, a pisanych odmiennie.

Julian Tuwim ***Słówka i słufka***

Dziś po dyktandzie w szkole
Wrócił Jerzyk do domu markotny.
Ziewał, ziewał – i zdrzemnął się przy stole,
Bo i dzień był jakiś senny i słotny.
I przyszły do Jerzyka trzy słówka:
„Brzózka", „Jabłko" i „Główka",
I powiedziały:
– Jestem Brzózka, nie „bżuska".
– Jestem Jabłko, nie „japko".
– Jestem Główka, nie „głufka".
Jak można tak znieważać urodę naszą i ród?
Trzeba się uczyć! Uważać! Na pewno opłaci się trud.
Nie pomogą tu żadne wykręty, wymówki.
I rzuciły mu na stół swoje wizytówki,
Żeby wiedział, z kim ma do czynienia,
I wyzbył się takich zwyczajów prostackich:
Jabłko z Jabłońskich,
Brzózka z Brzozowskich,
Główka z Głowackich.
– A gdy i nadal będziesz sadził błąd po błędzie,
To zrobimy z Jerzego – Jeżego,
Złego jeża kolczastego;
I co? przyjemnie ci będzie?
Wystąpiły na Jerzyka siódme poty!
Obudził się – i do roboty!

? Co oznacza powiedzenie „sadzić błędy"? Wyjaśnij, na czym polega żart rysunkowy.

2. Zapisz w zeszycie plan kolejnych zdarzeń z wiersza uzupełniony podanymi słowami. W każdym z wyrazów podkreśl litery sprawiające trudności ortograficzne.

• **drzemka** • **ostrzeżenie** • **powrót** • **przebudzenie** • **wizytówki** • **tłumaczenia** • **trzech słówek**

I. Smutny ? ze szkoły.
II. ? przy stole.
III. Wizyta ?.
IV. Wyjaśnienia i ?.
V. Pozostawienie ?.
VI. ?.
VII. Nagłe ?.

3. Wyjaśnij, jakie problemy ortograficzne rozwiązało podanie nazwisk rodowych słówek.

a. Dokończ w zeszycie zapisy.

- Jabłko z Jabłońskich — problem: napisać ***p*** czy ?.
- Brzózka z ? — problem: napisać ***u*** czy ? oraz ***s*** czy ?.
- Główka z ? — problem: napisać ? czy ? oraz ***f*** czy ?.

b. Powiedz, z jakich rodzin mogłyby pochodzić poniższe słówka. Wzoruj się na przykładach z wiersza i weź pod uwagę trudność ortograficzną wskazaną w nawiasach.

- Mróz z (***ó***/***u***)
- Orzeł z (***rz***/***ż***)
- Strach ze (***ch***/***h***)

4. Zatytułuj zdjęcia wyrazami z ramki użytymi w kolejności alfabetycznej, a poznasz nazwy jesiennych owoców i nasion.

• **żołędzie** • **orzechy** • **głóg** • **buczyna**

5. Przeczytaj poniższy fragment słownika ortograficznego, a następnie odpowiedz na znajdujące się pod nim pytania dotyczące zapisów w słowniku. Przeczytaj kolejne litery umieszczone przy poprawnych odpowiedziach, a dowiesz się, jaką ocenę z dyktanda otrzymał Jerzyk, gdy zaczął systematycznie korzystać ze słownika.

jeżyć -żę, -żą; jeż, jeż●cie
jeżyk (mały jeż) -ka, -kiem; -ki,-ków
jeżyna (krzew) -ynie, -ynę; -yn
jeżyn●ka -n●ce, -n●kę; -nek
jeżynowy
jęcie (od: jąć)
jęcząco
jęczący
jęczeć jęczę, jęczą; jęcz●cie; jęczał, jęczeli
jęczmian●ka -n●ce, -n●kę, -nek
a. jęczmionka
jęczmienisko -kiem
jęczmien●ny
jęczmień -enia; -enie, -eni
jęczmion●ka -n●ce, -n●kę; -nek
a. jęczmianka

wielką	C	Jaką literą zapisane są hasła w słowniku?	P	małą
pogrubionej	I	Jakiej czcionki używa się w zapisie haseł?	P	zwykłej
według długości wyrazów	W	Jaki jest porządek haseł?	Ą	alfabetyczny
kropką	T	Czym oznaczono zalecane miejsca dzielenia wyrazów przy przenoszeniu?	Ą	nawiasem
alfabet	A	Co oznacza skrót *a.* użyty w opisie hasła *jęczmionka*?	K	albo
okrągłym	Ę	W jakim nawiasie znajdują się krótkie objaśnienia znaczeń wyrazów?	K	kwadratowym

Zapamiętaj!

Słownik ortograficzny składa się:

ze **zbioru zasad** ortograficznych;

z zestawu **haseł**, które
- są zapisane w porządku alfabetycznym,
- zawierają krótkie informacje, np. o zalecanych miejscach przenoszenia wyrazów.

6. Sprawdź w słowniku ortograficznym pisownię poniższych wyrazów. Zapisz w zeszycie w kolejności alfabetycznej wszystkie słowa uzupełnione brakującymi literami.

- ***rz***, ***ż*** lub ***sz***:

ście?ka
w?osowy
p?czela?

- ***ó*** lub ***u***:

p?szcza
sp?źniony
mł?cić

- ***h*** lub ***ch***:

?ryzantema
?uba
me?

7. Podaj i zapisz w zeszycie podstawowe formy poniższych wyrazów.
Wzór: **gruszek – gruszka, przynieśli – przynieść, wieczornymi – wieczorny**

- **krzyżówką** • **marynarzami** • **szukajcie** • **hałasują** • **różowym** • **huraganowymi**

8. Zostań redaktorem własnego słownika ortograficznego.

- Przygotuj zeszyt, notes lub skoroszyt.
- Zaprojektuj i wykonaj atrakcyjną okładkę.
- Wymyśl ciekawy tytuł.
- Zdecyduj, jaki będzie układ rozdziałów, np.
  – według tematów (1. „Wyrazy z ***ż***, 2. Wyrazy z ***rz*** itd.);
  – według trudności (1. „Trudne słówka”, 2. „Niełatwe słówka” itd.);
  – według pokrewieństwa wyrazów.
- Systematycznie zapisuj wyrazy sprawiające ci trudność ortograficzną.
- Niektóre zapisy wzbogać ilustracjami lub rymowankami ortograficznymi.

Słowniczek

rodzina wyrazów – to grupa wyrazów mających wspólną cząstkę znaczeniową.

wyrazy pokrewne – to wyrazy należące do jednej rodziny.

Igrzyska ortograficzne

Pisownia wyrazów z *rz*

1. Z wypowiedzi zawodników wypisz do zeszytu wszystkie wyrazy z ***rz***, a obok nich zapisz formy, w których ***rz*** wymienia się na ***r***, np. ***sprinterzy*** – ***sprinter***.

2. Zapisz w zeszycie nazwy zawodników używających sprzętu sportowego przedstawionego na zdjęciach. Podkreśl zakończenia ***-arz*** i ***-erz***.

Wzór: **kolarz**

3. Przeczytaj opis początku pewnego biegu. Znajdź wyrazy z ***rz***, a następnie zapisz je w zeszycie. Uzupełnij regułę ortograficzną.

Grzesiek wiedział, że czeka go bardzo ważny wyścig. Wiele miesięcy przygotowywał się do zawodów. Postanowił mądrze rozegrać bieg – błyskawicznie wystartować, a potem kontrolować sytuację. Wszedł na bieżnię i grzecznie ukłonił się podczas prezentacji. Na stadionie podniosła się niesamowita wrzawa. Zawodnik na sąsiednim torze chrząkał ze zdenerwowania. Grzegorz dobrze dopasował nogę w bloku startowym. Krzyki na widowni powoli cichły. Zawodnicy skierowali spojrzenia na sędziego, który uniósł w górę pistolet. Oczekiwanie stawało się nieznośne. W końcu padł strzał. Ruszyli!

- Po spółgłoskach ?, ?, ?, ?, ?, ?, ?, ?, ? piszemy ***rz***.

4. Rozwiąż rebus. Zapisz w zeszycie hasło, a poznasz wyrazy, w których wyjątkowo piszemy po spółgłoskach dwuznak *sz*.

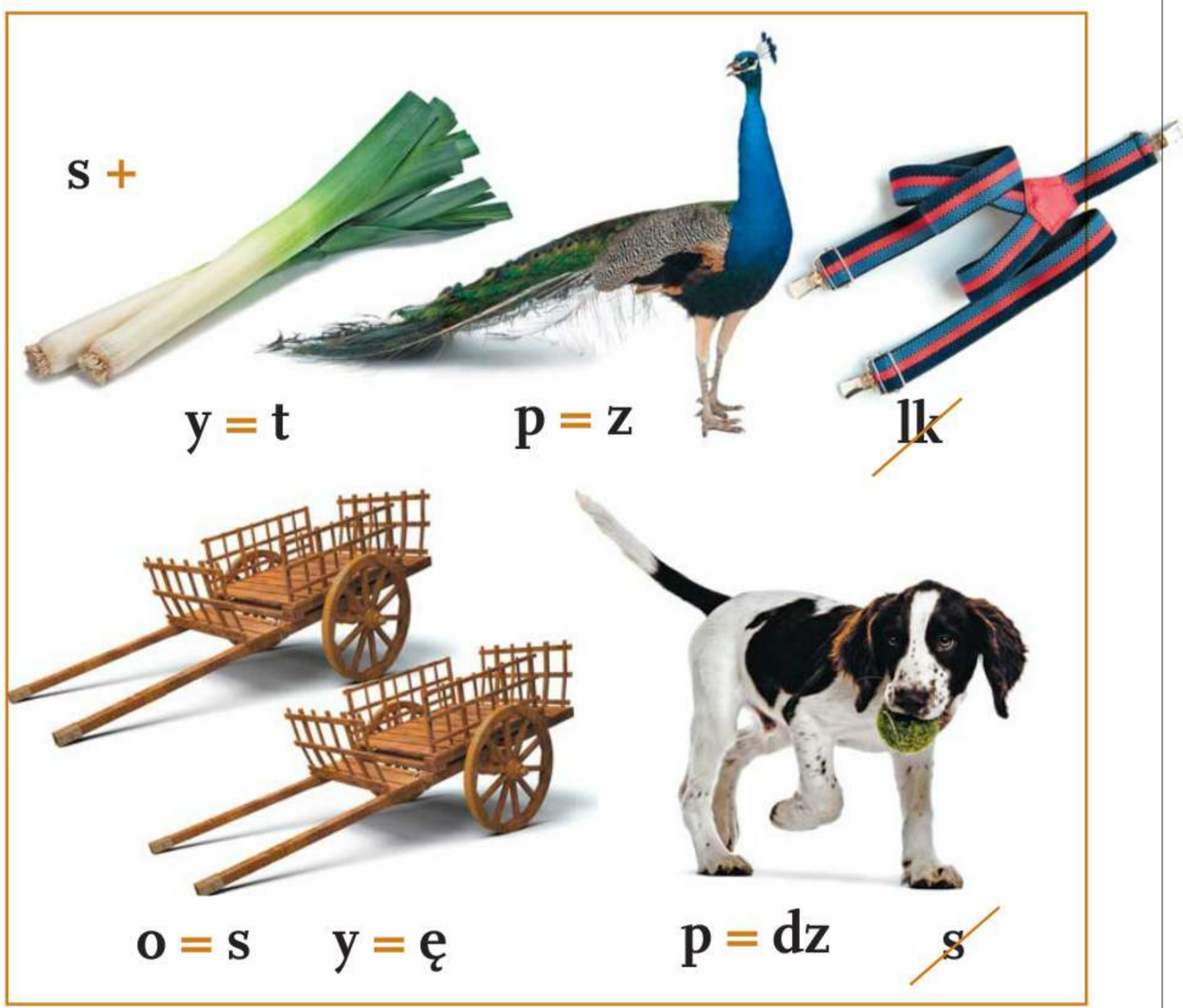

Klucz odpowiedzi:
bieg – 1 wyraz,
skok w dal – 2 wyrazy,
rzut dyskiem – 3 wyrazy,
rzut oszczepem – 4 wyrazy,
zapasy – 5 wyrazów.

5. Policz w każdym polu wyrazy zawierające ***rz***, które nie występuje po spółgłoskach i nie wymienia się na ***r***. Dowiesz się, którą konkurencję pięcioboju wygrał każdy z zawodników.

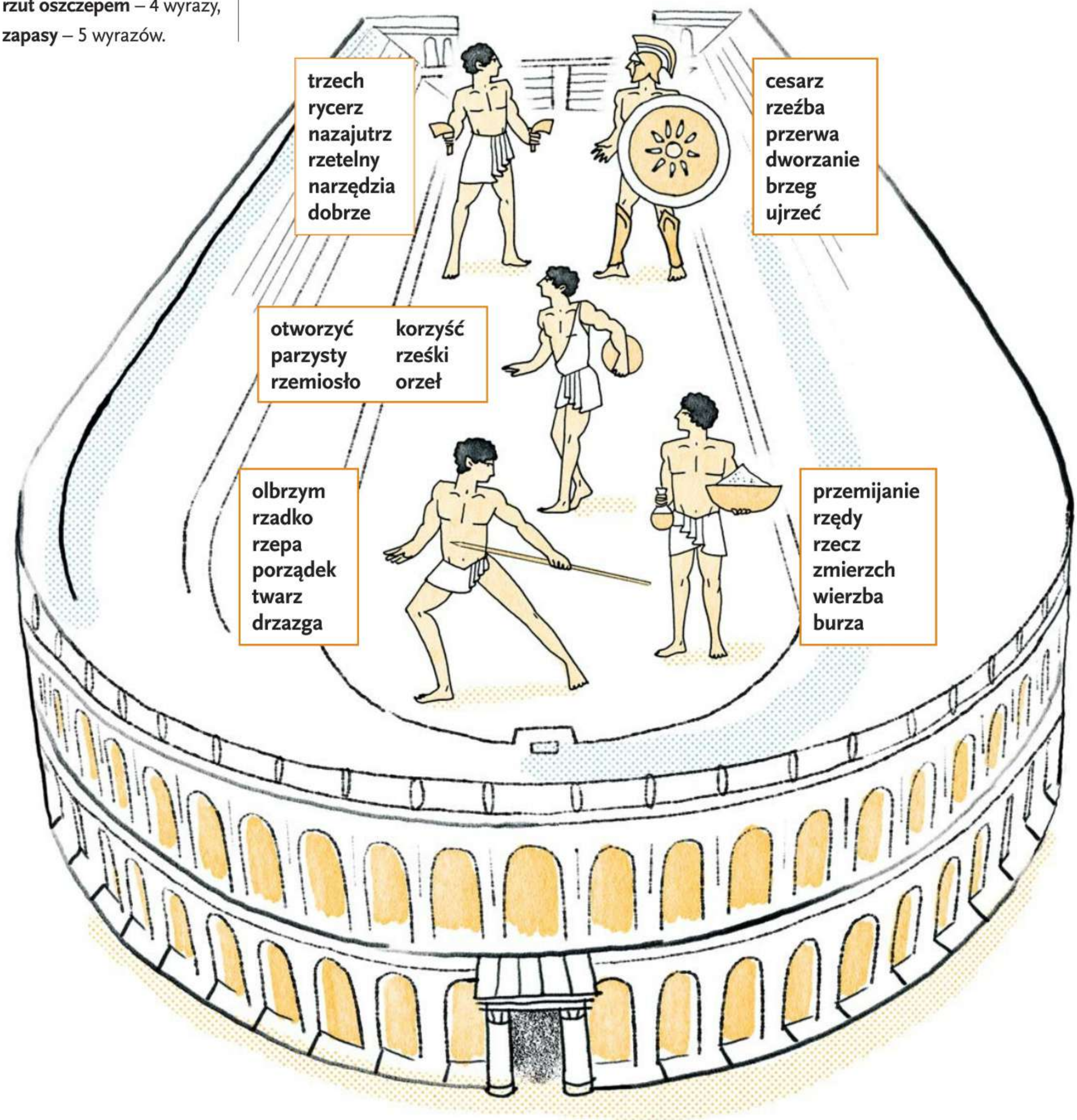

Zapamiętaj!

Dwuznak *rz* piszemy:

- gdy w innych formach tego wyrazu lub w wyrazach pokrewnych zachodzi **wymiana głoskowa** *rz* na *r*, np. *korze – kora*;
- **po spółgłoskach**

p, np. *przebój*,	*d*, np. *drzemka*,	*ch*, np. *chrzest*,
b, np. *brzeg*,	*k*, np. *skrzywić*,	*j*, np. *dojrzały*,
t, np. *trzewik*,	*g*, np. *grzebień*,	*w*, np. *wrzesień*;

- **w zakończeniach wyrazów**

-arz, np. *aptekarz*, *-erz*, np. *pasterz*;

- **w wyrazach z *rz* niewymiennym**, np. *rzekła, orzeźwić, burzliwy*.

- W niektórych wyrazach wyjątkowo piszemy po spółgłoskach dwuznak *sz*, np. *wszyscy, większy*.

6. Przeczytaj tekst, uzupełniając go podanymi wyrazami. Zapisz w zeszycie zestawienia wyrazów, które pozwalają zapamiętać ich pisownię.

Dzień rozpoczęcia zawodów był niesamowicie ?. Wszystkim zrywało czapki z głów. Na horyzoncie pojawiły się ciężkie, ciemne ?. Dla ochrony założyłem ?. ? i zgromadzeni widzowie niecierpliwili się i marzyli o lekkim, spokojnym ?. Niestety, ? niebo nie dawało nadziei na zmianę pogody. W końcu wyścigi ? odwołano, bo taka wichura bywa niebezpieczna na jeziorach.

- **chmury**
- **kajakarskie**
- **kajakarze**
- **wiaterku**
- **wiatrówkę**
- **wietrzny**
- **zachmurzone**

7. Zapisz w zeszycie nazwy osób, do których należą przedmioty znalezione przez ciebie w drodze na trening. Odpowiedzi znajdziesz w rozsypankach literowych.

ZMLARA

ARŁYNZM

RZEARHC

UHKARZC

8. Podaj kilka własnych przykładów wyrazów z ***rz*** po spółgłoskach. Zapisz je w zeszycie.

9. Znajdź w diagramie sześć wyrazów, w których po spółgłoskach wyjątkowo piszemy dwuznak ***sz***, a następnie zapisz je w zeszycie. Pozostałe litery, czytane kolejno w rzędach od lewej strony, utworzą imię i nazwisko polskiego mistrza olimpijskiego w biegu na 3000 metrów z przeszkodami.

B	R	O	B	U	K	S	Z
P	A	N	N	I	K	S	Z
T	A	Ł	T	S	Ł	A	W
O	B	S	Z	A	R	M	A
P	S	Z	C	Z	O	Ł	A
L	I	P	S	Z	E	N	I
C	A	N	O	W	W	S	Z
Y	S	T	K	O	S	K	I

10. Dopisz ciąg dalszy opowiadania, które pomoże ci zapamiętać pisownię następujących wyrazów: ***urząd***, ***burza***, ***jarzębina***, ***rzeka***, ***rzepak***, ***warzywa***, ***wierzba***, ***karzełek***, ***rzęsa***.

Pewien **tchórz** znalazł w lesie **korzeń**. Zaczął ćwiczyć nim **rzuty** do celu. Postanowił wystartować...

Dobry żart tynfa wart*

Pisownia wyrazów z ż

1. Przeczytaj podpisy, które pewna rezolutna litera **ż** zamieściła w internecie pod swoimi zdjęciami. Wypisz do zeszytu zarówno te wyrazy, w których występuje **ż**, jak i te, w których litera ta wymienia się na inną spółgłoskę, np. ***wstążka – wstęga***. Następnie sformułuj regułę ortograficzną i zapisz ją w zeszycie.

* **tynf** – dawna moneta polska ze srebra i miedzi.

Często odbywam dalekie podróże, bo nie mam żadnych kłopotów pieniężnych, a jestem przekonana, że czas to pieniądz.

Mroźne zimowe miesiące spędzam w tropikach, delektując się mrożonymi owocami.

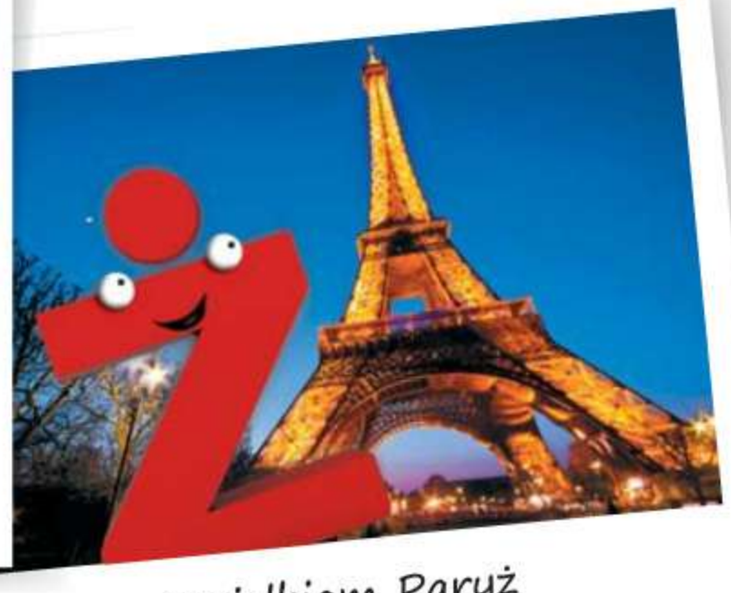

Uwielbiam Paryż – ach, ten paryski szyk!!!

Lubię się stroić: kokardki, wstążki, wstęgi, wstążeczki – to jest to!

W młodości byłam harcerką i do dziś ze wzruszeniem wspominam druha Piotrusia z drużyny Wesołych Wiewiórek.

Nie jestem obrażalska, ale mylenie mnie z Rz to dla mnie jednak mała obraza.

- Litera **ż** wymienia się na ?

2. W poniższej tabelce literom przyporządkowano znaki graficzne. Odszyfruj i zapisz w zeszycie cztery słowa, a następnie podkreśl spółgłoski, po których występuje **ż**.

○	♣	✖	◈	✿	▼	❖	♠	✷	◆	❤	✱	✦
A	Ć	D	E	I	L	Ł	M	N	O	R	W	Ż

Mały skorupiak morski			
♠	○	❖	✦

Chłodzący napój							
◆	❤	○	✷	✦	○	✖	○

Trząść się, dygotać, np. ze strachu				
✖	❤	✦	◈	♣

Ocieplenie po zimie, topnienie śniegu					
◆	✖	✱	✿	▼	✦

3. Znajdź słowa połknięte przez żarłocznego węża. Zapisz je w zeszycie w kolejności alfabetycznej.

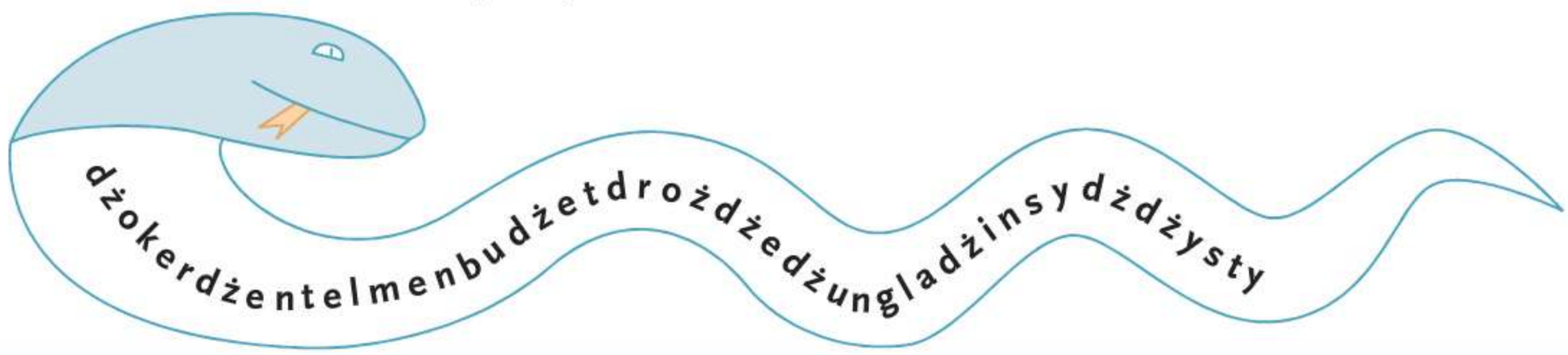

Zapamiętaj!

Literę *ż* piszemy:

- gdy w innych formach tego samego wyrazu lub w wyrazach pokrewnych zachodzi wymiana głoskowa:
  - *ż* na ***dz***, np. *księżowski – ksiądz*,
  - *ż* na ***g***, np. *krążyć – okrągły*,
  - *ż* na ***h***, np. *drużyna – dru**h***,
  - *ż* na ***s***, np. *mężny – męski*,
  - *ż* na ***z***, np. *wożenie – wóz*,
  - *ż* na ***ź***, np. *grożę – groźny, groźić*;
- **po spółgłoskach**
  - ***l***, np. *ulżyć*,
  - ***ł***, np. *małżeństwo*,
  - ***n***, np. *aranżacja*,
  - ***r***, np. *rżeć*;
- w wielu wyrazach z ***ż*** **niewymiennym**, których pisownię trzeba zapamiętać, np. ***żal, żuć, ożenić się, świeży***;
- w wyrazach, w których ***ż*** jest częścią dwuznaku ***dż***, a nie literą oznaczającą samodzielną głoskę, np. ***dżdżownica***.

4. Z wypowiedzi kelnera i studenta wypisz do zeszytu wyrazy nazywające te same potrawy w różny sposób. Następnie przepisz poniższe słowa i podaj do nich takie formy lub wyrazy pokrewne, które zawierają **ż** lub **g**.

• **droga** • **noga** • **papuga** • **brzeżek** • **rożek** • **książeczka**

5. Przepisz i uzupełnij poniższe żartobliwe wypowiedzenia. Wpisz takie formy lub wyrazy pokrewne, w których pisownia **ż** jest uzasadniona wymianą na inne spółgłoski.

- Babciu, wczoraj zeszyt stukartkowy kosztował 2 złote, a dziś tylko 1,99, więc cena jest zdecydowanie (niski).
- Mamo, spóźniłem się, bo na drodze przewróciła się ciężarówka z niebezpieczną substancją i teren jest (skaza).
- Synu, nakryj pięknie stół i umieść latarkę w tym starym, (mosiądz) świeczniku.
- Ależ, proszę pana, czuję się (obraźliwy) tym bukietem ze stu kaktusów!

6. Wypisz z diagramu do zeszytu osiem wyrazów z **ż**, które ukryły się w rzędach i kolumnach. Literę **ż** wraz ze spółgłoską, po której występuje, wyróżniono.

S	Z	A	R	Ż	A	Ą	Z	G
E	O	B	E	L	Ż	Y	W	Y
L	N	A	W	I	L	Ż	A	Ć
L	O	M	A	R	Ż	A	E	Y
B	R	A	N	Ż	A	Y	A	O
M	A	Ł	Ż	O	W	I	N	A

7. Rozszyfruj i zapisz w zeszycie nazwy zwierząt przywiezionych do ogrodu zoologicznego przez dostawcę żartownisia.

Pawilon ptaków

Pawilon gadów

Pawilon ssaków

Pawilon owadów

8. Podczas lekcji o żartach i żartownisiach żadne polecenie nie powinno cię dziwić. Rozwiąż działania matematyczne. Utworzone wyrazy zapisz w zeszycie.

Wzór: **STRACH – CH + ŻAK = STRAŻAK**

- **ŻEL + AZOR – R =** ?
- **Z + BOŻEK – K =** ?
- **ŻYŁA – ŁA + CIE =** ?
- **U + ŻYTO – O + ECZNY =** ?
- **WIE + ŻONA – NA + WIEC =** ?

Przyjemnie i pożytecznie,
czyli jak mądrze i ciekawie spędzać wolny czas

Pisownia wyrazów z *rz* i *ż*

1. Przejrzyj ofertę zajęć popołudniowych dla dzieci i młodzieży w Młodzieżowym Domu Kultury w Dzierżoniowie. W trzech kolumnach wypisz do zeszytu wyrazy:

- w których występuje ***rz***,
- w których występuje ***ż***,
- zawierające ***rz*** i ***ż***.

Harmonogram zajęć w Młodzieżowym Domu Kultury w Dzierżoniowie

Dzień tygodnia	15.00–16.00	16.00–17.00	17.00–18.00
Poniedziałek	sekcja przyrodników *Małże*	sekcja wędkarzy *Trzy brzany*	sekcja muzyków *Gitarzyści*
Wtorek	sekcja plastyków *Drzeworyt*	sekcja sportowców *Piłka nożna*	sekcja wędkarzy *Węgorz*
Środa	sekcja muzyków *Skrzypce*	sekcja plastyków *Haft krzyżykowy*	sekcja plastyków *Rzeźba*
Czwartek	sekcja tancerzy *Hip-hop*	sekcja sportowców *Łyżwiarstwo*	drużyna harcerska *Druhenka*
Piątek	sekcja przyrodników *Wrzosowisko*	sekcja garncarzy *Ceramika*	sekcja modelarzy *Samoloty i rakiety*
Sobota	sekcja sportowców *Żonglerka*	sekcja jeździecka *Zgrzebło*	sekcja sportowców *Rowerzyści*
Niedziela	Dom Kultury nieczynny		

Podpisano Dyrektor Elżbieta Chrzan

2. Odpowiedz krótko na pytania związane z powyższą ofertą programową. Odpowiedzi zapisz w zeszycie.

- W jakim mieście odbywają się zajęcia przedstawione w ofercie?
- Na jakich instrumentach można się nauczyć grać w sekcji muzycznej?
- Do jakiej sekcji należy się zapisać, aby uczyć się ceramiki?
- Jakie zajęcia odbywają się w sekcji plastycznej?
- Jakie dyscypliny można trenować w sekcji sportowej?

3. Uzupełnij bukieciki ortograficzne. Brakujące przykłady wybierz z ćwiczenia 1 i zapisz w zeszycie.

gdy wymienia się na *r*

w zakończeniach wyrazów: *-arz, -erz*

po spółgłoskach: *p, b, t, d, k, g, ch, j, w,* np. *obejrzeć*

w wielu wyrazach z *rz* niewymiennym, których pisownię trzeba zapamiętać

po spółgłoskach: *l, ł, n, r,* np. *branżowy*

gdy wymienia się na: *dz, g, h, s, z, ź,* np. *mosiężny – mosiądz, wyżej – wysoko, urażony – uraz, przerażenie – przerazić*

w wielu wyrazach z *ż* niewymiennym, których pisownię trzeba zapamiętać

***rz* piszemy**

***ż* piszemy**

4. Przeczytaj informacje o różnych latających maszynach. Policz wyrazy z dwuznakiem ***rz***, a dowiesz się, o jakich statkach powietrznych mowa.

- Leonardo da Vinci już w XVI wieku wykonał projekt tego urządzenia. Składa się ze szkieletu, skrzydła i uprzęży dla pilota przypominającej kształtem plecak.
- Nazwa tego statku pochodzi od nazwiska konstruktora. Pierwszy egzemplarz miał długość 126 metrów i średnicę 11 metrów. Mógł się unosić w powietrzu dzięki dwóm silnikom spalinowym.
- Pierwsze udokumentowane eksperymenty z tym pojazdem latającym prowadzono już na początku XVIII wieku. Prezentowany statek składa się z wielkiej powłoki wykonanej z nieprzepuszczalnego materiału o dużej wytrzymałości i zawieszonego pod nią kosza.

5. Uzupełnij planszę do gry *Sąsiedzi*. Dodaj do podanych wyrazów formy lub wyrazy pokrewne, aby stworzyć pary obrazujące wymianę **ż** na inną spółgłoskę. Zapisz je w zeszycie.

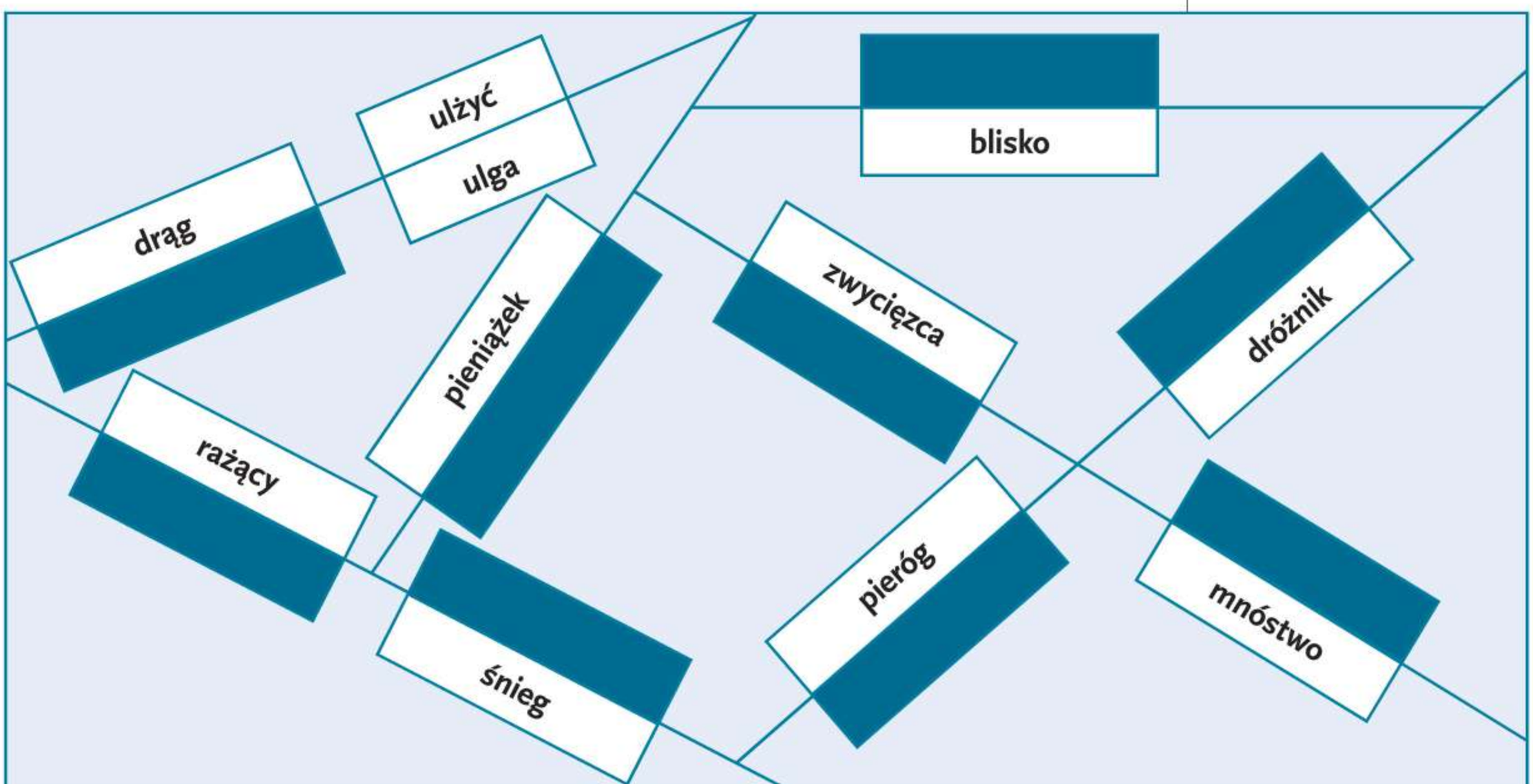

Klucz do odpowiedzi

lotnia – 1 ***rz*** niewymienne + 3 ***rz*** po spółgłoskach.

zeppelin – 1 ***rz*** po spółgłoskach + 1 ***rz*** w zakończeniu ***-arz***.

balon – 2 ***rz*** po spółgłoskach.

6. Przeczytaj poniższe wypowiedzi. Odpowiedz, dlaczego wyrazy brzmiące tak samo są inaczej zapisane. Podaj uzasadnienie, odwołując się do wybranych zasad ortograficznych.

- **gwizdać**
- **żółknąć**
- **skrzypieć**
- **leżeć**
- **kurzyć się**
- **trzeszczeć**
- **odłazić**
- **brzęczeć**

7. Dopasuj czasowniki z ramki do podanych wyrażeń i zapisz je w zeszycie w odpowiedniej formie czasu teraźniejszego.

• stare drzwi • tapety na ścianach • złośliwe muchy • spróchniała podłoga • rośliny w donicach • w pokojach wiatr • stare gazety na stole • czerwony dywan

8. Odgadnij słowa związane ze sztuką kulinarną. Odpowiedzi zapisz w zeszycie.

A. Uprawiany w Chinach.
B. Aromatyczna, ostra przyprawa w ziarenkach.
C. Laskowy lub włoski.
D. W środku jajka.
E. Kromka z tostera.
F. Bułka z owocami, makiem lub serem.

9. Wypisz wyrazy zawierające ***rz*** i ***ż***, które kojarzą się z różnymi formami wypoczynku.

nad wodą

w zaciszu domowym

w czasie spaceru w lesie

Nadszedł wieczór andrzejkowy. Kto na wróżby jest gotowy?

Pisownia wyrazów z *ó*

1. Przeczytaj ogłoszenie o balu andrzejkowym. Wypisz z niego do zeszytu wszystkie słowa z ***ó***, a obok nich dopisz takie formy, w których zamiast ***ó*** pojawia się inna samogłoska. Podkreśl wszystkie te samogłoski.

Uwaga!

Za kilka dni wieczór andrzejkowy. Klasa szósta organizuje ***szkolny bal****. Przewidziano wiele atrakcji, a wśród nich –* ***gwóźdź programu… niespodziankę*** *ze szklaną kulą w tle. Impreza odbędzie się* ***w naszej szkole dwudziestego siódmego listopada bieżącego roku****.*

Możesz się wspaniale zabawić i pomóc potrzebującym. Dochód z loterii fantowej przeznaczymy na schronisko dla zwierząt w naszym mieście!

Samorząd Uczniowski kl. VI

Słowniczek

gwóźdź programu – najważniejszy moment uroczystości.

2. W poniższej tabelce literom przyporządkowano znaki graficzne. Korzystając z podanej podpowiedzi, odszyfruj sześć wyrazów i zapisz je w zeszycie.

○	♣	✖	◈	✿	▼	❖	♠	✷	◆	❤	✶	✦	⊶	✣	✤
A	B	C	D	E	I	K	M	N	Ó	R	S	W	Y	Z	Ż

◆ ✶ ♠ ⊶ ◆ ✶ ✿ ♠ ❖ ○ ◆ ✦ ◈ ✣ ▼ ✿

✦ ❤ ◆ ✤ ♣ ○ ◆ ✦ ✖ ✣ ✿ ✶ ✷ ⊶ ◆ ✦

3. Przeczytaj rozmowę koleżanek wybierających się na bal andrzejkowy. Wyszukaj wszystkie wyrazy z ***ó***. Uzupełnij w zeszycie zdanie dotyczące zasad ortografii.

– Kasiu, wybierasz się na bal andrzejkowy?
– Oj, chyba nie, w przyszłym tygodniu będzie klasówka z matematyki. Poza tym nie mam nowej sukienki ani butów.
– No wiesz, to jest kiepska wymówka. Na pewno już się przygotowałaś do sprawdzianu. A poza tym Zosia Zającówna z 6b powiedziała, że zarobione pieniądze przeznaczą na dokarmianie psów i kotów ze schroniska.
– Przemyślę to. Wiesz, jak lubię zwierzęta.

- Litera ***ó*** występuje w następujących zakończeniach wyrazów: -?, -?, -?.

Zapamiętaj!

Literę *ó* piszemy:

- gdy w innych formach tego wyrazu lub w wyrazach pokrewnych ***ó* wymienia się** na:
  o, np. *mróz – mrozy*, ***e***, np. *wiózł – wieźć*, ***a***, np. *wrócić – wracać*;
- **na początku** kilku wyrazów, np. *ósemka, ówczesny, ówdzie*;
- **w wyrazach z *ó* niewymiennym**, np. *ogólny*;
- **w zakończeniach *-ów***, np. *chłopców*, ***-ówka***, np. *kartkówka*, ***-ówna***, np. *Iłłakowiczówna*.

4. Uzupełnij planszę. Podaj do poniższych wyrazów formy lub wyrazy pokrewne, aby stworzyć pary obrazujące wymianę ***ó*** na inną samogłoskę. Zapisz je w zeszycie.

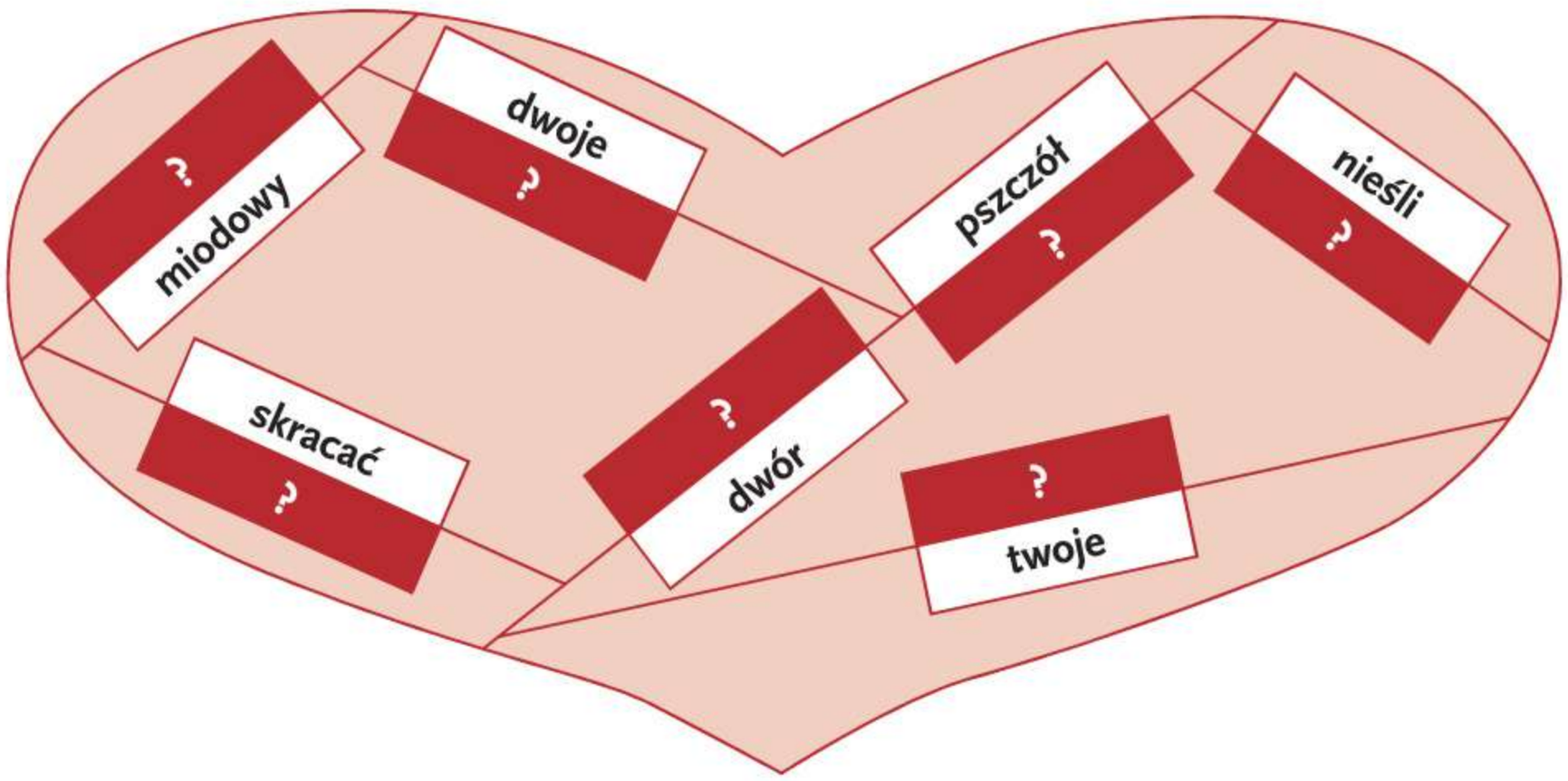

5. Uzupełnij andrzejkową wirówkę. Podaj początki wyrazów. Wybierz trzy z utworzonych słów i ułóż zabawne rymowanki na temat przyszłości. Zapisz je w zeszycie.
Wzór: **Lodówka – nie czeka cię głodówka**.

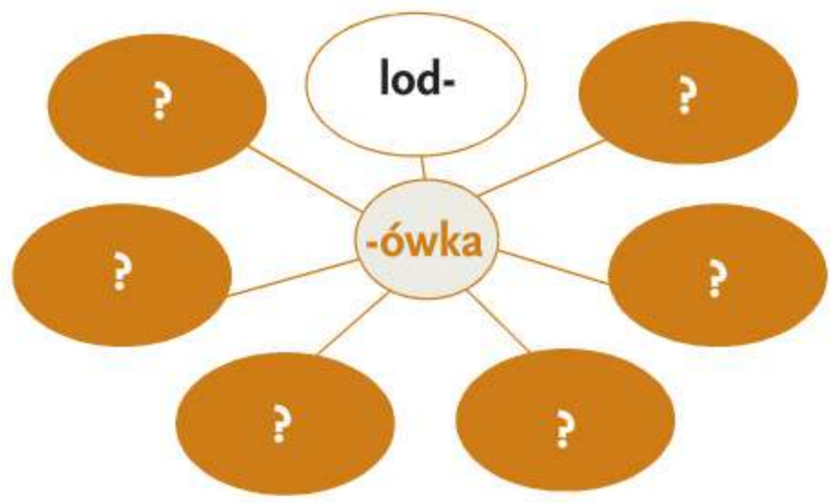

6. Odgadnij hasła i zapisz je w zeszycie. Podpowiedź: wszystkie słowa zawierają ***ó*** niewymienne, a ostatnia litera wyrazu jest pierwszą literą w kolejnym słowie.

I. Część ciała odpowiedzialna za myślenie.
II. Pracuje w kopalni.
III. Kraj rządzony przez króla.
IV. Warzywo na mizerię.
V. Amator trawy i marchewek.

7. Od wyrazu *wróżba* można utworzyć inne słowa, tak jak w przykładzie poniżej. Przerysuj do zeszytu tabelę i uzupełnij brakującymi częściami mowy.

Przymiotniki	Rzeczowniki	Czasowniki
wróżbiarski	wróżbita	wróżyć
różowy	?	?
?	spóźnienie	?
?	żółć	?
kłótliwy	?	?
?	?	próbować

8. Dopisz ciąg dalszy opowiadania, które pomoże ci zapamiętać pisownię wyrazów z ***ó***: ***włóczyć się***, ***ciężarówka***, ***wróbel***, ***siódmy***, ***pokój***, ***półmrok***, ***źródło***, ***próchnica***.

Pewna zapracowana **wróżka** postanowiła zrobić sobie wakacje. **Głównym** powodem tej decyzji był uporczywy **ból** nadgarstka od machania **różdżką**...

Kuchenne szaleństwa babci Urszuli

Pisownia wyrazów z *u*

1. Wypisz do zeszytu wyrazy z ***u*** z karty dań, które babcia Ula zamierza przygotować na rodzinne przyjęcie.

Pogrupuj je według kategorii:

- wyrazy z ***u*** na początku wyrazu,
- wyrazy z ***u*** w środku wyrazu,
- wyrazy z ***u*** na końcu wyrazu.

2. Zapisz w zeszycie, jakie czynności wykonuje babcia za pomocą podanych przedmiotów. Użyj czasowników w czasie teraźniejszym, a obok zapisz bezokolicznik.

Wzór: **drylownicą – dryluje (drylować)**

• mikser • szatkownica • wałek

Przepisz do zeszytu uzupełnione zdanie:

• Literę ***u*** piszemy w formach czasu teraźniejszego czasowników zakończonych w bezokoliczniku na -?.

3. Przeczytaj fragment dziennika babci Uli. Odszukaj wszystkie wyrazy z ***u***. Następnie zapisz w zeszycie wyrazy z zakończeniami: ***-uś***, ***-usia***.

Wtorek, 21 października

Dzisiejszy poranek był wyjątkowy. Piotruś i Hanusia postanowili zrobić mi imieninową niespodziankę. Wysprzątali kuchnię, pozmywali naczynia i wymyli podłogę. Obudził mnie zapach świeżo parzonej kawusi. Na stoliku zobaczyłam talerzyk pełen ciasteczek, moją ulubioną filiżankę i dzbanuszek z mlekiem od naszej Krasuli. Obok leżał rysunek z podpisem „Sto lat dla Babuni". Buziakom i uściskom nie było końca. Kochane te moje wnuki...

Zapamiętaj!

Literę *u* piszemy:

- zawsze **na końcu wyrazu**, np. *domu*;
- zazwyczaj **na początku wyrazów**, np. *ulica*;
- w większości polskich wyrazów, w których nie ma uzasadnienia pisownia ***ó***, np. *kupować*;
- **w formach czasu teraźniejszego** czasowników zakończonych w bezokoliczniku na ***-ować***, np. *gotować – gotuje, smarować – smarujesz*;
- w wielu cząstkach kończących wyrazy
  -ula, np. *brzydula*, ***-uszek***, np. *kwiatuszek*, ***-un***, np. *opiekun*, ***-unek***, np. *rachunek*, ***-unia***, np. *ciotunia*, ***-uszko***, np. *serduszko*, ***-uszka***, np. *wolontariuszka*, ***-usia***, np. *paniusia*, ***-uś***, np. *pracuś*, ***-utki***, np. *malutki*.

- Literę ***u*** piszemy wyjątkowo w wyrazach ***zasuwka***, ***wsuwka***, ***skuwka***.

4. Zapisz w zeszycie czasowniki podane w nawiasach w odpowiednich formach czasu teraźniejszego.

Dziadek i babcia bardzo dbają o to, abyśmy zdrowo się odżywiali. Często (planować) dla nas pyszne obiadki. Przed naszym przyjazdem dziadek (wędrować) po targu i (wyszukiwać) świeże warzywa i owoce. Zawsze (kupować) tylko najlepsze. Potem wspólnie (przygotowywać) apetyczne potrawy. Zwykle dziadkowie (pilnować), abyśmy wszystko zjedli, ale nie ma z tym problemu, bo (pałaszować), aż nam się uszy trzęsą.

5. Przygotuj wyrazowe jeżyki podobne do przysmaków z dziecięcych przyjęć. Utwórz wyrazy przez dodanie początków słów do poniższych zakończeń i zapisz je w zeszycie.

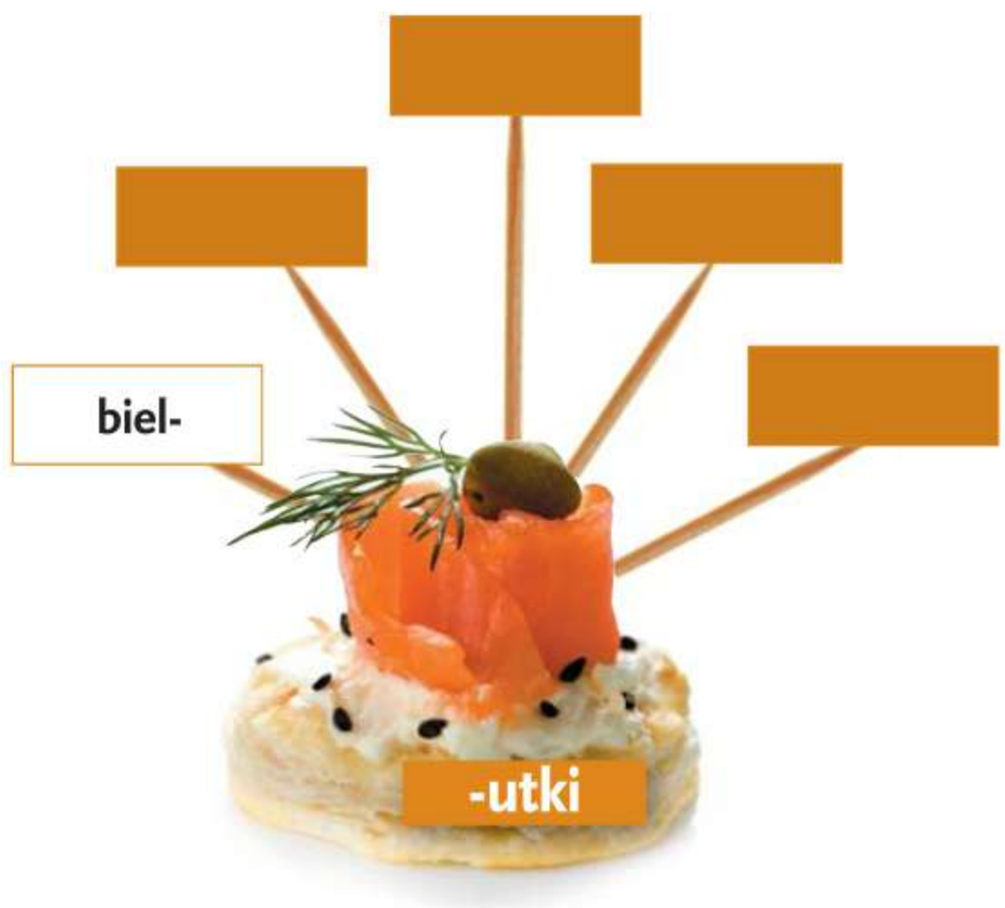

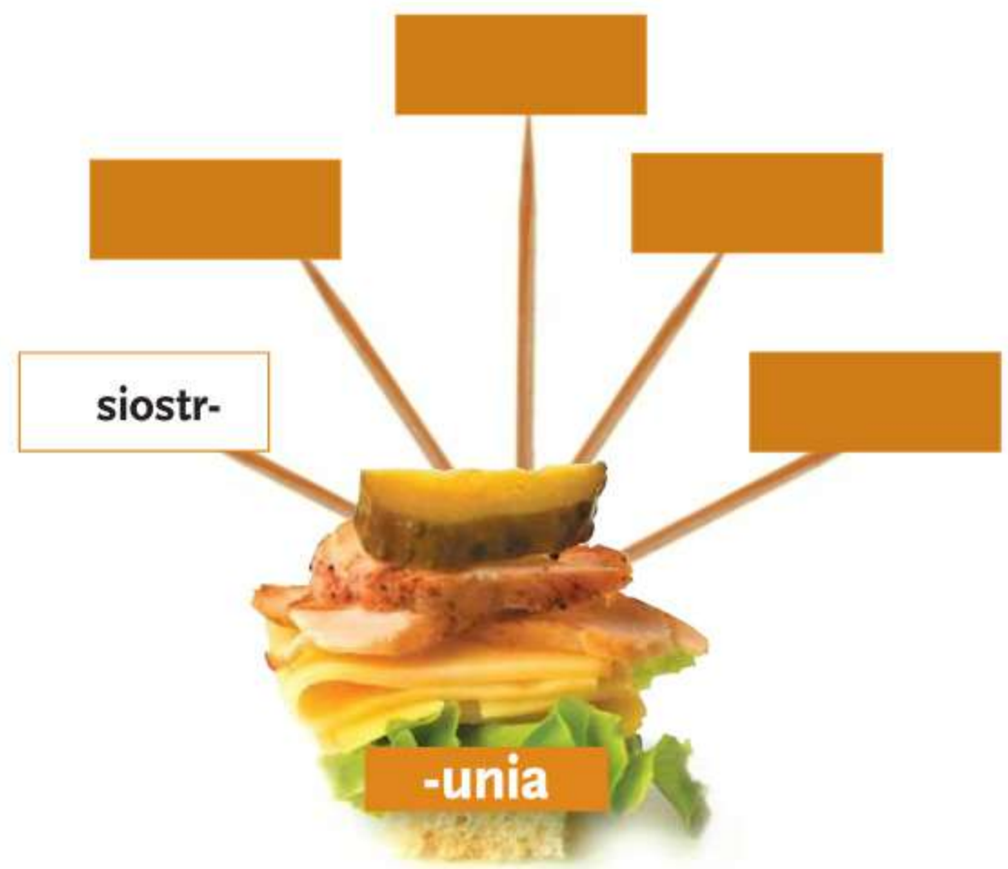

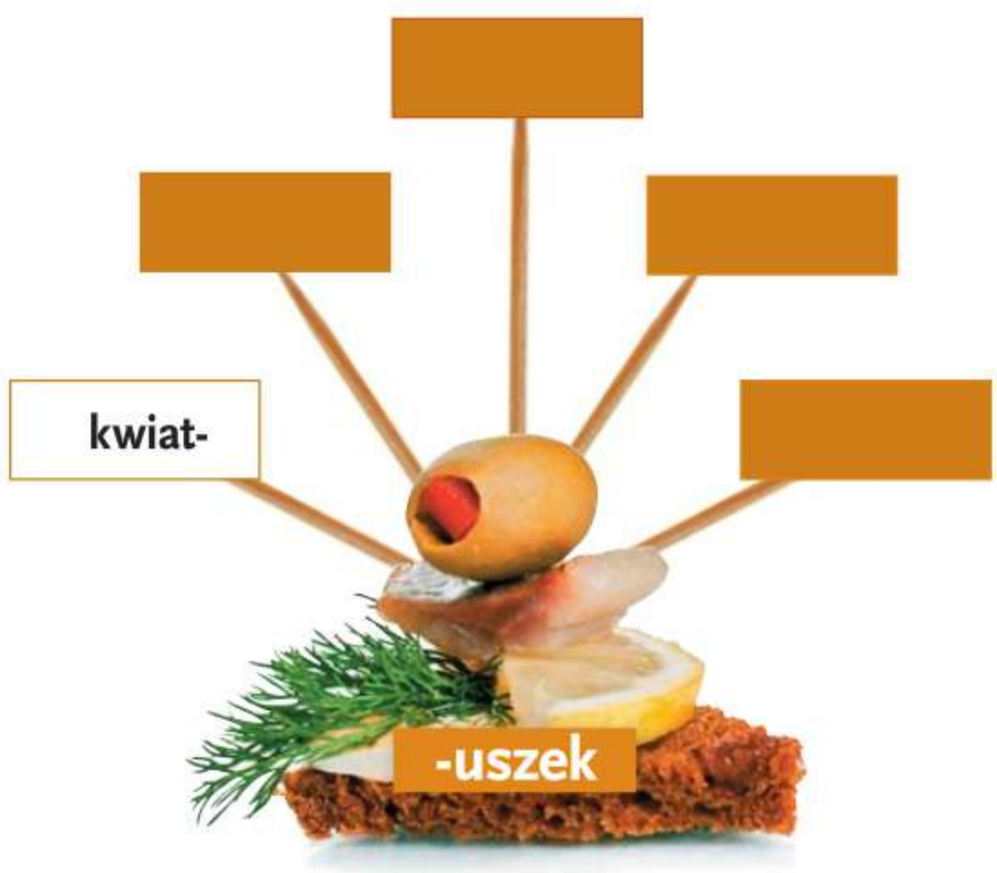

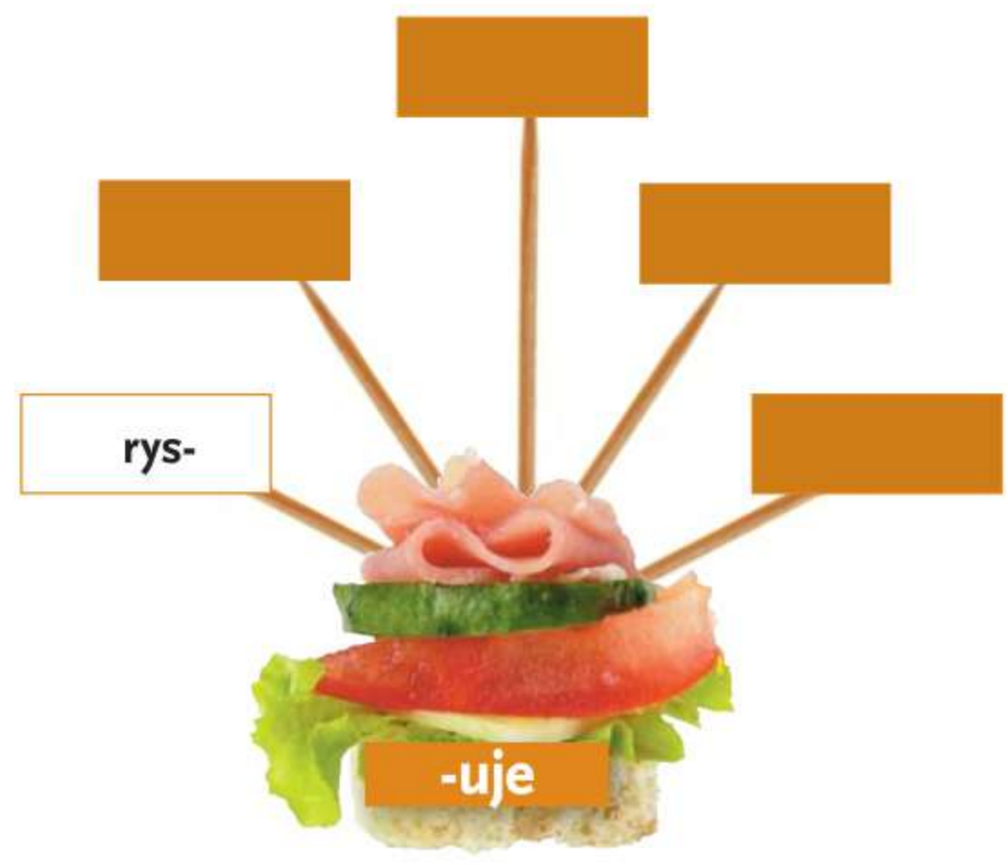

6. Uporządkuj litery według cyfr, a dowiesz się, co Hania przyniosła babci z ogrodu warzywnego. Utworzone wyrazy zapisz w zeszycie.

U	B	E	C	L	E
4	3	6	1	5	2

I	T	U	P	I	S	K	E	Z	R
2	4	6	1	10	7	9	3	8	5

O	Ł	B	U	Y	R	K
3	6	1	5	7	2	4

R	K	B	A	I	U
3	5	1	4	6	2

7. Nazwij wskazane elementy stroju kucharki wyrazami z ***u***. Zapisz w zeszycie te nazwy.

- Zanotuj w zeszycie inne nazwy ubrań męskich lub żeńskich zawierające literę ***u***.

8. Napisz krótkie opowiadanie, którego tytułem będzie przysłowie: *Kto latem pracuje, zimą głodu nie czuje*. Wykorzystaj m.in. wyrazy: ***uczeń***, ***nauka***, ***luz***, ***leniuch***, ***budzić***, ***zmuszać***, ***lubić***, ***oburzać się***.

Ortograficzne upominki

Pisownia wyrazów z *ó* i *u*

1. Przepisz do zeszytu uzupełnione przysłowia. Skorzystaj z wyrazów umieszczonych poniżej. Litery z jasnych pól czytane kolejno utworzą dziewięcioliterowy wyraz – nagrodę dla tych, którzy poprawnie wykonali zadanie.

• **harcują** • **kózka** • **paluszek** • **jaskółka** • **chmury** • **Kraków** • **upadku** • **przyjaciół** • **garncu**

I. Jedna ? ? ? ? ? ? ? wiosny nie czyni.

II. Gdy kota nie ma, myszy ? ? ? ? ? ? ?.

III. Nie śmiej się, bratku, z cudzego ? ? ? ? ? ?.

IV. ? ? ? ? ? ? ? i główka to szkolna wymówka.

V. Nie od razu ? ? ? ? zbudowano.

VI. Z dużej ? ? ? ? ? mały deszcz.

VII. Prawdziwych ? ? ? ? ? ? ? ? ? poznajemy w biedzie.

VIII. Gdyby ? ? ? ? nie skakała, toby nóżki nie złamała.

IX. W marcu jak w ? ? ? ? ?.

2. Uzupełnij bukieciki ortograficzne. Brakujące przykłady wybierz z ćwiczenia 1. i zapisz w zeszycie.

w zakończeniach: *-ówna*, np. *Kraftówna*, *-ów*, *-ówka*

gdy w innych formach wyrazu lub w wyrazach pokrewnych *ó* wymienia się na: *-a*, np. *odmówić – odmawiać*, *-o*, *-e*

w wielu cząstkach kończących wyrazy, np. *-usia*, np. *córusia*, *-unia*, np. *ciotunia*, *-ula*, *-un*, *-unek*, *-uszek*, *-uszka*, *-uszko*, *-uś*, *-utki*

w wyrazach z *ó* niewymiennym

zazwyczaj na początku wyrazów

w większości polskich wyrazów, w których nie ma uzasadnienia pisownia *ó*

na początku kilku wyrazów, np. *ówdzie*

w formach czasu teraźniejszego czasowników zakończonych w bezokoliczniku na *-ować*

zawsze na końcu wyrazu

***ó* piszemy**

***u* piszemy**

3. Ułóż z rozsypanych liter słowa z ***ó*** i zapisz je w zeszycie. Dopisz wyrazy, w których ***ó*** wymienia się na inne samogłoski.

Wzór: **órgp: próg – progi**

ARÓJTK

WĄÓZW

AKÓWRK

ŹDŹÓGW

ZRÓM

RÓBB

DEKÓOGR

KŁÓAD

JŁÓS

SÓŁOK

4. Uporządkuj wyrazy z ***ó*** niewymiennym. Zapisz je w zeszycie w trzech grupach tak, aby w każdej znalazł się zestaw wyrazów pokrewnych.

• **różnić się** • **równać** • **górzysty** • **wyróżnik** • **wyróżnić** • **różny** • **równik** • **różnie** • **równie** • **górski** • **różnorodność** • **równanie** • **pagórek** • **porównać** • **górotwórczy** • **zrównać** • **góralka** • **pogórze**

Sanki 1. Przeczytaj od tyłu wyrazy rozsypane wokół prezentów.

Sanki 2. Utwórz zdrobnienia od wyrazów rozsypanych wokół prezentów, np. **łańcuch** – **łańcuszek**.

5. Zapisz w zeszycie nazwy prezentów. W pierwszej grupie umieść te, które zawierają ***u*** na początku lub w środku wyrazu, a w drugiej – zawierające ***u*** w zakończeniach ***-unia***, ***-uszek***. W razie trudności skorzystaj z podpowiedzi.

6. Sprawdź, jakie prezenty otrzymali Julek i Zuzia. Wypisz do zeszytu z poniższych diagramów litery według podanych kodów.

Julek – 2B, 3D, 2A, 1D, 4A, 1C

Julek	A	B	C	D
1	ą	g	s	b
2	o	g	z	p
3	y	b	n	l
4	u	w	n	c

Zuzia – 1D, 2A, 4A, 3B, 2C, 4D, 1B

Zuzia	A	B	C	D
1	u	k	n	p
2	i	e	n	c
3	r	r	t	o
4	ó	m	z	i

7. Dopasuj wyrazy z ramki do różnych kategorii. Zapisz je w zeszycie w porządku alfabetycznym.

Kategoria		
Części ciała	Owady	Ssaki
Kwiaty	Potrawy	Warzywa
Meble	Ptaki	Zjawiska pogodowe

- tulipan
- kukurydza
- karaluch
- krokus
- truteń
- surówka
- wiewiórka
- bawół
- puma
- kapuśniaczek
- kruk
- ulewa
- krupnik
- rosół
- półka
- biurko
- burza
- komódka
- brzuch
- kciuk
- udo
- cukinia
- brukselka
- róża
- wróbel
- myszołów
- kapuśniak

8. Zbuduj ortograficzne łańcuchy choinkowe. Dodaj do każdej litery łańcucha wyrazy z ***u*** lub ***ó***. Utworzone wyrazy zapisz w zeszycie.

Wzór:

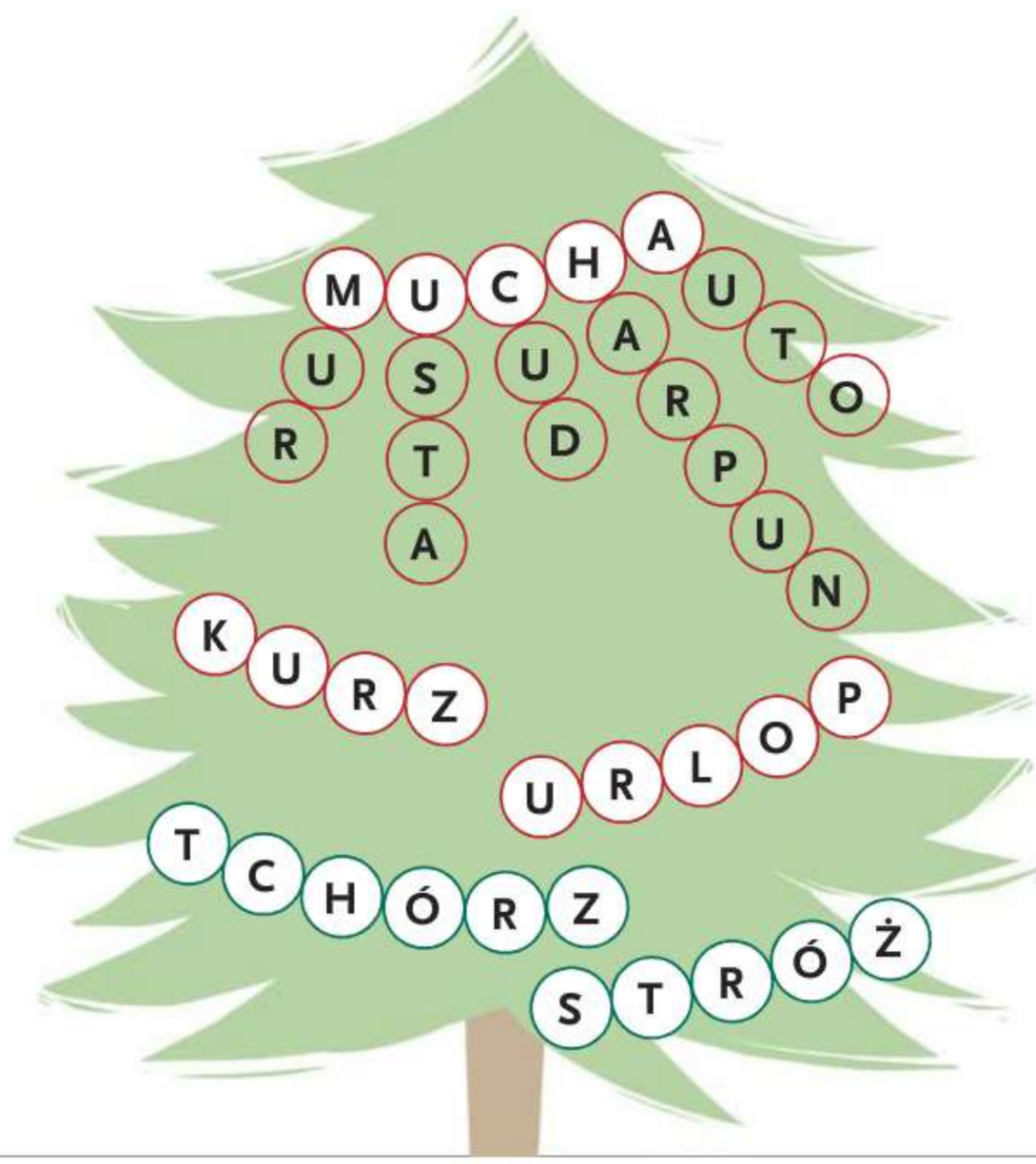

Krajobrazy ortograficzne

Literę *u* piszemy:

- zawsze **na końcu wyrazu**,
- w formach czasu teraźniejszego czasowników zakończonych w bezokoliczniku na ***-ować***,
- zazwyczaj **na początku wyrazu**,
- w większości polskich wyrazów, gdzie nie ma uzasadnienia pisownia ***ó***.

Literę *u* piszemy:

- w wielu cząstkach kończących wyrazy, np.
  -ula, ***-un***,
  -unek, ***-unia***,
  -usia, ***-uszek***,
  -uś, ***-utki***.

Dwuznak *rz* piszemy,

gdy w innych formach tego samego wyrazu lub w wyrazach pokrewnych ***rz*** wymienia się na ***r***.

Dwuznak *rz* piszemy

w zakończeniach ***-arz, -erz***.

Dwuznak *rz* piszemy

w wyrazach z ***rz*** niewymiennym.

Literę *ó* piszemy:

- gdy w innych formach tego samego wyrazu lub w wyrazach pokrewnych ***ó*** wymienia się na ***o***, ***e***, ***a***,
- w zakończeniach ***-ów, -ówka, -ówna***.
- w wyrazach z ***ó*** niewymiennym,
- na początku kilku wyrazów,

Literę *ż* piszemy:

- w wyrazach z ***ż*** niewymiennym,
- gdy w innych formach tego samego wyrazu lub w wyrazach pokrewnych ***ż*** wymienia się na ***dz***, ***g***, ***h***, ***s***, ***z***, ***ź***,
- po spółgłoskach ***l***, ***ł***, ***n***, ***r***.

Dwuznak *rz* piszemy

po spółgłoskach:

w, ***j***, ***ch***, ***t***, ***d***, ***k***, ***g***, ***p***, ***b***.

Nie tylko o narciarzach

Oto zestaw pytań umożliwiających udział w kilku zimowych dyscyplinach sportowych. Zagraj z koleżankami i kolegami. Musisz podać dobrą odpowiedź lub poprawnie wykonać zadanie, aby przejść na kolejne pole. Błędna odpowiedź powoduje utratę kolejki.

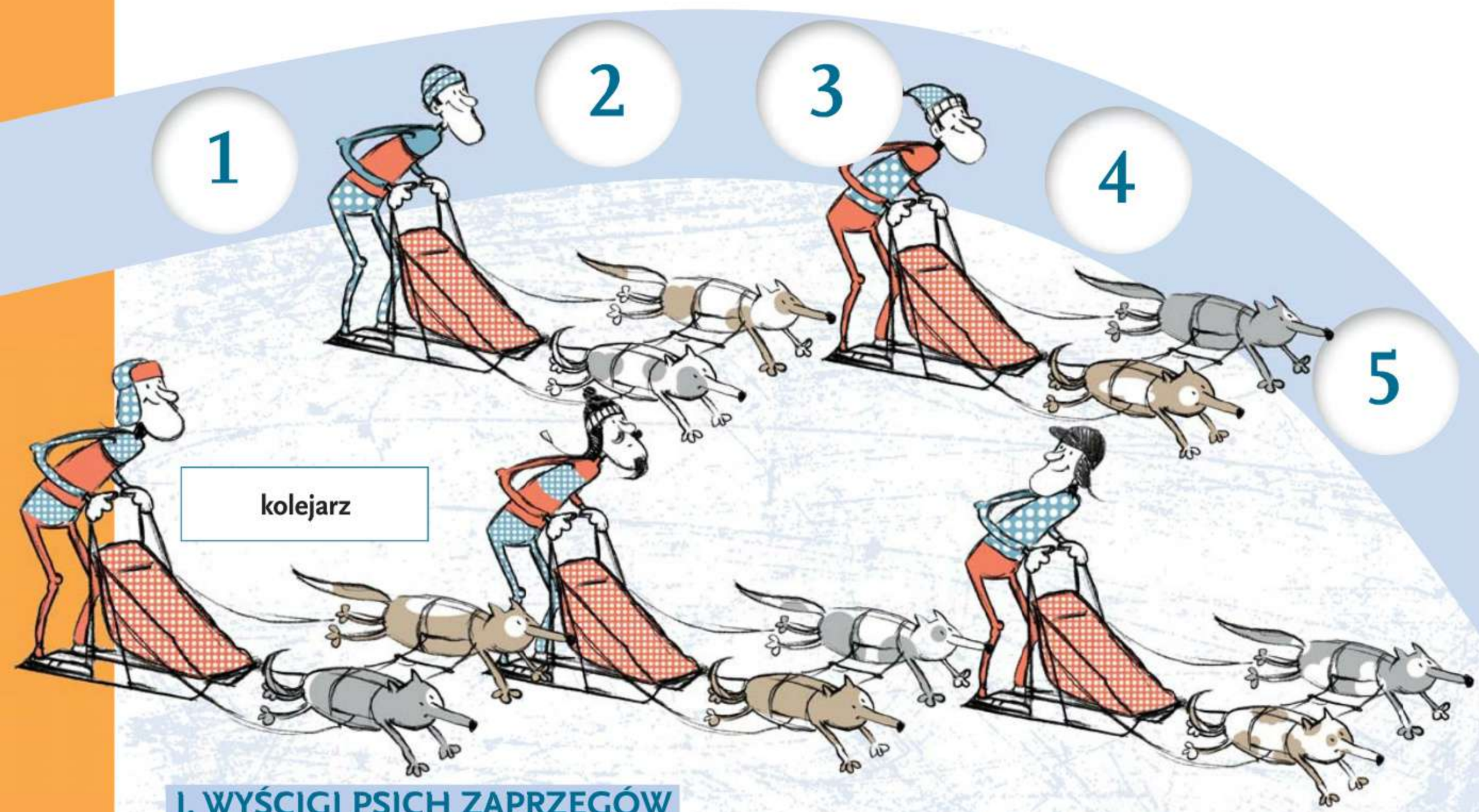

I. WYŚCIGI PSICH ZAPRZĘGÓW

1. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
Dwuznak *rz* wymienia się w wyrazach pokrewnych i innych formach
a. na *r*.
b. na cztery różne litery w zależności od pory roku.

2. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
W wyrazie *pszczoła* piszemy *sz*, bo
a. pszczoła przypomina szerszenia, tylko jest mniejsza, więc ma jedno *sz*.
b. jest to wyraz, w którym wyjątkowo piszemy *sz* po spółgłoskach.

3. Wymień spółgłoski, po których piszemy ***rz***.

4. Jednym z zawodników startujących w wyścigu jest kolejarz. Powiedz, kim mogą być czterej pozostali, jeśli wiesz, że w zakończeniu nazw ich zawodów występuje ***-arz*** lub ***-erz***.

5. Wyjaśnij, dlaczego piszemy ***rz*** w wyrazach ***zaprzęg, mierzyć, saneczkarz***.

II. BOJERY, CZYLI ŚLIZGANIE SIĘ NA ŻAGLÓWCE

6. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
Litera ż wymienia się w wyrazach pokrewnych i innych formach tego samego wyrazu
a. na *dz*, g, *h*, *s*, z, ź.
b. bardzo często, bo się zużywa.

7. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
Literę ż piszemy w wyrazie *krążek*, bo
a. jest okrągły jak kropka nad literą z.
b. wymienia się na *g* w wyrazie *okrągły*.

8. Wymień spółgłoski, po których piszemy ***ż***.

9. Wyjaśnij, dlaczego piszemy ***ż*** w wyrazach ***odwilż, żagiel, drużyna***.

10. Wymyśl nazwy drużyn biorących udział w zawodach żeglarskich, tak aby w każdej występowała nazwa zwierzęcia z ***ż***, np. **Błyskawiczne żuki.**
Zapisz te słowa w zeszycie.

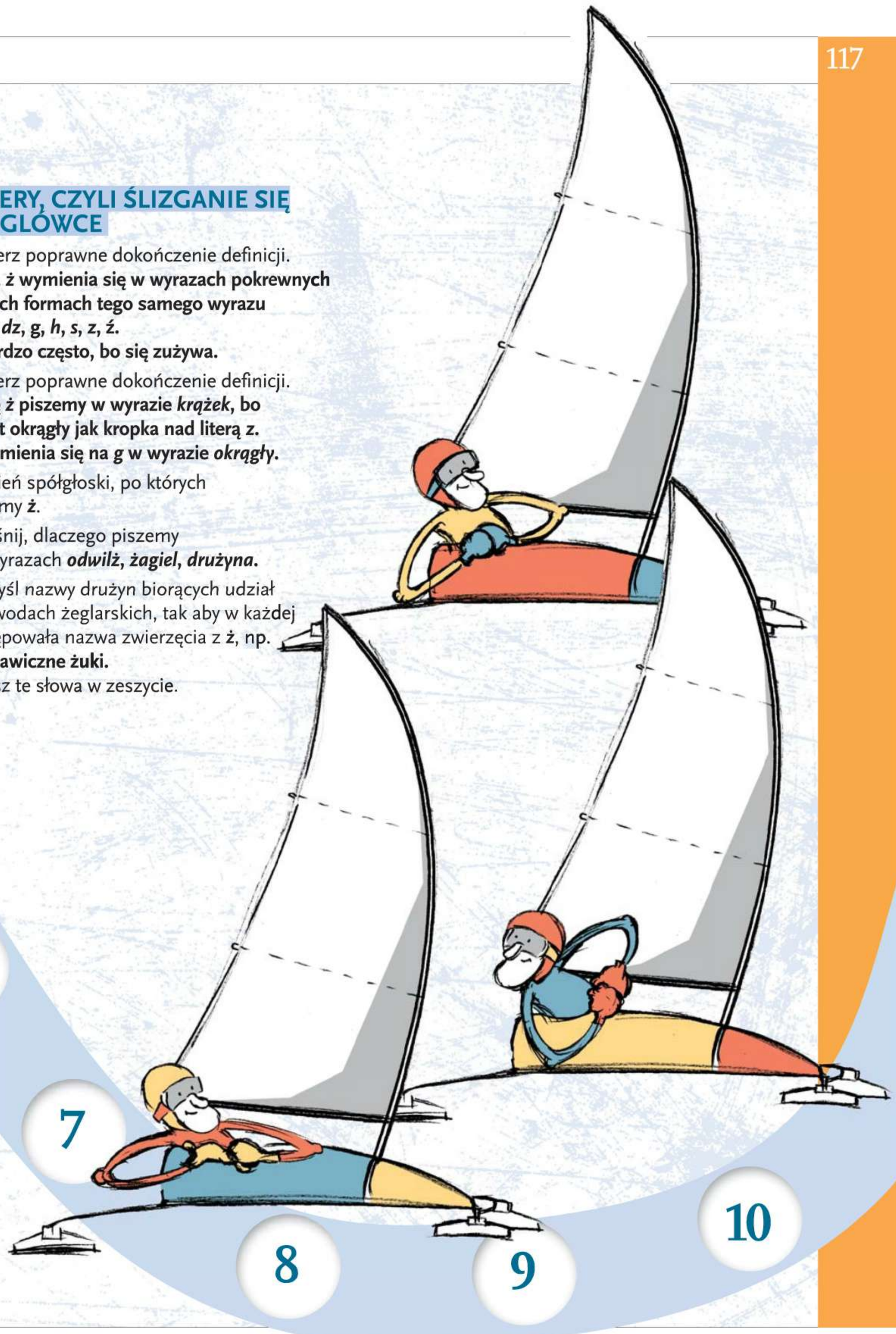

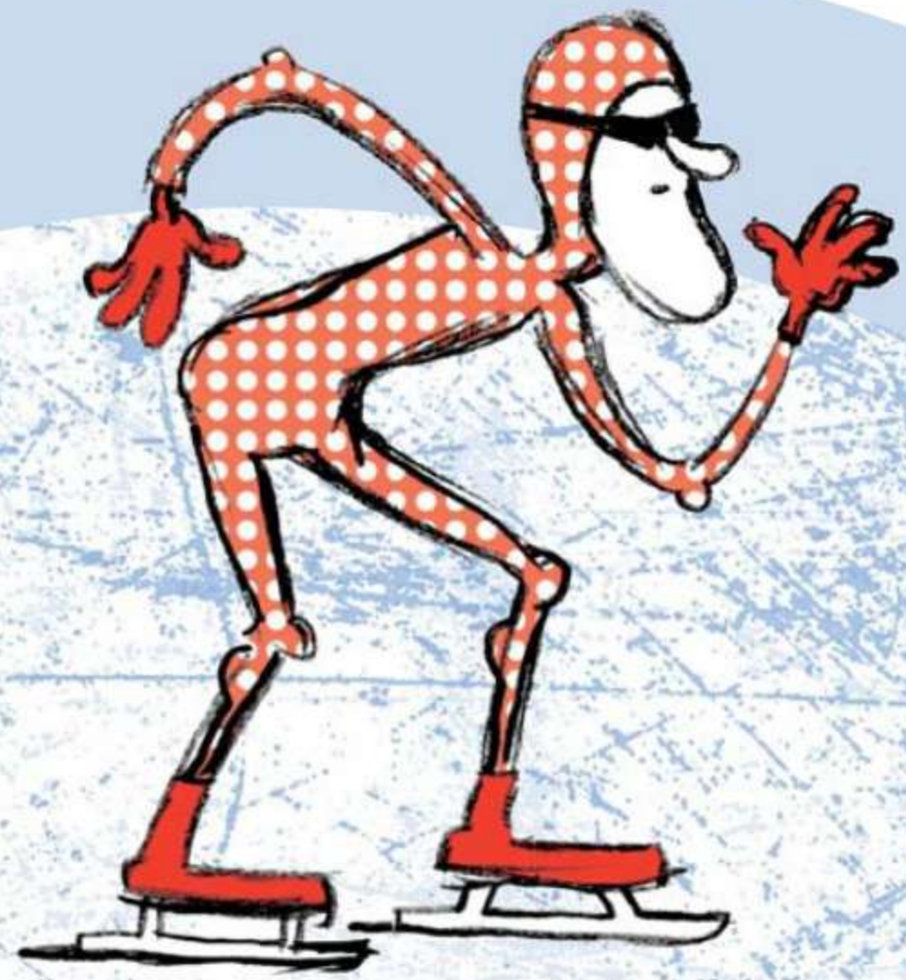

11 12 13 14 15

III. JAZDA NA KRÓTKIM TORZE

11. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
Litera *ó* w wyrazach pokrewnych i innych formach
a. wymienia się na *o*, *e*, *a*.
b. nie wymienia się na nic, bo jest skąpa i nie robi żadnych interesów.

12. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
W wyrazie *lód* piszemy *ó*, ponieważ
a. wymienia się na *o* w wyrazie *lody*.
b. upadki na nim powodują ból, który jest też pisany przez *ó*.

13. Litera ***ó*** nigdy nie występuje na końcu wyrazu.
Czy to prawda, czy fałsz?

14. Jeden z zawodników startujących w wyścigach jest z Ostródy. Wymyśl, skąd mogą pochodzić dwaj pozostali zawodnicy, jeśli wiesz, że nazwy ich miast również zawierają literę ***ó***.

15. Wyjaśnij, dlaczego piszemy ***ó*** w wyrazach ***krótki, kółko, zawodników***.

21 22 23 24 25 20 19 18 17 16

V. ZJAZD NA BYLE CZYM

Pokonaj ostatni odcinek trasy. Zapisz w zeszycie podane słowa uzupełnione literami ***ż, rz, sz, ó, u***.

21. Mist ? ostwa.

22. Ekwip ? nek.

23. Pr ? bować.

24. Uk ? tałtować.

25. Bie ? nia.

IV. CURLING – KAMIENIE SUNĄ DO CELU

16. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
Literę *u* piszemy zawsze
a. na końcu wyrazu.
b. nie wiadomo gdzie,
ale na pewno w wyrazie *cukierek*.

17. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
Literę *u* piszemy zazwyczaj
a. na początku wyrazu.
b. w wyrażeniu *pusta skarbonka*,
bo gdy jest otwarta, jak *u*,
to szybko staje się pusta.

18. Litera ***u*** występuje w większości polskich wyrazów, w których nie ma uzasadnienia pisownia ***ó***.
Czy to prawda, czy fałsz?

19. Wymyśl imiona czterech zawodników zawierające ***u***.

20. Wyjaśnij, dlaczego piszemy ***u*** w wyrazach ***malutki***, ***kożuszek***, ***kierunek***.

Zimowa muzyka

1. Przeczytaj wiersz i przypomnij reguły ortograficzne dotyczące pisowni podkreślonych wyrazów.

Dorota Gellner ***Zima***

Zima wcale nie jest cicha.
W zimie wiele głosów słychać:
Dzwonią dzwonki, trzeszczą sanie –
To jest właśnie zimy granie.
Mróz
Wygrywa groźnym palcem
Na klawiszach sopli walce,
Wiatr za płotem gwiżdże, hula...
Bęc
Upadła śnieżna kula.
Pewnie dzieci grają w śnieżki.
Szurr – ktoś zgarnia
Śnieg ze ścieżki.
Dzwoniec gubi się w piosence,
A my
Wyciągnijmy ręce
I chwytajmy śnieg mięciutki – śnieżne gwiazdy,
Zimy nutki.

2. Zapisz w zeszycie takie formy słowa ***wiatr*** lub wyrazy pokrewne, w których ***r*** wymienia się na ***rz***.

3. Utwórz i zapisz w zeszycie wyrazy naśladujące odgłosy zimy. Brakujące cząstki wyrazów powinny zawierać ***rz***.

- Śnieg ? ęści pod stopami.
- Kawałki lodu ? echoczą w wiaderku.
- Koła wozu ? ypią na mrozie.

4. Zapisz w zeszycie, jak nazywają się osoby jeżdżące na nartach, sankach i łyżwach. Użyj tego samego zakończenia we wszystkich wyrazach.

5. Rozwiąż zagadkę. Podpowiedź: szukany wyraz zawiera ***rz*** niewymienne.

Gdy nadchodzą mroźne noce i poranki,
stroi się w kry białe falbanki.

6. Dopisz w zeszycie do poniższych wyrazów inne formy lub wyrazy pokrewne, w których zachodzi wymiana ***ż*** na ***ź***, ***g***, ***z***. Podaj pozostałe spółgłoski, na które wymienia się ***ż***.

- grożą • śnieżny • gwiżdże

7. Zgadnij, o czym mowa. Rozwiązaniem jest wyraz z ***ż*** niewymiennym. Zapisz ten wyraz w zeszycie.

Najstarsze ? pochodzą sprzed 5 tysięcy lat. Wykonano je ze zwierzęcych kości przywiązanych rzemieniami do butów. Służą do ślizgania się po lodzie.

8. Uporządkuj kule śniegowe od największej do najmniejszej, a dowiesz się, jak nazywa się ptak, który chętnie zagląda do karmnika, gdy śnieg pokrywa lasy i pola. Zapisz ten wyraz w zeszycie.

9. Powiedz, jaki wyraz z ***ó*** na początku powinien zakończyć rymowane zdanie.

Na ślizgawce lód gładziusieńki
Przyjemnie po nim kręcić ?.

10. Uzupełnij w zeszycie zdania odpowiednimi formami czasowników w czasie teraźniejszym.

- Śnieg (zasypywać) ławki w parku.
- Wiatr (zdmuchiwać) biały puch z gałęzi.
- Głodne ptaki (przylatywać) do karmników.
- Mróz (malować) kwiaty na oknach.
- Wszyscy ludzie (wypatrywać) wiosny.

11. Rozwiąż rebus, a dowiesz się, kto szukał w parku smakołyków.

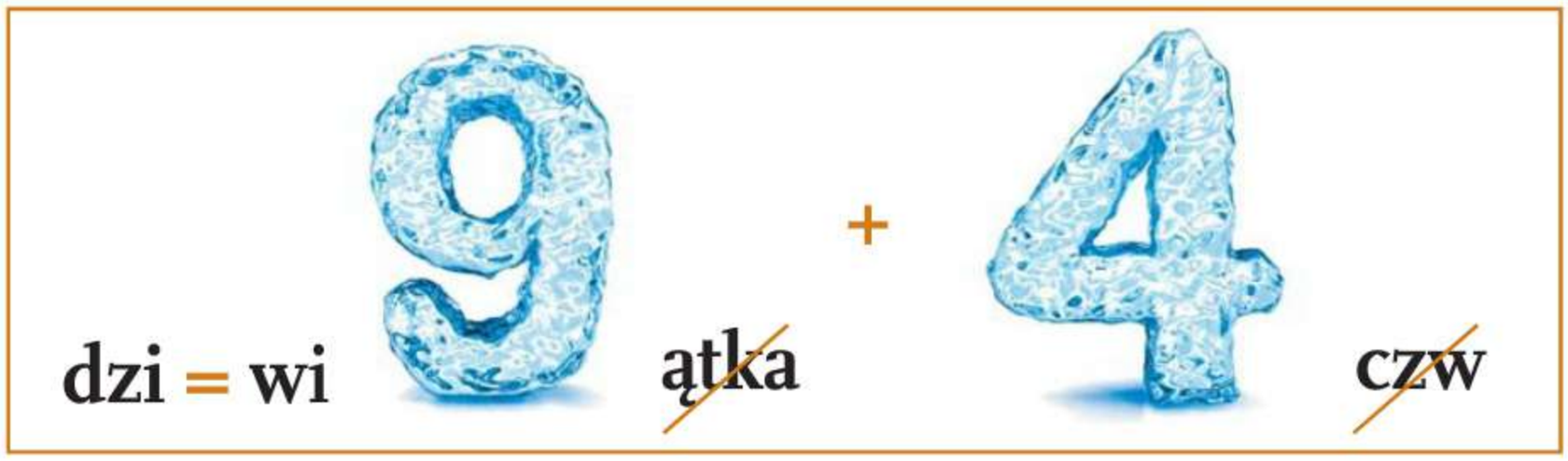

12. Przepisz do zeszytu co drugi wyraz, zaczynając od pierwszego, a poznasz zimowe przysłowie.

W CHŁÓD ŚWIĘTO LUTY TRZECH PODKUJESZ KRÓLI BUCIK
CZŁOWIEK SKUTY SIĘ WRÓCĄ W WŚRÓD KOŻUCH WRÓŻY TULI

Wypowiedzenia i części zdania

Dowiesz się:

- czym różni się zdanie od równoważnika zdania,
- jakie są główne części zdania,
- czym różni się zdanie rozwinięte od nierozwiniętego,
- kiedy postawić kropkę, przecinek, znak zapytania.

Nauczysz się:

- formułować oznajmienia, pytania, rozkazy, wyrażać emocje,
- budować wypowiedzenia odpowiednie do sytuacji,
- rozwijać swoje wypowiedzi tak, aby przekazać jak najwięcej informacji,
- przekształcać wypowiedzi tak, aby jak najlepiej służyły komunikowaniu się.

Czy to bajka, czy nie bajka?
Myślcie sobie, jak tam chcecie…

O różnych wypowiedzeniach i intencjach mówiącego

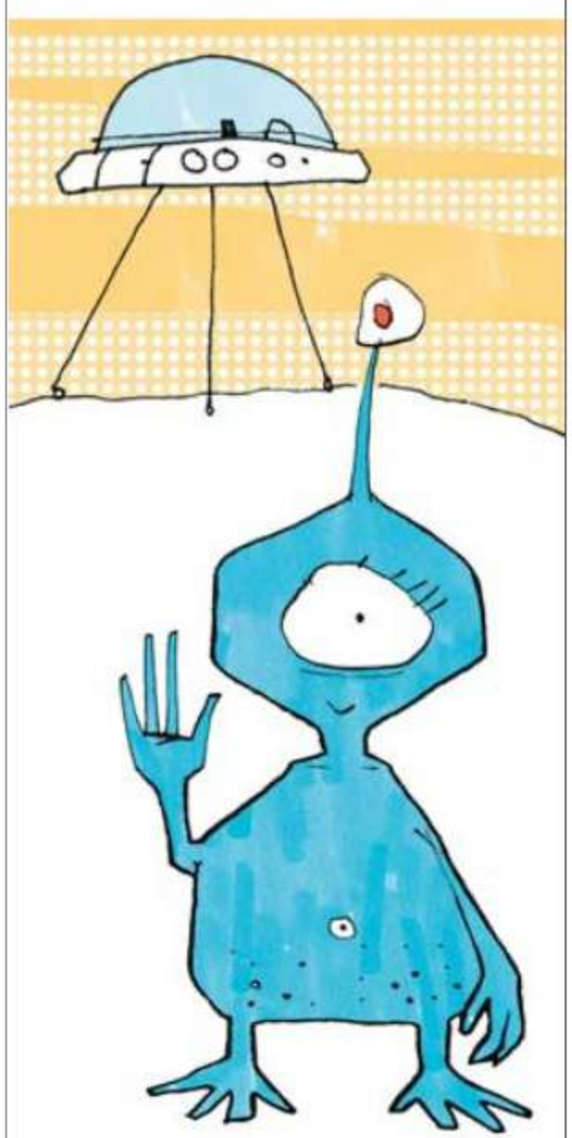

- **poinformować**
- **zapytać**
- **oznajmić**
- **poznać przyczynę**
- **poprosić**
- **dopytać się**
- **okazać zdziwienie**
- **podać do wiadomości**
- **zakomunikować**
- **rozkazać**
- **zaapelować**
- **dowiedzieć się**

1. Słowa z bajki Marii Konopnickiej rozsypały się podczas drukowania. Ułóż je w takiej kolejności, aby powstały fragmenty wiersza. Uporządkowany tekst zapisz w zeszycie.

A ja przecież	**krasnoludki są**	**wam powiadam:**	**na świecie.**
Naród	**– niby ziarnka**	**wielce osobliwy.**	**Drobny**	**w bani:**
Jeśli które z was	**niech zapyta**	**nie wierzy,**	**starej niani.**

2. Wyobraź sobie, że spotykasz kosmicznego krasnala. Przetłumacz jego wypowiedzi.

- Być ufoludek z planeta Baśniowy Piramida.
- Z kilka kolega wybrać się na wycieczka na planeta Gwiezdny Wrota.
- Niestety, podczas lądowanie włączyć nieodpowiedni przycisk.
- Zaprowadzić ja na najbliższy lotnisko.
- Dlaczego tak dziwnie na ja patrzeć?

3. Przeczytaj poniższy żart. Powiedz, jaki cel miały krasnoludki, kiedy wypowiadały kolejne kwestie. Możesz skorzystać z podanych podpowiedzi.

Krasnoludki idą przez las. W pewnej chwili widzą, jak wilk napada na Czerwonego Kapturka. (*Narrator chciał poinformować czytelnika o zdarzeniu, bohaterach i miejscu akcji*).

– Pomóżmy tej dziewczynce.
(*Pierwszy krasnoludek chciał* ?).

– Dlaczego mielibyśmy pomagać?
(*Drugi krasnoludek chciał* ?).

– Przecież nie jesteśmy z tej bajki.
(*Trzeci krasnoludek chciał* ?).

Zapamiętaj!

Wypowiedzenie to:
- zrozumiały ciąg wyrazów,
- logicznie uporządkowanych,
- powiązanych znaczeniowo i gramatycznie.

W zależności od intencji wypowiedzi możemy utworzyć trzy typy wypowiedzeń:

oznajmujące,
np. *Jestem najstarszym z braci.*
Mówiący informuje, opowiada.

pytające,
np. *Kiedy się urodziłeś?*
Mówiący próbuje się dowiedzieć.

rozkazujące,
np. *Uspokójcie się wreszcie!*
Mówiący wydaje polecenie lub prosi.

4. Z rozsypanych słów ułóż wypowiedzi bohaterów komiksu. Przyporządkuj je do właściwych rysunków. Następnie określ, jakie to typy wypowiedzeń: oznajmujące, pytające czy rozkazujące.

Weź pracy! do za tego nie ciebie napiszą. Krasnoludki się

krasnoludki. To to nie ja,

jego nasz w nie wierzy Dlaczego mama talent?

tutaj Co powypisywałeś? ty

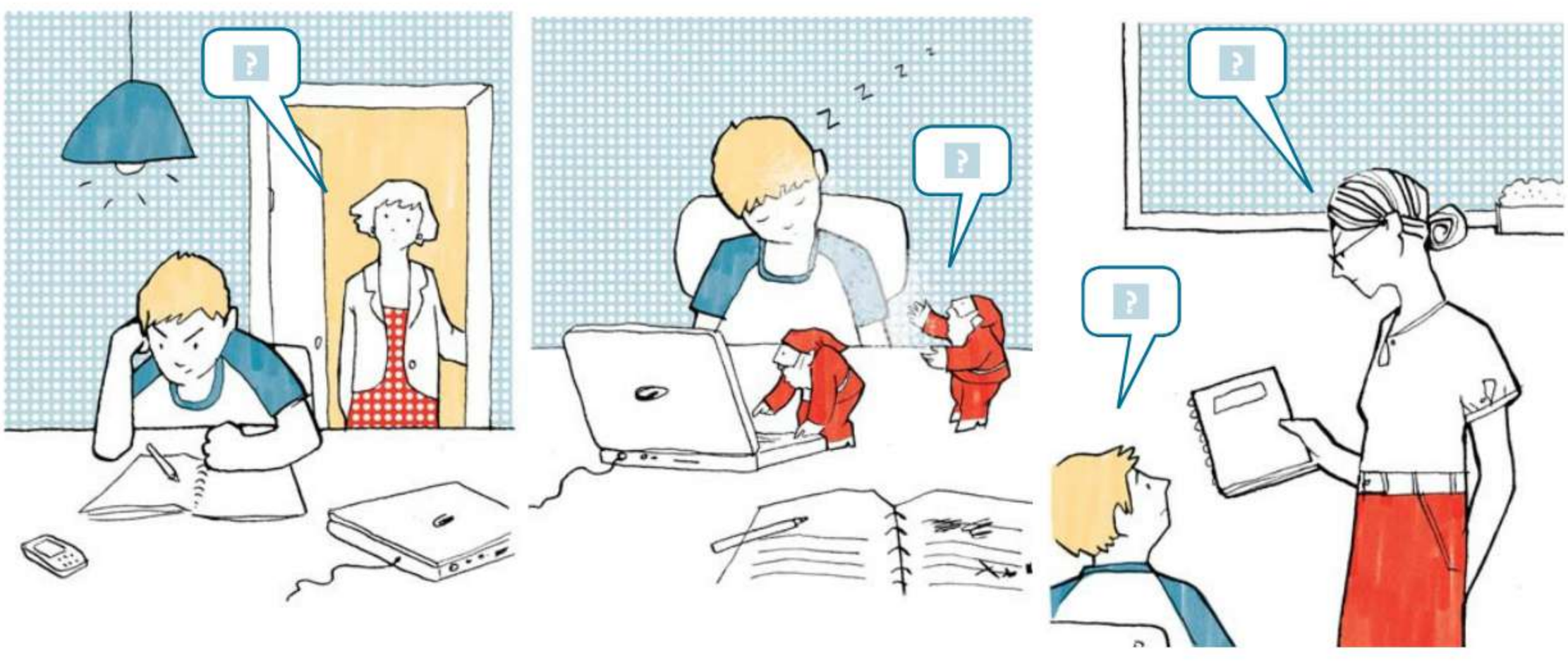

5. Ułóż jedno zdanie oznajmujące, w którym odpowiesz na wszystkie poniższe pytania.

- Kto napisał baśń *Krasnoludek u kupca*? Kim był Hans Christian Andersen?
- Gdzie żył? W którym wieku tworzył?

6. Ułóż pięć pytań, które będą dotyczyły najważniejszych treści tekstu.

Krasnoludki, według wierzeń ludowych, były duszkami domowymi. Nazywano je różnie, w zależności od regionu: na Warmii i Mazurach były to koboldy, zwane też kłobukami, na Pomorzu – karzełki i skrzaty, w Wielkopolsce – skrzaki, smoki, na terenie Mazowsza – latawce. Wyobrażano je sobie jako istoty niewielkiego wzrostu, podobne do człowieka, ubrane w czerwoną (krasną) kurtkę i czapeczkę tegoż koloru. Pomagały dobrym ludziom, przynosząc im bogactwo w pieniądzach, zbożu, klejnotach. Złym – sprawiały kłopot.
Domowy duszek opiekuńczy najczęściej zamieszkiwał kąt za łóżkiem lub za piecem albo szczelinę pod progiem. Tam też gospodynie zostawiały mleko, miód i ser – ulubione pożywienie krasnali. W rewanżu duszki opiekowały się dziećmi, zamiatały izbę, a nawet pracowały w polu. Kiedy były niezadowolone, czyniły różne psoty, np. koniom zaplatały grzywy w warkoczyki.

7. Jakie rady można byłoby dać osobom, które nie wierzą w istnienie krasnoludków, a jakie tym, którzy są przekonani o ich istnieniu? Podaj kilka zabawnych propozycji w formie zdań rozkazujących.

RADY DLA WIERZĄCYCH W ISTNIENIE KRASNALI:

- *Zacznij odróżniać bohaterów fikcyjnych od postaci rzeczywistych.*

RADY DLA NIEWIERZĄCYCH W ISTNIENIE KRASNALI:

- *Przenieś się na chwilę w świat wyobraźni.*

8. Spróbuj namówić kolegę do obejrzenia przedstawienia *Królewna Śnieżka i siedmiu krasnoludków*. Zastosuj wszystkie poznane rodzaje wypowiedzeń.

9. Zapisz w zeszycie rozmowę z ulubionym baśniowym bohaterem. Użyj różnych typów wypowiedzeń.

„Koniec i kropka" – rzekło zdanie

Znaki interpunkcyjne

1. Z poniższego tekstu zniknęły wszystkie kropki i niektóre wielkie litery. Wskaż miejsca, w których należy wpisać zaginione znaki. Pierwsze litery wypowiedzeń utworzą hasło – nazwę baśniowego rekwizytu.

Daleko w Himalajach mieszka człowiek śniegu yeti jest przedstawicielem nieznanego gatunku zwierzęcia lub człowieka wielu naukowców wątpi w jego istnienie amatorzy przygód mają jednak nadzieję spotkać go wśród zaśnieżonych szczytów niedawno w Nepalu odkryto odciśnięty w śniegu ślad stopy o długości 51 cm

- Sformułuj wniosek i zapisz go w zeszycie.

Wypowiedzenia zaczynamy pisać ? ?, a kończymy ?.

Zapamiętaj!

Wyrazy piszemy **„wielką literą"**, a nie „z wielkiej litery".

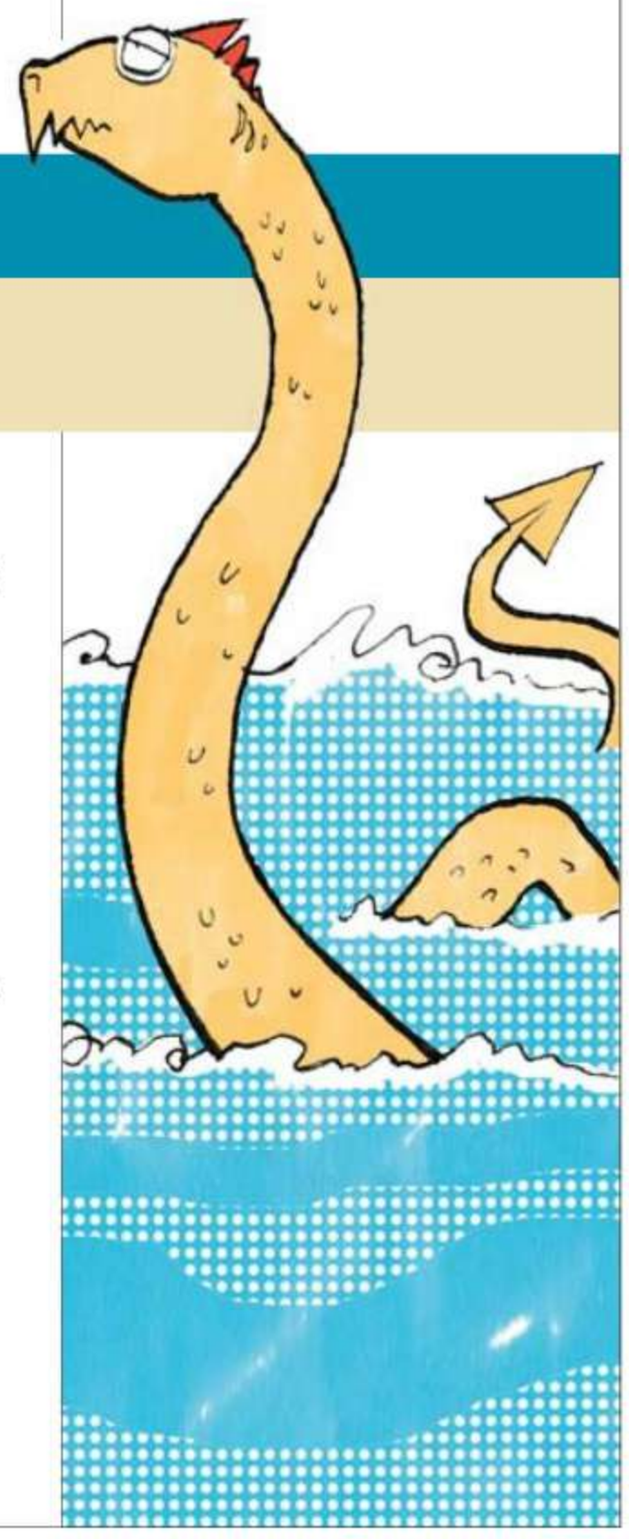

2. Przeczytaj fragment opowieści przewodnika o potworze ze szkockiego jeziora Loch Ness. Powiedz, gdzie należy wstawić kropkę, a gdzie – znak zapytania.

Kto powiedział, że smoki istnieją tylko w baśniach ? Posłuchajcie ?
W jeziorze Loch Ness żyje tajemnicze stworzenie ? Ma długą szyję zakończoną paszczą, garb na grzbiecie i ciemną skórę ? Czy ktoś widział to zwierzę ? Pewien człowiek twierdzi, że stwór liczy dziesięć metrów długości, ma cztery płetwy, a jego szyję pokrywa wełna ?

- Na podstawie uzupełnionego tekstu sformułuj regułę i zapisz ją w zeszycie.

Na końcu wypowiedzeń oznajmujących i rozkazujących niewyrażających silnych emocji stawiamy ?, a wypowiedzenia pytające kończymy ?.

3. Przeczytaj kolejne wypowiedzenia i wyjaśnij, dlaczego po każdym postawiono wykrzyknik.

Spójrzcie w kierunku jeziora! Co to za przerażający ciemny kształt pod wodą?! To chyba jest potwór! Uciekajmy!

- Uzupełnij wniosek i zapisz go w zeszycie.

Wypowiedzenia wyrażające silne uczucia kończymy wykrzyknikiem. Może on kończyć wypowiedzenia ?, ? i ?.

Zapamiętaj!

Znaki interpunkcyjne na końcu wypowiedzeń.

Kropka

stoi na końcu wypowiedzeń **oznajmujących** i **rozkazujących** (niewyrażających silnych emocji), np.

Wyruszyliśmy. Jedźmy.

Pytajnik

kończy **wypowiedzenia pytające**, np.

Czy zdążymy na czas?

Na pewno?

Wykrzyknik

może zamykać różne wypowiedzenia (oznajmujące, pytające, rozkazujące), które wyrażają silne uczucia; takie wypowiedzenia nazywamy **wykrzyknikowymi**, np. *Kocham przygody!*

Pojedziesz do Australii?!

Pokochaj baśnie!

4. Przeczytaj tekst o baśniowych potworach. Powiedz, jakie znaki interpunkcyjne należy postawić na końcu wypowiedzeń. Zgadnij, o kim mowa, a w razie trudności utwórz nazwę tych stworzeń z podkreślonych liter w nazwiskach autorów powieści.

To tajemnicze stwory pojawiające się w baśniach skandynawskich ? Najczęściej były to brzydkie, stare i złośliwe stworzenia ? Niektóre z nich wyróżniały się olbrzymim wzrostem ? Czy szkodziło im słońce ? Gdzie mieszkały ? Czym walczyły ? Informacje na ten temat znajdziesz m.in. w utworach J.K. Rowling, M. Endego, J.R.R. Tolkiena ? Przeczytaj je koniecznie ?

5. Zapisz w zeszycie trzy prośby i trzy żądania w formie wypowiedzeń rozkazujących. Na końcu postaw odpowiednie znaki interpunkcyjne.

- Prośby do złotej rybki
- Żądania wobec smoka

6. Przeczytaj SMS, który wysłały kropki-podróżniczki. Przepisz do zeszytu jego tekst, wstawiając w odpowiednie miejsca brakujące znaki interpunkcyjne i wielkie litery.

przesyłamy pozdrowienia z podróży balonem Góry Skaliste robią wielkie wrażenie pomiędzy drzewami przemyka właśnie jakiś dziwny osobnik jest pokryty futrem i ma głowę podobną do głowy goryla czy to przypadkiem nie jest Wielka Stopa zniżamy lot oczekujcie na kolejne wiadomości

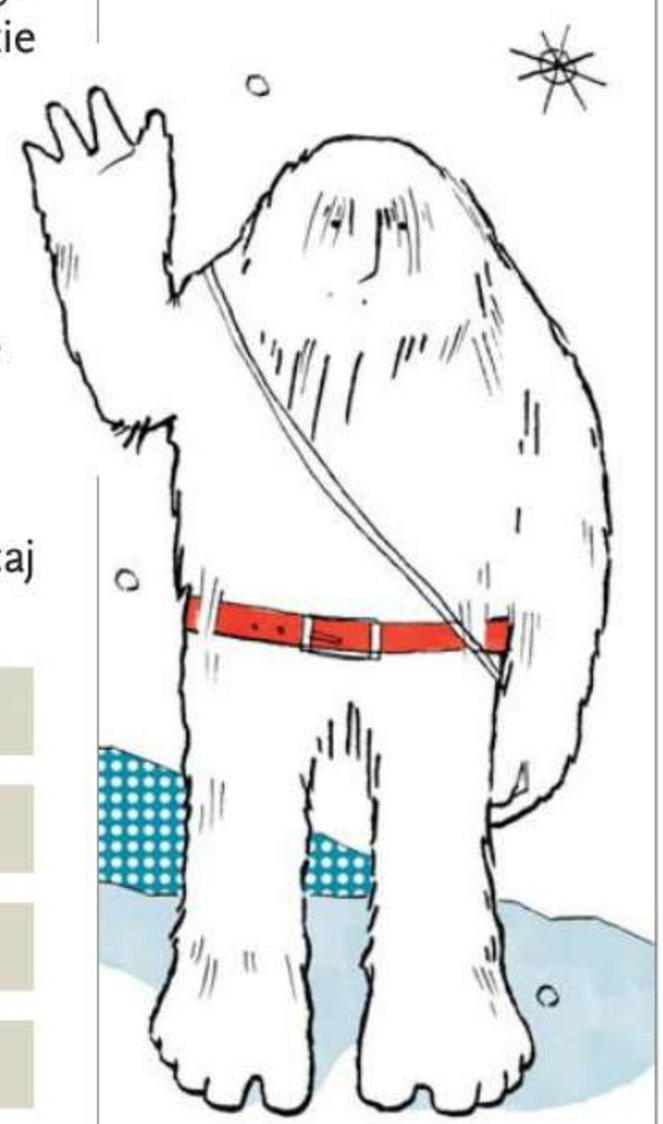

7. Podaj znaczenie związków wyrazowych zapisanych w lewej kolumnie. Skorzystaj z podpowiedzi znajdujących się po prawej stronie.

kropka w kropkę	**coś jest niepewne**
być w kropce	**tak samo, identycznie**
postawić kropkę nad i	**znaleźć się w trudnej sytuacji**
coś stoi pod znakiem zapytania	**rozstrzygnąć coś, zadecydować**

- Ułóż wypowiedzenie z wybranym związkiem wyrazowym i zapisz je w zeszycie.

8. Narysuj w zeszycie czarodziejski latający dywan. Ozdób go wzorkami utworzonymi ze wszystkich poznanych znaków interpunkcyjnych.

W pałacowych komnatach…

Zdania i równoważniki zdań

1. Do pałacu przybyli goście. Wskaż gości króla (w wypowiedziach użyli czasowników w formie osobowej) oraz gości królowej (pozostali).

2. Zamień podkreślone rzeczowniki na czasowniki.

- Spotkanie księcia z królem.
- Rozmowa dam dworu przy stole.
- Tańce gości w sali balowej.
- Zniknięcie pierścionka.

3. Uzupełnij wypowiedzi podanymi czasownikami w odpowiedniej formie osobowej.

- **być**
- **czuć się**
- **stać się**
- **zostać**

- Książę ? oszukany.
- Księżniczka ? zdrowsza.
- Król i królowa ? szczęśliwi.
- Rycerze ? bohaterami.

Zapamiętaj!

Rodzaje wypowiedzeń

Zdania zawierają osobową formę czasownika, np. *Damy **odwiedziły** królową.*

Wypowiedzenia bez osobowej formy czasownika,
np. *Damy u królowej. Odwiedzić królową.*
Jeżeli do takiego wypowiedzenia można wprowadzić czasownik w formie osobowej (bez istotnej zmiany treści), mówimy o **równoważniku zdania**,
np. *Damy u królowej.* (*Damy **były** u królowej*). *Odwiedzić królową.* (***Chcę** odwiedzić królową*).

4. Zamień bezokoliczniki na osobowe formy czasowników, tak aby było wiadomo, że wszystkie plany chłopca zostały zrealizowane, a marzenia dziewczynki spełnią się w przyszłości.

Wzór: **Wykonać zadanie. Wykonałem zadanie.**
Osiągnąć sukces. Osiągnę sukces.

- **Z pamiętnika Wojtka**

  Opracować scenariusz gry.
  Przygotować projekt.
  Przeprowadzić testy.

- **Z dziennika Natalki**

  Napisać książkę.
  Wydać powieść.
  Zdobyć sławę.

5. Przekształć równoważniki zdań w zdania przez dodanie do nich poniższych czasowników.

• **chcę** • **jest** • **muszę** • **okazał się** • **pozostanie** • **stała się** • **odbędzie się**

- Sławna Natalia. • Wojtek świetnym programistą.
- Jaka ona zarozumiała! • Czy on skromny? • Poznać ich lepiej.
- Przeprowadzić wywiad. • Za kilka lat spotkanie autorskie.

6. Przekształć wypowiedzenia bez osobowej formy czasownika w zdania.

- Przeczytanie książki.
- Rozmowa na temat treści.
- Zastanowienie się nad sensem.
- Testowanie gry.
- Ocena grafiki komputerowej.
- Napisanie artykułu.

7. Ułóż z podanych wyrazów zdanie i równoważnik zdania.

To | **Henryk** | **humoru** | **intrygujący** | **utwór.**

pełna | **napisał** | **baśń.** | **Bardijewski**

8. Wskaż w tekście czasowniki w formie osobowej, a następnie określ, które wypowiedzenia są zdaniami, a które – równoważnikami zdań.

O tym książęcym rodzie można by opowiadać długo, bo stary jest jak sam zamek, ale opowiemy krótko.

Najważniejszą osobą – poza księciem Mirażem, oczywiście – jest księżna-teściowa Sylwia, persona* arcypotężna i niedostępna, przeważnie zagniewana, podobno łaskawa dla poddanych, tych jednak, jak może, unika. Lubi otaczać się damami dworu, ale ma tylko jedną, Romanę, którą dla wygody będziemy nazywać Romą [...].

O jej córce, małżonce księcia, Wandzie, wiele nie powiemy, bo przebywa za granicą i przyjeżdża do zamku bardzo rzadko, możliwe że do końca tej opowieści nie przyjedzie ani razu.

Teraz Teo, inaczej Teodor, bardzo młody, ale już tęgi następca tronu, czyli delfin. Miłośnik sportu i niczego poza tym, stale w biegu, chociaż do rekordów mu daleko. Nie lubi mówić, a może nie umie, chociaż kiedy musi, to coś powie, czasem nawet do rzeczy. [...]

Dama dworu, Roma, w zasadzie do rodziny nie należy, ale zachowuje się, jakby należała. Skłócona ze wszystkimi jak wszyscy, potrafi nawet krzyknąć na samego księcia. [...]

Henryk Bardijewski, *Baśń o latającym dywanie*

* **persona** – osoba.

9. Zaproponuj tytuły rozdziałów *Baśni o latającym dywanie*. Zapisz w zeszycie treści podane w zdaniach w formie wypowiedzeń bez osobowej formy czasownika.

Wzór:

I. Ariusz przybył do królestwa na latającym dywanie.

Przybycie Ariusza do królestwa na latającym dywanie.

II. Ariusz poleciał w przestworza na starym dywanie królowej.

III. Ariusz daje rady królowi.

IV. Mieszkańcy pałacu zostają krawcami.

V. Generał z sąsiedniego kraju odwiedza króla.

VI. Ariusz ofiarowuje rodzinie królewskiej prezent.

10. Wymyśl ciąg dalszy historii i zapisz w zeszycie w punktach plan opowiadania o rodzinie królewskiej z powieści Henryka Bardijewskiego. Użyj wypowiedzeń bez osobowej formy czasownika.

Ważny jestem niesłychanie…

Podmiot i orzeczenie – związek główny w zdaniu

1. Przeczytaj fragment wiersza i wskaż czasowniki informujące, w jakim stanie są zwierzęta, co robiły, co robią lub co zrobią.

Wanda Chotomska ***Hipopotam lubi błoto***

Hipopotam jest istotą,
która bardzo lubi błoto.
– Tak powiedział hipopotam
i od razu – chlup! – do błota.
Tygrys się po klatce miota:
– Hipopotam? Chlupopotam!
Chlupnął błotem naokoło
i zabłocił całe ZOO! [...]
Ryczą lwice z wszystkich klatek:
– Dzieci mamy piegowate!
Hipopotam? Piegobłotam!
Dzieci mają piegi z błota.
Przez te swoje głupie psoty
zmienił lwiątka w oceloty!
Białe lamy w sukniach z lamy,
na sukienkach liczą plamy:
– Hipopotam? Plamobłotam!
To chuligan i niecnota!
Splamił lamom suknie z lamy
i jak teraz wyglądamy? [...]
Rozgniewały się kangury:
– On nam zniszczył garnitury!
Hipopotam? Hipopsotam!
Takie psoty to głupota!
Na ubraniach mamy plamy,
więc do sądu go podamy!

2. Przyporządkuj każdemu wykonawcy odpowiednią czynność lub właściwy stan. Wskaż wspólne cząstki w wyrazach tworzących parę.

Wzór:

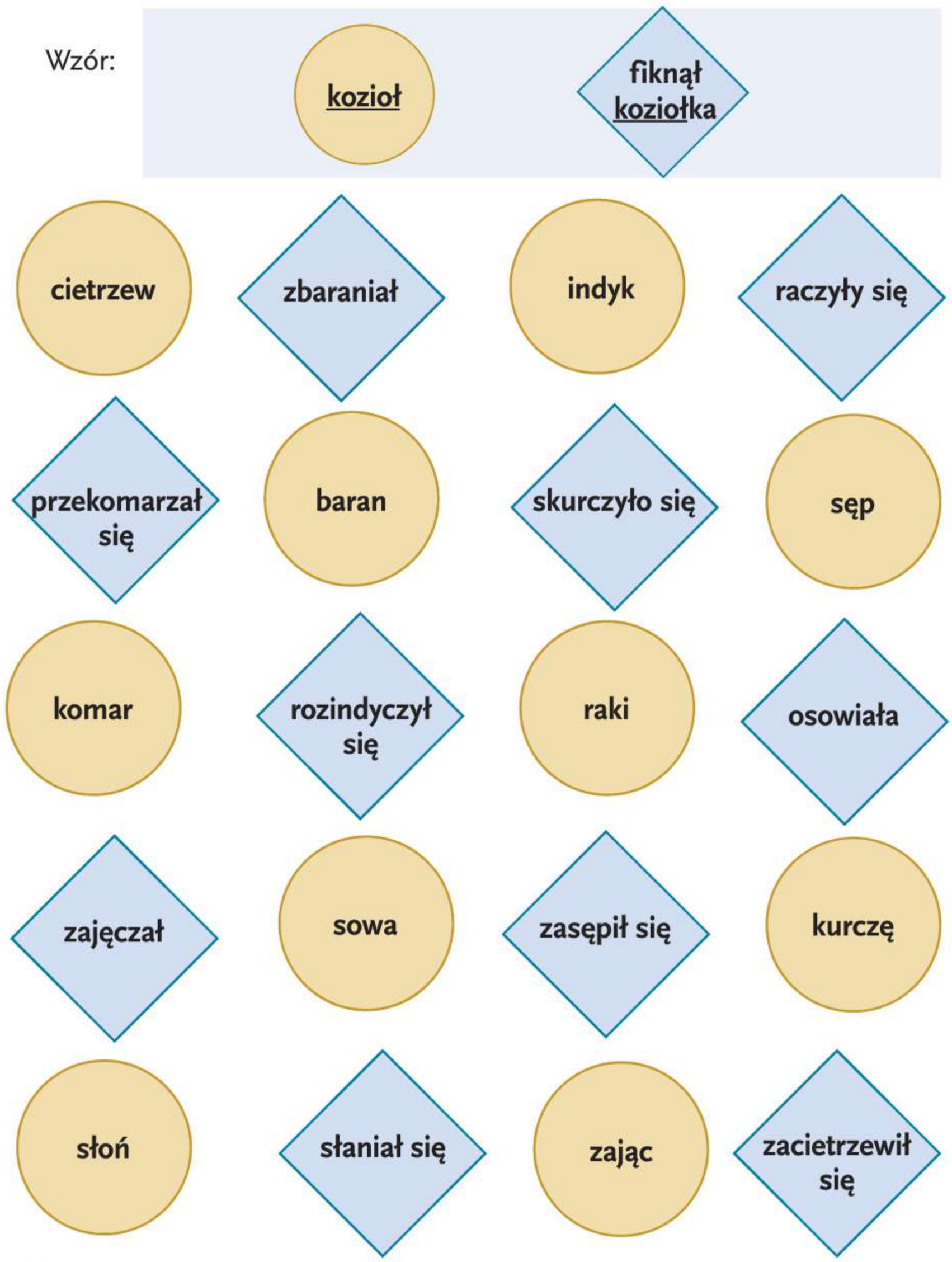

3. Odgadnij, które zwierzęta są wykonawcami podanych czynności.

- Ogłasza świt. • Pohukuje nocą. • Wije się wśród traw.
- Urządza wieczorne koncerty w stawach.
- Leci bezmyślnie do ognia. • Siedzi cicho pod miotłą.

Zapamiętaj!

Orzeczenie i podmiot są głównymi częściami zdania.

Orzeczenie to informacja o czynności lub stanie.

- Odpowiada na pytania:
  co robi?, **co się z kimś (z czymś) dzieje?**,
  np. ***Pracował*** *ciężko. Teraz* ***odpoczywa****.*
- Funkcję orzeczenia w zdaniu pełni najczęściej **czasownik w formie osobowej**.

Podmiot to informacja o tym, kto jest wykonawcą czynności.

- Odpowiada na pytania:
  kto?, **co?**,
  np. ***Poeta*** *ułożył zabawny wiersz.*
  Kartka *leży na stole.*
- Funkcję podmiotu w zdaniu pełni najczęściej **rzeczownik**.

- Orzeczenie i podmiot tworzą **związek główny** w zdaniu.
- W zdaniu musi wystąpić orzeczenie.
- Informację o podmiocie może przekazywać forma orzeczenia.
  Czytam*. (kto? – ja)* ***Przeczytały****. (kto? – one)*

4. Dobierz do podanych zdań podmioty z ramki.

• **cielę** • **gołąbki** • **jaskółka** • **koń** • **kozy** • **kruk** • **ludzie** • **pliszka** • **przysłowia**

- Na pochyłe drzewo wszystkie ? skaczą.
- Pieczone ? nie lecą same do gąbki.
- Pokorne ? dwie matki ssie.
- Każda ? swój ogonek chwali
- Jedna ? wiosny nie czyni.
- ? krukowi oka nie wykole.
- ? ma cztery nogi i też się potknie.
- ? są mądrością narodów.
- Rozsądni ? korzystają z doświadczeń i pouczeń innych.

5. Wypisz wskazane litery z orzeczeń w kolejnych zdaniach, a poznasz imię słynnego królika z kreskówek.

1. litera – Biega jak szalony.
4. litera – Ciągle chrupie marchewkę.
3. litera – Często zagaduje do psa.
5. litera – Swoimi powiedzeniami śmieszy widzów.

6. Wskaż w podanych zdaniach podmioty i orzeczenia.

Walt Disney stworzył postać Kaczora Donalda. Bohater ten występuje w komiksach i filmach rysunkowych. Donald po raz pierwszy pojawił się na szklanym ekranie w 1934 roku. Nosił on marynarską koszulę i czapkę. W komiksach towarzyszą mu trzej siostrzeńcy. Czytelnicy rozróżniają ich po kolorach ubrań. Malcy często denerwują wujka. Kaczor czasem opowiada im historie ze swojego życia.

7. Przeczytaj komiksową historyjkę. Wypisz z niej do zeszytu podmioty i orzeczenia. Wskaż wypowiedzi, w których na podstawie formy czasownika możemy się domyślać, kto jest wykonawcą czynności.

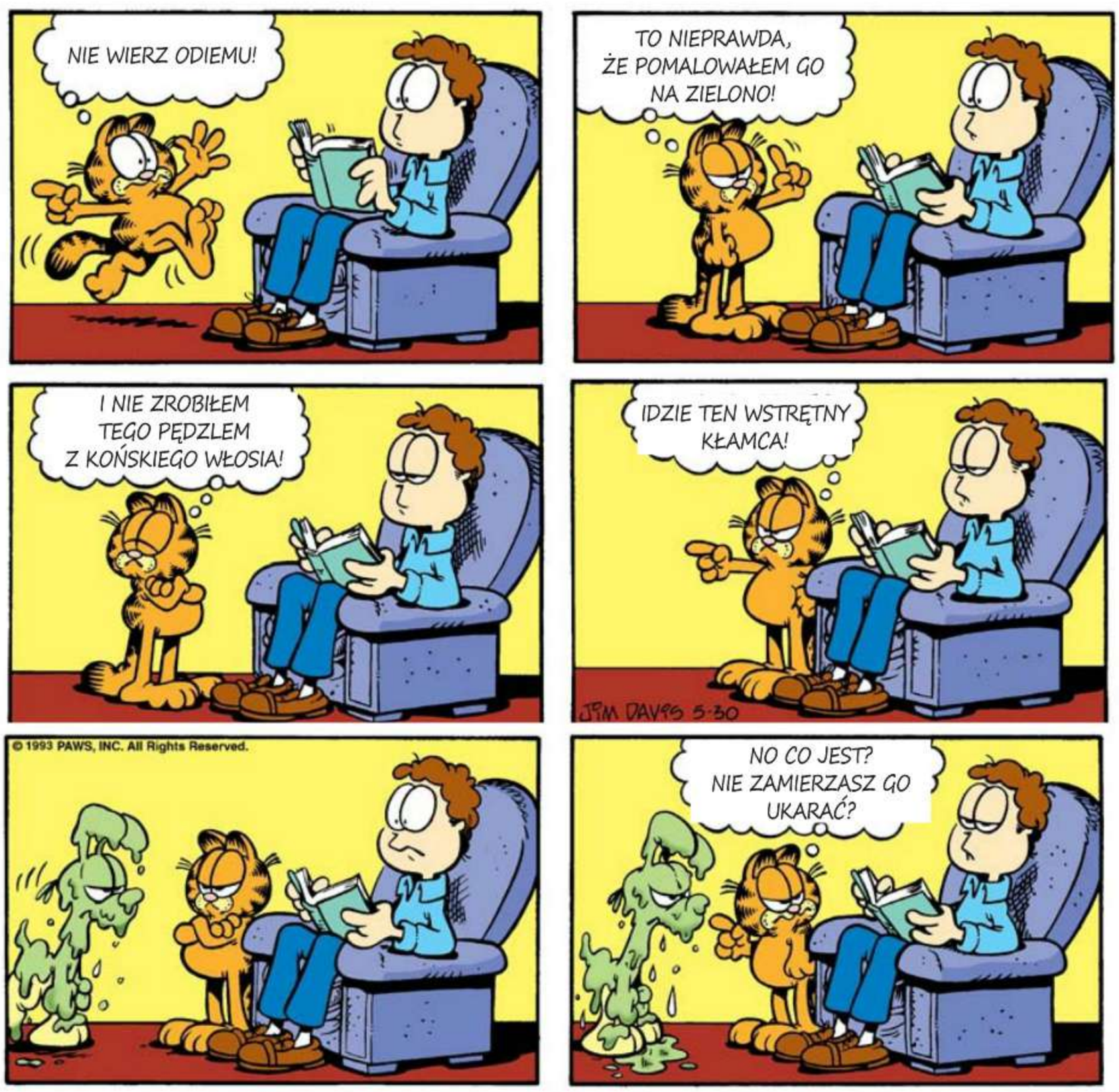

Wiem więcej

Garfield to imię kota – tytułowego bohatera komiksu. Towarzyszą mu jego właściciel, mało towarzyski Jon, oraz sympatyczny, choć łatwowierny pies Odie.

© Jim Davis/Bulls

8. Zatytułuj rysunki. Ułóż i zapisz w zeszycie zdania, w których opowiesz, co robi lub przeżywa bohater. W funkcji podmiotu użyj różnych rzeczowników, np. *Garfield*, *kot*, *kociak*, *kocisko*, *zwierzak*, *bohater*.

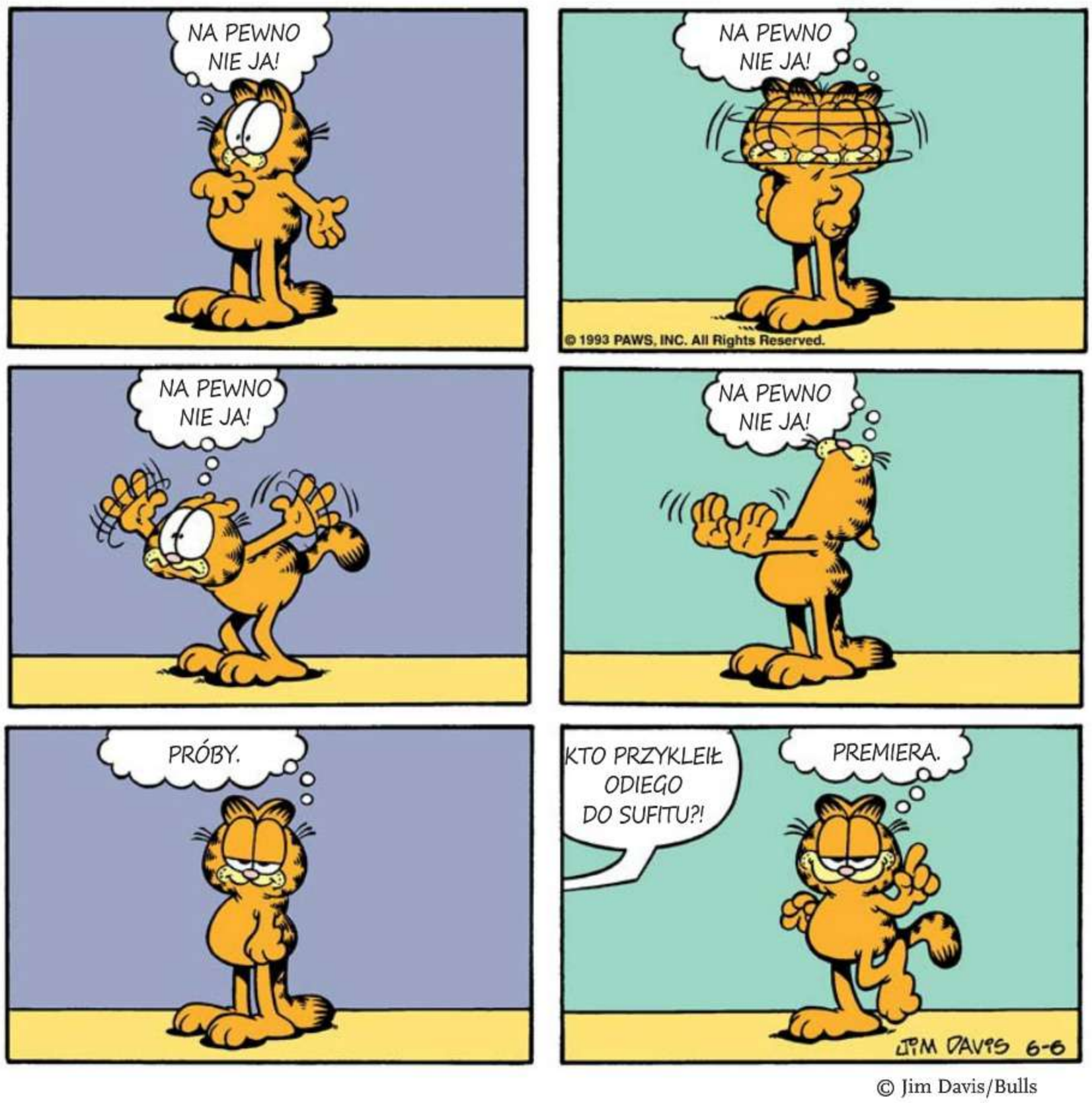

© Jim Davis/Bulls

- ja
- my
- ty
- wy
- on
- ona
- ono
- oni
- one

9. Zapisz w zeszycie, kto jest wykonawcą czynności podanych w zdaniach. Dobierz odpowiednie wyrazy z ramki.

- Przygotował wszystko. – kto?
- Widzę to. – kto?
- Przywitali się z nim. – kto?
- Przeczytasz mi? – kto?
- Spały w kącie. – co?
- Oprowadziła nas. – kto?
- Mrugało zielonymi ślepiami. – co?
- Wybierzecie coś. – kto?
- Zdecydujemy się za chwilę. – kto?

Zasięgnąć języka…

Zdania pojedyncze nierozwinięte i rozwinięte

1. Określ, z jakich części zdania składają się zapisane poniżej wypowiedzenia. Uzupełnij je podanymi informacjami, które rozwiną ich treść.

- **mocno**
- **z Królową Śniegu**
- **za przyjacielem**
- **o drogę**
- **na milion kawałków**
- **na poszukiwania**

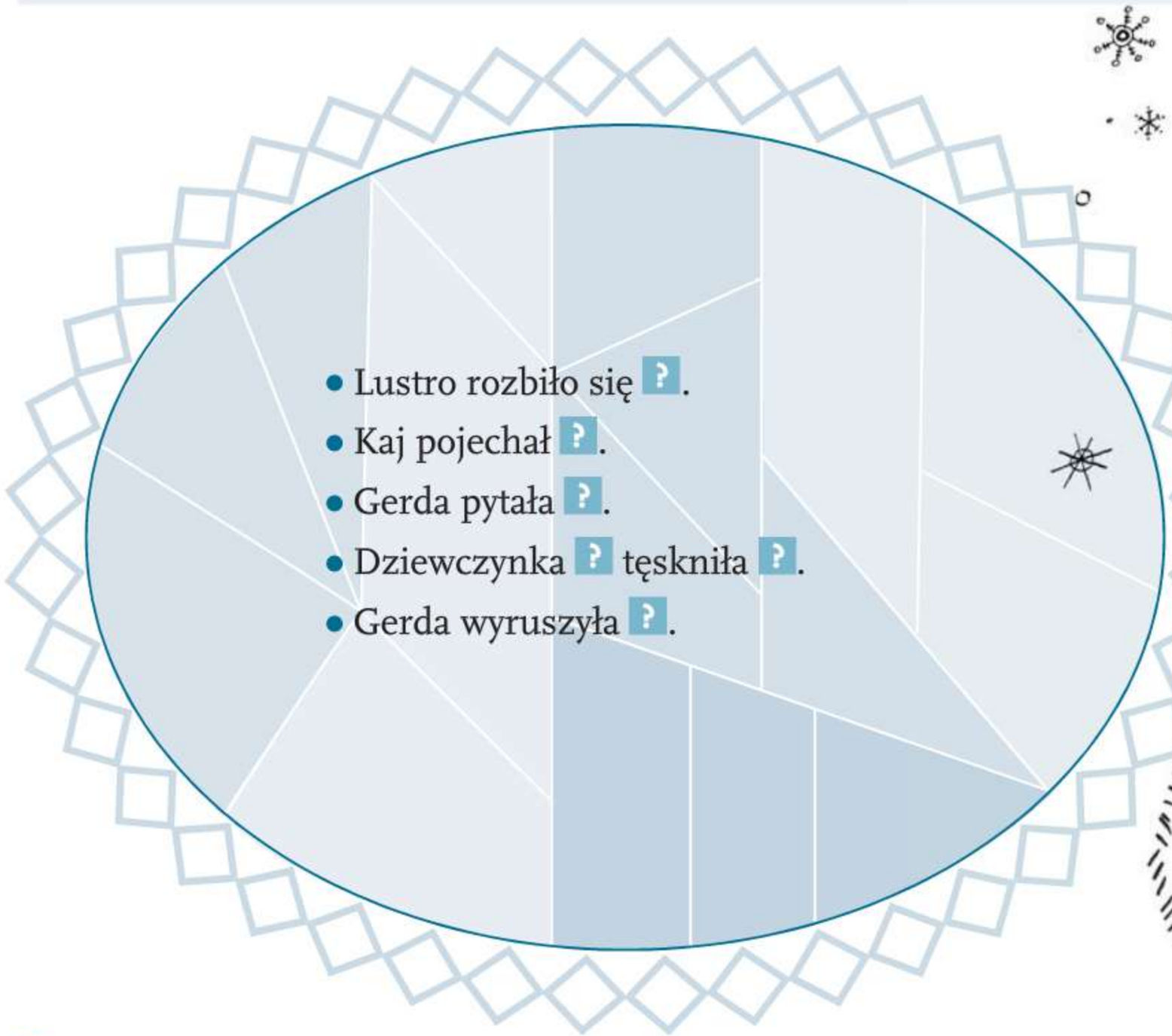

- Lustro rozbiło się ?.
- Kaj pojechał ?.
- Gerda pytała ?.
- Dziewczynka ? tęskniła ?.
- Gerda wyruszyła ?.

2. Wskaż nowe informacje dodane do kolejnych zdań.

- Sypał śnieg.
- Sypał gęsty śnieg.
- Od wielu dni sypał gęsty śnieg.
- Na północy kraju od wielu dni sypał gęsty śnieg.

3. Sformułuj pytania, na które odpowiadają podkreślone słowa.

Wzór: **Gerda wyruszyła (w jakim celu?) szukać (kogo?) Kaja.**

Dziewczynka wysłuchała opowieści kwiatów.

Dopytywała wronę o chłopca.

Opowiedziała swoją historię rozbójniczce.

Dotarła aż do Laponii.

Zapamiętaj!

Wyróżniamy dwa typy **zdań pojedynczych**.

Zdania nierozwinięte:

- składają się z **podmiotu i orzeczenia**, np. *Babcia czekała*;
- mogą także zawierać samo **orzeczenie**, np. *Czekała*.

Zdania rozwinięte

oprócz orzeczenia lub podmiotu i orzeczenia zawierają **określenia** wzbogacające treść wypowiedzenia, np. *Babcia z utęsknieniem czekała na dzieci*.

- Zdanie pojedyncze zawiera tylko jedno orzeczenie.

4. Odszukaj ślady ze zdaniami pojedynczymi nierozwiniętymi, a poznasz tytuł powieści, której akcja rozgrywa się w zimowej scenerii Północy.

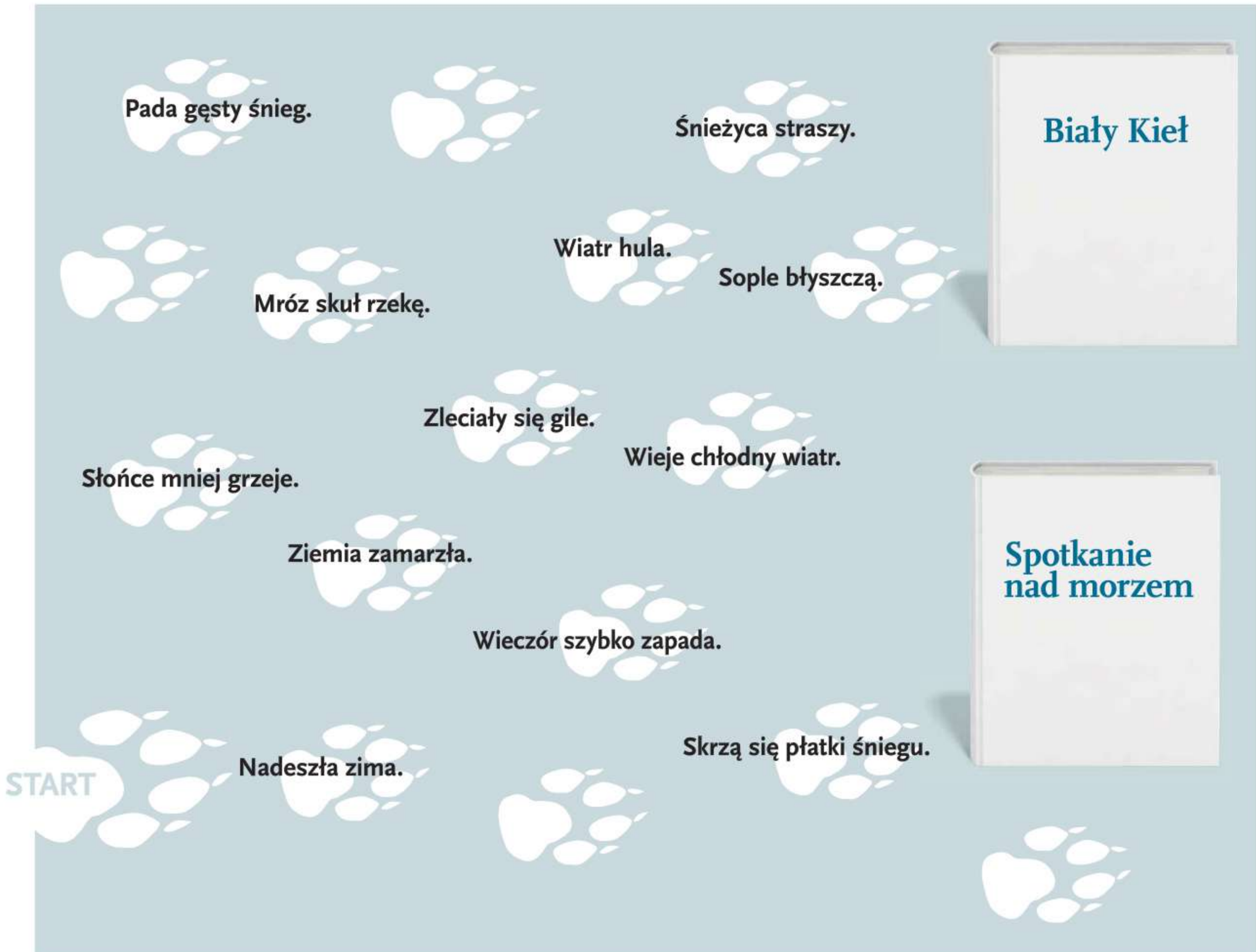

5. Znajdź w poniższym tekście zdania pojedyncze rozwinięte. Przeczytaj kolejno ich pierwsze litery, a dowiesz się, kto napisał powieść, której tytuł jest rozwiązaniem poprzedniego ćwiczenia.

Marcin to świetny narciarz. Jeździ od piątego roku życia. Ale niedawno zaczął jeździć na snowboardzie. Chłopiec potrafi wykonywać niezwykłe ewolucje. Kasia bardzo go podziwia. Nic dziwnego. Lubi sporty ekstremalne. Ostatnio Marcin często mówi o igrzyskach. Zdobyć złoty medal na olimpiadzie w 2018 roku – to jego plan. Nikt nie chce mu uwierzyć. To przecież daleka przyszłość. Do tego czasu wszystko może się zmienić. Oprócz medalu marzy mu się sława. Na pewno osiągnie swój cel.

6. Wypisz do zeszytu z podanych zdań określenia orzeczeń. Pamiętaj, że mogą one składać się z dwóch wyrazów, np. *w lesie*. Następnie odgadnij sześcioliterowe hasło, kierując się podanymi wskazówkami. Wyjaśnij znaczenie hasła.

- Myślał o tajemnicy. (2. litera wyrażenia = 3. litera hasła)
- Wyszedł na polanę. (2. litera wyrażenia = 2. litera hasła; 6. litera wyrażenia = 4. litera hasła)
- Zobaczył wilka. (1. litera wyrazu = 1. litera hasła; 5. litera wyrazu = 6. litera hasła)
- Wycofał się chyłkiem. (2. litera wyrazu = 5. litera hasła)

7. Podaj określenia do podmiotów w poniższych zdaniach. Pomogą ci w tym pytania zapisane w nawiasach.

- Sanie (z czego?) sunęły cicho.
- Ślady (czyje?) były widoczne.
- (jaki?) mężczyzna zawrócił.

8. Rozwiń zdania. Dopisz w zeszycie dowolne określenia do podmiotów lub orzeczeń.

- Mróz szczypie.
- Dzieci się bawią.

9. Przepisz do zeszytu podane zdania. Podkreśl jedną linią podmioty, dwiema liniami orzeczenia, a linią falistą określenia. Zapisz pytania, na które odpowiadają określenia.

Wzór: **Maria Konopnicka napisała wiersz *Zima*.** **co napisała? jaki wiersz?**

podmiot **orzeczenie** **określenia**

- Nasza zima białą chustą się odziała.
- Włożyła na czoło księżycowe koło.
- Lecą z płaszcza gwiazdy złote.

Na wiosnę piękniejszy wieje wiatr…

Grupa podmiotu i grupa orzeczenia

1. Wskaż w zdaniach podmioty i orzeczenia.

Nadeszła wiosna. Przyroda odżyła. Drzewa się zazieleniły.

- Podziel wyrazy na dwie grupy: na te, które mogłyby być określeniem podmiotów, i te, które mogą dodawać informacje do orzeczeń.

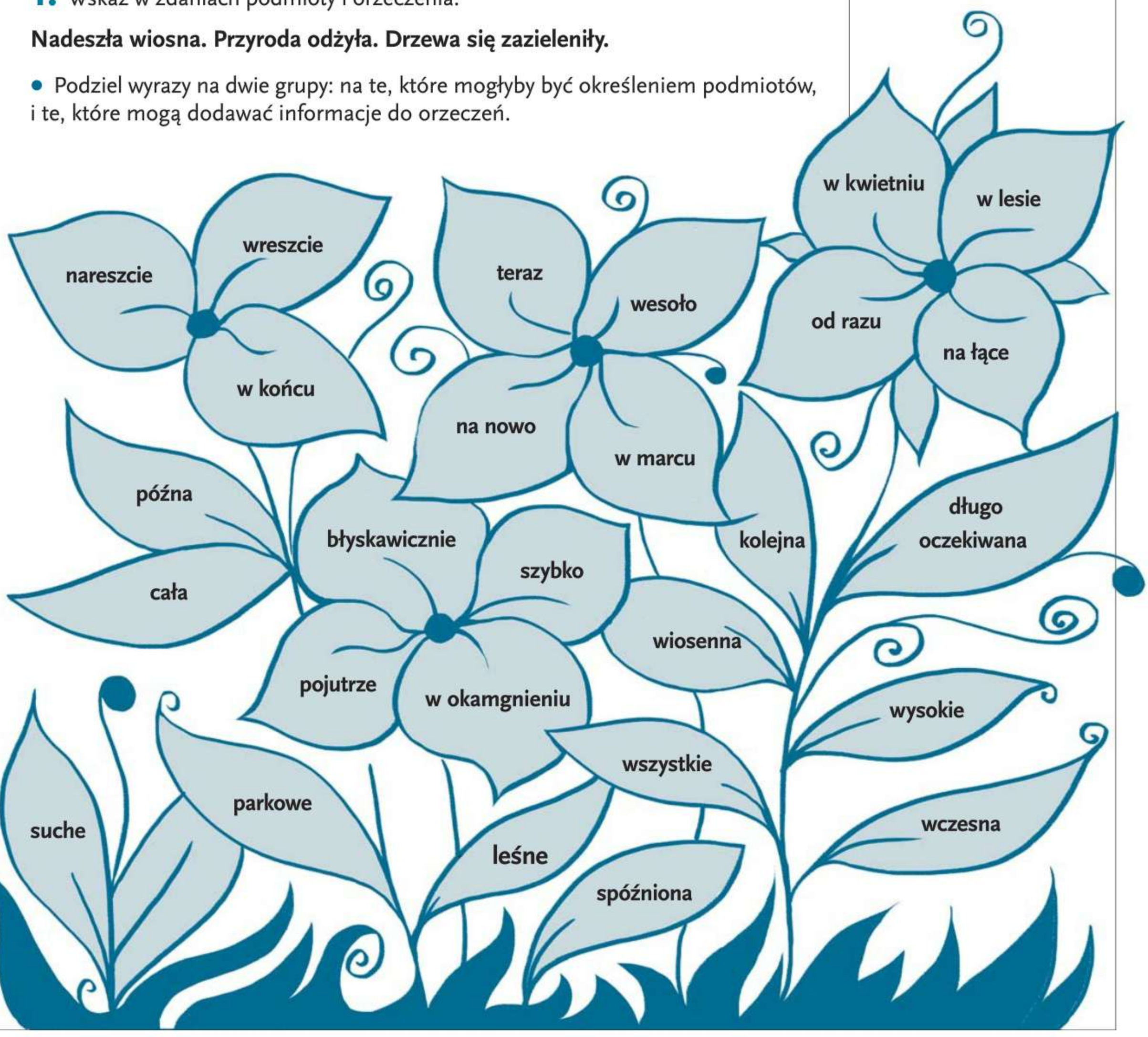

2. Dodaj do orzeczeń określenia, które odpowiadają na podane pytania.

- Krokusy zakwitły. (jak?, kiedy?, gdzie?)
- Wiosna przyniosła. (co?, komu?)

3. W podanych zdaniach wskaż podmioty i informacje o cechach wykonawcy czynności. Sformułuj pytania, na które odpowiadają określenia do podmiotu.

Wzór: **Zaspany jeż budzi się ze snu zimowego. – jaki?**

- Czarne gawrony krążą stadem nad wysokimi świerkami.
- Spod stosu liści wygramolił się chudy jeż.
- Moja ogrodowa forsycja obsypała się kwiatami.
- Liście dębu zazieleniły się.

Zapamiętaj!

Zdanie pojedyncze rozwinięte. W zdaniu rozwiniętym znajdują się określenia przynajmniej jednej części związku głównego.

- **Grupa podmiotu** to **podmiot i określenia podmiotu**,
  np. *Na polanie pachną leśne fiołki*.
- **Grupa orzeczenia** to **orzeczenie i określenia orzeczenia**,
  np. *Pszczoły zbierają nektar z polnych kwiatów*.

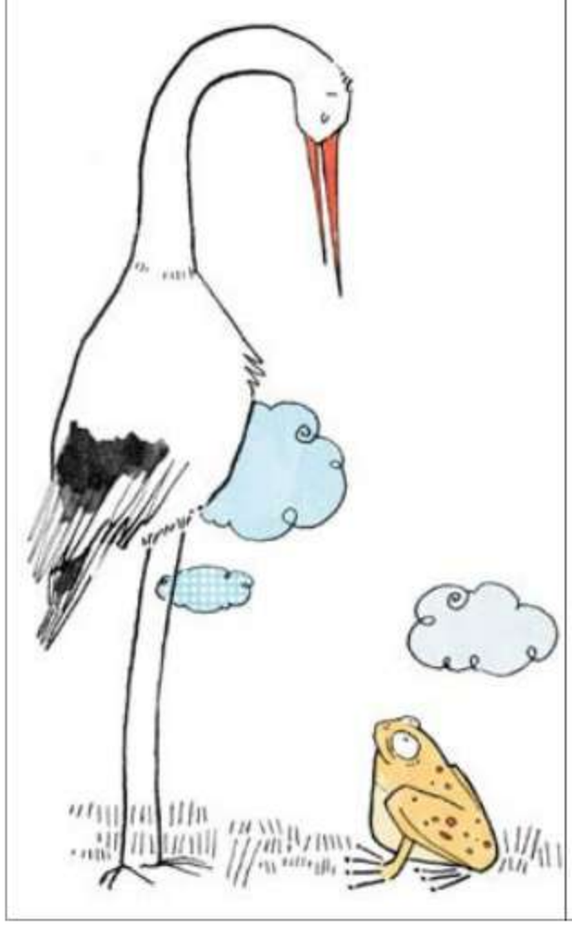

4. Wskaż w poniższych zdaniach grupę podmiotu i grupę orzeczenia.

Zwyczaj topienia marzanny wywodzi się z pogańskich czasów. Marzanna symbolizowała zimę i śmierć. Utopienie słomianej kukły oznaczało wygnanie zimy. Obrzęd ten odbywał się zazwyczaj 21 marca. Zmęczeni zimą ludzie próbowali w ten sposób przywołać wiosnę. Współcześnie bawią się tak młodsze dzieci. Niektórzy topią także złe stopnie wycięte z kartonu.

5. Ułóż zdania z podanych wyrazów. Przepisz je do zeszytu. Zaznacz zielonym kolorem grupę podmiotu, a żółtym – grupę orzeczenia. Pamiętaj o wielkiej literze na początku zdania i o kropce na końcu.

- cieszy się, narodów, bocian, u, szacunkiem, wielu
- różne, o, opowiadają, legendy, nim

- i, ten, rodzinie, ma, szczęście, pomyślność, ptak, przynosić
- Europejską, Wioską, stał się, Bocianią, Tykocin
- walorach, taki, o, świadczy, miejsca, ekologicznych, wyjątkowych, tego, tytuł
- dwunastometrową, mieszkańcy, obserwacyjną, wybudowali, wsi, wieżę

6. Dodaj określenia do podmiotów.

- (który?) dzień wiosny tego roku nie zapowiadał się pogodnie.
- (jakie?) chmury przysłoniły niebo.
- Marek (z której klasy?) postanowił zrobić coś miłego.
- (jaki?) chłopak przyniósł do klasy wiosenne kwiaty.
- (ile?) żonkile udekorowały biurko.

7. Ułóż zdania na temat wiosennej wycieczki klasowej, w których określenia orzeczeń będą odpowiadały na pytania: gdzie?, skąd?, dokąd?, kiedy?, do kiedy?, od kiedy?.

8. Dodaj informacje do orzeczeń.

- Rozmawiał (z kim?) (o czym?).
- Przestrzegał (kogo?) (przed czym?).
- Wymagał (czego?) (od kogo?).

9. Sformułuj pytania, na które odpowiadają wyrazy w kolejnych zdaniach.

Wzór: **Dwudziestego pierwszego marca następuje wiosenne zrównanie dnia z nocą.**

zrównanie ***co robi?*** **następuje**

zrównanie ***jakie?*** **wiosenne**

zrównanie ***czego z czym?*** **dnia z nocą**

następuje ***kiedy?*** **21 marca**

- Żywe barwy wiosny poprawiają nasze samopoczucie.

barwy **?** **poprawiają**

barwy **?** **wiosny**

barwy **?** **żywe**

poprawiają **?** **samopoczucie**

samopoczucie **?** **nasze**

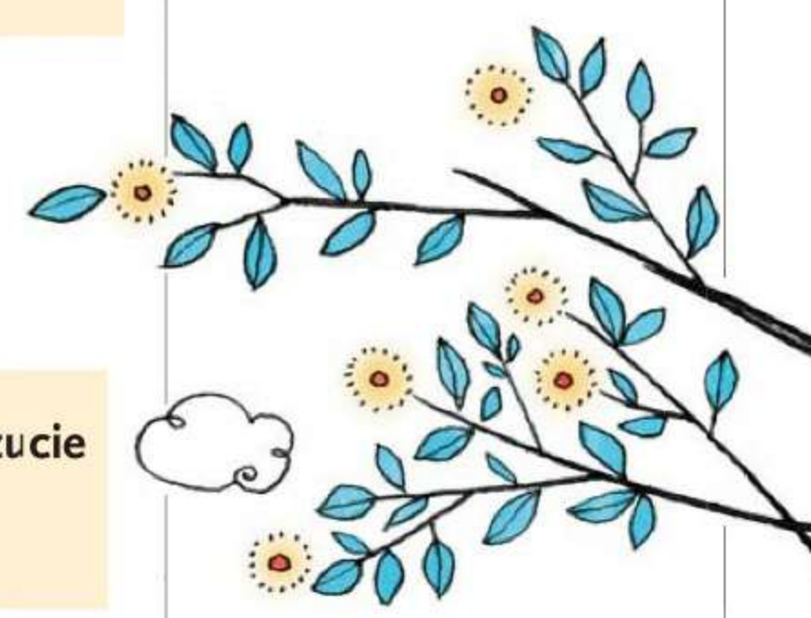

- Żółty kolor kwiatów dodaje energii organizmowi.

kolor ? dodaje

kolor ? żółty
kolor ? kwiatów

dodaje ? energii
dodaje ? organizmowi

- Zielone odcienie listków działają uspokajająco na skołatane nerwy.

odcienie ? działają

odcienie ? zielone
odcienie ? listków

działają ? uspokajająco
działają ? na nerwy
nerwy ? skołatane

- Jasne, bezchmurne niebo wpływa kojąco na wszystkich.

niebo ? wpływa

niebo ? jasne
niebo ? bezchmurne

wpływa ? kojąco
wpływa ? na wszystkich

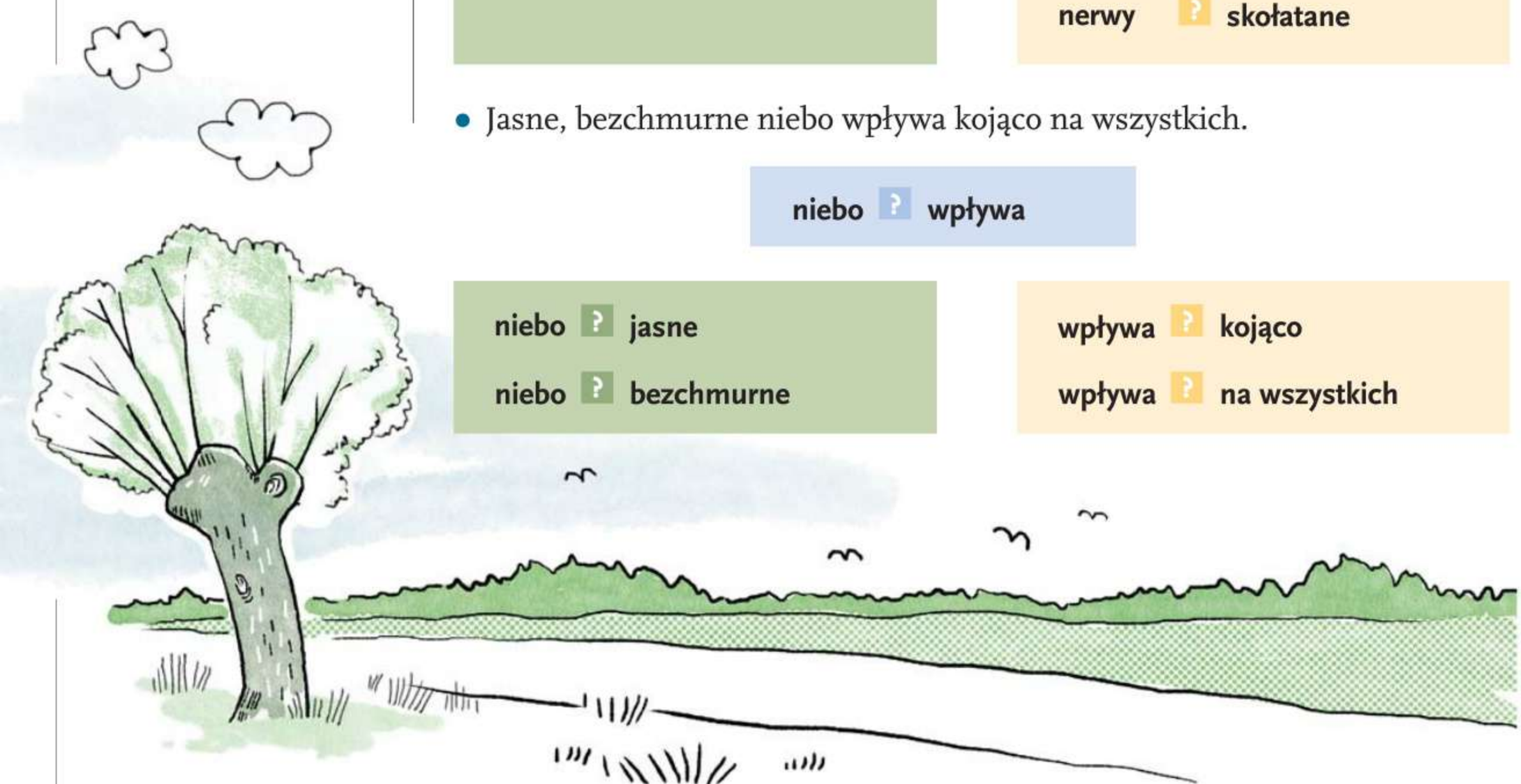

10. Ułóż i zapisz w zeszycie zdania spełniające poniższe wymagania.

- Grupa podmiotu ma więcej określeń niż grupa orzeczenia.
- Grupa orzeczenia ma więcej określeń niż grupa podmiotu.
- Liczba określeń podmiotu i orzeczenia jest taka sama.

Niecodziennie i świątecznie…

O związkach wyrazowych w zdaniu

1. Wymyśl i zapisz w zeszycie zdania pasujące do ilustracji i podanych wykresów.

kto?

co zrobili?

jacy?

kogo?

czym?

jaką?

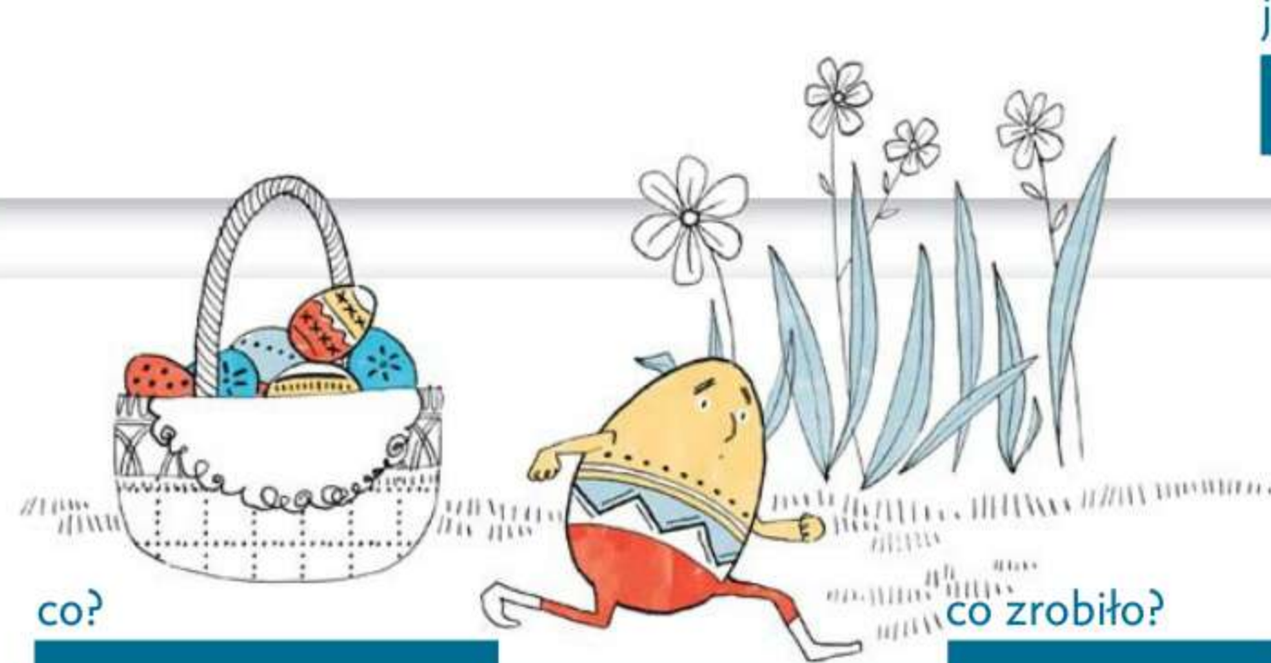

co?

co zrobiło?

czyje?

jakie?

dokąd?

skąd?

jakiego?

Zapamiętaj!

Wyrazy w zdaniu **łączą się** ze sobą **w związki wyrazowe** na podstawie znaczenia i formy gramatycznej.

Wyrazy z grupy podmiotu i z grupy orzeczenia tworzą **związki poboczne**.
W zdaniu *Zając wielkanocny symbolizuje odradzającą się przyrodę* są to związki:
zając wielkanocny, symbolizuje przyrodę, przyrodę odradzającą się.

Związki, w których jeden wyraz jest określany przez drugi, można przedstawić za pomocą **wykresu**.

Wielkanocny zając symbolizuje odradzającą się przyrodę.

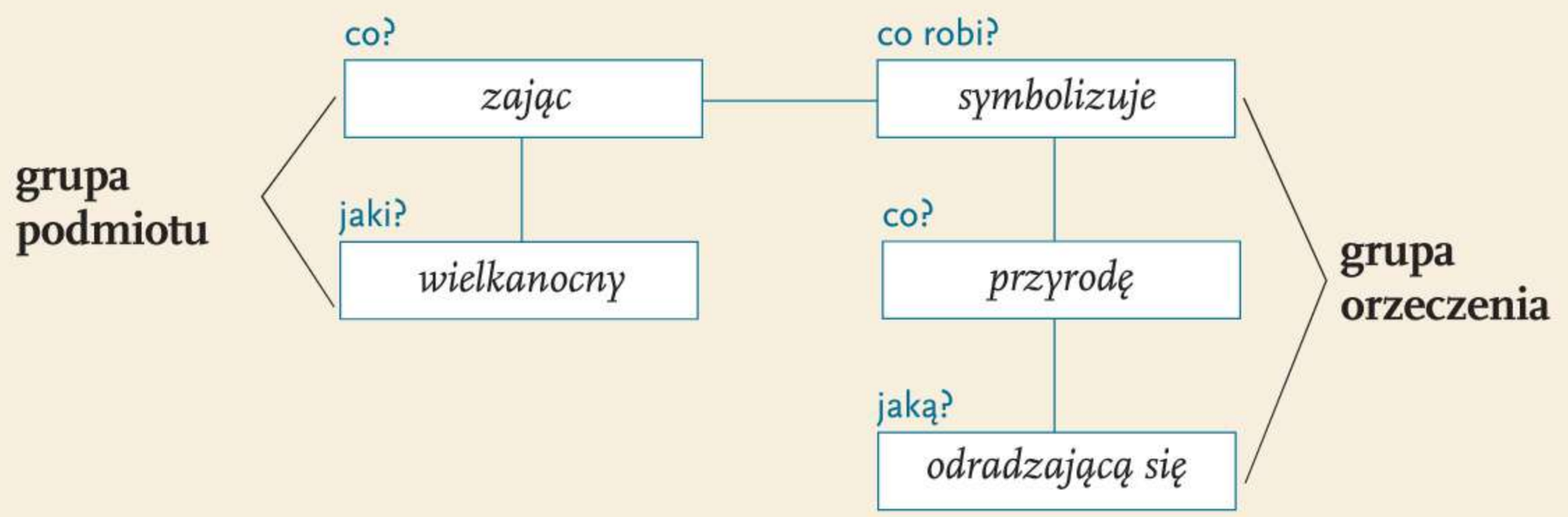

2. Dopasuj podane słowa do właściwych miejsc w tekście.

• **celowym** • **ludzie** • **na żartowaniu** • **początków** • **tym** • **urządzać** • **w kwietniu** • **ze zmianą**

Prima aprilis polega (na czym?) i (jakim?) wprowadzaniu w błąd. Niektórzy dopatrują się (czego?) tego zwyczaju w starożytności. W (którym?) dniu poważni i szacowni obywatele mogli (co robić?) komiczne występy. Inni wiążą ten obyczaj (z czym?) kalendarza przez francuskiego króla, który przeniósł Nowy Rok z 1 kwietnia na 1 stycznia. Byli jednak (kto?), którzy nie słyszeli o tym i nadal wręczali prezenty noworoczne (kiedy?).

3. Uzupełnij tekst podanymi wyrazami w odpowiedniej formie gramatycznej.

• **biblioteka** • **dzień** • **gospodarz** • **kwiecień** • **literatura** • **organizator** • **teatr** • **urodziny** • **zostać**

Drugiego ? jest obchodzony Międzynarodowy Dzień Książki dla Dzieci. To data ? duńskiego baśniopisarza Hansa Christiana Andersena. Święto ? ustanowione w 1967 roku. Każdego roku ? jest inne państwo. Polska była ? w 1979 roku. Imprezy urządzane w tym ? mają zachęcać dzieci do czytania. Wiele bibliotek, domów kultury, świetlic i ? przygotowuje imprezy promujące ? dla najmłodszych. Dzieci mogą spędzić noc w ?, czytając książki lub ich słuchając.

4. W podanych zdaniach wskaż związek główny i wymień wszystkie związki poboczne.

- Amerykański miłośnik przyrody zaproponował niezwykłe święto.
  miłośnik (jaki?), miłośnik (czego?), zaproponował (co?), święto (jakie?)
- Ludzie obchodzą Dzień Ziemi w kwietniu.
  obchodzą (co?), obchodzą (kiedy?)
- W Polsce pierwsze obchody odbyły się w 1990 roku.
  obchody (które?), odbyły się (kiedy?), odbyły się (gdzie?)
- Mieszkańcy Ziemi czują odpowiedzialność za swoją planetę.
  mieszkańcy (czego?), czują (co?), odpowiedzialność (za co?), planetę (czyją)
- Co roku Google świętuje Dzień Ziemi specjalną grafiką.
  świętuje (kiedy?), świętuje (w jaki sposób?), grafiką (jaką?)

5. Dopasuj zdania do podanych schematów, a poznasz daty świąt, o których mowa.

- Początki tego święta sięgają czasów starożytnych Greków.
- Ten dzień przypomina Polakom ważną ustawę.
- W tym dniu obraduje w Warszawie wyjątkowy sejm.
- Wtedy miłośnicy muzealnych eksponatów oglądają wystawy za darmo.

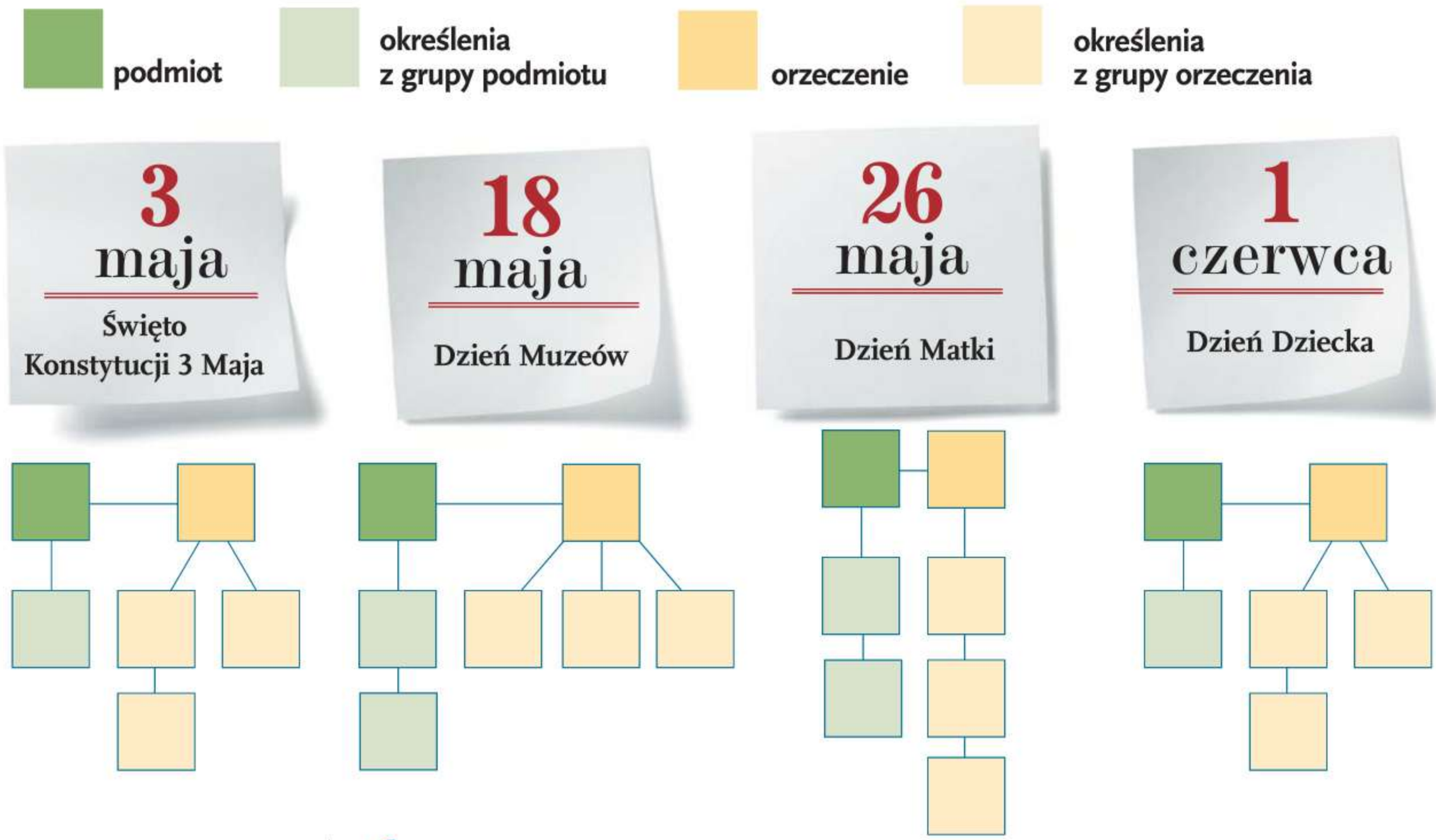

6. Podaj pytania, na które odpowiadają wyrazy określające, a następnie zapisz w zeszycie zdania, zachowując w każdym odpowiednią kolejność słów.

Wzór:

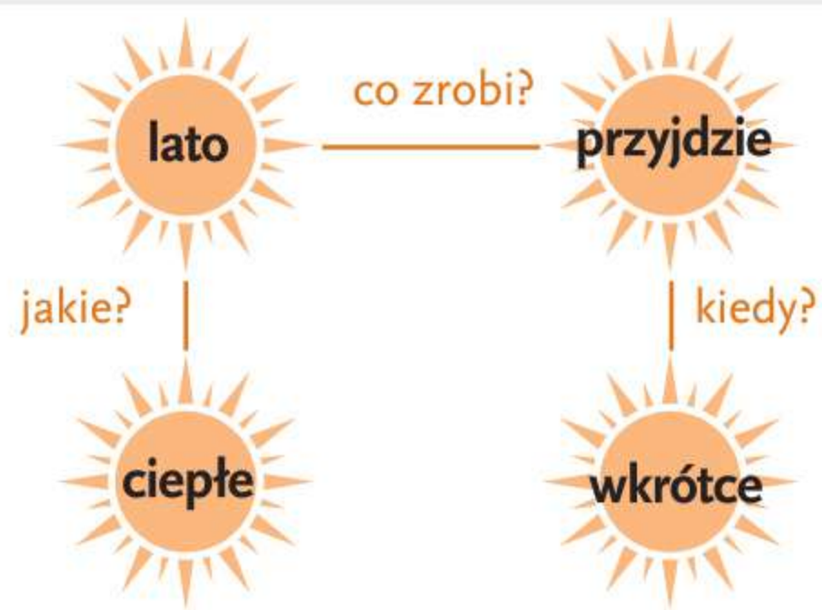

Wkrótce przyjdzie ciepłe lato.

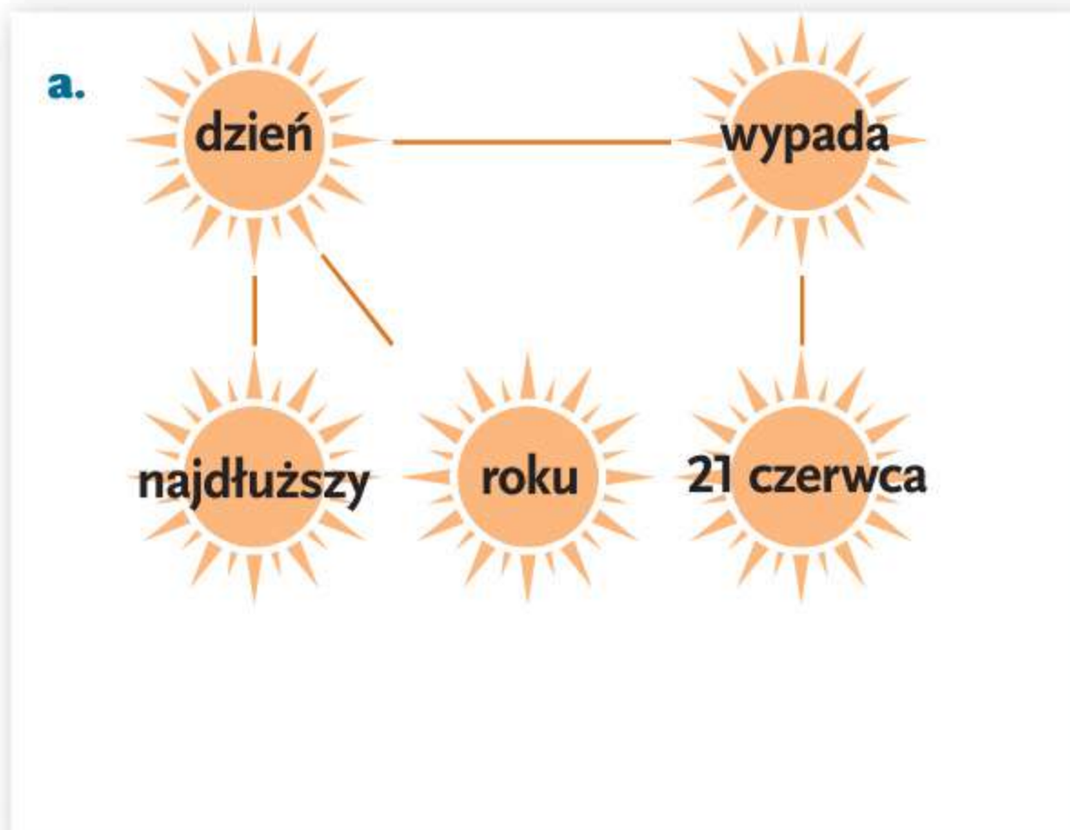
a.
dzień
wypada
najdłuższy
roku
21 czerwca

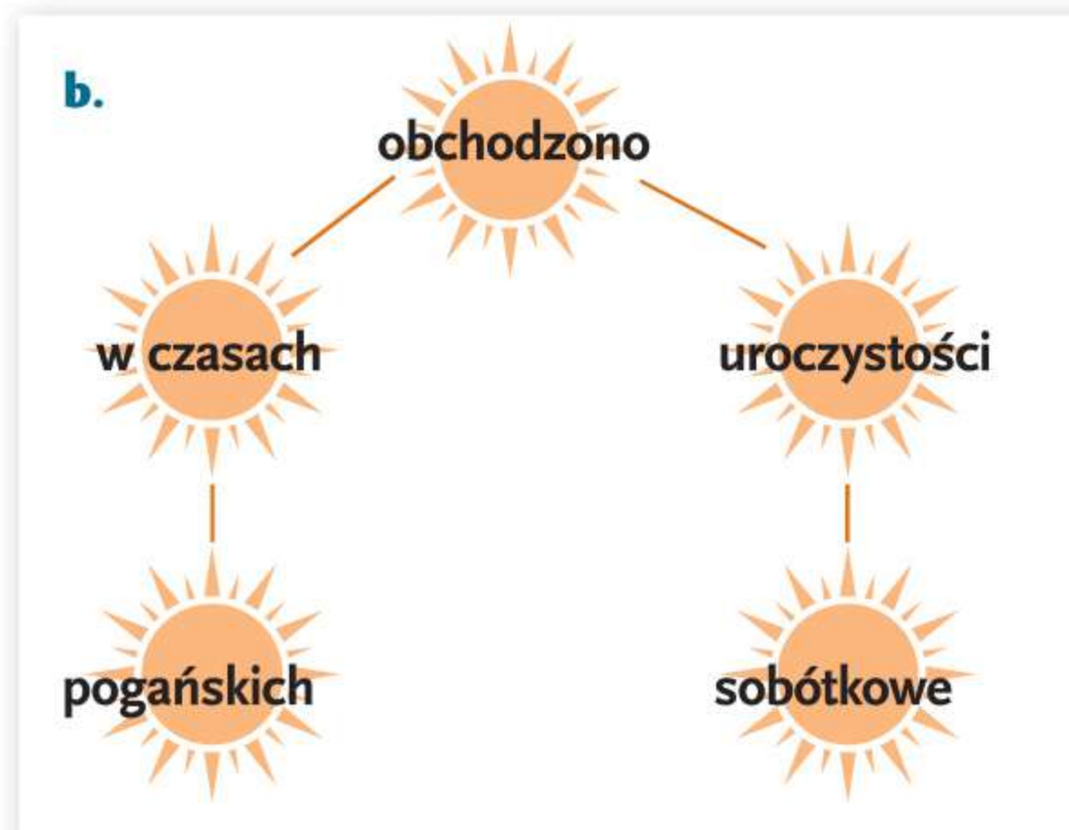
b.
obchodzono
w czasach
uroczystości
pogańskich
sobótkowe

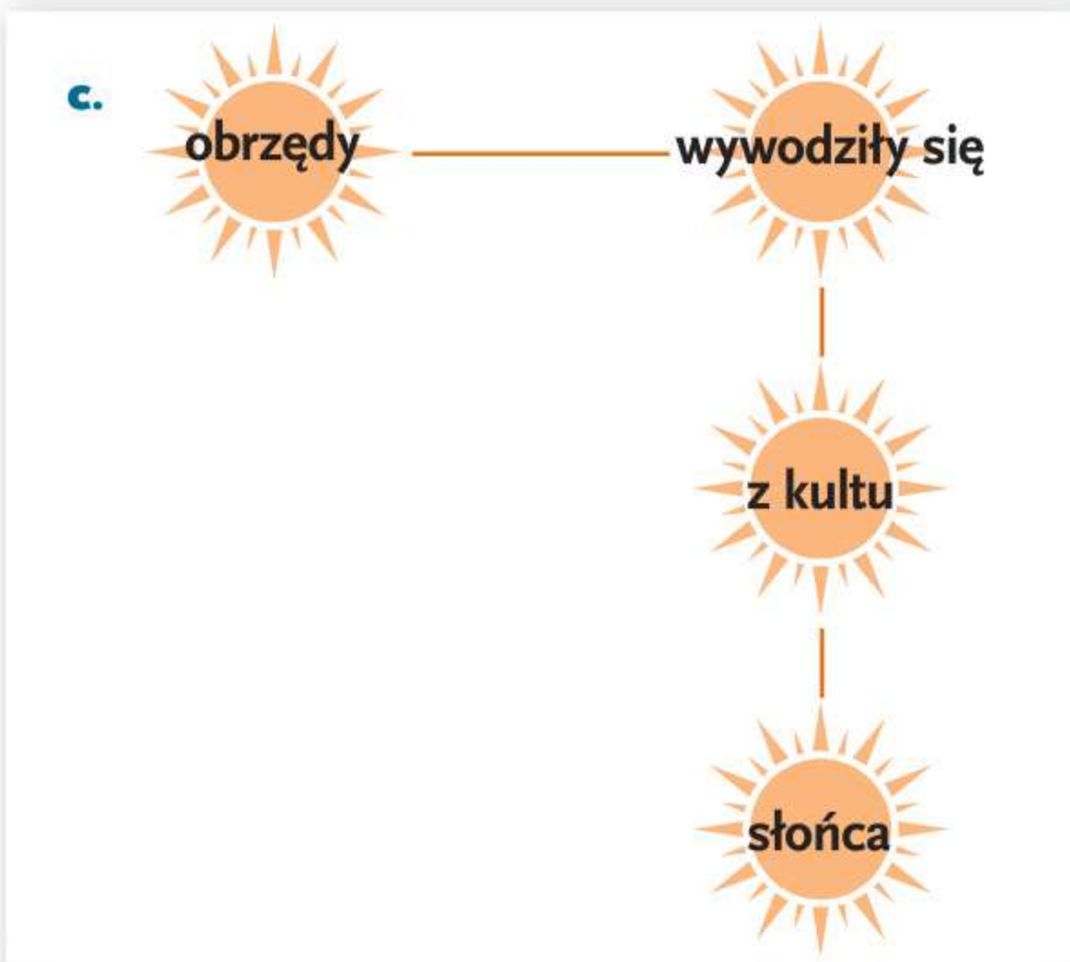
c.
obrzędy
wywodziły się
z kultu
słońca

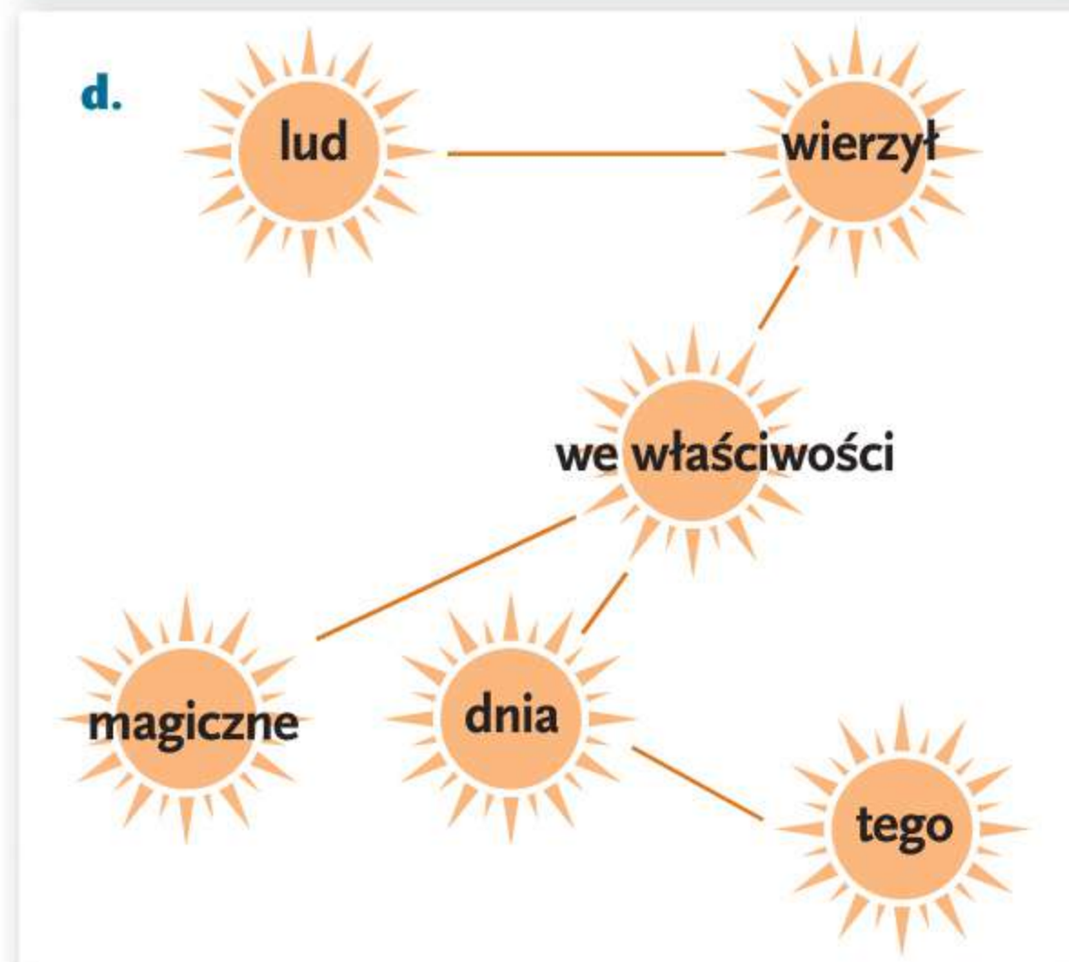
d.
lud
wierzył
we właściwości
magiczne
dnia
tego

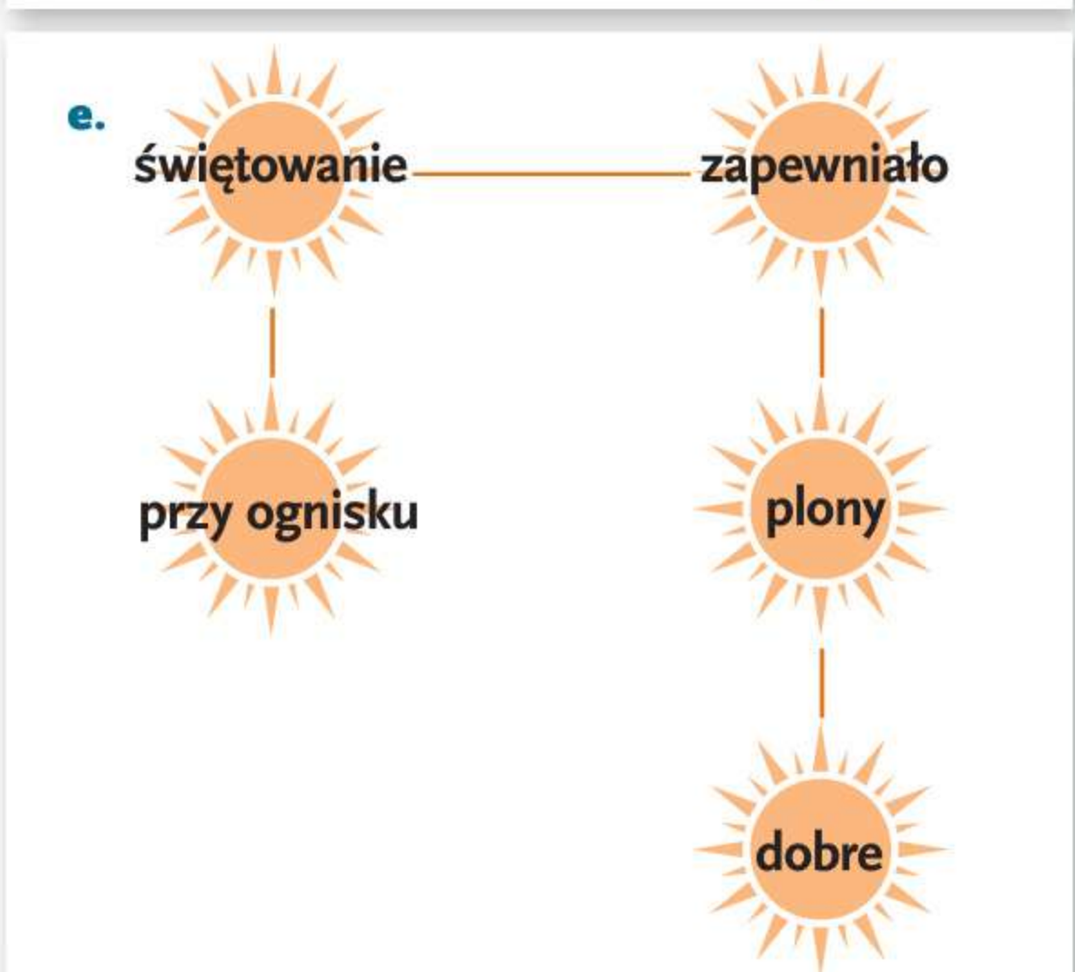
e.
świętowanie
zapewniało
przy ognisku
plony
dobre

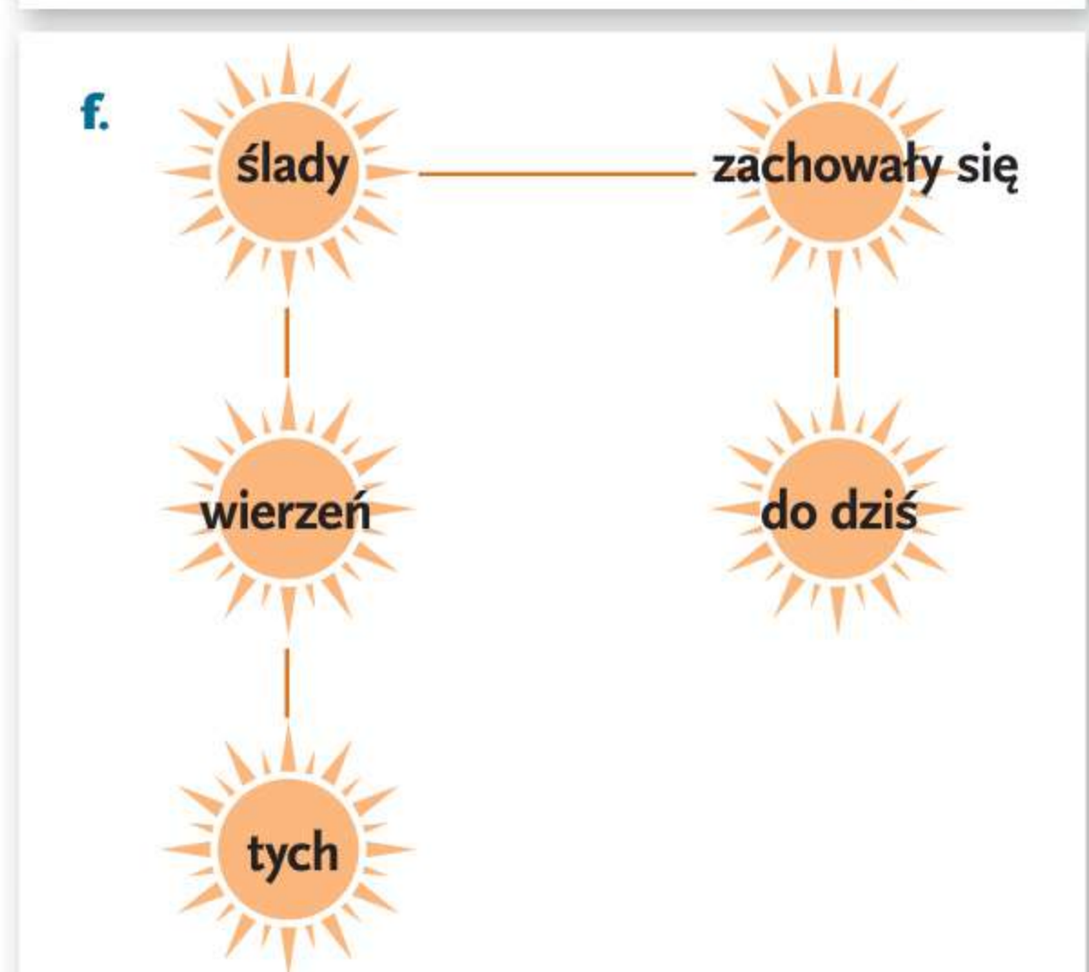
f.
ślady
zachowały się
wierzeń
do dziś
tych

7. Przerysuj do zeszytu schematy i uzupełnij je odpowiednimi elementami podanych zdań.

- W najdłuższą noc roku zakwita kwiat paproci.

- Od wieków krążą o nim rozmaite legendy.

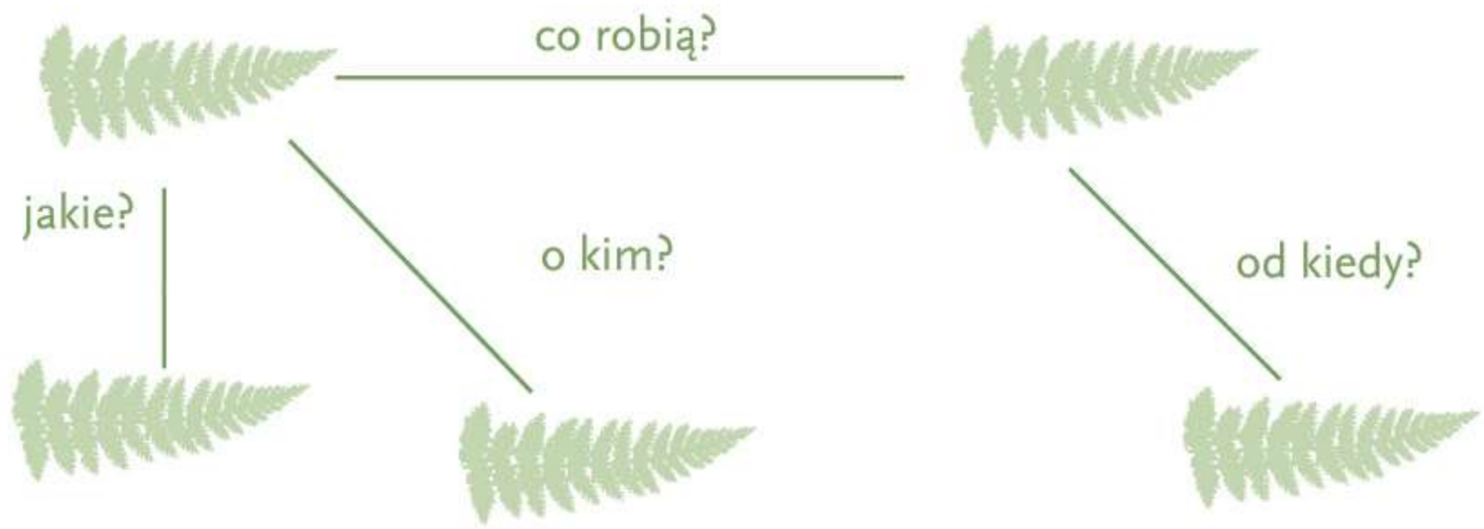

- Niezwykły kwiat przynosi szczęście.

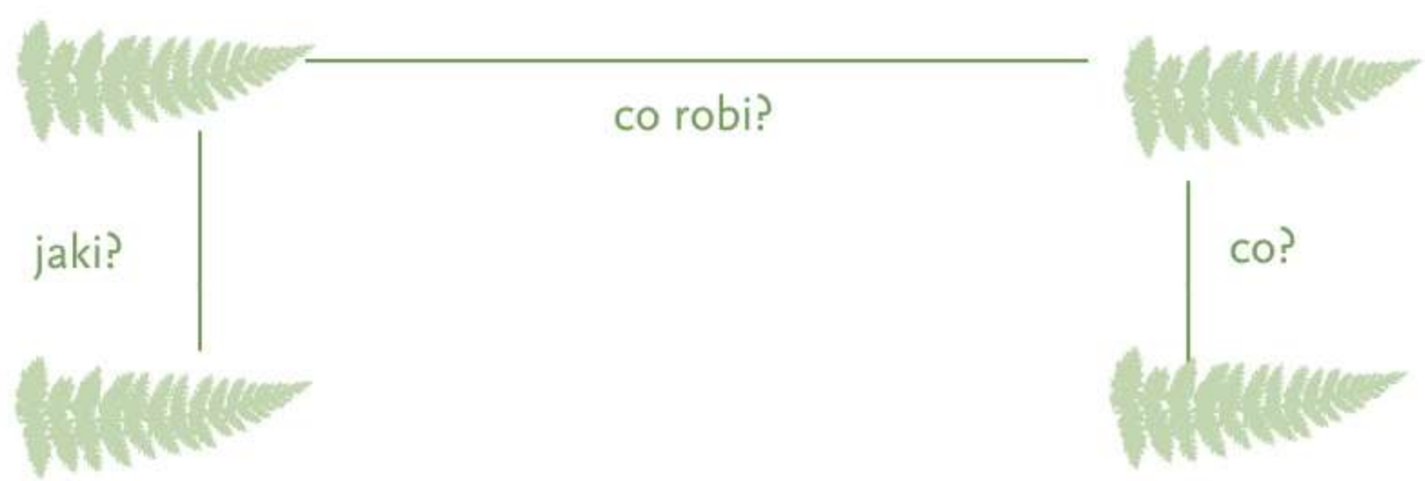

- Wielu go poszukuje.

- Jedni wychodzą na wysokie wzgórza.

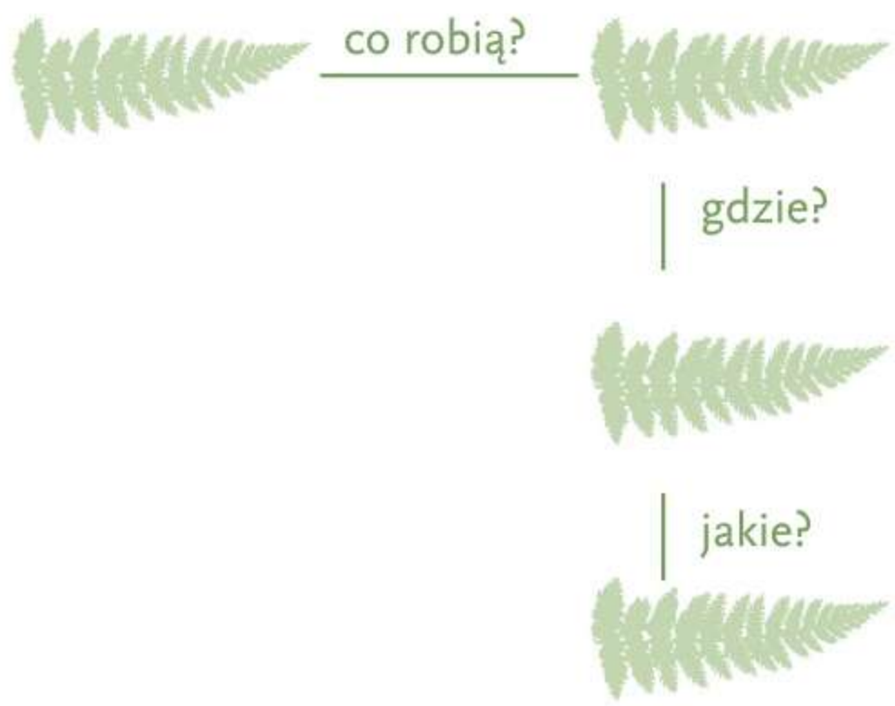

- Drudzy szukają go po bagiennych lasach.

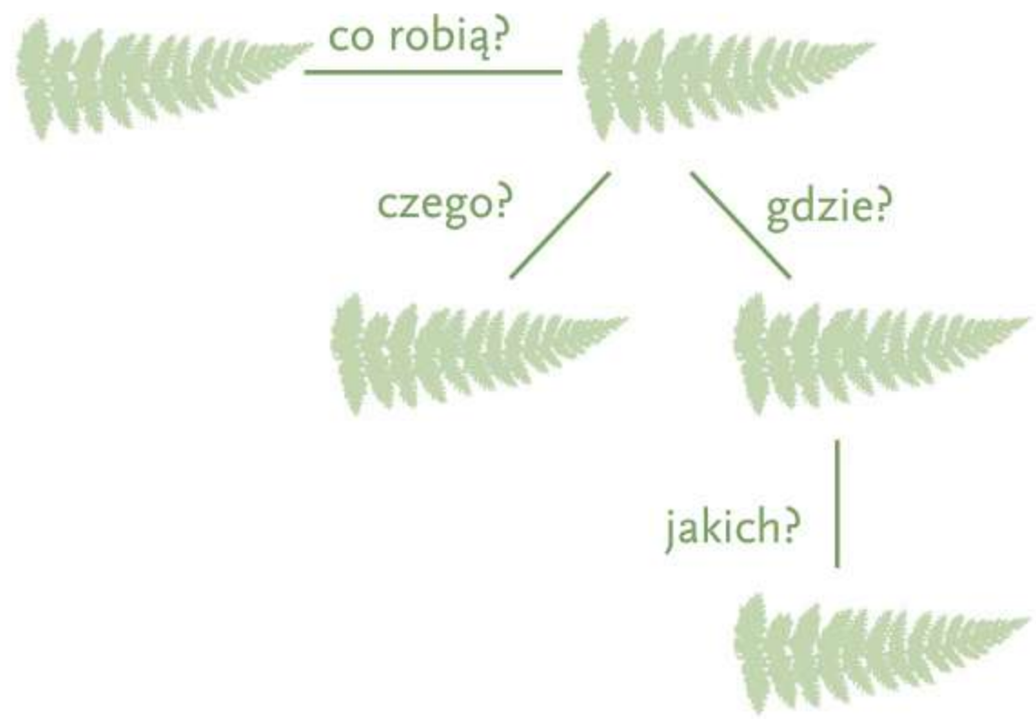

8. Narysuj w zeszycie schematy podanych zdań.

- Józef Kraszewski napisał baśń o kwiecie paproci.
- Bohater utworu odnalazł to cudo.
- Strzegły go złe moce.
- Jacuś zerwał kwiat.
- Chłopiec otrzymał wielkie bogactwa.
- Stracił przyjaciół i bliskich.
- Nikt go nie poznawał.
- Żył w samotności.

Składniowe pejzaże

► Przeczytaj wypowiedzi bohaterów. Ułóż dalszy ciąg rozmowy, używając różnych typów zdań.

PODZIAŁ ZE WZGLĘDU NA CEL WYPOWIEDZI

ZWIĄZKI SKŁADNIOWE

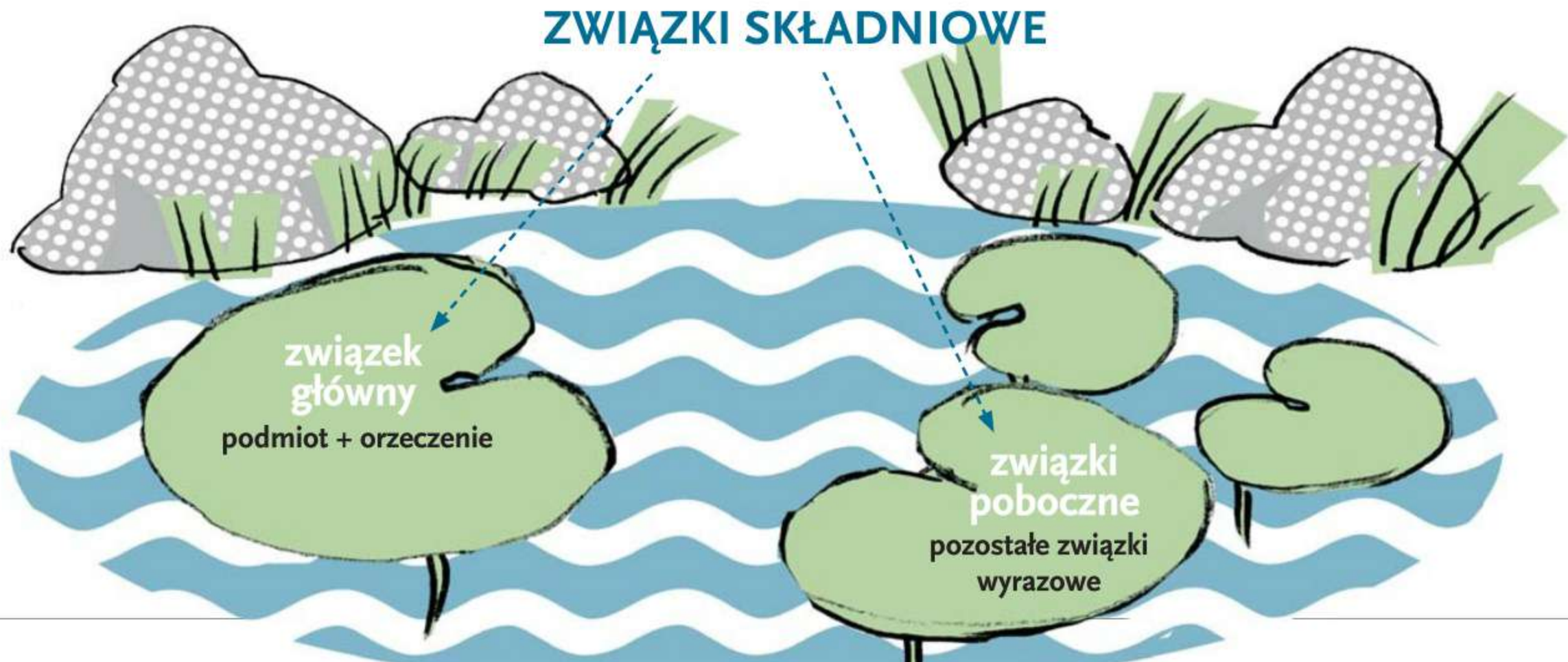

ZWIĄZEK GŁÓWNY

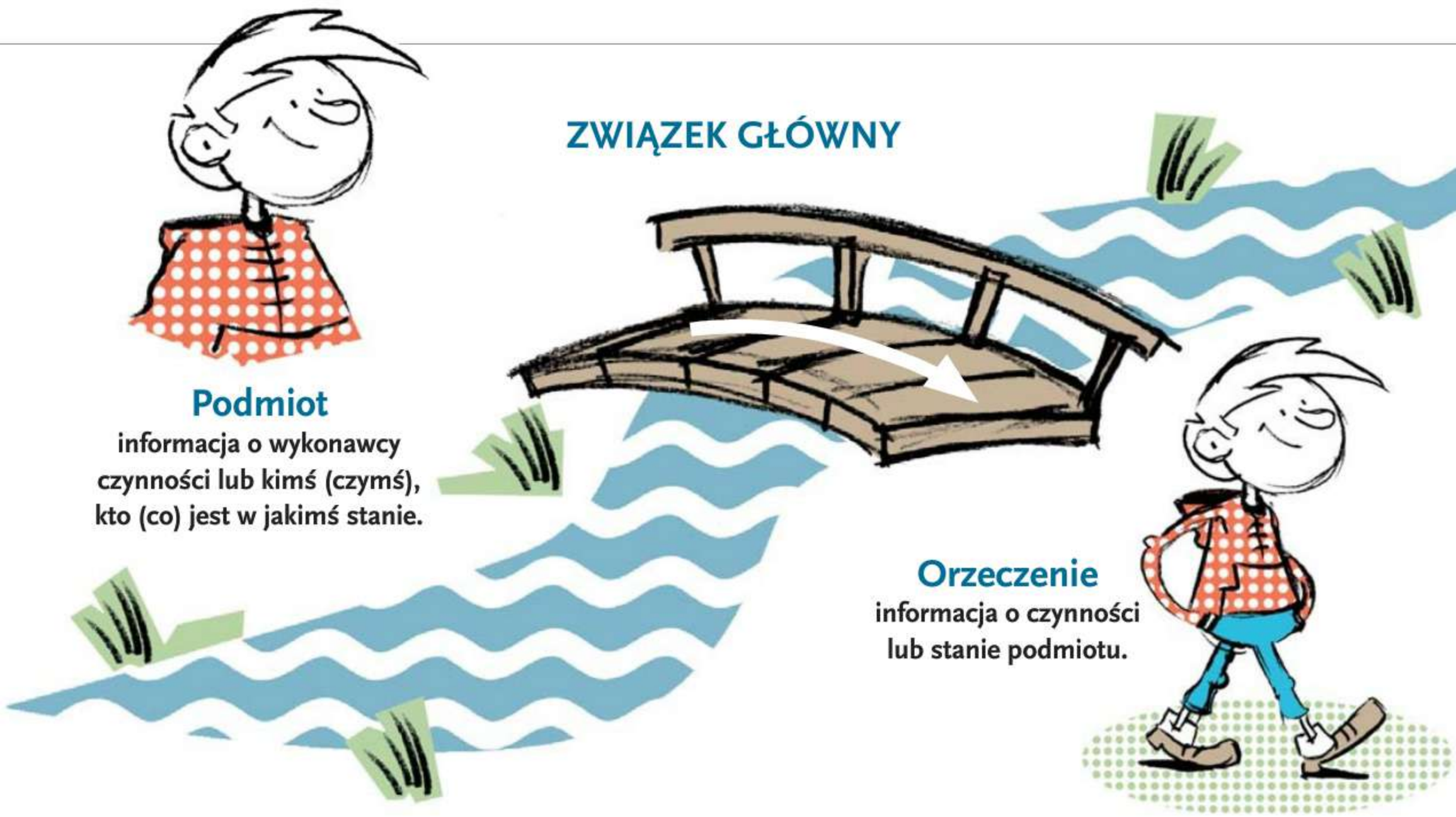

Podmiot
informacja o wykonawcy czynności lub kimś (czymś), kto (co) jest w jakimś stanie.

Orzeczenie
informacja o czynności lub stanie podmiotu.

PODZIAŁ ZE WZGLĘDU NA BUDOWĘ WYPOWIEDZI

- zdania
  - pojedyncze
    - nierozwinięte
    - rozwinięte
- równoważniki zdań

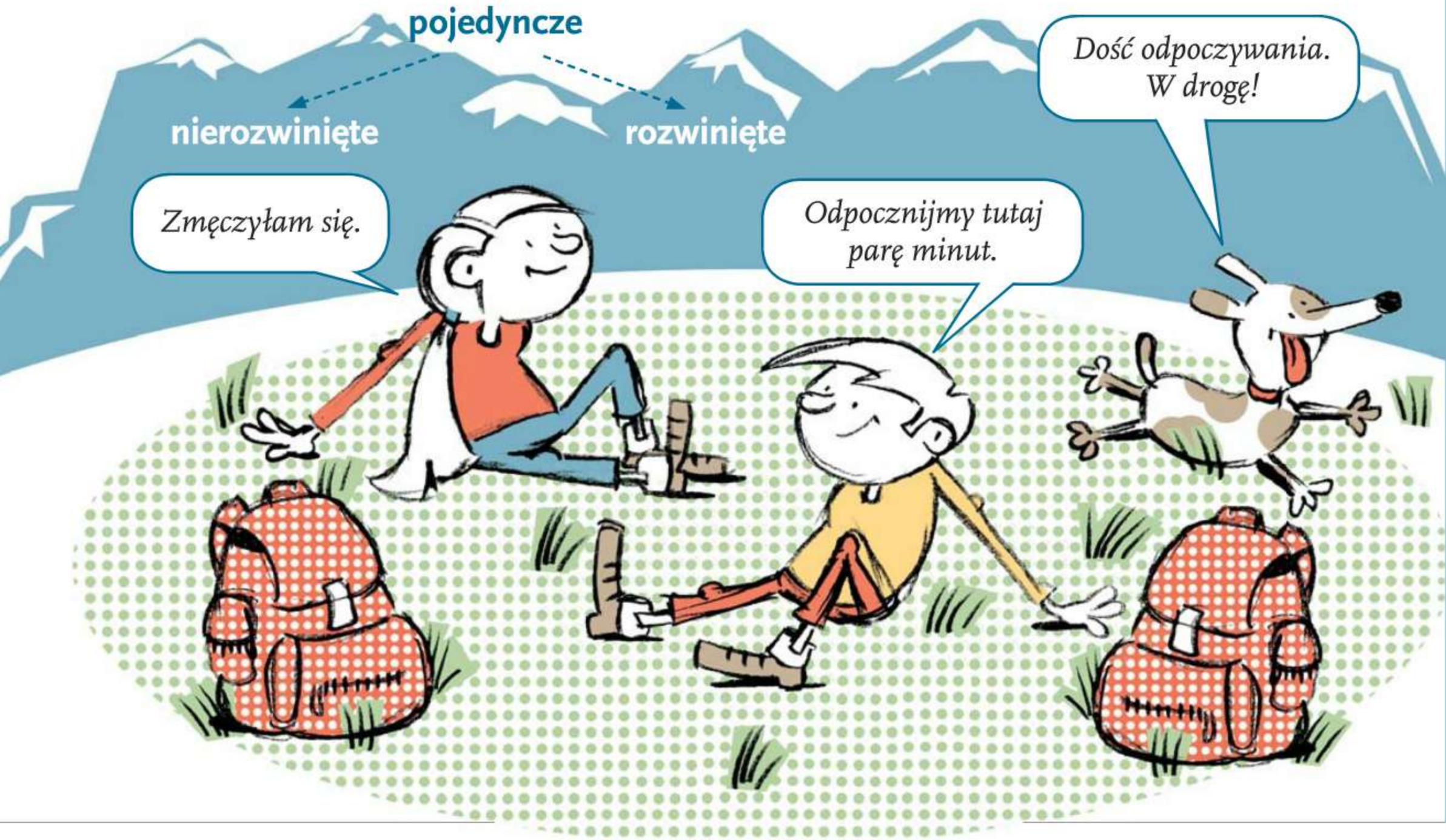

Na szkolnej wycieczce

Oto zestaw pytań umożliwiających udział w szkolnej wycieczce. Zagraj z koleżankami i kolegami. Musisz podać dobrą odpowiedź lub poprawnie wykonać zadanie, aby przejść na kolejne pola. Błędna odpowiedź powoduje utratę kolejki.

I. WSIADAJCIE! KOGO BRAKUJE?

1. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
   Wypowiedzenie to
   a. **zrozumiały ciąg wyrazów logicznie uporządkowanych.**
   b. **powiedzenie zaczynające się na literę *w*.**
2. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
   Wypowiedzeń oznajmujących używamy w celu
   a. **poznania nowych kolegów.**
   b. **poinformowania, powiadomienia kogoś o czymś.**
3. Wypowiedzenie pytające może się kończyć znakiem zapytania lub znakiem zapytania i wykrzyknikiem.
   Czy to prawda, czy fałsz?
4. Które wypowiedzenie wyraża silne emocje?
   a. **Spakuj plecak.**
   b. **Spakuj wreszcie swoje rzeczy!**
5. Przeczytaj wypowiedzi uczestników wycieczki zgromadzonych na szkolnym parkingu. Określ typy użytych zdań ze względu na cel wypowiedzi.

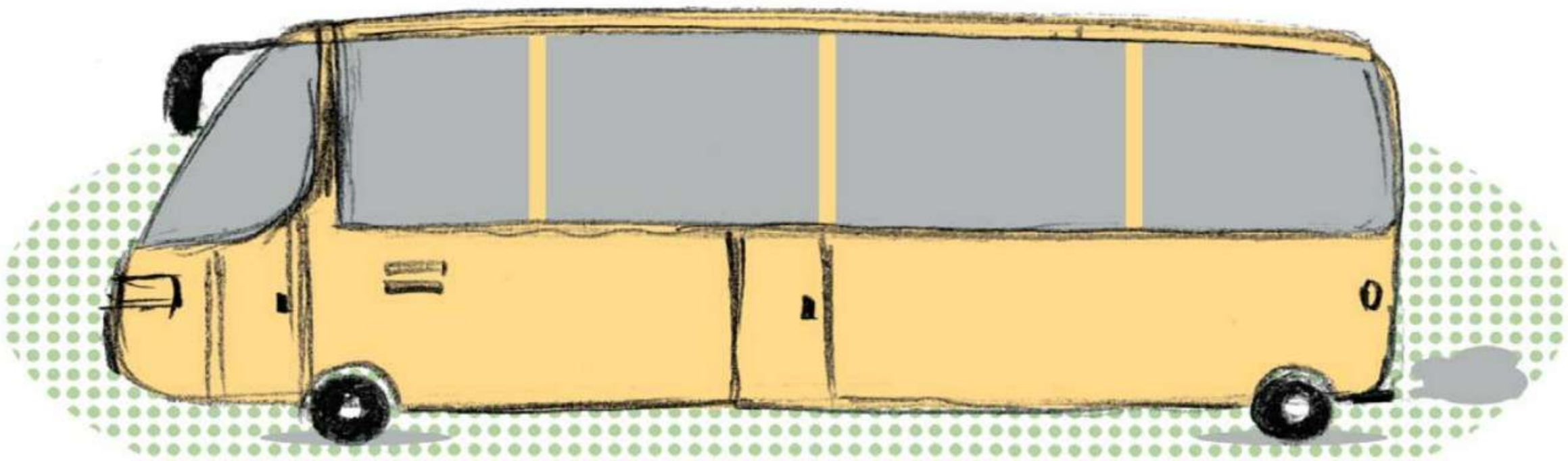

II. ALE JAZDA!

6. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
Zdanie to
a. turysta z Danii.
b. wypowiedzenie zawierające osobową formę czasownika.

7. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
Równoważnik zdania to
a. wypowiedzenie bez osobowej formy czasownika.
b. zdanie mające tyle samo spółgłosek co samogłosek.

8. „Wycieczka zaczęła się wspaniale" to zdanie. Czy to prawda, czy fałsz?

9. Przekształć równoważniki zdań na zdania.
Niedługo postój.
Do celu dwadzieścia kilometrów.

10. Wymyśl zdania, które mogliby wypowiedzieć uczniowie i równoważnik, którego mógłby użyć kierowca autobusu.

III. KLASA WĘDRUJE, MARUDERZY ZOSTAJĄ

11. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
Orzeczenie to
a. informacja o czynności lub stanie.
b. rozlewisko rzeki przy ujściu do morza.

12. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
Podmiot to
a. schowek na miotły.
b. informacja o tym, kto jest wykonawcą czynności.

13. Orzeczenie i podmiot tworzą w zdaniu związek główny. Czy to prawda, czy fałsz?

14. Wskaż podmiot i orzeczenie w podanym zdaniu.
Spacer szlakiem turystycznym trwał godzinę.

15. Przyjrzyj się szlakowi wędrówki. Ułóż cztery związki wyrazowe składające się z podmiotu i orzeczenia, którymi można by opisać mapę.

9 10 11 12 13 14 15

IV. PIKNIK... NA ZIELONEJ TRAWCE

16. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
Zdanie pojedyncze
a. stosowane było w XVII wieku podczas wyzywania kogoś na pojedynek.
b. zawiera jedno orzeczenie.

17. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
Zdanie pojedyncze rozwinięte
a. zawiera nie tylko podmiot i orzeczenie, lecz także ich określenia.
b. występuje tylko w tekstach zapisywanych na specjalnych zwojach.

18. Zdanie nierozwinięte zawiera tylko określenia. Czy to prawda, czy fałsz?

19. Rozwiń zdanie, dodając po jednym określeniu do podmiotu i orzeczenia.
Dzieci jedzą.

20. Podziel zdania ułożone w koszu piknikowym na rozwinięte i nierozwinięte.

V. JASKINIĘ ZWIEDZAMY GRUPAMI

21. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
Grupa podmiotu to
a. podmiot i określenia podmiotu.
b. zespół muzyczny założony przez Piotra Dmiota.

22. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
Związki poboczne to
a. rzuty piłki poza linię boczną boiska.
b. łączące się ze sobą wyrazy z grupy podmiotu lub grupy orzeczenia.

23. Grupa orzeczenia to orzeczenie i określenia orzeczenia. Czy to prawda, czy fałsz?

24. Wskaż w podanym zdaniu grupę podmiotu i grupę orzeczenia.
Niektórzy uczniowie obserwowali w jaskini rzadkie gatunki nietoperzy.

25. Utwórz związki wyrazowe ze słów rozproszonych po jaskini. Zapisz w zeszycie zdanie, które można z nich ułożyć.

VI. WSZYSTKIE DROGI PROWADZĄ DO DOMU

26. Narysuj w zeszycie schemat zdania:
Zadowoleni uczniowie wrócili szczęśliwie do domu.

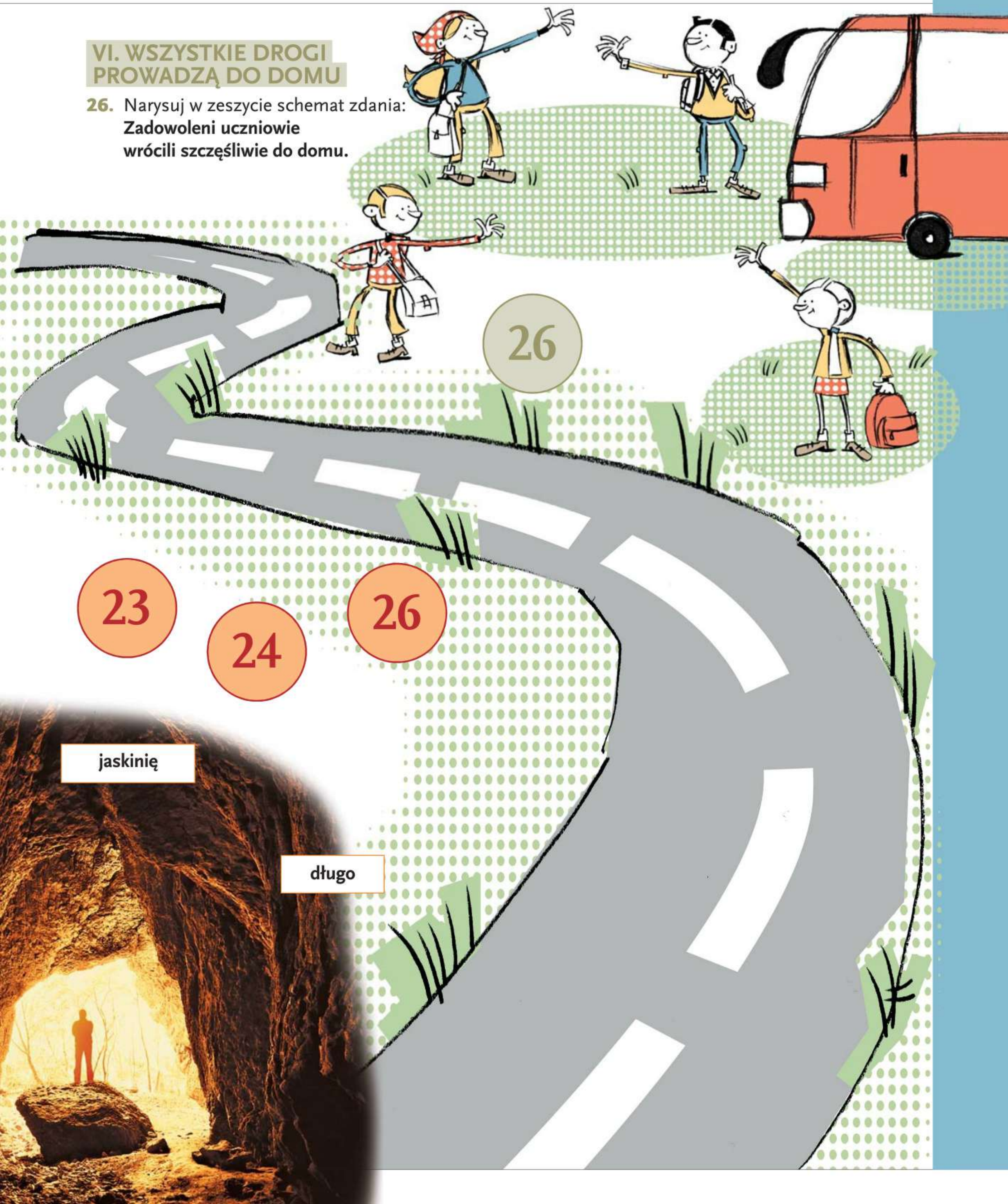

Dmuchawce, latawce, wiatr…

Powtarzanie z łąką w tle

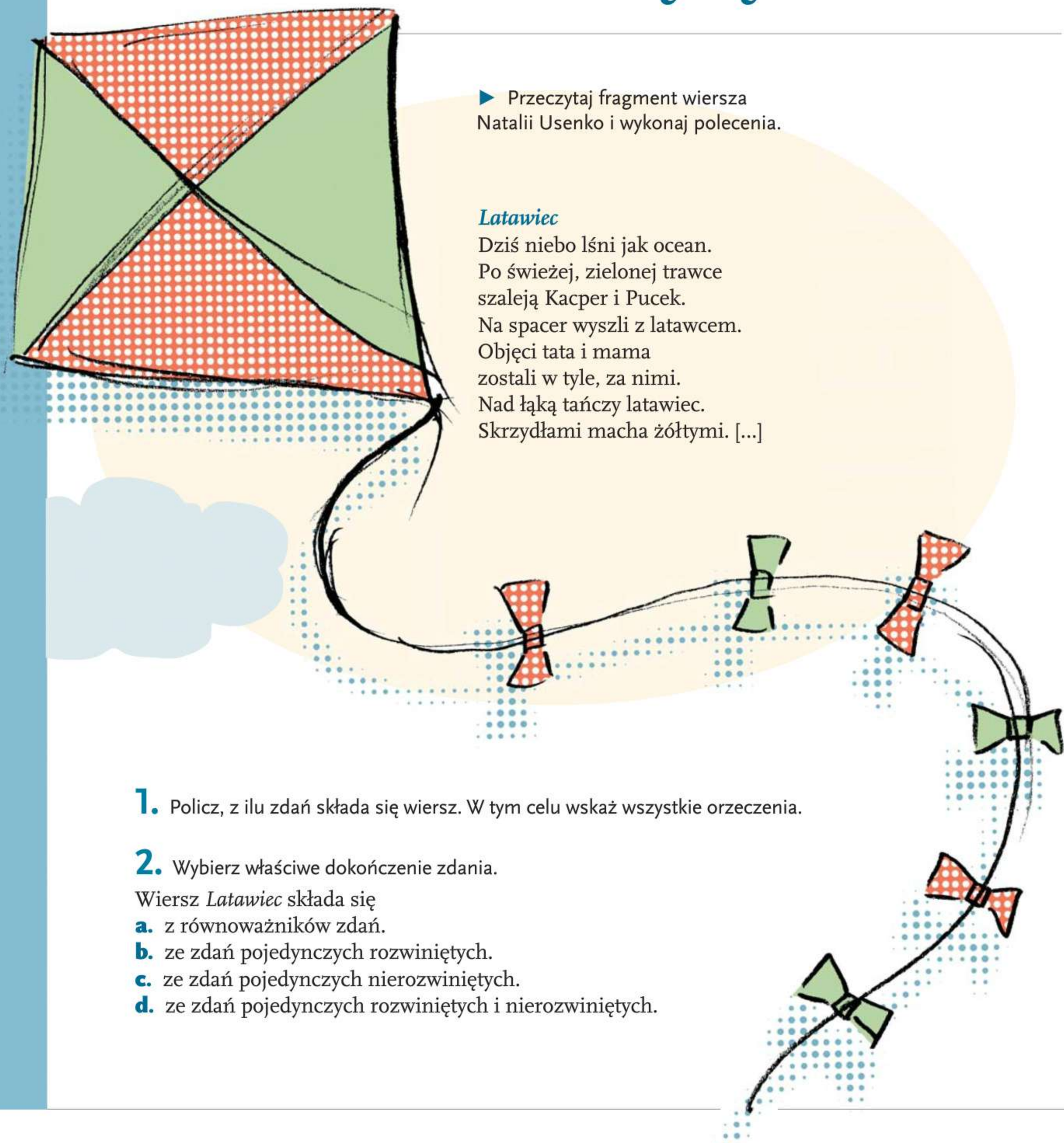

► Przeczytaj fragment wiersza Natalii Usenko i wykonaj polecenia.

Latawiec

Dziś niebo lśni jak ocean.
Po świeżej, zielonej trawce
szaleją Kacper i Pucek.
Na spacer wyszli z latawcem.
Objęci tata i mama
zostali w tyle, za nimi.
Nad łąką tańczy latawiec.
Skrzydłami macha żółtymi. [...]

1. Policz, z ilu zdań składa się wiersz. W tym celu wskaż wszystkie orzeczenia.

2. Wybierz właściwe dokończenie zdania.

Wiersz *Latawiec* składa się

a. z równoważników zdań.
b. ze zdań pojedynczych rozwiniętych.
c. ze zdań pojedynczych nierozwiniętych.
d. ze zdań pojedynczych rozwiniętych i nierozwiniętych.

3. Uzupełnij związki główne. Dodaj podmioty i zapisz zdania w zeszycie.

? – lśni

? – zostali

? – szaleją

? – tańczy

4. Wskaż w wierszu zdania pasujące do schematów.

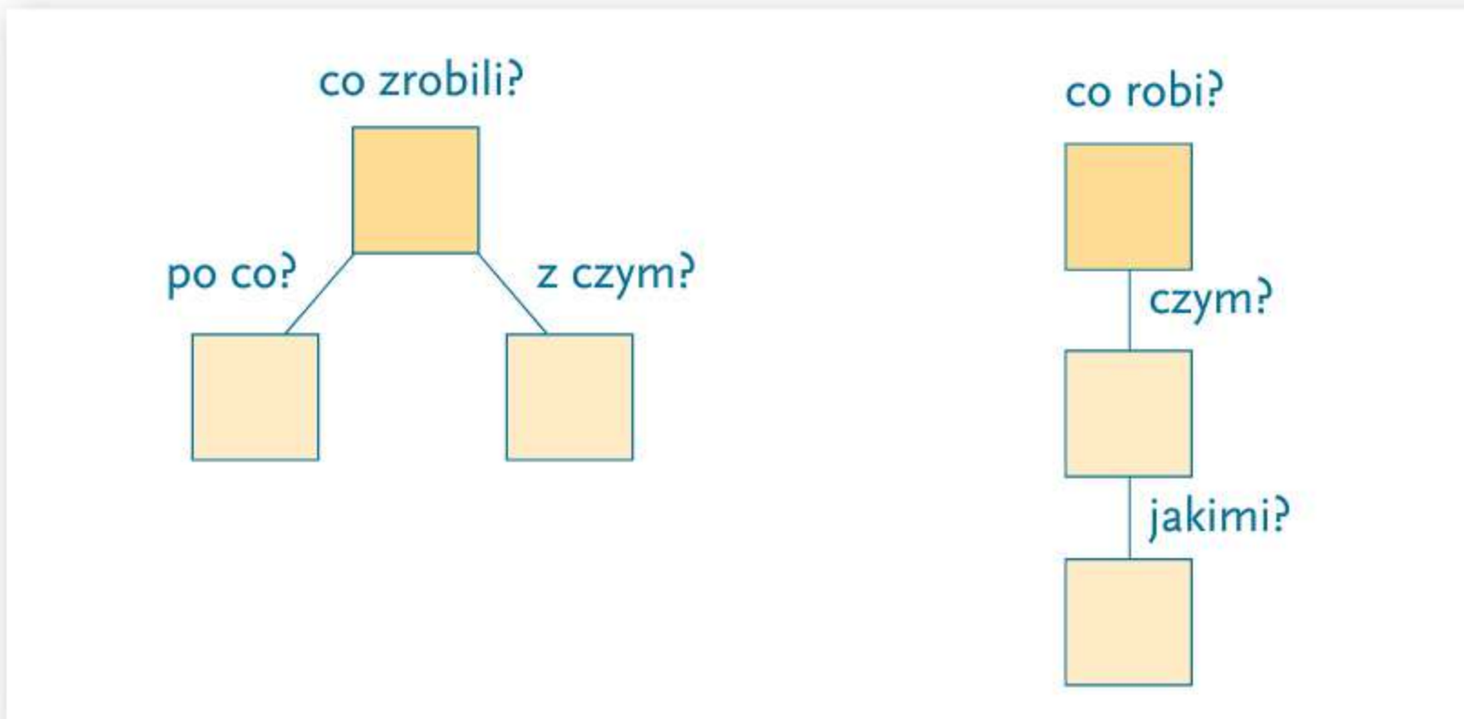

5. Ułóż pytania, na które odpowiadają podane określenia.

- tańczy <u>nad łąką</u>
- mama i tata <u>objęci</u>
- lśni <u>dziś</u>

6. Rozwiń każde zdanie, dodając po jednym określeniu do podmiotu i po dwa określenia do orzeczenia.

- Rower rozmarzył się. • Piłka zazdrościła. • Rolki zasnęły. • Deskorolka uśmiechnęła się.

7. Przekształć zdania w wypowiedzenia bez osobowej formy czasownika.

- Przygotowałem wszystkie potrzebne materiały.
- Przyciąłem listewki do odpowiedniej długości.
- Na końcu listew wyciąłem rowki.
- Obie listwy związałem sznurkiem pod kątem 90 stopni.
- Konstrukcję latawca obrysowałem na papierze.
- Wyciąłem z papieru kształt latawca.
- Zagięte rogi przykleiłem do środka konstrukcji.
- Z mocnej nici zrobiłem uprząż.
- Potem wykonałem ogon latawca.
- Na końcu pomalowałem latawiec w fantazyjne wzorki.

8. Napisz relację z zawodów w puszczaniu latawców. Przekształć poniższe wypowiedzenia w zdania. Dodaj informacje, które utworzą spójny tekst.

• Uroczyste powitanie uczestników. • Prezentacja modeli. • Punktowanie przez sędziów konstrukcji i zdobień. • Puszczanie latawców. • Ocena komisji. • Zwycięzcy na podium.

9. Wskaż w wypowiedziach miejsca, w których brakuje znaków interpunkcyjnych, i powiedz, jakie znaki powinny się tam znaleźć.

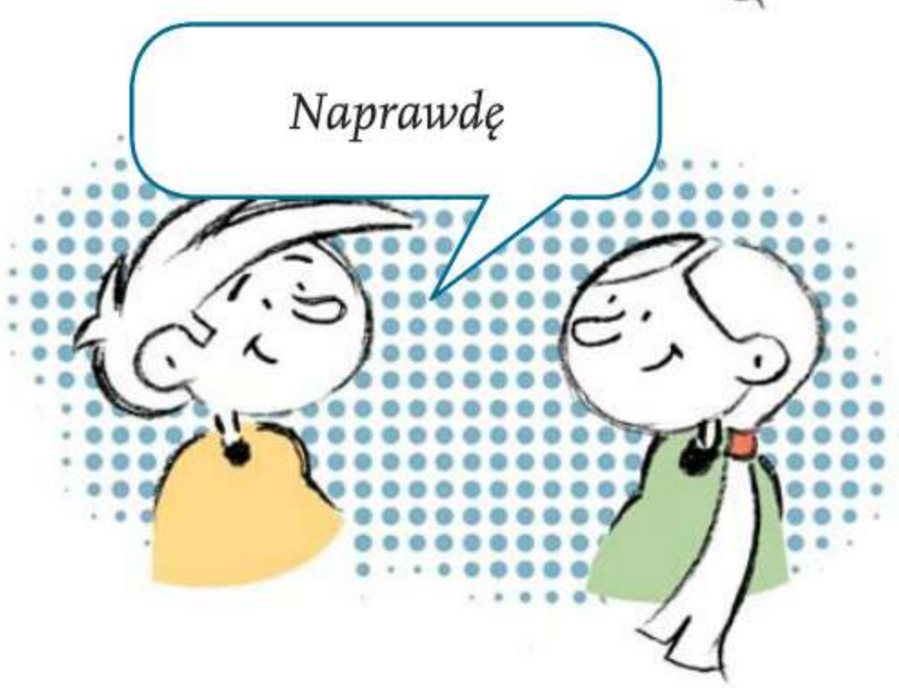

Wyrazy, znaki i komunikaty

Dowiesz się:

- czym są synonimy,
- na czym polega porozumiewanie się bez słów,
- jak poruszać się w świecie znaków.

Nauczysz się:

- poprawiać swoje wypowiedzi przez wykorzystywanie synonimów,
- wyrażać emocje za pomocą mimiki, gestów i postawy,
- odczytywać różne znaki.

Bliskie spotkania trzeciego stopnia… z wyrazami

O synonimach

1. Dopasuj do każdego rysunku po dwa wyrazy spośród podanych.

• **chmury** • **Marsjanin** • **obłoki** • **uściski** • **kosmita** • **rakieta** • **pojazd** • **ucałowania**

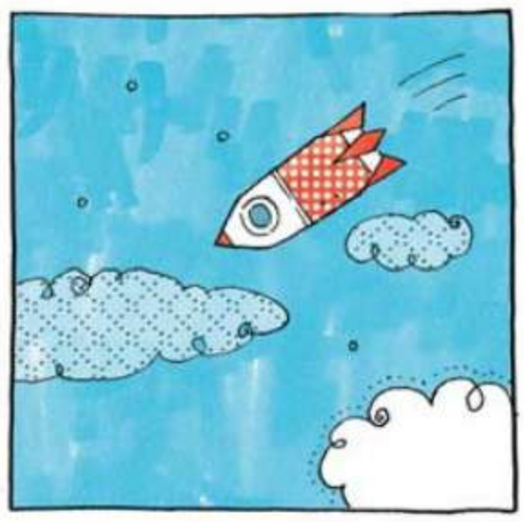
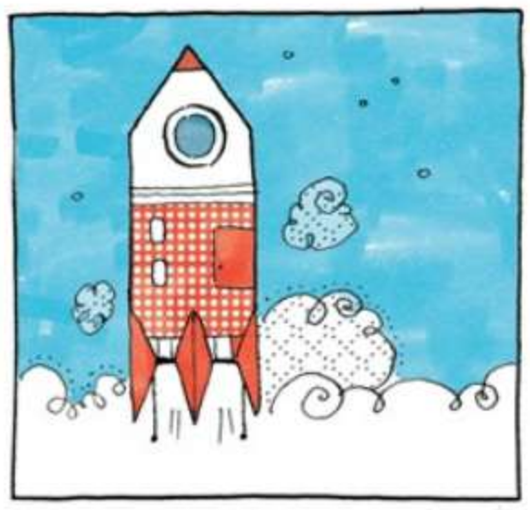
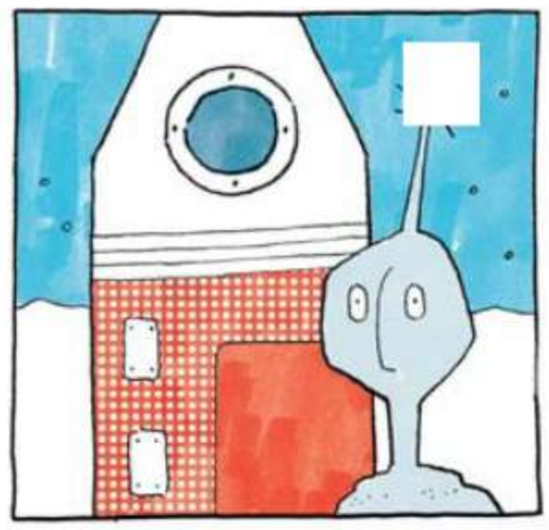
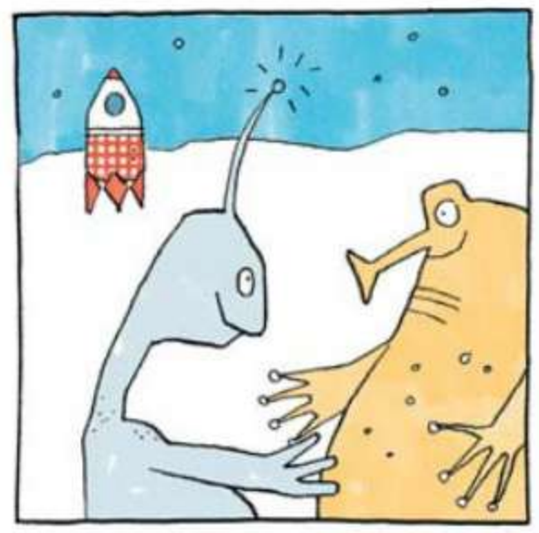

2. Wskaż pary wyrazów o podobnym znaczeniu.

podróż	**pościg**	**odnaleźć**	**zanotować**
przybycie	**ekspedycja**	**spotkać**	**wykryć**
pogoń	**wizyta**	**zapisać**	**natknąć się**
daleki	**wyjątkowy**	**ciekawie**	**zagadkowo**
groźny	**odległy**	**życzliwie**	**serdecznie**
jedyny	**złowrogi**	**tajemniczo**	**zajmująco**

Zapamiętaj!

Wyrazy, które mają bardzo podobne znaczenie, nazywamy **synonimami** lub **wyrazami bliskoznacznymi**, np. *wehikuł – pojazd, kosmiczny – pozaziemski, powiedzieć – oznajmić*. Synonimy różnych wyrazów można znaleźć w słowniku wyrazów bliskoznacznych.

3. Uporządkuj słowa. Dopasuj wyrazy bliskoznaczne do odpowiednich planet.

• **kłamać** • **milczeć** • **nucić** • **krzyczeć** • **nie mówić** • **łgać** • **wrzeszczeć** • **śpiewać** • **zawodzić** • **nie odzywać się** • **oszukiwać** • **drzeć się**

Planeta Śpiewających	Planeta Milczących	Planeta Kłamliwych	Planeta Krzykliwych

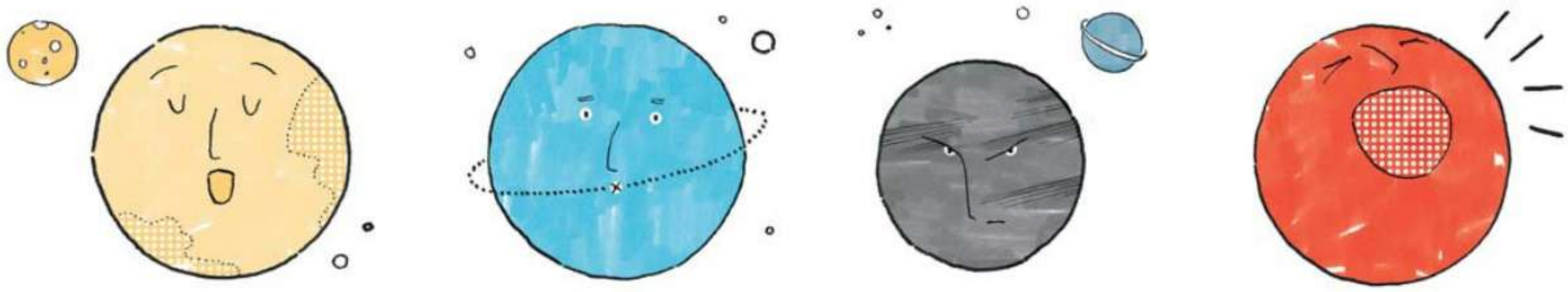

4. Popraw błędy w tytułach filmów. Zastąp niewłaściwe wyrazy ich synonimami podanymi niżej.

• **czarownica** • **fabryka** • **ląd** • **Park** • **na poddaszu** • **wrota**

- *Gwiezdne drzwi* • *Charlie i zakład czekolady*
- *Jurassic ogród* • *Obcy na strychu*
- *Lew, wiedźma i stara szafa* • *Atlantyda – zaginiony kontynent*

5. Znajdź w słowniku wyrazy bliskoznaczne do podanych słów.

- *Gwiezdne wojny* • *Władca Pierścieni*

6. Nazwij w różnorodny sposób bohaterów filmowych przedstawionych na zdjęciach.

7. Zastąp powtarzające się słowa wyrazami i określeniami bliskoznacznymi. Dopasuj do nich formy pozostałych wyrazów w zdaniu.

- Film był rewelacyjny.
- Aktorzy zagrali rewelacyjnie.
- Kaskaderzy rewelacyjnie zastąpili aktorów.

- Reżyser stanął na wysokości zadania.
- Reżyser wybrał najlepsze sceny z powieści.

- Lubię filmy fantastyczne.
- Lubię patrzeć na kostiumy i charakteryzację aktorów.
- Lubię słuchać muzyki filmowej.

8. Przyporządkuj podanym zwrotom ich synonimy.

rzucić okiem | **mieć duszę na ramieniu** | **podnieść na duchu**

wesprzeć | **marzyć** | **zerknąć** | **bać się** | **uciec** | **ryzykować**

nadstawiać karku | **bujać w obłokach** | **wziąć nogi za pas**

- Ułóż i zapisz w zeszycie dwa zdania z wybranym zestawem wyrazów.

9. Zastąp podkreślone wyrazy podanymi niżej synonimami.

- **bardzo**
- **duże**
- **przełomowym**
- **ukazywały się**
- **wyświetlony**
- **zestawieniu**
- **złe**

Reżyser James Cameron ma spore osiągnięcia twórcze. Jednak jego *Avatar* nie znalazł się w rankingu najlepszych filmów. W prasie pojawiały się czasem negatywne recenzje, chociaż charakteryzację aktorów uznano za szalenie ciekawą. Ten film może okazać się dziełem rewolucyjnym dla techniki trójwymiarowej. Szkoda, że *Avatar* nie może być wyemitowany w telewizji.

Rozumieć się bez słów

O mowie niewerbalnej

1. Przeczytaj tekst, a następnie dopasuj nazwy uczuć do rysunków przedstawiających Nicolę i Nina. Powiedz, w jakiej kolejności należy ułożyć ilustracje, aby tworzyły ciąg zgodny z przebiegiem zdarzeń.

– Rzuciłem o ścianę jednym jedynym dzbanem, i to już pękniętym!

– Ale to był mój dzban, rozumiesz? – odparł Nino. – I w ogóle nie miałeś prawa tego zrobić!

Nicola jednak uważał, że miał powód, bo Nino obraził jego honor murarski.

– Wiesz, co on o mnie powiedział? – zawołał do Momo. – Powiedział, że nie umiem stawiać prostych murów [...] I że mój pradziadek był taki sam i zbudował z innymi Krzywą Wieżę w Pizie!

– Ależ, Nicola – odpowiedział Nino – to był przecież tylko żart!

– Ładny mi żart! – grzmiał Nicola. – Z takich żartów nie umiem się śmiać. [...]

Sprzeczali się jeszcze chwilę ze śmiertelną powagą [...]. Ale nagle umilkli. Momo spoglądała na nich szeroko otwartymi oczami i żaden z nich nie umiał sobie wytłumaczyć tego spojrzenia. Czy w głębi duszy śmiała się z nich? Albo może była zasmucona? Wyraz jej twarzy tego nie zdradzał. Ale obu mężczyznom nagle wydało się, że widzą własne odbicie w lustrze, i poczuli wstyd.

Michael Ende, *Momo, czyli osobliwa historia o złodziejach czasu i dziecku, które zwróciło ludziom skradziony im czas*przekład: Ryszard Wojnakowski

Michael Ende „Momo" ©1973 by Thienemann Publishing House (Thienemann Verlag GmbH), Stuttgart/Wien. www.thienemann.de

- zaskoczenie
- złość
- zawstydzenie

2. Wybierz zdanie, które najtrafniej komentuje zdarzenia opisane w tekście.

- Kłótnie mogą być przykre dla osób postronnych.
- Lepsza byle jaka zgoda niż najlepsza kłótnia.
- Nie trzeba słów, by innym coś powiedzieć.

3. Dopasuj nazwy uczuć do podanych związków wyrazowych.

rozżalenie	spuścić nos na kwintę	wstyd	kręcić nosem	nieżyczliwość
spuścić oczy	niezadowolenie	wygiąć usta w podkówkę	smutek	patrzeć krzywym okiem

Zapamiętaj!

Mowa niewerbalna to sposób porozumiewania się między ludźmi lub wyrażania emocji bez słów – za pomocą mimiki (wyrazu twarzy), gestów i postawy.

4. Powiedz, jakie uczucia wyrażają twarze bohaterów filmowych.

5. Uszereguj związki wyrazowe tak, aby pierwsze określały uczucia najsłabsze, a ostatnie – najsilniejsze.

• **śmiać się od ucha do ucha** • **pokładać się ze śmiechu** • **uśmiechnąć się blado**

• **zalewać się łzami** • **uronić łezkę** • **rozpłakać się rzewnie**

6. Przeczytaj opisy gestów zamieszczone poniżej i przyporządkuj je do podanych sytuacji.

• **pokazanie uniesionego kciuka** • **dotknięcie ust wyprostowanym palcem wskazującym** • **wyciągnięcie dłoni w kierunku rozmówcy** • **klaskanie** • **machnięcie ręką w dół** • **klepanie lekko otwartą dłonią po plecach lub ramieniu**

Słowniczek

ekspresja – wyrażanie myśli i przeżyć w mocny, wyrazisty sposób.

- Chcemy się z kimś przywitać.
- Pragniemy kogoś pocieszyć.
- Wyrażamy zadowolenie i przekonanie o sukcesie
- Pokazujemy zniechęcenie.
- Wyrażamy zachwyt i podziękowanie, np. za występ.
- Uciszamy kogoś.

7. Powiedz, co wyrażają swoim zachowaniem osoby przedstawione na rysunkach. Dopasuj nazwy do sytuacji.

• lekceważenie • obojętność • pewność siebie • szacunek

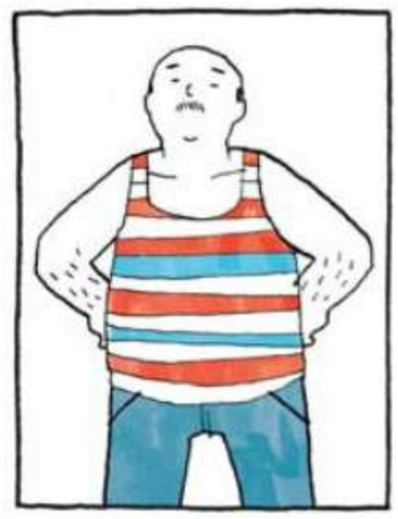

8. Przyporządkuj poniższe związki wyrazowe do podanych kategorii.

9. Nazwij emocje wyrażane przez osoby przedstawione na rysunkach. Uzasadnij, co w ich mimice, gestach i postawie świadczy o przeżywanych uczuciach.

- **odwrócić się na pięcie**
- **przytulić kogoś**
- **podać pomocną dłoń**
- **odsunąć się od kogoś**
- **chylić przed kimś czoło**
- **odwrócić się plecami**

Przepraszam, którędy do skarbów?

Mowa znaków

1. Przedstaw, jak można dojść do skarbu. Wykorzystaj określenia kierunków podane z lewej strony.

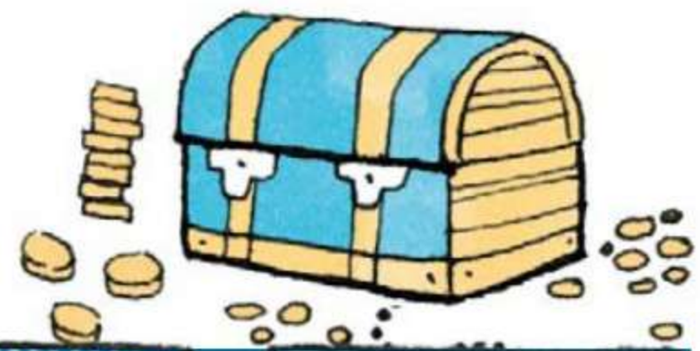

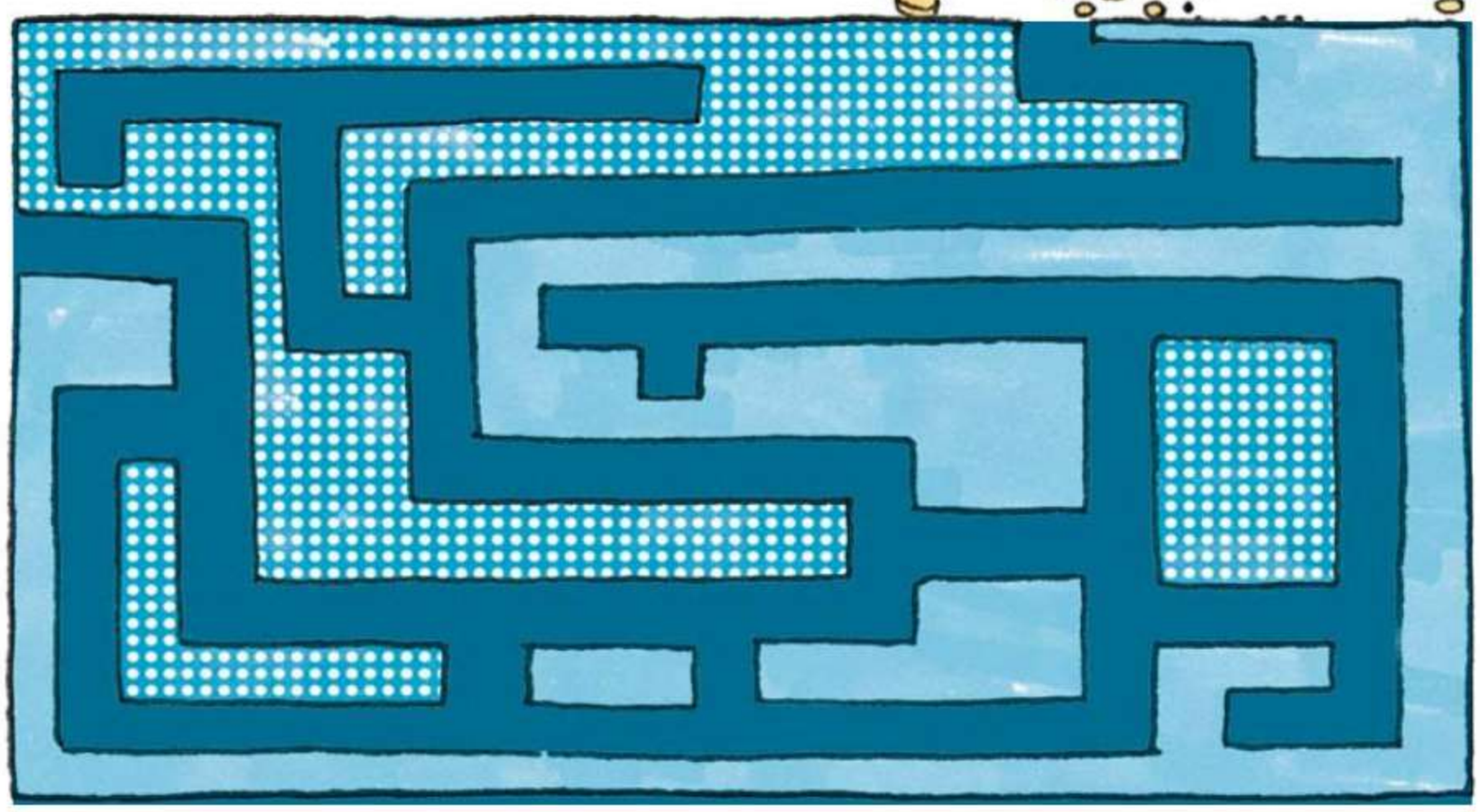

w prawo

w lewo

naprzód

z powrotem

2. Przeczytaj fragment powieści i powiedz, w jaki sposób porozumiewali się Indianie. Co było konieczne, aby zrozumieć ich wypowiedzi?

Stali tam dwaj Indianie, trzymając koc za dwa końce, jakby prostopadłą zasłonę, którą poruszali w pewnych odstępach od góry i na dół. Poza nimi widać było blask ognia. Ci dwaj Indianie rozmawiali z Ognistym Sercem*. Indianie bowiem umieją porozumiewać się różnymi znakami. W nocy posługują się w tym celu płonącymi strzałami, którymi zapalają wiązki trawy, rzucane w powietrze; za dnia rozpalają ogień i rozciągają przed nim skórę albo koc, aby zebrać dym. Ilekroć usuną tę zasłonę lub też poruszą nią, wznosi się w górę kłąb dymu, który tworzy owe znaki. Jest to pewnego rodzaju telegraf*, zupełnie podobny do naszego, gdyż pauzy między pojedynczymi kłębami dymu mają określone znaczenie, podobnie jak nasze kreski i kropki. Nie należy jednak sądzić, że szczep trzyma się zawsze tych samych znaków; przeciwnie, zmienia je bardzo często, aby utrudnić obcym i wrogom odczytywanie sygnalizacji.

Karol May, *Skarb w Srebrnym Jeziorze*

*Ogniste Serce – imię jednego z bohaterów powieści.

*telegraf – rodzaj urządzenia przekazującego wiadomości na odległość, skonstruowany w XVIII wieku.

Słowniczek

szyfr – to tajny zapis informacji za pomocą umownych znaków.

3. Rozszyfruj nazwy polskich zamków, w których podobno ukryto skarby. Odczytaj litery z tabeli.

	1	2	3	4	5
I	A	B	C	D	E
II	F	G	H	I	J
III	K	L	Ł	M	N
IV	O	Ó	P	R	S
V	T	U	W	Y	Z

A. **I–2; IV–1; I–2; IV–1; III–2; II–4; I–3; I–5**

B. **V–1; IV–4; IV–1; IV–3; IV–5; V–5; V–1; V–4; III–5**

4. Odczytaj zapis alfabetem Morse'a, a dowiesz się, jak nazywa się znany literacki poszukiwacz skarbów.

a ● –	b – ● ● ●	c – ● – ●	d – ● ●	e ●	f ● ● – ●
g – – ●	h ● ● ● ●	i ● ●	j ● – – –	k – ● –	l ● – ● ●
ł ● – ● ● –	m – –	n – ●	o – – –	p ● – – ●	r ● – ●
s ● ● ●	t –	u ● ● –	w ● – –	y – ● – –	z – – ● ●

● – – ●	● –	– ●

● ● ●	● –	– –	– – –	– ● – ●	● ● ● ●	– – –	– ● ●	– – ● ●	● ●	– ● –

Wiem więcej

Samuel Morse ułożył w 1837 roku alfabet, w którym litery zastąpiono kropkami i kreskami. Służy on do przesyłania informacji za pomocą błysków światła lub dźwięków. Kreska to krótki (błysk, dźwięk), kropka – długi.

5. Zapisz w zeszycie wskazówki, jak dotrzeć z parkingu do pola kempingowego „Skarbowisko". Wykorzystaj czasowniki z ramki.

• **idź** • **obejdź** • **okrąż** • **omiń** • **podążaj** • **przejdź** • **skręć**

LEGENDA

- Las sosnowy
- Głaz
- Krzewy jeżyn
- Ruiny zamku
- Leśna ścieżka
- Szlak
- Łąka
- Pole kempingowe

Zapamiętaj!

Piktogram to przedstawienie wyrazu lub grupy wyrazów za pomocą obrazka. Piktogramami są m.in. znaki drogowe, znaki informacyjne na artykułach chemicznych, oznaczenia dyscyplin sportowych.

6. Wyjaśnij, co oznaczają znaki umieszczone na campingu „Skarbowisko". Wykorzystaj podane wyrazy.

• **kosz na śmieci** • **miejsce na ognisko** • **plac zabaw**
• **prysznic** • **punkt medyczny** • **stołówka** • **telefon** • **toaleta**

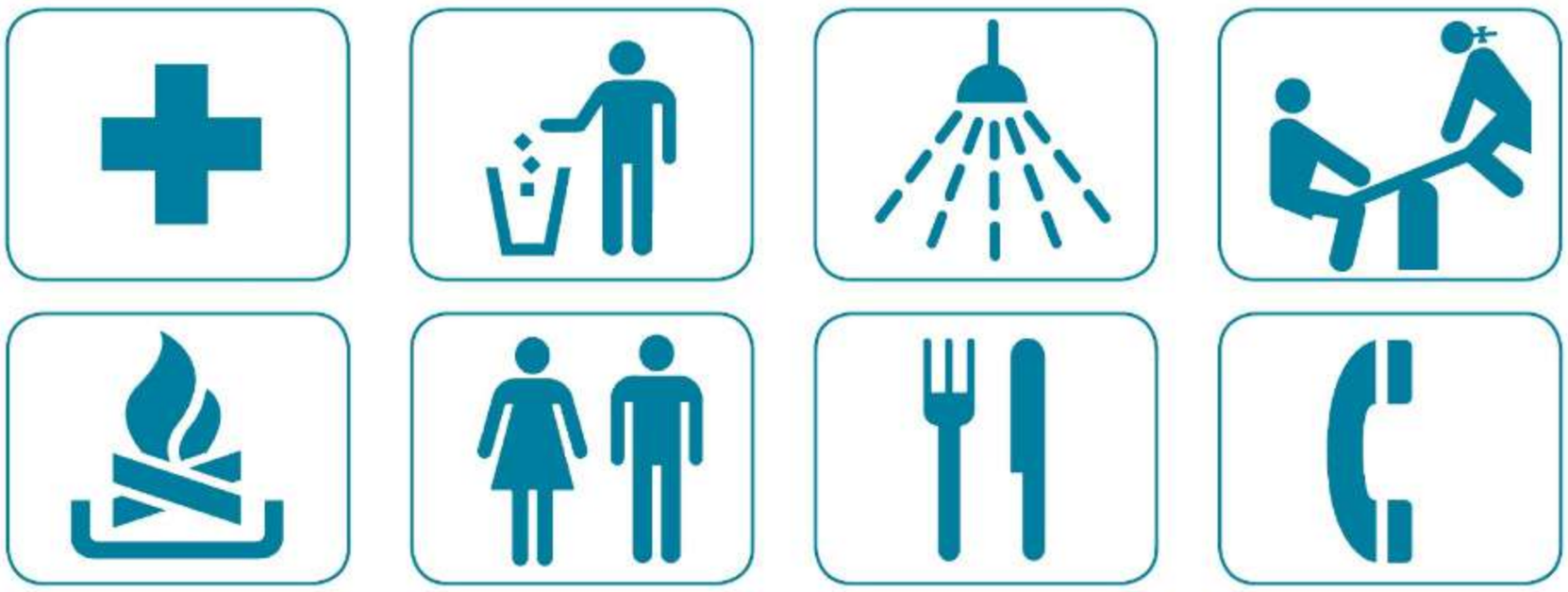

7. Przyporządkuj piktogramy do nazw przedmiotów lub miejsc, w których mogą się znaleźć.

UL. CENNA W WARSZAWIE	**NAJCENNIEJSZA BLUZKA MAMY**	**CENNY E-MAIL OD LUBIANEJ OSOBY**

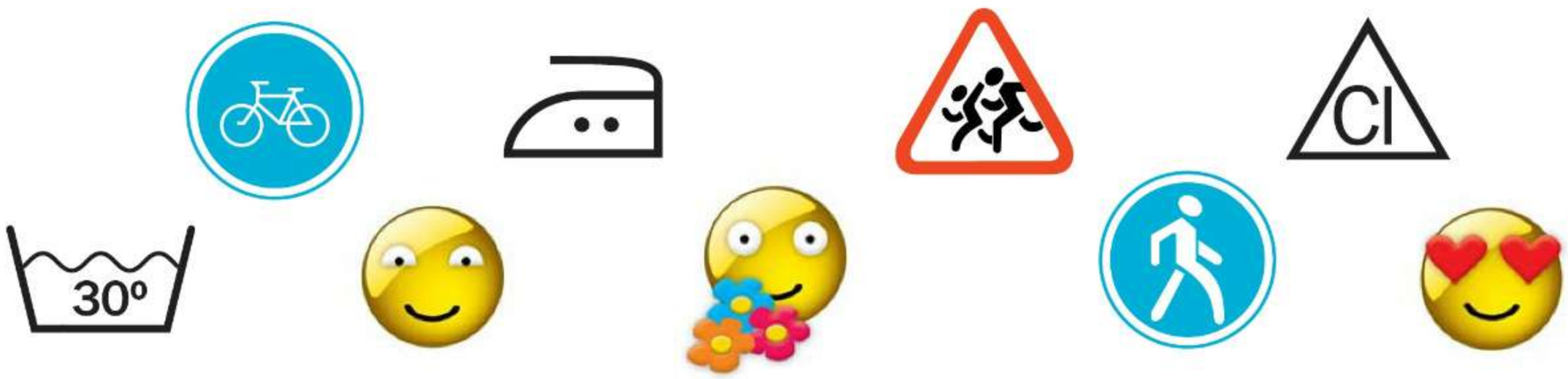

8. Muzeum bywa skarbcem pamiątek. Sformułuj na podstawie piktogramów rady, jak zachować się w tym miejscu.

9. Zaprojektuj i narysuj mapę skarbów. Użyj znaków różnych typów.

Słowa, słowa, słowa

▶ Podaj wyrazy bliskoznaczne do słowa *stwór*.

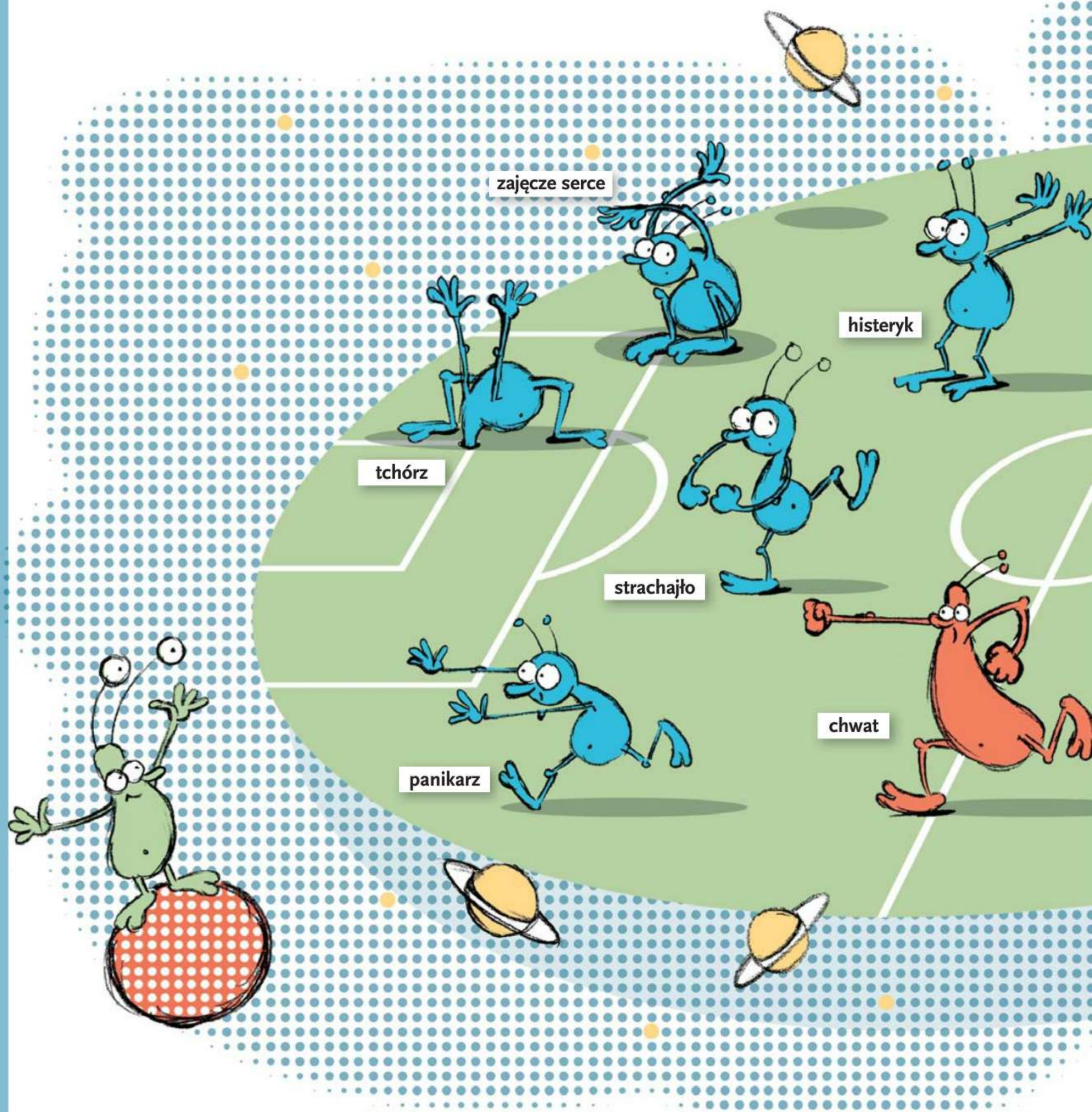

Synonimy
(wyrazy bliskoznaczne)

to słowa o takim samym lub bardzo podobnym znaczeniu.

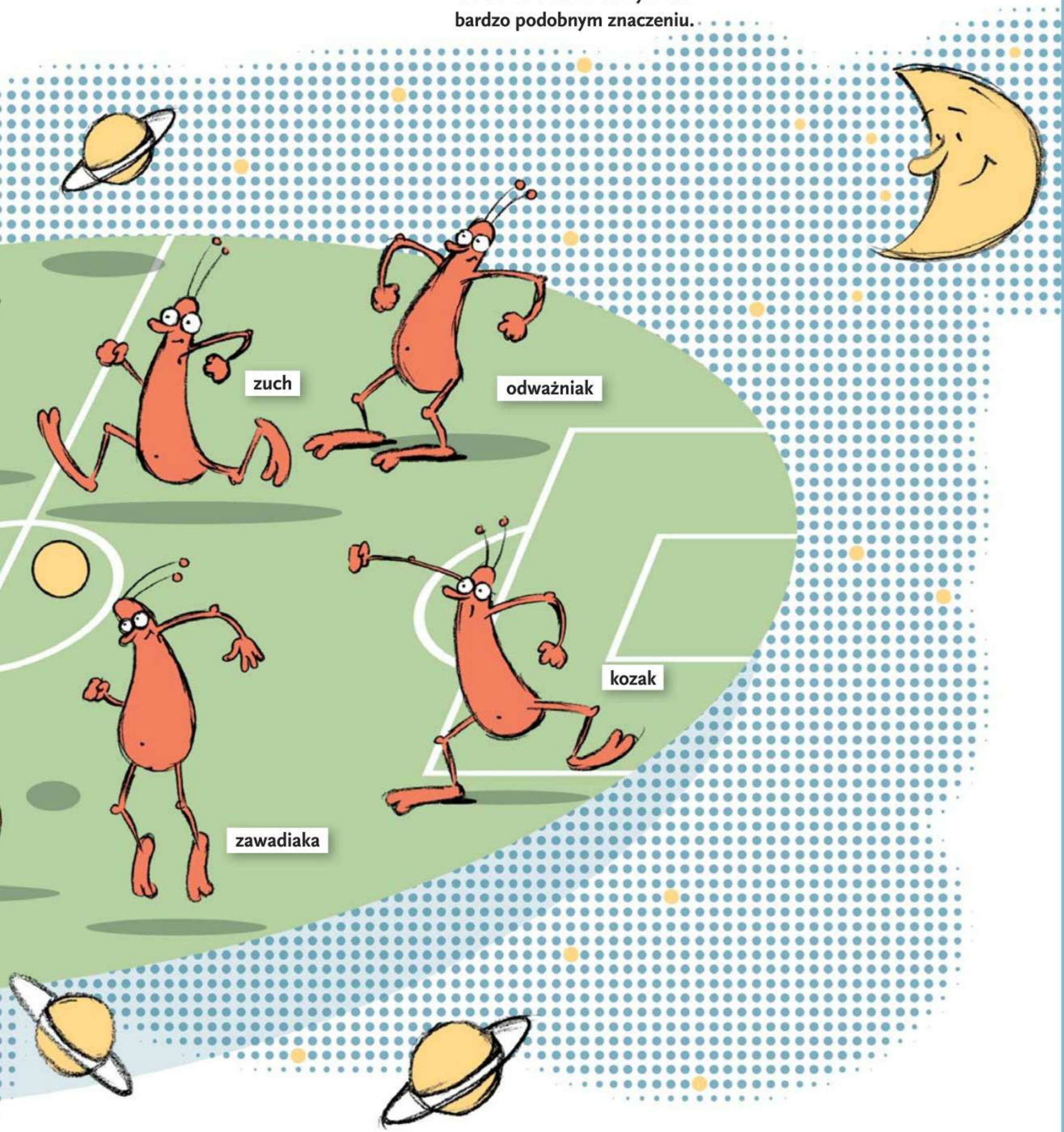

W wesołym miasteczku

Oto zestaw pytań umożliwiających udział w wyprawie do wesołego miasteczka. Zagraj z koleżankami i kolegami. Musisz podać dobrą odpowiedź lub poprawnie wykonać zadanie, aby przejść na kolejne pola. Błędna odpowiedź powoduje utratę kolejki.

I. DIABELSKI MŁYN

1. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
   Wyrazy bliskoznaczne to
   a. wyrazy, które mają podobne znaczenie.
   b. wyrazy dotyczące najbliższej okolicy.
2. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
   Synonim to inaczej
   a. imię najstarszego syna.
   b. wyraz bliskoznaczny.
3. ***Zabawny*** jest synonimem wyrazu ***śmieszny***. Czy to prawda, czy fałsz?
4. Dokończ ustnie zdanie: Synonimem słowa **marzyć** jest wyraz...
5. Podaj synonimy wyrazów znajdujących się na diabelskim młynie.

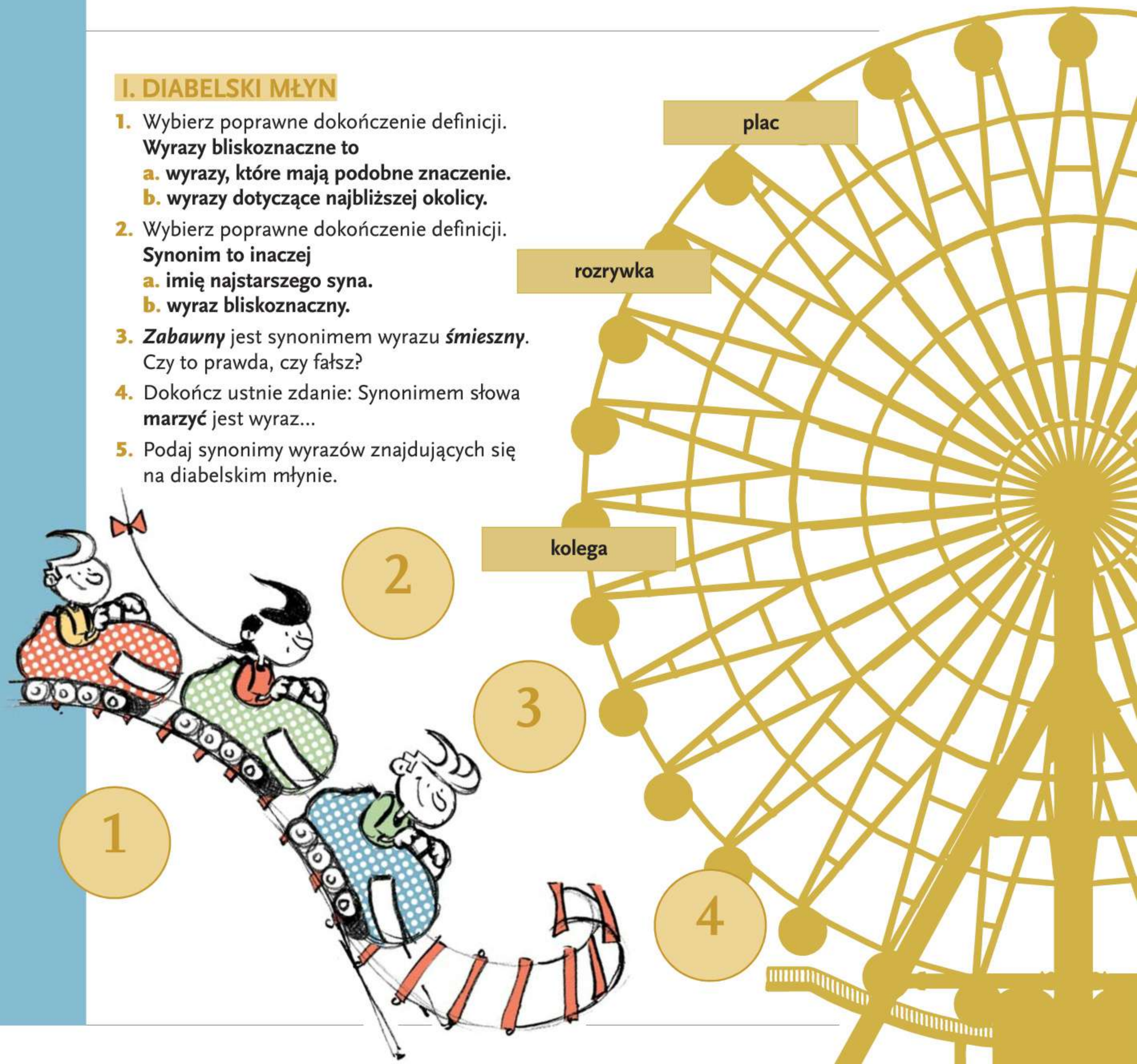

II. GABINET KRZYWYCH LUSTER

6. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
Mimika to
a. siostra Małej Mi – bohaterki *Muminków*.
b. okazywanie uczuć i emocji za pomocą wyrazu twarzy.

7. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
Mowa niewerbalna to
a. porozumiewanie się bez słów.
b. mowa Werbów – jednego z plemion afrykańskich.

chichotać

cudowna

wirować

8

9

10

7

6

5

8. **Ekspresja** to gatunek kawy.
Czy to prawda, czy fałsz?

9. Dokończ ustnie zdanie: Unosimy kąciki ust, kiedy chcemy wyrazić...

10. Powiedz, jakie uczucia wyrażają miny w zwierciadłach.

III. PAŁAC STRACHÓW

11. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
Szyfr to
a. zapis informacji za pomocą umownych znaków.
b. nieczytelne pismo na klasówce.

12. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
Piktogram to
a. dawna miara wagi.
b. przedstawienie informacji za pomocą obrazka.

11 12 13 14 15

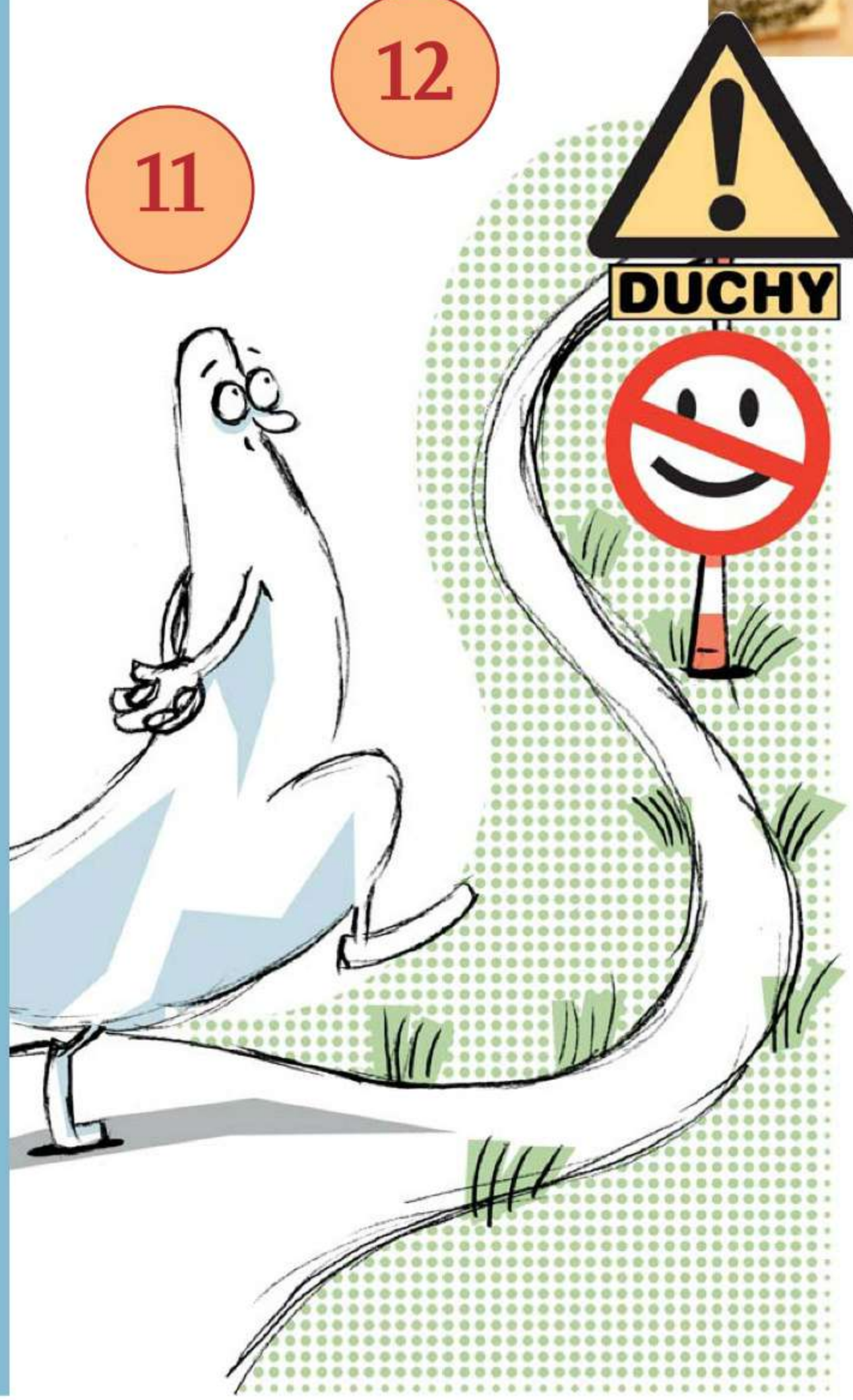

13. W alfabecie Morse'a występują tylko kropki i kreski. Czy to prawda, czy fałsz?

14. Dokończ ustnie zdanie: Znak z przekreślonym rysunkiem telefonu komórkowego oznacza...

15. Powiedz, co mogą oznaczać znaki umieszczone na rysunku.

Uciekły słowa ze słownika...

Józef Ratajczak *Zaczarowane wiersze*

Wszystko, co tu napisane,
zostało zaczarowane.

Wszystkie słowa i obrazki,
zaklęte w nich dźwięki
i blaski.

Tylko odczytać należy
wszystko
i wszystko przeżyć.

Drzewa wysokie
wokół,
niebo patrzące z okien
wzniesionych właśnie
bloków.

Wtedy dopiero się dowiesz,
co wiersz naprawdę znaczy,
kiedy pod każdym słowem
serce bijące zobaczysz.
Przemówią pola i kwiaty,
ptaki przemówią nad ranem
i wszystkie znane już światy
znów będą zaczarowane.

A.

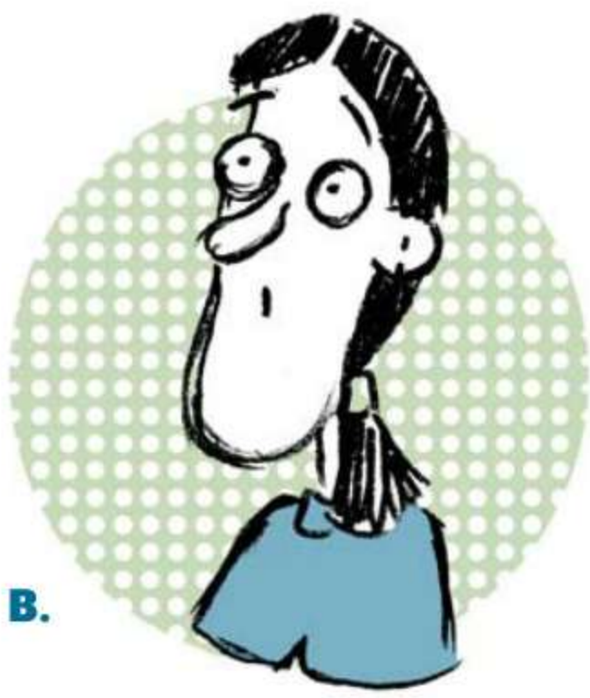
B.

C.

D.

1. Powiedz, jakie emocje przeżywali czytelnicy narysowani obok wiersza. Dobierz odpowiednie słowa spośród podanych niżej.

• **gniew** • **osłupienie** • **przygnębienie** • **radość** • **smutek**
• **szczęście** • **wzburzenie** • **zadowolenie** • **zaskoczenie** • **zdziwienie** • **złość** • **żal**

2. Podaj określenia bliskoznaczne do słów *poeta* i *wiersz*.

3. Wskaż w wierszu powtarzające się słowa. Określ, jaką funkcję pełnią w utworze. Wybierz wszystkie poprawne odpowiedzi.

- Wprowadzają regularność do wiersza.
- Przeszkadzają w odbiorze wypowiedzi.
- Podkreślają ważność słów.
- Budzą śmiech wśród czytelników.
- Zwiększają ekspresję wypowiedzi.

4. Podaj wyrazy bliskoznaczne do poetyckich powtórzeń.

- wszystkie
- zaczarowane
- przemówią

5. Przyporządkuj synonimiczne określenia do podanych słów.

- **brzmienie**
- **wartość**
- **przygoda**
- **połysk**
- **melodia**
- **doznanie**
- **sens**
- **lśnienie**

- dźwięk
- blask
- przeżycie
- znaczenie

6. Zapisz w zeszycie poprawiony tekst uczniowski. Wymień powtarzające się słowa na wyrazy bliskoznaczne. W razie potrzeby zmień ich formę.

Na szkolnej wycieczce

W szkole mówią na mnie „poeta".
To dlatego, że mówię często o wierszach.
W dzieciństwie lubiłem słuchać wierszy
Jana Brzechwy i Juliana Tuwima.
Te wiersze wprawiały mnie w dobry
nastrój. Dzisiaj koleżanka, którą bardzo
lubię, poprosiła mnie o napisanie dla niej
wiersza. Spróbuję. Może faktycznie
okażę się poetą?

7. Nazwij elementy przedstawione na rysunku dwoma wyrazami bliskoznacznymi.

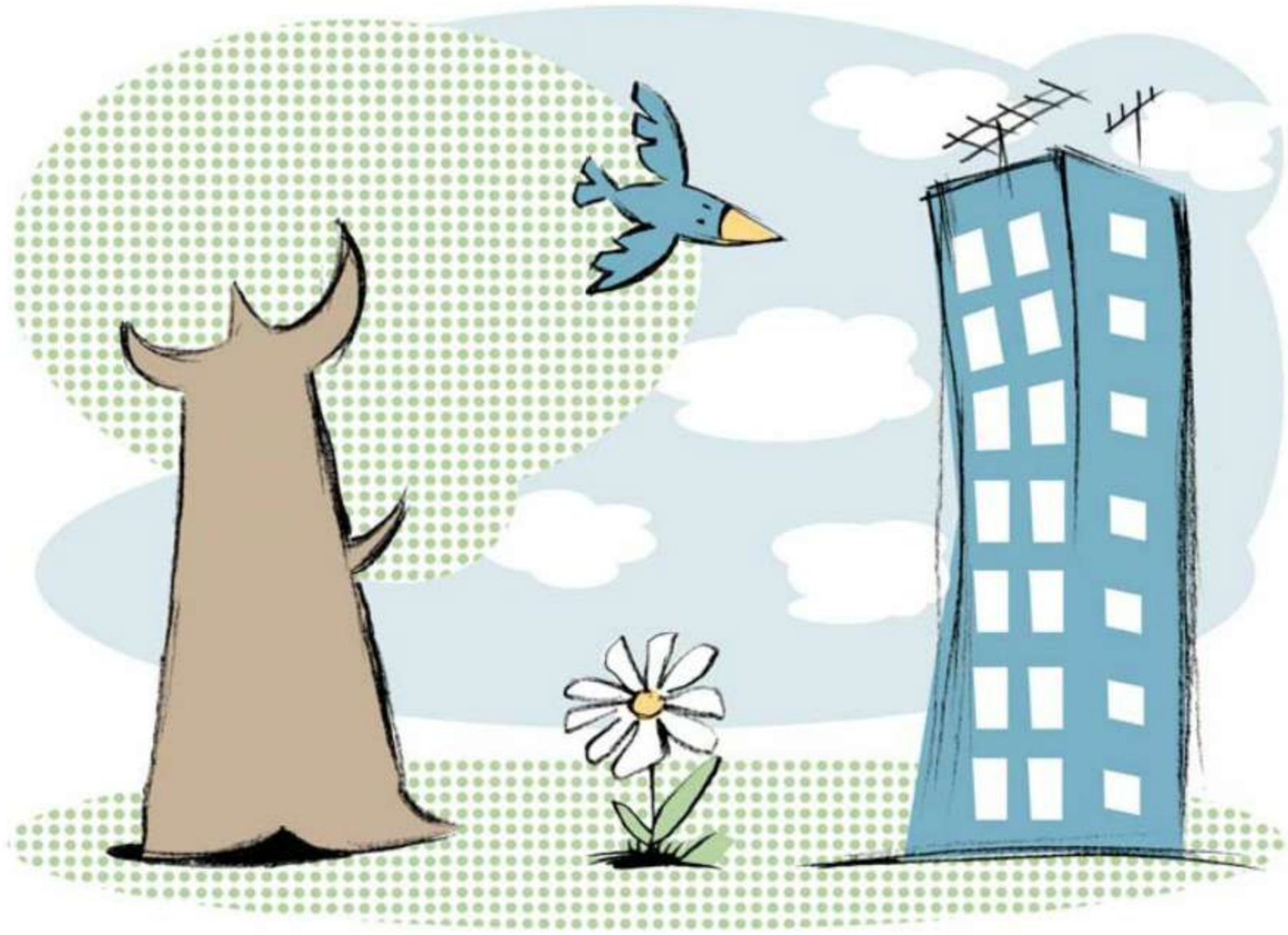

8. Przyporządkuj każdy znak do właściwego objaśnienia.

Produkt nadający się do ponownego przetworzenia

Obiekt o szczególnych walorach przyrodniczych

Opakowanie ulegające biodegradacji

Strefa ciszy

Ekologiczna żywność

Nie niszczyć drzew

9. Powiedz, co wyrażają swoją mimiką, postawą i gestami osoby przedstawione na zdjęciach.

Piszę poprawnie
część 2

Dowiesz się:

- **jak poprawnie pisać wyrazy z *h* i *ch*,**
- **kiedy pisać *ą* i *ę* w środku i w zakończeniach wyrazów.**

Utrwalisz:

- **poprawną pisownię wielką i małą literą,**
- **poprawną pisownię *nie* z różnymi częściami mowy,**
- **poprawną pisownię wyrazów z *rz* i *ż*, *ó* i *u*,**
- **umiejętność formułowania informacji o zasadach pisowni.**

O bohaterach przy harcerskim ognisku

Pisownia wyrazów z *h*

- druh
- drużyna
- waga
- wahadło

1. Dopasuj podpisy do zdjęć. Przepisz wyrazy do zeszytu i podkreśl w nich literę ***h*** oraz spółgłoskę, na którą się wymienia w wyrazie pokrewnym.

Klucz do odpowiedzi
Wejherowo
– 3 wyrazy z ***h***.
Hajnówka
– 4 wyrazy z ***h***.

2. Przeczytaj tekst i wypisz z niego do zeszytu wszystkie wyrazy z ***h***. Następnie policz je, a dowiesz się, dokąd Hubert pojedzie na obóz harcerski.

Hrubieszów, 16.06.2018 r.

Zgoda na wyjazd

Wyrażamy zgodę na wyjazd naszego syna Huberta na obóz harcerski do... w dniach 15–30 lipca 2018 roku.

Zofia i Piotr Horodyńscy

Zapamiętaj!

Literę *h* piszemy:

- gdy w innych formach tego samego wyrazu lub w wyrazach pokrewnych zachodzi wymiana głoskowa: ***h*** na ***g***, np. *wa**h**anie – wa**g**a*, ***h*** na ***ż***, np. *wata**h**a – wata**ż**ka*,
- w wielu wyrazach, których pisownię trzeba zapamiętać, np. ***h**uta, **h**erbatnik, **h**asać, za**h**aczyć*.

3. Przeczytaj tekst, uzupełniając go wyrazami z ramki w odpowiedniej formie. Zapisz w zeszycie wyrazy, których pisownię trudno ci zapamiętać.

• **druhna** • **druh** • **wahanie** • **wataha**

Podczas nocnej warty ? Bożenka usłyszała podejrzane odgłosy. Podeszła z ? do miejsca, w którym słychać je było bardzo wyraźnie. Wrzaski i krzyki utwierdziły ją w przekonaniu, że nie jest to błaha sprawa. Podejrzewając, że na obóz napadła ? dzików, wszczęła alarm. Jakież było jej zdziwienie, gdy się okazało, że powodem zamieszania są najmłodsi ?, którzy rozbili namiot na mrowisku.

4. Uporządkuj wyrazy z ***h***. Zapisz w zeszycie trzy rodziny wyrazów pokrewnych.

• **haftować** • **hodować** • **hałasować** • **hodowlany** • **haftowanie** • **hałasowanie** • **wyhodować** • **hafciarski** • **hałaśliwie** • **hafciarka** • **hodowca** • **hałaśliwy**

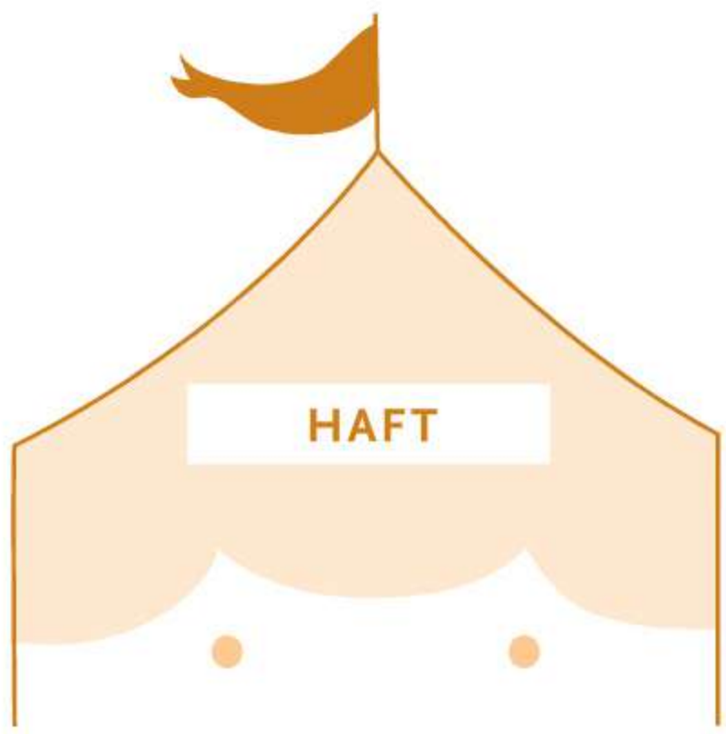

5. Zastęp znawców kultury ludowej przygotował opowieść o Janosiku. Odgadnij wyrazy z ***h*** i wypisz z nich do zeszytu wskazane litery, a dowiesz się, jak nazywano kiedyś przywódcę zbójników.

3. litera – Wielka pustynia afrykańska.

4. litera – Zakład pracy hutnika.

3. litera – Napar z liści i pąków roślin.

3. litera – Garaż dla samolotów.

4. litera – Gwałtowny, porywisty wiatr.

3. litera – Kołysząca się ławeczka.

6. Rozwiąż ortograficzne łamigłówki przygotowane przez harcerzy na wieczór szaradziarski. Zapisz w zeszycie odgadnięte słowa.

- Odszyfruj rzeczowniki.

○	♣	✖	◈	✿	▼	❖	♠	✷	◆	❤	✶	✦	⊸
A	E	G	H	I	J	K	L	N	O	P	R	T	U

◈ ⊸ ♠ ○ ▼ ✷ ◆ ✖ ○

◈ ♣ ♠ ✿ ❖ ◆ ❤ ✦ ♣ ✶

- Powiedz, jakie dwa przymiotniki kryją się pod podanymi kodami.

	1	2	3	4
A	E	Z	Y	O
B	O	H	Y	M
C	J	R	N	K
D	W	L	T	H

B2, A4, C4, A1, C1, B1, D1, B3

D4, B1, D3, A1, D2, A4, D1, A3

- Utwórz z rozsypanych liter dwa czasowniki.

L U A Ć H Z Y H A C Ć

- Ułóż z sylab dwa przysłówki.

HO / NIE / RO / WO / HOJ / NO

7. Przepisz do zeszytu imiona w kolejności alfabetycznej. Czwarte z nich to imię słynnego obrońcy Troi – bohatera, o którym opowiedział drużynowy przy ognisku.

• **Helena** • **Horacy** • **Hipolit** • **Hilary** • **Halina** • **Hades** • **Hanna** • **Hektor**

8. Uzupełnij pisemnie wypowiedź druha, który chce zdobyć harcerską sprawność historyka.

• **bohatera** • **hart** • **herbu** • **hetmańską** • **hymnu**

Stefan Czarniecki ? Łodzia uważany jest za ? narodowego. Wsławił się szczególnie podczas wojny polsko-szwedzkiej w XVII wieku. Jego odwaga i wielki ? ducha pozwoliły mu cały czas mężnie wspierać polskiego króla. Dowodzone przez niego wojsko odniosło zwycięstwo m.in. pod Warką. Na krótko przed śmiercią otrzymał buławę ?. Jego postać została upamiętniona w tekście polskiego ? narodowego.

Brodero Matthiesen (czytaj: *matisen*), *Stefan Czarniecki*, 1659, Muzeum Wojska Polskiego, Warszawa

Franciszek Smuglewicz, *Bitwa pod Warką*, koniec XVIII w., Muzeum Narodowe, Wrocław

9. Dopisz w zeszycie dalszy ciąg opowiadania, które pomoże ci zapamiętać pisownię następujących wyrazów: ***horror, holować, hurtownia, hasać, hasło, harmonia, huśtać się, Himalaje.***

Druhna Honorata zamierzała przemierzyć świat wzdłuż i wszerz w poszukiwaniu harfy o najpiękniejszych dźwiękach. Spakowała więc plecak i...

Strach ma wielkie oczy

Pisownia wyrazów z *ch*

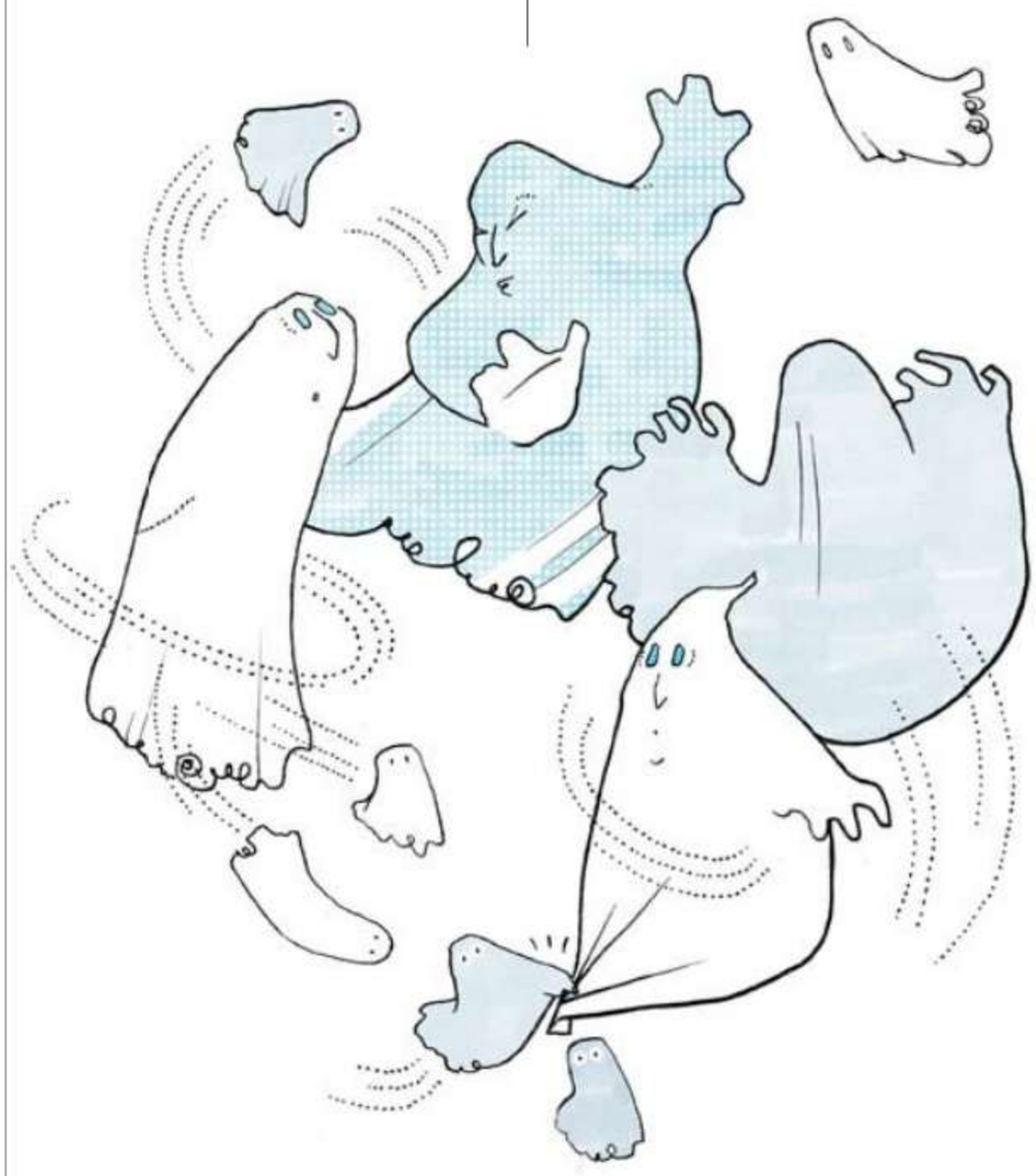

Anna Kapuścińska ***Duchy***

Dziś po mieście chodzą słuchy,
że w zamku mieszkają duchy.
Z dala słychać skowyt głuchy.
A może ich bolą brzuchy...?
Ech, och, ach, uch... – cicho wzdycha jeden duch.
Gdy nadstawić lepiej ucha,
słychać też drugiego ducha.
Uch, ach, och, ech... – aż w piersiach zamiera dech.
Trzeci duch też pojękuje...
Oj, nietęgo się dziś czuje.
Duchy robią dziwne ruchy.
I choć strach wzbudzają wokół,
to nie skrzywdzą nawet muchy.
Lepiej więc dajmy im spokój.

1. Podaj do poniższych słów wyrazy pokrewne z wiersza zawierające ***ch***.

• **zagłuszać** • **brzuszek** • **poruszać** • **nauszniki** • **słyszalny** • **duszek**

2. Uzupełnij rozmowę dwóch duchów wyrazami z ramki w odpowiedniej formie. Zapisz ją w zeszycie.

• **ach** • **krzaki** • **mury** • **ruiny** • **zakamarki**

– Wyobraź sobie, że byłem wczoraj w ? zamku na wzgórzu.
– Czy są tak atrakcyjne, jak wszyscy opowiadają?

– Oczywiście, są wspaniałe! Na wszystkich ? wiszą wielkie pajęczyny.
W ? kryją się jaszczurki i węże. W ? stale coś chrobocze i szeleści.
– ?, marzę, żeby to zobaczyć!
– To wybierzmy się tam na małe straszenie.

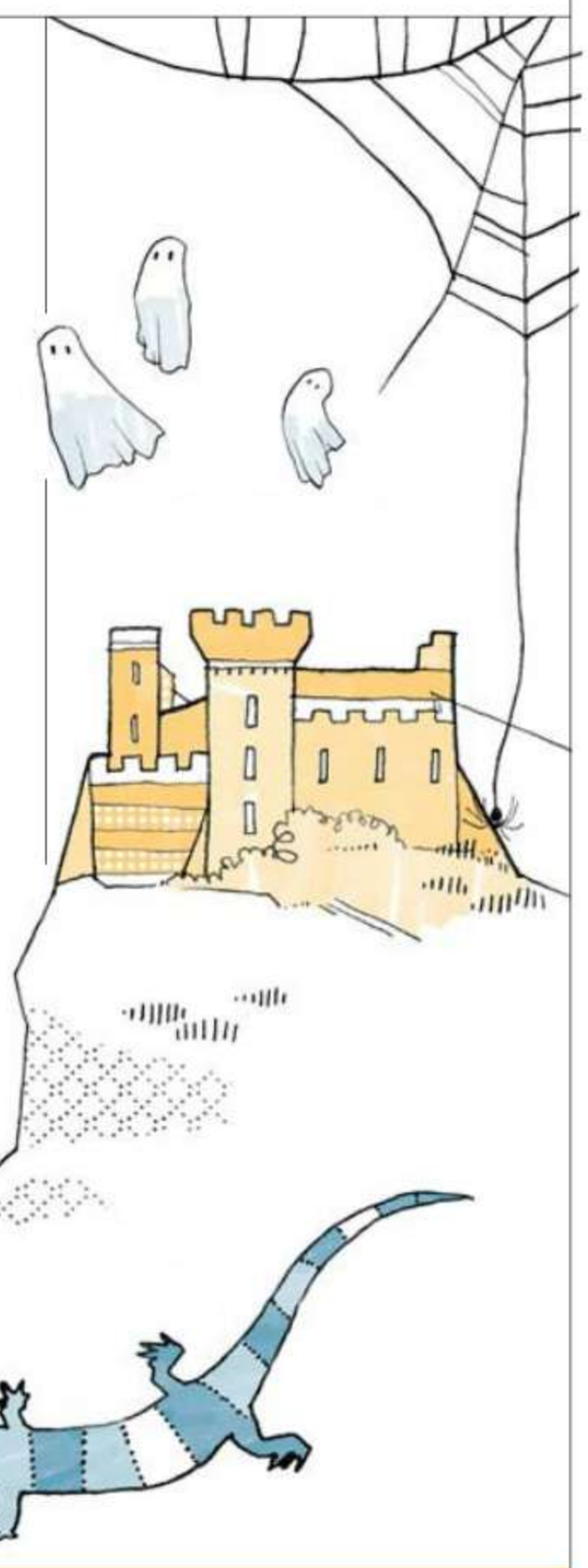

3. Przepisz do zeszytu wyrazy uzupełnione takim samym zestawem trzech liter wymazanych przez złośliwego chochlika. Podaj trzy inne przykłady tego typu.

wy ? ? ? nąć

? ? ? wytać

? ? ? ronić

4. Wypisz z tekstu do zeszytu wyrazy z ***ch***. Uporządkuj je alfabetycznie.

Dawno temu Słowianie byli przekonani, że ziemia, woda i powietrze są zamieszkane przez niezwykłe stworzenia. Wierzyli, że po świecie chodzi Licho. Bali się go, bo podejrzewali, że przynosi nieszczęścia i choroby. Sądzili, że nie można się ochronić przed jego złym wpływem. Chociaż dziś już nikt nie wierzy w takie historie, to czasem mawiamy: licho nie śpi.

Zapamiętaj!

Dwuznak *ch* piszemy:

- gdy w innych formach tego samego wyrazu lub w wyrazach pokrewnych ***ch*** wymienia się na ***sz***, np. *cicho – cisza*;
- po spółgłosce ***s***, np. ***sch****emat*, ***sch****ronisko*, ***sch****wytać*;
- zawsze na końcu wyrazów, np. *gma****ch***, *zama****ch***, *po kąta****ch***; (wyjątek: ***druh***);
- w wielu wyrazach, których pisownię trzeba zapamiętać, np. ***ch****ory*, ***ch****odzić*, *za****ch****owanie*.

5. Podaj do poniższych wyrazów zdrobnienia, w których zachodzi wymiana ***ch*** na ***sz***.

• **okruch** • **ropucha** • **puch** • **śpioch** • **groch** • **Stach** • **poducha** • **grucha**

6. Przeczytaj tekst, uzupełniając go wyrazami z ramki w odpowiedniej formie. Zapisz w zeszycie wyrazy, których pisownię trudno ci zapamiętać.

• **kąty** • **niedźwiedzie** • **nogi** • **strych** • **tygrysy** • **wilki** • **wyczyny** • **zuch**

Pewien chwalipięta przekonywał, jaki z niego ?. Opowiadał o ?, których zamierza dokonać. Mówił o ?, ? i ?, których się w ogóle nie boi. Wczesnym rankiem wybrał się na ?. Myszkował ostrożnie po ?. Nagle zobaczył, że tajemniczy kształt pod sufitem zaczyna się poruszać. Popędził ile sił w ? do swojego pokoju. Nigdy się nie dowiedział, że to nietoperz przerwał na chwilę swoją drzemkę.

7. Wskaż określenia do podanych rzeczowników. Słowo bez pary nazywa miejsce, w którym turyści wędrujący po górach mogą czuć się bezpiecznie.

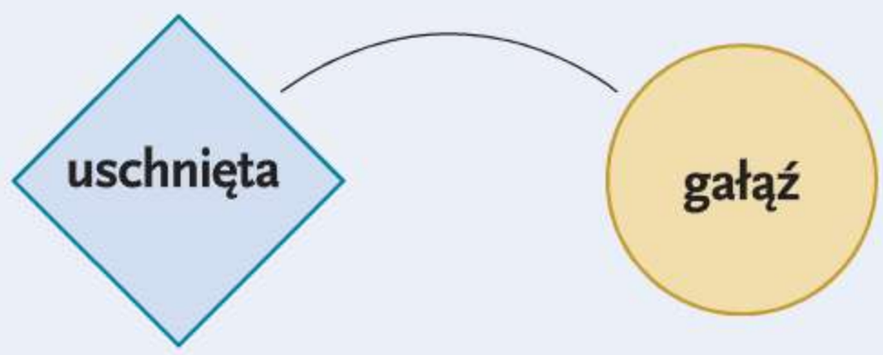

Wzór:
uschnięta gałąź

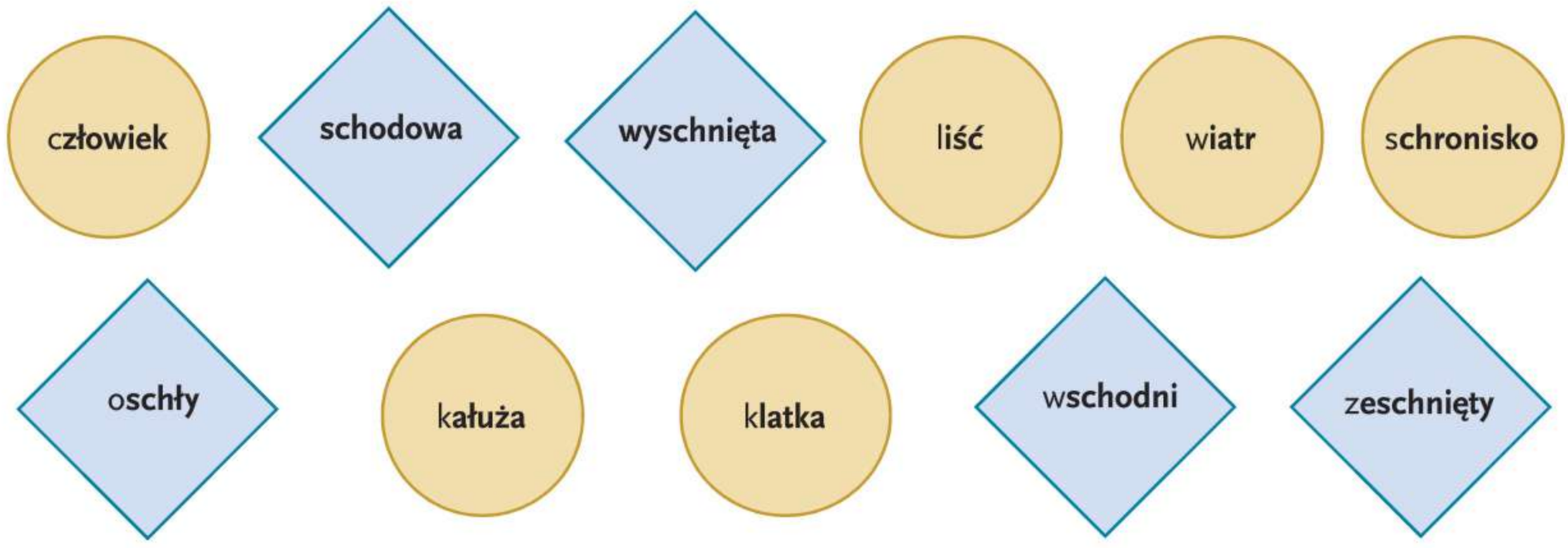

8. Wypisz z diagramu do zeszytu dziewięć wyrazów z ***ch***. Pozostałe litery czytane kolejno w rzędach od lewej strony utworzą powiedzenie, którego znaczenie objaśniono poniżej.

C	H	A	R	A	K	T	E	R
C	H	Ó	R	S	T	R	A	P
O	W	I	E	R	Z	C	H	N
I	A	C	H	Y	Z	A	C	H
Ó	D	N	A	Z	M	I	E	R
Z	C	H	C	H	W	A	S	T
L	A	B	O	C	H	E	N	E
K	C	H	Y	C	H	Ł	O	D
Z	I	Ć	C	H	U	S	T	A

– powiedzenie, które oznacza nieskuteczne, nadaremne próby straszenia; nawiązuje do dawnego określenia Polaków.

9. Zapisz w zeszycie uzupełniony tekst podanymi wyrazami z ***ch***.

Strach może być przyjacielem i towarzyszem wędrówki. Przekonała się o tym pewna Dorotka. Nad farmę, na której mieszkała, nadciągnęła straszna ?. W tajemniczy sposób przeniosła dziewczynkę i jej psa do kraju Manczkinów, w którym wszystko było w ? ? niebieskiego koloru. Dobra Czarownica poradziła stęsknionej za domem dziewczynce, aby udała się po pomoc do czarnoksiężnika Oza. Dziewczynka miała wędrować po drodze pełnej ? kamieni. Najpierw spotkała ? na Wróble. Miał ciało ? słomą i marzył o rozumie. Potem dołączył do nich Blaszany Drwal, który pragnął mieć serce, aby móc kogoś ?. Zanim doszli na miejsce, spotkali jeszcze ? Lwa, przekonanego, że brak mu odwagi. Władca Szmaragdowego Grodu postanowił ? wędrowców. O ? ? Dorotki i jej towarzyszy możesz przeczytać w książce *Czarnoksiężnik z krainy Oz*.

- **wichura**
- **różnych odcieniach**
- **żółtych**
- **Stracha**
- **wypchane**
- **pokochać**
- **Tchórzliwego**
- **wysłuchać**
- **dalszych przygodach**

Kto hałasuje w teatralnych garderobach?

Pisownia wyrazów z *h* i *ch*

1. Przeczytaj opowiadanie. Wyszukaj w nim wszystkie wyrazy z ***h*** oraz wyrazy z ***ch***.

Późną nocą w teatrze jest cicho i spokojnie. Gasną światła na scenie, widowni i w korytarzach. Cały gmach zasypia.

Tego dnia zdarzyło się jednak coś niezwykłego. Wszystkie lalki nagle zaczęły się poruszać na swoich półkach. Powstał niesłychany harmider.

– Umiem machać rękami i nogami! – zdziwiła się królewna Dobrochna.

– A ja zaraz kichnę, tyle tu kurzu! – zahuczał basem król.

Królowa zawahała się. Chciała się zaśmiać, ale nie wiedziała, czy przystoi to Jej Wysokości.

– Hip, hip, hurra! – cieszyła się ochmistrzyni, trzymając się za brzuch.

– Samochwało, czy widzisz to samo co ja? – spytał zachrypniętym głosem hetman.

– A to ci historia! – pisnęła mysz, która już od kilku lat zamieszkiwała dziurę pod schodami w teatralnej garderobie.

2. Podaj do każdej reguły ortograficznej odpowiednie przykłady z ćwiczenia 1.

gdy wymienia się na ***ż***, np. ***druh – drużyna***

gdy wymienia się na ***sz***

po spółgłosce ***s***

na końcu wyrazu

gdy wymienia się na ***g***

w wyrazach, których pisownię trzeba zapamiętać

w wyrazach, których pisownię trzeba zapamiętać

h **piszemy**

ch **piszemy**

- hałaśliwy
- hardy
- hojny
- honorowy

3. Odgadnij i zapisz w zeszycie wyrazy z ***h***, których objaśnienia zamieszczono poniżej. Następnie wypisz kolejno wskazane litery z tych wyrazów, a dowiesz się, jaki kwiat ofiarował król Huk Puk swojej żonie.

1. litera – Odgrywany co godzinę z wieży kościoła Mariackiego w Krakowie.
2. litera – Dbanie o czystość.
2. litera – Urządzenie zatrzymujące pojazd.
3. litera – Metalowy drucik na końcu wędki.
2. litera – Specjalista od naprawy kranu.
3. litera – Kupno i sprzedaż.
4. litera – Ktoś niegrzeczny, nicpoń.

4. Dopasuj do podanych przymiotników wybrane z ramki wyrazy o przeciwnym znaczeniu, które charakteryzują rycerza Samochwałę.

- skromny, pokorny • spokojny, cichy
- skąpy, oszczędny • niegodny, nieszlachetny

5. Ochmistrzynię Kachnę widzowie kochają za promienny uśmiech.

- Podaj wyraz, który uzasadnia pisownię ***ch*** w podkreślonym rzeczowniku.
- Zbuduj z podanych słów związki wyrazowe i wyjaśnij ich znaczenie.

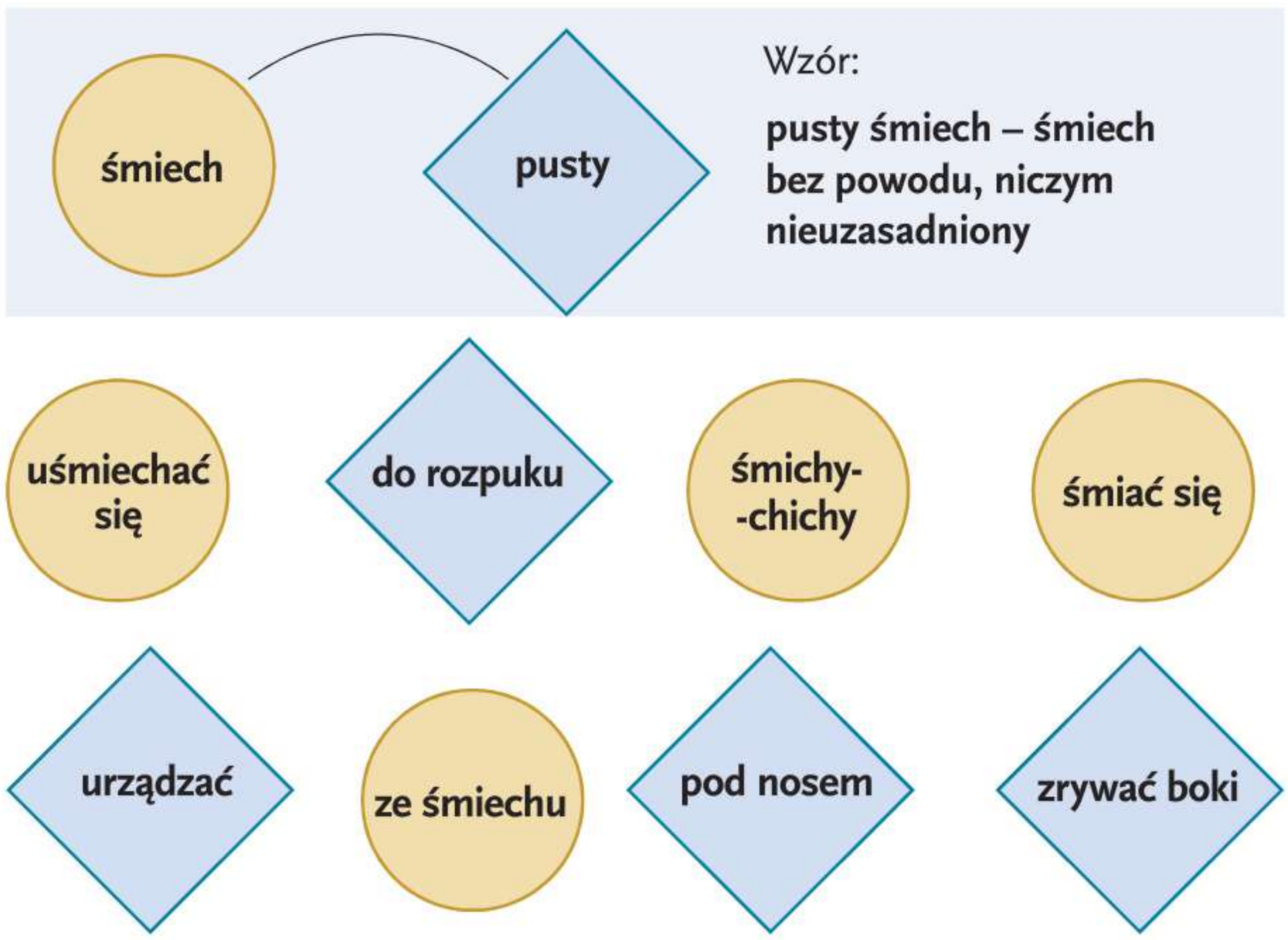

6. Na dworze króla Huka Puka występuje żongler bawiący się słowami. Zapisz w zeszycie wyrazy uzasadniające pisownię ***ch*** w podanych słowach.

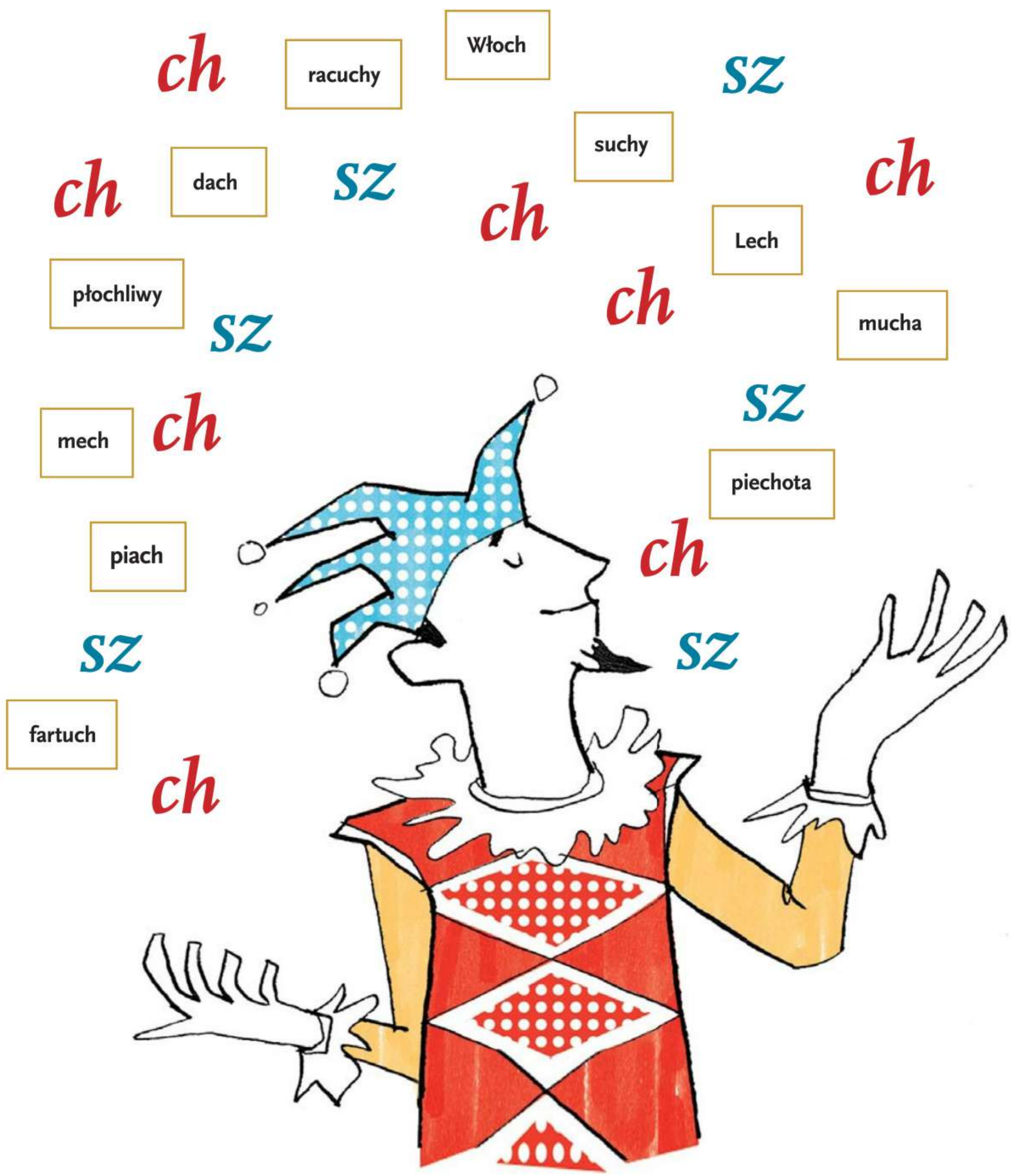

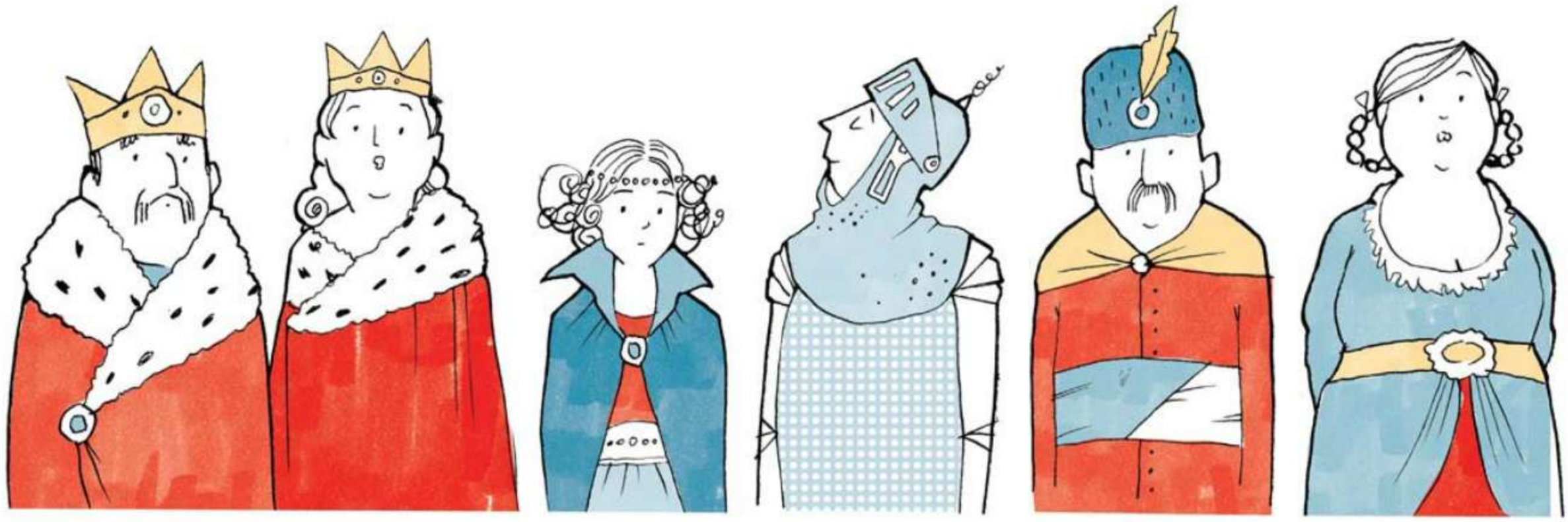

7. Uporządkuj rozsypanki literowe i zapisz w zeszycie nazwy rekwizytów, które zgubili bohaterowie przedstawienia.

- król Huk Puk – PUHCRA
- królewna Dobrochna – HCSUTEZCAK
- hetman Huberciński – HŁEM
- królowa Michalina – AWCHALRZ
- rycerz Samochwała – ALHABADRA
- ochmistrzyni Kachna – OCHCHLA

8. Dodaj do każdego zestawu wyrazów słowo, które zawiera ***ch*** i pasuje do pozostałych pod względem znaczenia. Oznaczone litery w kolejnych wyrazach utworzą hasło. Zapisz je w zeszycie.

A. goniec, mat, wieża

B. małżowina, słuch, kolczyk

C. ogniwo, choinka, ozdoba

D. królik, warzywo, korzeń

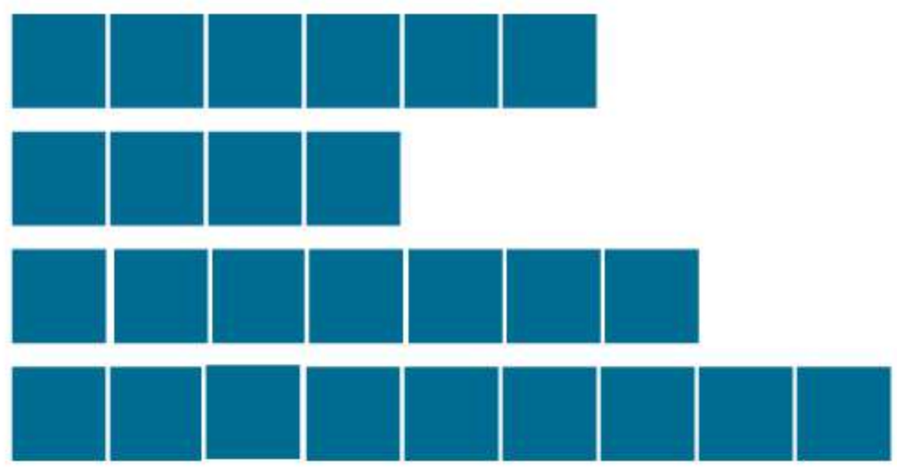

HASŁO: A2 B1 C4 D5

9. Odszyfruj wyrazy, a dowiesz się, kto pracuje w teatrze. Zapisz te słowa w zeszycie.

○	♣	✖	◈	✿	▼	❖	♠	✷	◆	❤	*
A	C	E	F	G	H	K	O	R	T	Y	Z

- Osoba, która uczy tańca i przygotowuje układy ruchów do przedstawień.

- Osoba, która zmienia wygląd aktorów na potrzeby sztuki.

10. Nad ranem bohaterowie przedstawienia wrócili do garderoby i zasnęli. Na podstawie podanych informacji odgadnij, co się komu śniło. Zapisz w zeszycie końcowe wnioski.

- Hetmanowi śnił się wehikuł.
- Ani Dobrochnie, ani hetmanowi nie śniła się kuchnia.
- Osobie śniącej o kuchni śnił się też chleb.
- Chabry nie śniły się ani Hetmanowi, ani ochmistrzyni.
- Ktoś śnił o Chińczyku i wehikule.
- Jedna z osób miała sen o chabrach i harmonijce.

Dobrochnie śniły się ? i ?.

Hetmanowi śnił się ? i ?.

? śniły się ? i ?.

11. Dopisz w zeszycie ciąg dalszy opowiadania, które pomoże ci zapamiętać pisownię następujących wyrazów: ***juhas***, ***chwila***, ***honor***, ***pochwała***, ***hotel***, ***tchórz***, ***horoskop***, ***pchła***, ***huczny***.

Pewna bardzo stara hiena postanowiła wyjechać na zasłużone wakacje. W biurze podróży wybrała Zakopane. Jak się można domyślić, spotkała tam na hali bardzo pracowitego...

Bale, maskarady i inne karnawałowe niezwykłości

Pisownia ***nie*** z różnymi częściami mowy

1. Przeczytaj poniższy tekst o karnawale i wyszukaj w nim wszystkie czasowniki z cząstką ***nie***.

Karnawał to czas zabaw trwający od szóstego stycznia aż do Wielkiego Postu. W Polsce nazywano ten okres zapustami. Zapominano wówczas o troskach, nie wypadało się smucić ani martwić. Panny, które nie miały jeszcze mężów, szukały narzeczonych. Młodzi chłopcy również nie próżnowali. Przebierali się, smarowali twarze sadzą i wędrowali po wsi z kukłami niedźwiedzia, kozy, bociana i innych stworzeń. Ludzie nie odmawiali im gościny i poczęstunku, wierząc, że wraz z kolędnikami przychodzi do domu dostatek.

2. Odgadnij i zapisz w zeszycie rzeczowniki z cząstką ***nie***, których objaśnienia podano poniżej. Następnie wypisz z nich kolejno wskazane litery – utworzą one nazwę specyficznego przebierańca karnawałowego. Poszukaj w internecie informacji o tym niezwykłym księciu.

9. litera – Zły los, tragedia, pech (13 liter).

6. litera – Kłamstwo (9 liter).

4. litera – Wróg (13 liter).

4. litera – Roztargnienie, brak uwagi (8 liter).

6. litera – Zagmatwanie, brak jasności (10 liter).

5. litera – Zmienność, brak stałości (10 liter).

3. Podążaj trasą karnawałowego kuligu, wybierając tylko pola z przymiotnikami, a poznasz nazwę dawnego balu kostiumowego, który odbywał się na wielu polskich dworach.

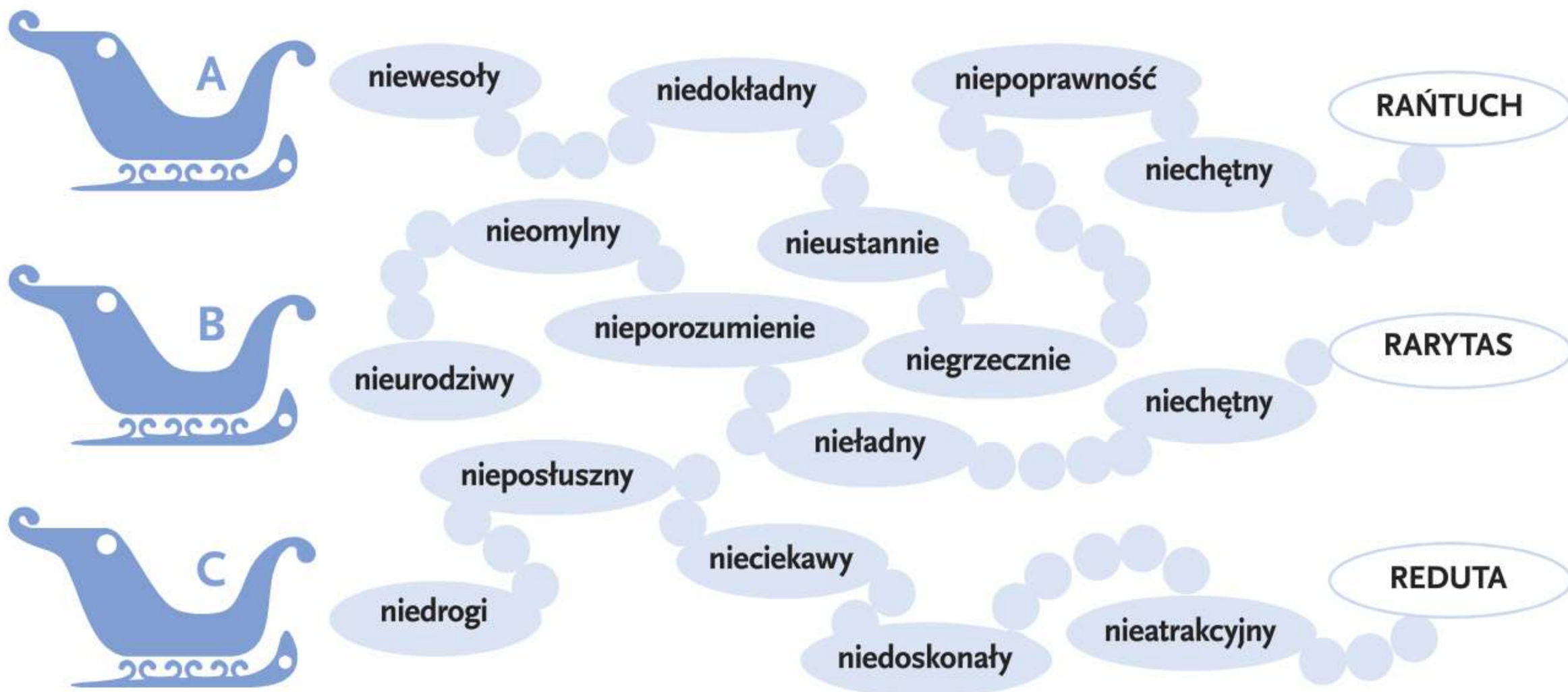

4. Zapisz w zeszycie podane przysłówki w kolejności alfabetycznej. Wypisz kolejno podkreślone litery, a dowiesz się, jak nazywano karnawałowe maski wyrabiane w XVI wieku przez krakowskich rzemieślników.

- **nieżyczliwie** • **niemądrze** • **niedawno** • **nie dzisiaj**
- **niebawem** • **nie teraz** • **nietrudno** • **nieprędko**

Zapamiętaj!

Cząstkę ***nie*** piszemy **łącznie**:

- **z rzeczownikami**, np. *nietakt*,
- **z przymiotnikami**, np. *niezdrowy*,
- **z przysłówkami pochodzącymi od przymiotnika**, np. *niewłaściwie*.

Zapamiętaj!

Cząstkę ***nie*** piszemy **rozdzielnie**:

- **z czasownikami**,
  np. *nie wchodzić, nie umieją*.
- Reguła ta nie dotyczy czasowników: *niepokoić, niedomagać, nienawidzić*.

- **z przysłówkami niepochodzącymi od przymiotnika,**
  np. *nie jutro*.
- Wyjątek: *niezbyt*.

5. Opisz wygląd uczestnika balu, który założył maskę karnawałową. Dobierz przymiotniki z ramki do podanych niżej rzeczowników.

• **niemodny** • **nieładne** • **niesympatyczny** • **nieforemny** • **niewielkie** • **nierówne**

• wygląd • oczy • nos • usta • zęby • kapelusz

6. Przeczytaj informację, w jaki sposób jedna z uczennic czwartej klasy przygotowała sobie suknię na bal karnawałowy. Przepisz tekst do zeszytu, wstawiając cząstkę ***nie*** przed podkreślonymi czasownikami lub przysłówkami. Możesz zmienić kolejność i formę wyrazów.

Wzór: **kupiła drogo – *kupiła niedrogo* lub *nie kupiła drogo*.**

- Długo wybierała materiał.
- Narysowała precyzyjnie projekt.
- Równo ucięła tkaninę.
- Zszyła ją dokładnie.
- Spięła mocno rozcięcie.
- Guziki przyszyła symetrycznie.
- Bogato ozdobiła dekolt.
- Całość porządnie wyprasowała.
- Wyglądała ładnie.

7. Przeczytaj tekst, uzupełniając go wyrazami z ramki. Zapisz w zeszycie wyrazy, których pisownię trudno ci zapamiętać.

• **niecodzienne** • **niekolorowa** • **niełatwo** • **nieśmiałość** • **nietypowych** • **nie wrócić** • **nie wyglądała** • **nie wyobraża** • **nie zapomina się** • **niezbędnym** • **niezwykłe**

Wenecja to ? miasto, w którym do dziś żywa jest tradycja karnawału. Co roku przyjeżdża tu tak wielu turystów z całego świata, że ? znaleźć miejsce w hotelu. Na ulicach już od rana można spotkać ludzi w dość ? strojach – długich sukniach, pelerynach i perukach. ? elementem kostiumu jest maska. Dawniej ? ona tak ozdobnie i luksusowo jak dziś. *Była raczej* skromna i ?. Wykonywano ją ze skóry lub masy papierowej. Bez względu na wielkość i dekoracyjność zawsze pozwalała ukryć ? i dodawała tajemniczości osobie, która ją nosiła. W tym radosnym okresie ? też o dzieciach. Odbywa się tu tak zwany karnawał dziecięcy, podczas którego prezentowane są ? i unikalne przedmioty produkowane dla dzieci, np. przytulanki, klocki, książki. Wielu ludzi odwiedzających to miasto w czasie karnawału ? sobie, żeby ? tu za rok.

8. Pozbieraj konfetti po balu karnawałowym. Utwórz osiem wyrazów z cząstką ***nie*** i zapisz je w zeszycie.

9. Wyobraź sobie, że przenosisz się w czasie w XVI wiek. Napisz opowiadanie o balu maskowym. Użyj między innymi słów: ***nieśmiały***, ***niedobry***, ***nietakt***, ***niezdarnie***, ***niewesoło***, ***nie przebrała się***, ***nie widać***, ***niepokoić***,***niezbyt***.

Między smutkiem i radością… łza się kręci w oku

Pisownia wyrazów z *ą* i *ę*

1. Nazwij każdą fotografię jednym rzeczownikiem zawierającym ***ą*** lub ***ę***. Dodaj do rzeczowników odpowiednie przymiotniki.

2. Wskaż w podanych wyrazach ***ą*** oraz samogłoskę, na którą wymienia się w wyrazach pokrewnych. Następnie zapisz te słowa w zeszycie w kolejności alfabetycznej. Ostatni wyraz to imię bohatera literackiego, który radość wyrażał w szczególny sposób – przez taniec.

• **pięć** • **pięcioro** • **piątka** • **piąty** • **piątek** • **Piętaszek** • **pięciornik** • **pięćsetka**

3. Wypisz do zeszytu podkreślone czasowniki i dopisz do nich formy bezokolicznika.

W Łazienkach Królewskich pod pomnikiem Fryderyka Szopena rozpoczął się koncert. Artysta usiadł przy fortepianie. Musnął klawisze palcami i popłynęła rzewna muzyka. Dźwięki rozsypały się perliście i zaczęły unosić się wysoko ponad drzewami. Ktoś wyjął chusteczkę i otarł łzę wzruszenia.

4. Uzupełnij podpisy rysunków czasownikami z ramki w odpowiedniej formie czasu teraźniejszego. Zapisz je w zeszycie i podkreśl zakończenia wpisanych wyrazów.

• **odwracać się** • **cieszyć się** • **czerwienić się,** • **gwizdać** • **płakać** • **skakać** • **smucić się** • **wstydzić się** • **żalić się**

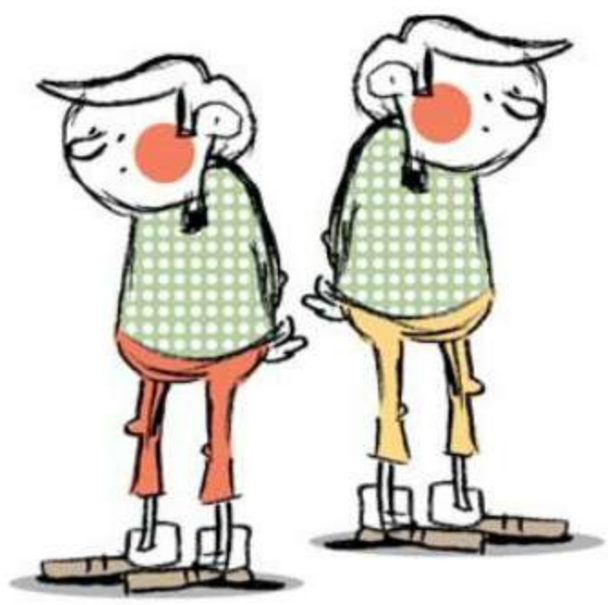

• Chłopcy

• Dziewczynki

• Ja

Zapamiętaj!

Literę *ą* piszemy:

- w wyrazach rodzimych, gdy ***ą* wymienia się na *ę***, np. *mącić – mętny, mąż – mężny*;
- **przed literą *ł*** w niektórych formach czasowników w czasie przeszłym zakończonych w bezokoliczniku na ***-ąć***, np. *zasnąć – zasnąłem, zamknąć – zamknął*;
- **w 3. osobie liczby mnogiej czasowników** w czasie teraźniejszym i przyszłym, np. *idą, umieją, napiszą*;
- **w zakończeniach** niektórych **rzeczowników i przymiotników**, np. *drogą, krętą* (*Jechał krętą drogą*);
- **w wielu wyrazach**, których pisownię **trzeba zapamiętać**, *np. brązowy, flądra*.

Literę *ę* piszemy:

- **w** wielu **wyrazach rodzimych**, np. *trębacz, prędko*;
- **przed literami *l* i *ł*** w niektórych formach czasowników w czasie przeszłym, zakończonych w bezokoliczniku na ***-ąć***, np. *wziąć – wzięła, przyjąć – przyjęli, minąć – minęły*;
- **w 1. osobie liczby pojedynczej** niektórych **czasowników w czasie teraźniejszym i przyszłym**, np. *patrzę, robię*;
- **w zakończeniach** niektórych **rzeczowników**, np. *babcię, wystawę* (*Zaprosiłem babcię na ciekawą wystawę prac uczniów*).

5. Wypisz z wiersza do zeszytu trzy rzeczowniki zakończone na ***ę*** lub ***ą***. Dopisz do każdego z nich trzy różne przymiotniki pasujące formą.

Wzór: **tęczą – wielobarwną, jasną, wspaniałą**

Adam Asnyk ***Słonko*** (fragment)

Wędrowało sobie słonko
uśmiechnięte, jasne, złote;
szło nad gajem, szło nad łąką,
napotkało w łzach sierotę.

Ten się żali: – „Tak wesoło
świecisz światu, słonko moje,
uśmiechami sypiesz w koło,
gdy ja smutny we łzach stoję;

Obojętnie patrzysz na to,
jak się ludzkie serca męczą...
i nad każdą ludzką stratą
promienistą błyskasz tęczą.” [...]

6. Wypisz z diagramu do zeszytu dziewięć słów z ***ą*** i dopisz do nich wyrazy pokrewne, w których ***ą*** wymienia się na ***ę***. Pozostałe litery czytane kolejno w rzędach od lewej utworzą imię i nazwisko bohatera filmowego, który rozśmiesza widzów.

D	Ą	B	J	Z	Ą	B
A	R	Z	Ą	D	Ś	M
Ą	Ż	F	G	Ą	S	Z
C	Z	A	W	Ą	Ż	S
G	Ą	S	K	A	O	G
O	Ł	Ą	B	L	P	A
M	I	Ą	T	K	A	A

7. Dopasuj do poniższych wypowiedzeń czasowniki we wskazanej formie, a dowiesz się, co robili uczniowie podczas zabawy w chowanego.

a. **kucnąć**, **minąć**, **przemknąć**, **przycupnąć**, **wcisnąć się** – w czasie przeszłym

- Ktoś ? korytarzem.
- Ktoś ? pod ławką.
- Ktoś ? w wąskie przejście.
- Ktoś ? pokój nauczycielski.
- Ktoś ? za schodami.

b. **biec**, **nawoływać się**, **śmiać się**, **przeskakiwać**, **znikać** – w czasie teraźniejszym

- Ja ? radośnie.
- Wojtek z Maćkiem ? za zakrętem korytarza.
- Dziewczyny ? przez tornistry.
- Niektórzy ? do szatni.
- Uczniowie ? wzajemnie.

8. Znajdź w każdym wyrazie diagramu inne ukryte słowo z ***ą*** lub ***ę*** i zapisz je w zeszycie.

				w	ą	s	k	i	e	
				u	d	r	ę	k	a	
			p	a	m	i	ę	t	a	
				z	a	k	ą	t	e	k
			w	i	e	l	b	ł	ą	d
		p	a	j	ę	c	z	y	n	a
		ś	r	u	b	o	k	r	ę	t
c	h	w	a	l	i	p	i	ę	t	a

9. Uzupełnij żartobliwy przepis nazwami składników w odpowiedniej formie. Zapisz go na kartce i zawieś nad swoim biurkiem.

Przepis na pogodę ducha

Składniki:

- piętnaście uśmiechów,
- kilkadziesiąt życzliwych słów,
- odrobina wyrozumiałości,
- szczypta cierpliwości.

Wykonanie:

Połącz ? uśmiechów i ? życzliwych słów. Dodaj ? wyrozumiałości, a wszystko posyp ? cierpliwości. Częstuj się codziennie wielką porcją.

10. Przeczytaj tekst, uzupełniając go wyrazami z ramki w odpowiedniej formie. Zapisz w zeszycie wyrazy, których pisownię trudno ci zapamietać.

- **bohaterka** • **ciężkie** • **krewna** • **książka** • **początek** • **sierota** • **spędzająca** • **wręczyć** • **zachęcać** • **zająć się**

Elza jest ? powieści Jadwigi Korczakowskiej *Spotkanie nad morzem*. Dziewczynka mieszka w małej osadzie rybackiej z państwem Budziszami, ale tak naprawdę nie jest ich ?. Kiedy umarła jej mama, starsi ludzie ? ? nią. Życie Elzy jest ?, bo dziewczynka nie widzi od urodzenia. Zły los się odwraca, gdy Elza poznaje Danusię ? wakacje u cioci nad morzem. Jedno z pierwszych spotkań dziewczynek kończy się nieprzyjemnie. Danka, nieświadoma problemów koleżanki, ? jej w prezencie ? i ? do głośnego czytania. Zapłakana Elza wyjaśnia, że jest niewidoma. To niefortunne wydarzenie staje się ? ich wielkiej przyjaźni.

Festiwale i parady, czyli lato pod znakiem kultury

Pisownia wyrazów wielką i małą literą

1. Wypisz z tekstu do zeszytu nazwy kontynentów, państw, regionów i miast oraz nazwy ich mieszkańców. Uzupełnij zdania dotyczące zasad ortografii.

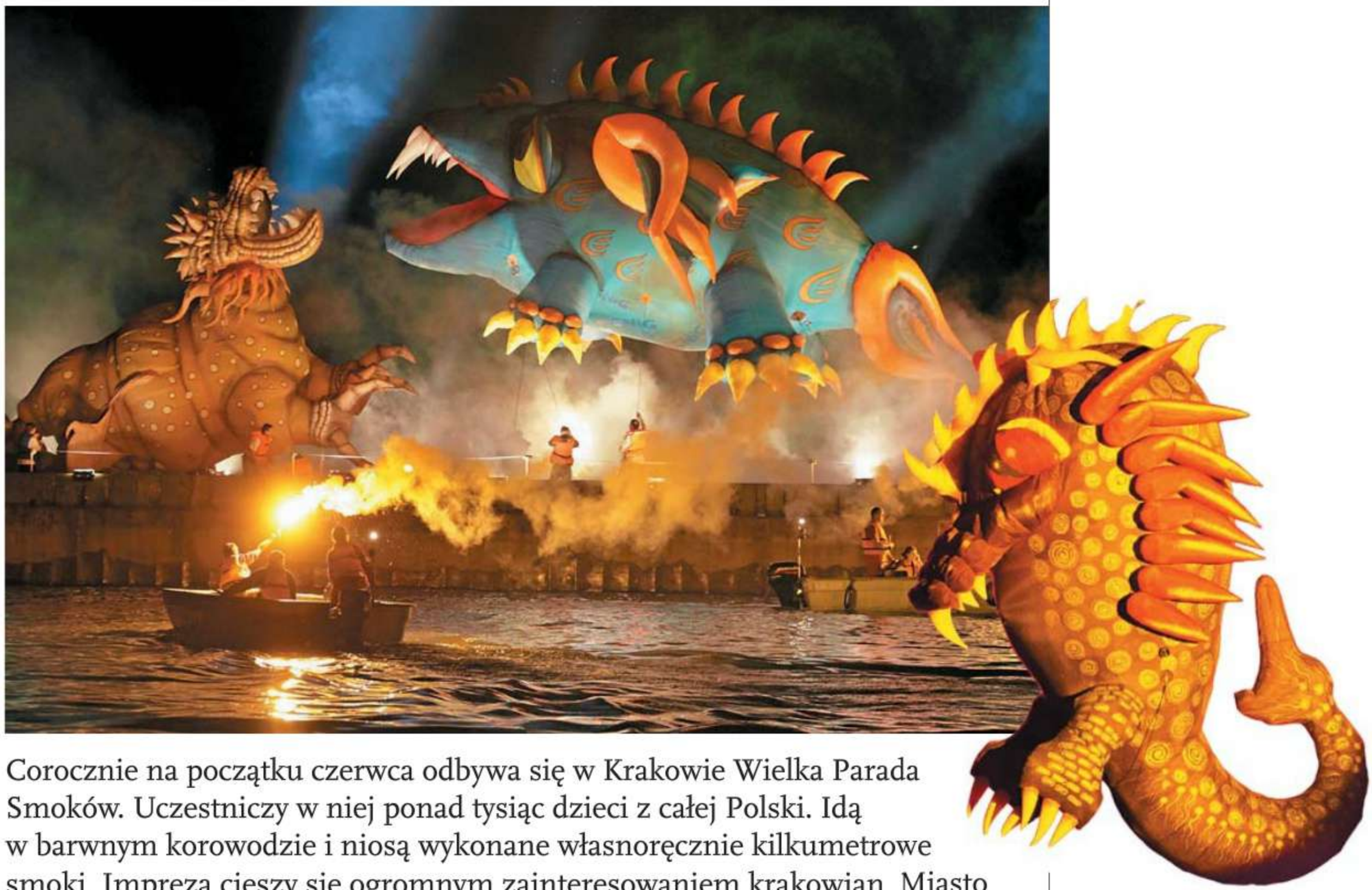

Corocznie na początku czerwca odbywa się w Krakowie Wielka Parada Smoków. Uczestniczy w niej ponad tysiąc dzieci z całej Polski. Idą w barwnym korowodzie i niosą wykonane własnoręcznie kilkumetrowe smoki. Impreza cieszy się ogromnym zainteresowaniem krakowian. Miasto odwiedzają wówczas Małopolanie z okolicznych miejscowości, goście z Mazowsza, Pomorza i innych regionów Polski oraz Europejczycy z wielu państw. Smoki z Krakowa pokazywane są na całym świecie. Mogli je już obejrzeć m.in. Czesi, Irlandczycy, a nawet mieszkańcy Azji – Chińczycy.

- Wielką literą zapisujemy nazwy ?, ?, ? i ?.
- Wielką literą zapisujemy nazwy mieszkańców ?, ? i ?.
- Małą literą zapisujemy nazwy mieszkańców ?.

2. Przejdź przez labirynt, a dowiesz się, z jakich regionów Polski pochodzą uczniowie, którzy zaprojektowali i wykonali smoki. Powiedz, jak zapisano nazwy szkół i nazwy województw.

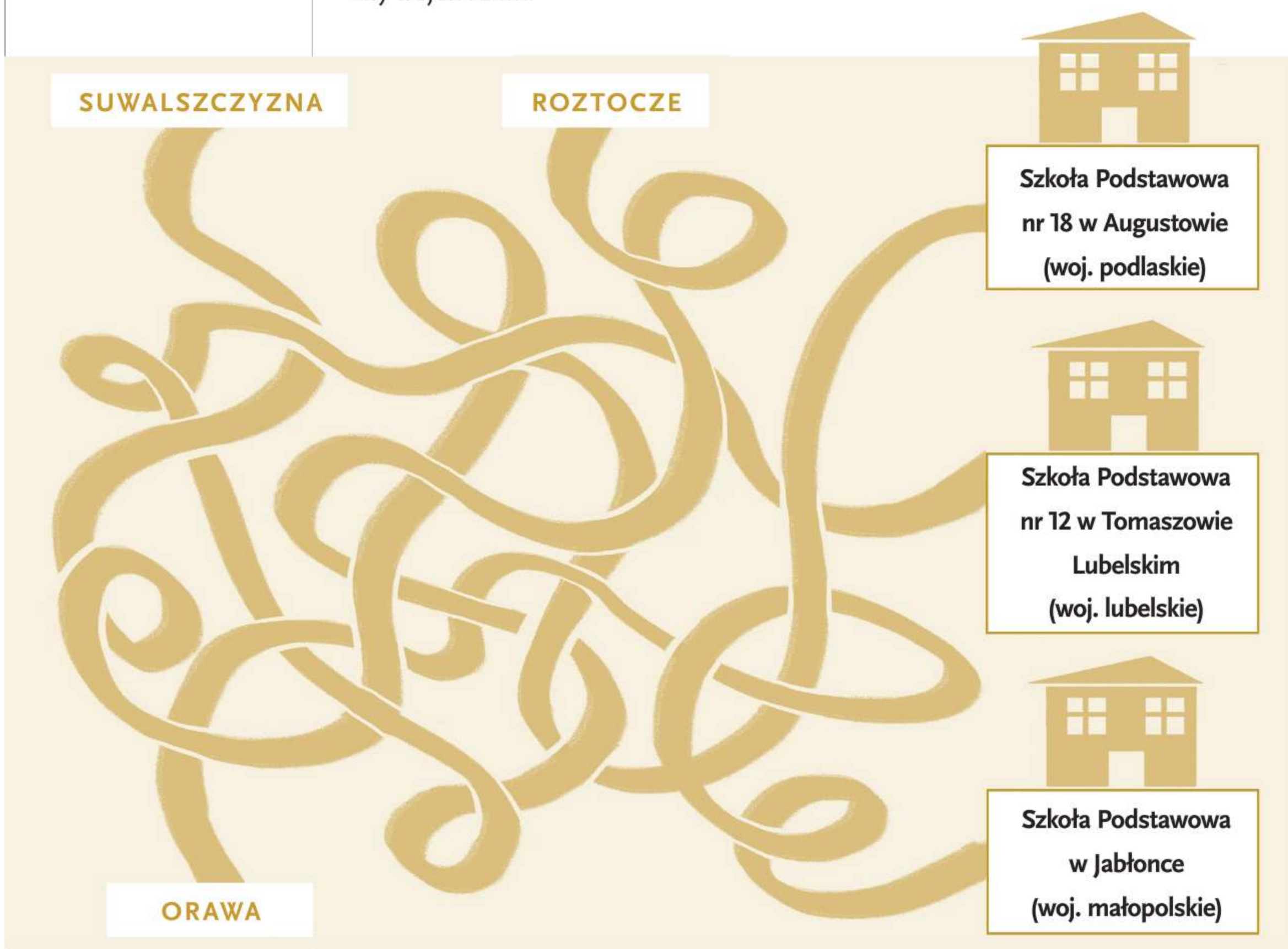

3. Przeczytaj tytuły książek, z których można czerpać inspirację podczas projektowania smoków. Wskaż wszystkie wielkie litery i zanotuj w zeszycie uzupełnioną wskazówkę dotyczącą zapisu tytułów książek.

- *Sceny z życia smoków*
- *Smoki świata*
- *Eri i smok*
- *Bracia Lwie Serce*
- *Pompon w rodzinie Fisiów*

Pierwszy wyraz tytułu oraz nazwy własne w tytułach utworów literackich zapisujemy...

4. Przeczytaj, co można kupić na stoiskach produktów regionalnych podczas Międzynarodowych Targów Sztuki Ludowej w Krakowie. Zwróć uwagę na pisownię przymiotników. Jaką regułę dostrzegasz?

hafty kaszubskie

bursztyn bałtycki

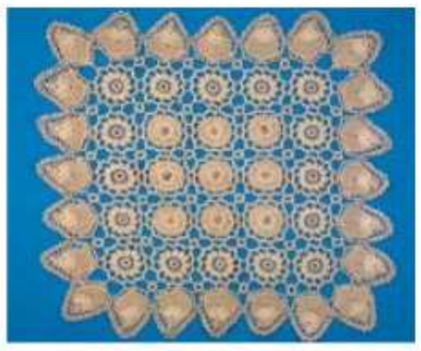

koniakowskie koronki

kurpiowskie wycinanki

kapelusze podhalańskie

opolskie kraszanki

rosyjskie matrioszki

maski afrykańskie

Zapamiętaj!

Wielką literą piszemy:

- nazwy **kontynentów**, **państw**, **regionów**, **miejscowości** (miast, wsi), np. *Europa, Polska, Mazowsze, Warszawa, Lipce*;
- nazwy **mieszkańców kontynentów**, **państw**, **regionów**, np. *Amerykanin, Słowak, Mazur*;
- nazwy indywidualne **szkół**, np. *Szkoła Podstawowa w Szczebrzeszynie*, jednak występujące w tych nazwach wyrazy takie jak: *w, we, z, imienia, im., numer, nr* piszemy małą literą, np. *Szkoła Podstawowa nr 15 im. Jana Brzechwy we Wrocławiu*;
- pierwszy wyraz tytułu oraz nazwy własne w **tytułach** utworów literackich, np. *Duch starej kamienicy, Chłopcy z Placu Broni*.

Małą literą piszemy:

- nazwy **mieszkańców miejscowości**, np. *gdańszczanin, opolanka*;
- nazwy **województw**, np. *województwo świętokrzyskie*;
- **przymiotniki** utworzone od nazw kontynentów, państw, miejscowości, np. *kultura europejska, sztuka japońska, rogale poznańskie*.

5. Uzupełnij ustnie informacje na temat strojów ludowych. Wykorzystaj podane wyrazy i objaśnij ich pisownię.

• **łowicki** • **łowickiego** • **śląski** • **Ślązaczki** • **Ślązaka** • **wielkopolski** • **Wielkopolski**

- Na strój ? z okolic Żywca składają się m.in. koronkowy fartuch wykonany z cienkiej, białej tkaniny, nakładany na spódnicę, chusta oraz marszczony kołnierz. Uzupełnieniem bywają kwiaty wpinane do włosów. Charakterystycznym elementem stroju ? jest czapka obszyta futerkiem zwana czamarką.
- Męski strój ludowy z terenu ? składa się m.in. z płóciennych spodni, marynarki zapinanej na dwa rzędy guzików i czarnego kapelusza. Wielkopolanka zwraca uwagę czepcem z delikatnej tkaniny i kokardą pod szyją.
- Charakterystycznym elementem stroju ? są podłużne pasy na spodniach lub spódnicy. Kobiecy ubiór ludowy z okolic Łowicza wyróżnia się ponadto zdobieniem w róże, a strój męski długą sukmaną przewiązaną pasem.

6. Przygotuj zgłoszenie swojej szkoły do konkursu plastycznego organizowanego w ramach Festiwalu Filmów dla Dzieci w Bielsku-Białej. Zapisz w zeszycie pełną nazwę szkoły, ulicę, miejscowość, województwo i kraj.

7. W wężu ukryło się siedem tytułów utworów literackich, na podstawie których nakręcono filmy animowane w Studiu Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej. Zapisz w zeszycie ich tytuły w porządku alfabetycznym.

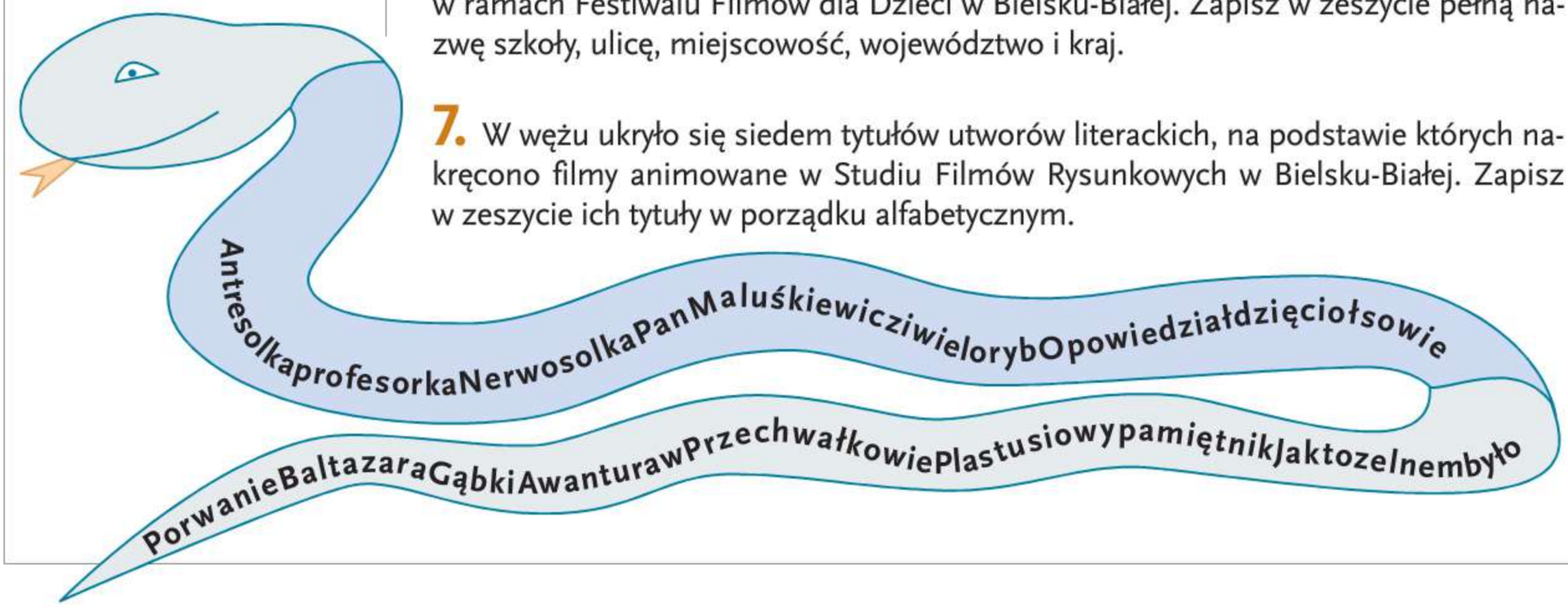

8. Uzupełnij tabelę brakującymi nazwami określającymi gości Festiwalu Filmowego w Bielsku-Białej. Jeśli będziesz mieć kłopoty, skorzystaj z atlasu geograficznego.

a. **poznanianka, poznanianin, Wrocław, lublinianka, lublinianin, Szczecin**

Herb	Miasto	Mieszkaniec i mieszkanka miasta
	Poznań	? ?
	?	wrocławianin wrocławianka
	Lublin	? ?
	?	szczecinianin szczecinianka

b. **Amerykanin, Amerykanka, Azja, Budapeszt, Europa, Japonia, Japonka, Japończyk, Stany Zjednoczone, Waszyngton, Węgier, Węgierka**

Flaga	Państwo	Mieszkaniec i mieszkanka państwa	Stolica	Kontynent
	?	? ?	?	Ameryka Północna
	?	? ?	Tokio	?
	Węgry	? ?	?	?

9. Odgadnij hasła i zapisz je w zeszycie. Podaj zasady wyjaśniające pisownię tych wyrazów.

A. Kraina z Aslanem i Białą Czarownicą.
B. Powieściowy profesor, dyrektor akademii dla chłopców.
C. Kontynent, na którym żyją słonie, lwy i żyrafy.
D. Cel wędrówki Koziołka Matołka.
E. Region zamieszkany przez Mazowszan.
F. Mieszkaniec stolicy Polski.
G. Mieszkaniec Australii.

Plecak pełen przygód

Powtórzenie pisowni wyrazów z *rz*, *ż*, *ó*, *u*, *h*, *ch*

1. Posegreguj nazwy niespakowanych rzeczy. W zeszycie zapisz w jednej kolumnie słowa zawierające ***ż***, w drugiej – wyrazy zawierające ***rz***.

- posrebrzany łańcuszek • duży scyzoryk • książka
- kalendarz • płaszcz przeciwdeszczowy • butelka oranżady
- trzy dojrzałe jabłka • paczka orzechów • talerz
- menażka • łyżka • grzebień • szampon pokrzywowy
- pieniążek na szczęście • kurtka we wrzosowym kolorze
- poradnik drużynowego

2. Wypisz z treści e-maila do zeszytu wyrazy z ***ó*** i ***u***.

Wyślij | Do... Lucjan Krajeński
DW...
Temat: Wyjazd w góry

Cześć, Lucek!

Jestem już prawie spakowany do wyjazdu. Udało mi się na razie wepchnąć większość rzeczy do plecaka. Trochę się martwię, bo mama przygotowuje nam sporo smakołyków na drogę. Gdzie ja to zmieszczę? A jeszcze Basia podarowała mi swoją malutką kaczuszkę i rysunek z serduszkiem. Czuję, że moja mała siostrunia będzie za mną tęsknić. Przed 17.00 pójdę na dworzec, żeby kupić bilety do Ustrzyk. Zarezerwowałem ulgowe, więc nie zapomnij wziąć legitymacji. Czy mógłbyś zabrać piłkę? Być może będzie okazja do pogrania w siatkówkę albo w piłkę nożną.
Pozdrawiam
Ludwik

3. Przeanalizuj wakacyjny rozkład jazdy autobusów i odpowiedz pisemnie w zeszycie na poniższe pytania.

- O której odjeżdża autobus do Chrzanowa?
- W którym mieście zatrzymuje się autobus do Warszawy?
- Do jakiej miejscowości jedzie autobus zatrzymujący się w Częstochowie?

Rozkład jazdy autobusów			
Kierunek	**Przez**	**Odjazd**	**Stanowisko**
Chrzanów	Sucha Beskidzka	8.00	III
Tuchola	Bydgoszcz	8.15	IV
Hel	Częstochowa	8.30	II
Ustrzyki Górne	Rzeszów	8.15	V
Warszawa Wschodnia	Kielce	9.00	I

4. Przepisz do zeszytu wyrazy ze środkowej kolumny tabeli, wpisując ***rz*** lub ***ż***. Kolejne litery umieszczone przy poprawnych odpowiedziach utworzą hasło – nazwę polskich gór, które chętnie odwiedzają poszukiwacze przygód.

B	**rz**	o ? eł	**ż**	**T**
a	**rz**	świe ? y	**ż**	**i**
e	**rz**	mie ? yć	**ż**	**o**
z	**rz**	dró ? ka	**ż**	**s**
z	**rz**	leka ?	**ż**	**m**
ć	**rz**	zagro ? enie	**ż**	**c**
z	**rz**	nietope ?	**ż**	**w**
e	**rz**	? ywność	**ż**	**a**
d	**rz**	p ? yroda	**ż**	**t**
e	**rz**	zwycię ? ać	**ż**	**y**

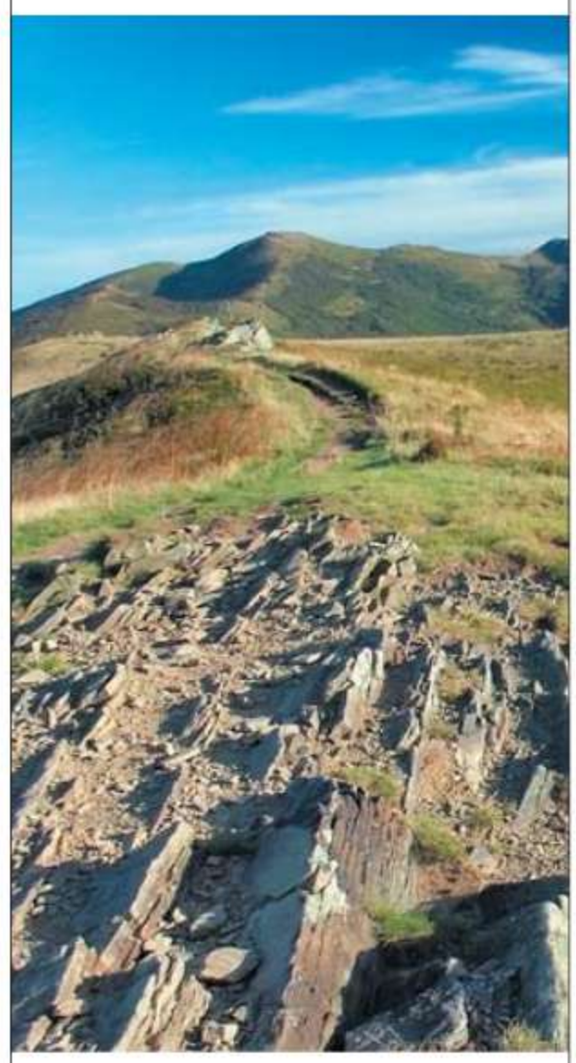

5. Rozwiąż w zeszycie działania, a dowiesz się, co wystraszyło tchórzliwego obozowicza podczas pierwszej nocy pod namiotem.

- szus – s + rak – k + niebo – bo = ?
- puszcza – a + y + kot – ot = ?
- wierzch – rzch + wiór + kant – nt = ?
- s + tukan – an + i = ?
- jajo – jo + szczur + kasa – sa = ?
- ch + rok – k + bok – k + taniec – c = ?

6. Odszyfruj wyrazy, które wykrzykiwali zagubieni amatorzy leśnych wędrówek. Poprzestawiaj litery, aby powstały zawołania, i zapisz je w zeszycie.

PHSO

POH POH

AHOL

EJH

OAHLP

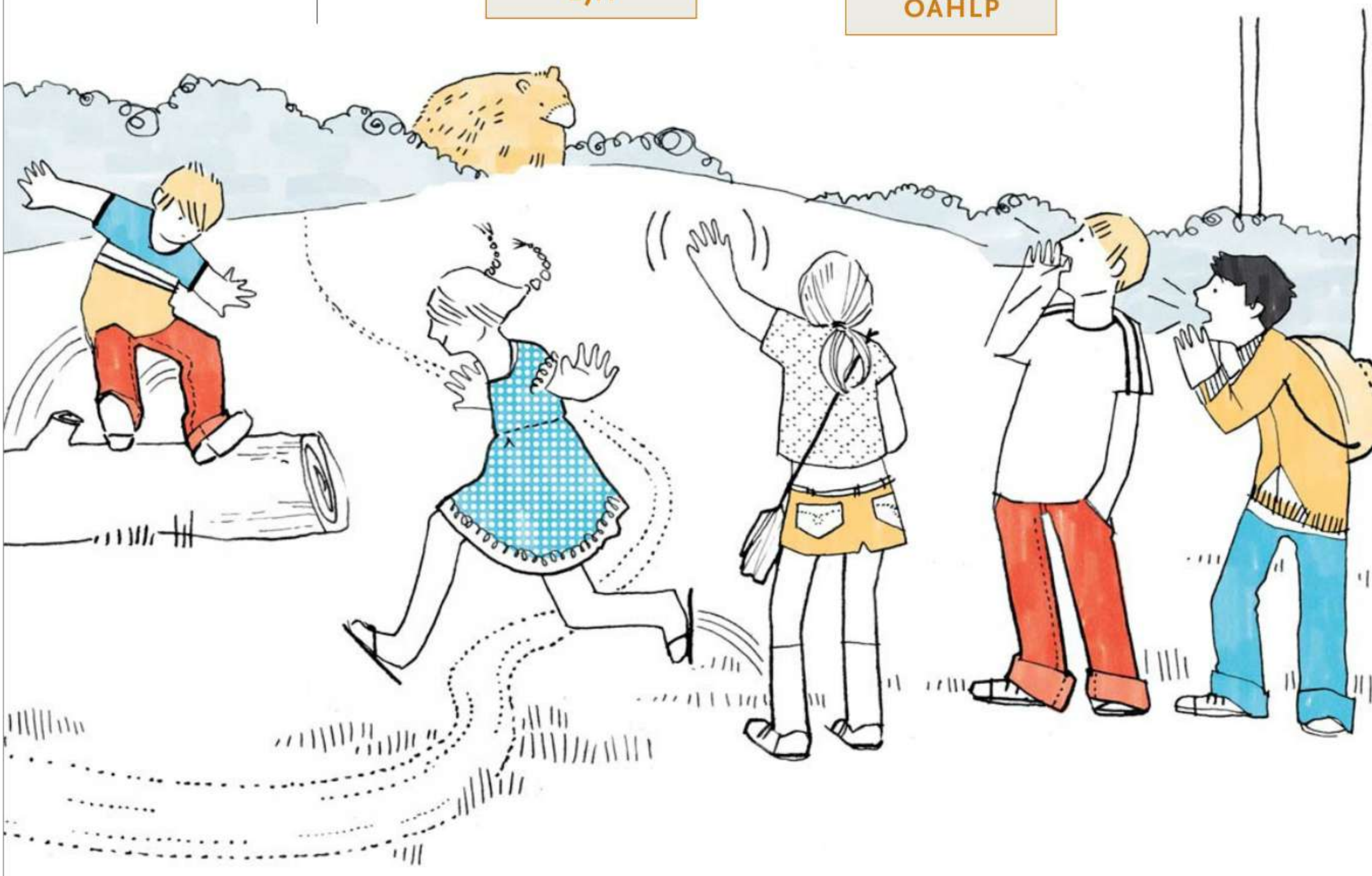

7. Poznaj uczestniczki obozu w Ustrzykach. Na podstawie podanych informacji odgadnij, jak jest ubrana każda dziewczynka i czym się zajmuje. Zapisz w zeszycie uzupełnione wnioski.

- Osoba, która ma beżową kurtkę, lubi przejażdżki konne.
- Dziewczyna w różowej spódnicy trenuje siatkówkę.
- Aneta ma żółty dres.
- Julia nie ma beżowej kurtki.
- Marzena nie hoduje róż.

? ma ?, lubi ?.
? ma ?, hoduje ?.
? ma ?, trenuje ?.

8. Przeczytaj tekst wiersza, uzupełniając go wyrazami z ramki. Zapisz w zeszycie wyrazy, których pisownię trudno ci zapamietać.

dachem • drzewem • licho • ludziom • skrzypiec • ścieżkami • trzyma • wulkany • zapachu • zupełnie

Andrzej Gruszczyk *Deszczowe lato*

Kiedy jest deszczowe lato
mokną świerszcze w mokrym sianie
Woda szkodzi strunom ?
więc nie w głowie im cykanie
Lato, deszczowe lato
na przekór ?, na przekór kwiatom
Lato, deszczowe lato,
że nawet świerszcze nie mogą grać
Woda schodzi z gór ?
wiatr gałęziom strąca krople
Kłapie błoto pod butami
wszystko jest ? mokre
Dymią szczyty jak ?
mgiełka w polu, mgiełka w sadzie
W żółtej glinie ślad wibramów*
odciśnięty tak wyraźnie
Polne kwiaty mają dreszcze
Nic nie będzie z ich ?
Pod słomianym ? szopy
Deszcz nas dzisiaj ? w szachu
Kiedy mgła opadnie nisko
drzewo się za ? chowa
leśne ? z mokrą brodą
lubi wtedy spacerować.

* **wibram** – rodzaj obuwia turystycznego lub podeszwy.

Krajobrazy ortograficzne

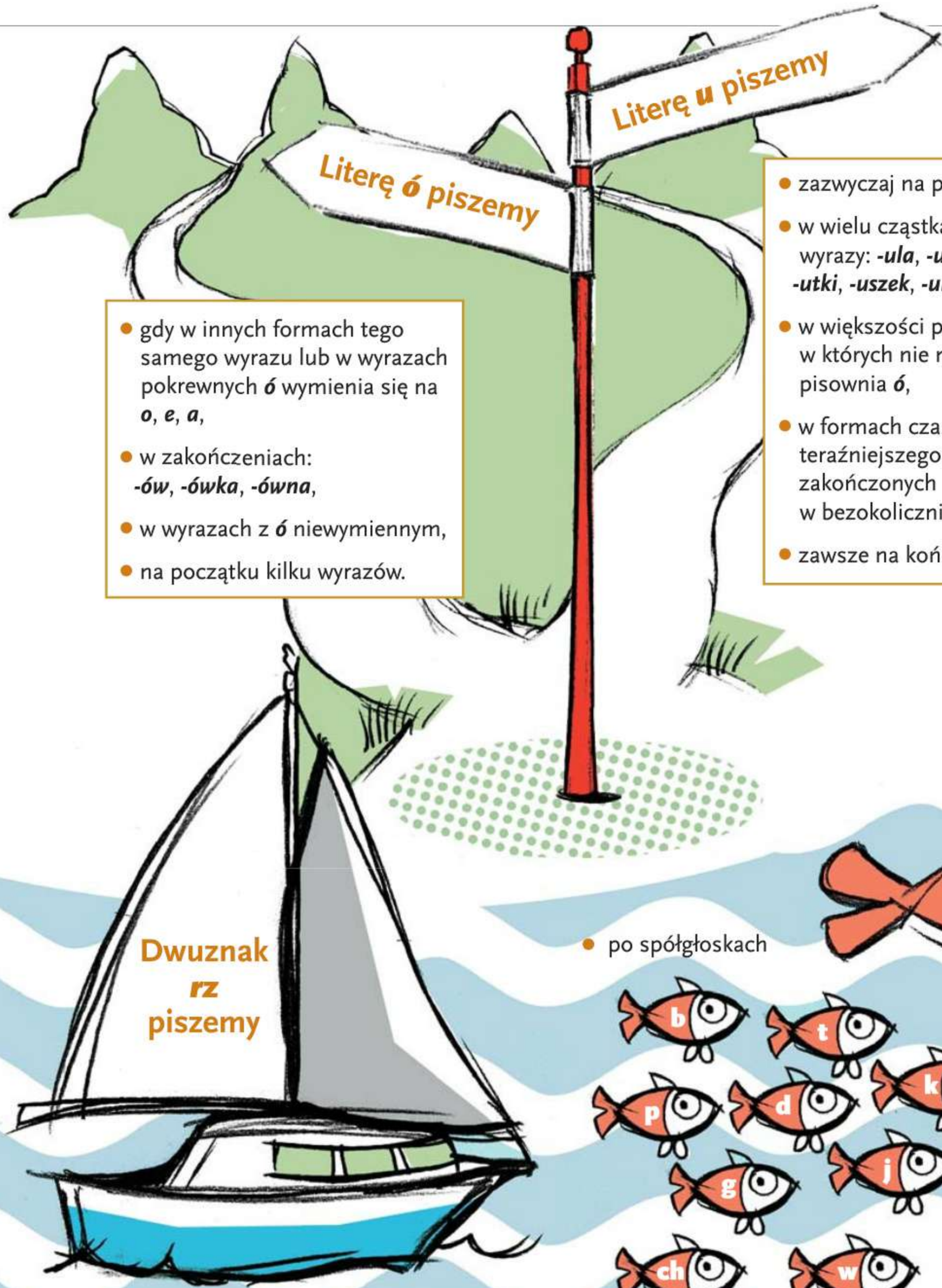

Literę ó piszemy

- gdy w innych formach tego samego wyrazu lub w wyrazach pokrewnych ***ó*** wymienia się na ***o***, ***e***, ***a***,
- w zakończeniach: ***-ów***, ***-ówka***, ***-ówna***,
- w wyrazach z ***ó*** niewymiennym,
- na początku kilku wyrazów.

Literę u piszemy

- zazwyczaj na początku wyrazu,
- w wielu cząstkach kończących wyrazy: ***-ula***, ***-unia***, ***-uś***, ***-usia***, ***-utki***, ***-uszek***, ***-unek***, ***-un***,
- w większości polskich wyrazów, w których nie ma uzasadnienia pisownia ***ó***,
- w formach czasu teraźniejszego czasowników zakończonych w bezokoliczniku na ***-ować***,
- zawsze na końcu wyrazu.

Dwuznak *rz* piszemy

- w zakończeniach: ***-arz***, ***erz***
- po spółgłoskach

Literę *ę* piszemy:

- przed literami ***l*** i ***ł*** w niektórych formach czasowników w czasie przeszłym zakończonych w bezokoliczniku na ***-ąć***,
- w 1. osobie liczby pojedynczej niektórych czasowników w czasie teraźniejszym i przyszłym,
- w wielu wyrazach rodzimych,
- w zakończeniach niektórych rzeczowników.

Literę *ą* piszemy:

- w zakończeniach niektórych rzeczowników i przymiotników,
- w wyrazach rodzimych, gdy ***ą*** wymienia się na ***ę***,
- w 3. osobie liczby mnogiej czasowników w czasie teraźniejszym i przyszłym,
- w wielu wyrazach, których pisownię trzeba zapamiętać,
- przed literą ***ł*** w niektórych formach czasowników w czasie przeszłym zakończonych w bezokoliczniku na ***-ąć***.

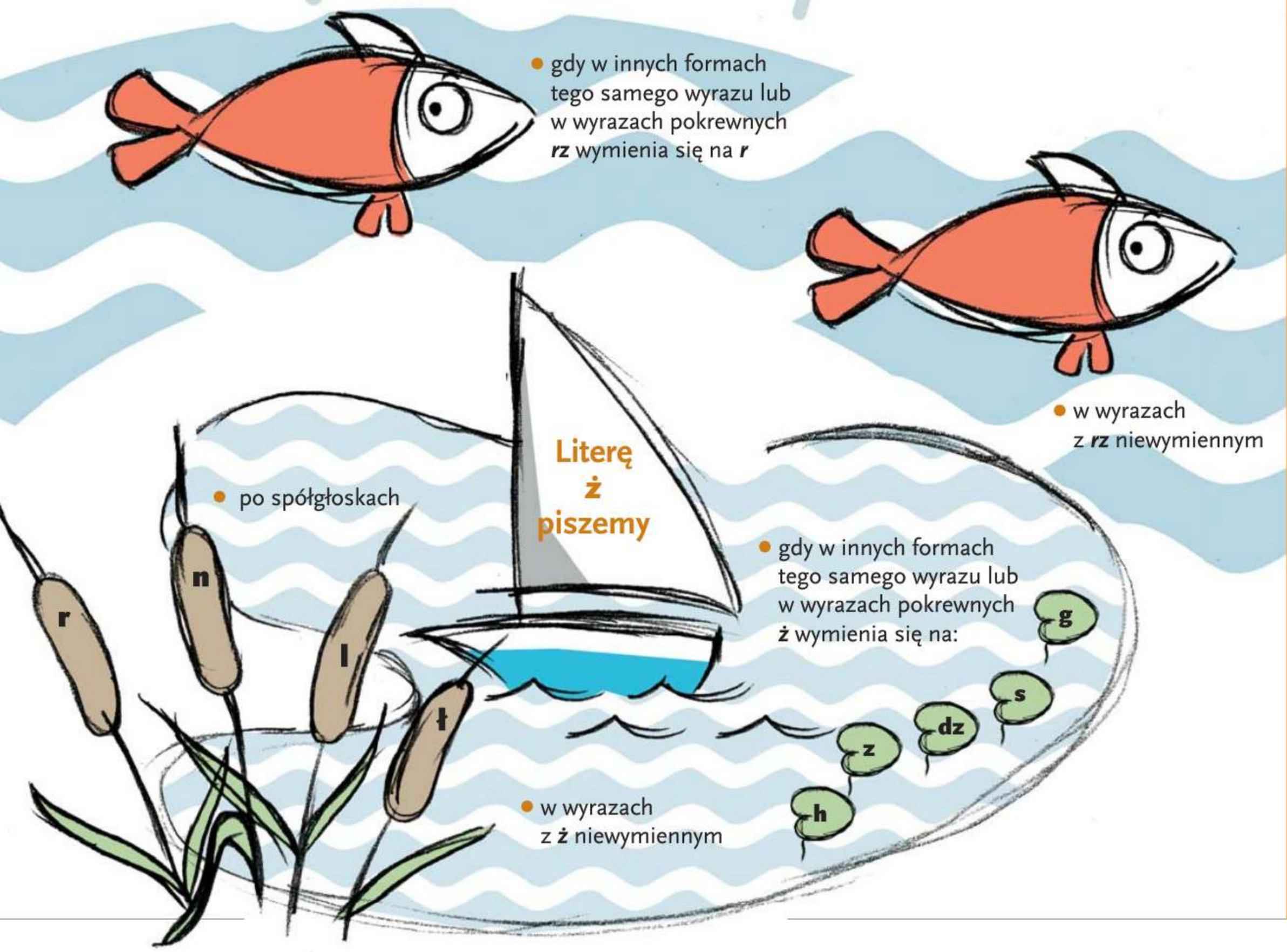

Krajobrazy ortograficzne

Dwuznak *ch* piszemy

- zawsze na końcu wyrazów,
- gdy w innych formach tego samego wyrazu lub w wyrazach pokrewnych ***ch*** wymienia się na ***sz***,
- po spółgłosce ***s***,
- w wielu wyrazach, których pisownię trzeba zapamiętać.

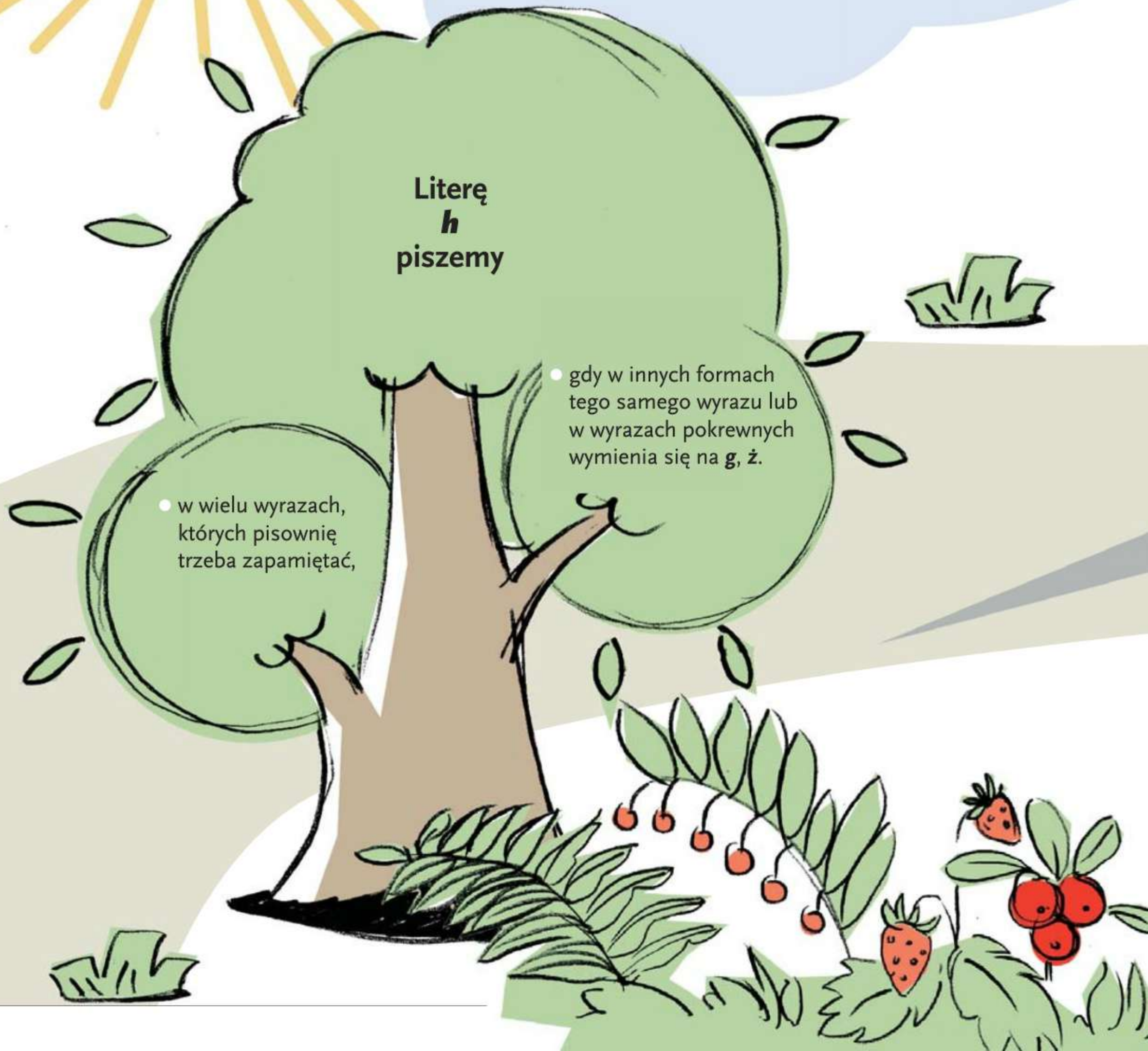

Literę *h* piszemy

- gdy w innych formach tego samego wyrazu lub w wyrazach pokrewnych wymienia się na **g**, **ż**.
- w wielu wyrazach, których pisownię trzeba zapamiętać,

- nazwy mieszkańców kontynentów, państw, regionów,
- nazwy kontynentów, państw, regionów, miejscowości,
- nazwy indywidualne szkół,
- pierwszy wyraz tytułu oraz nazwy własne w tytułach utworów literackich.

- nazwy mieszkańców miejscowości,
- przymiotniki utworzone od nazw kontynentów, państw, miejscowości,
- nazwy województw.

Cząstkę *nie* piszemy łącznie

- z rzeczownikami,
- z przymiotnikami,
- z przysłówkami pochodzącymi od przymiotnika.

Cząstkę *nie* piszemy rozdzielnie

- z czasownikami,
- z przysłówkami niepochodzącymi od przymiotnika.

Podchody ortograficzne

Oto zestaw pytań do gry w podchody ortograficzne o tytuł mistrza ortografii. Zagraj z koleżankami i kolegami. Musisz podać właściwą odpowiedź lub poprawnie wykonać zadanie, aby przejść na kolejne pola. Błędna odpowiedź powoduje utratę kolejki.

I. STRZAŁKI NA LEŚNEJ ŚCIEŻCE

1. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
   Dwuznak *rz* piszemy
   a. po spółgłoskach *p*, *b*, *t*, *d*, *k*, *g*, *ch*, *j*, *w*.
   b. po namyśle, czy jest wystarczająco dużo miejsca na dwie litery.
2. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
   Literę *ż* piszemy
   a. po spółgłoskach wyróżniających się ładną czcionką.
   b. po spółgłoskach *l*, *ł*, *r*, *n*.
3. ***Rz*** wymienia się w wyrazach pokrewnych i innych formach tego samego wyrazu na ***r***, a ***ż*** – na ***dz***, ***g***, ***h***, ***s***, ***z***, ***ź***. Czy to prawda, czy fałsz?
4. Określ, czy we wskazane miejsca należy wpisać ***rz,*** czy ***ż***.
   Obok leśnej **dró ki rosły**
   olb ymie pok ywy.
5. Zapisz w zeszycie trzy nazwy leśnych roślin zawierające ***rz*** lub ***ż***.

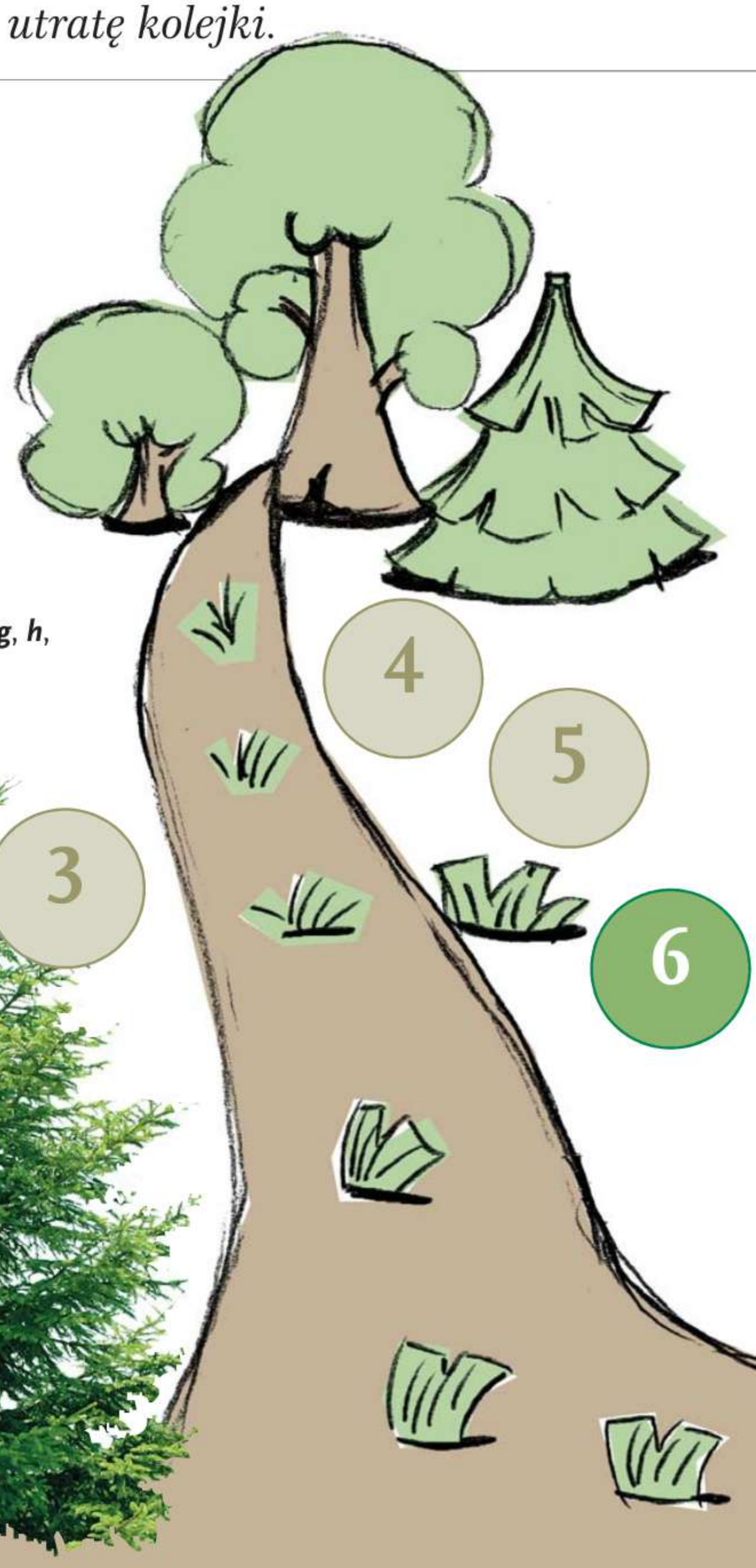

II. KRYJÓWKA W DZIUPLI

6. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
W wyrazie *wskazówka* piszemy *ó*, ponieważ
a. *ó* występuje w zakończeniach: *-ów*, *-ówka*, *-ówna*.
b. litera *ó* przypomina zegar, a on zwykle ma wskazówki.

7. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
W wyrazie *kierunek* piszemy *u*, ponieważ
a. wybór dobrego kierunku w gęstym lesie jest zawsze sprawą otwartą: albo w prawo, albo w lewo.
b. *u* występuje w niektórych cząstkach kończących wyrazy, np. *-unek*, *-ula*, *-uszek*, *-uś*.

8. Istnieje kilka wyjątków w pisowni ***u*** na początku wyrazu. Czy to prawda, czy fałsz?

9. Określ, czy we wskazane miejsca należy wpisać ***ó***, czy ***u***.
Wr? bel usiadł na s? chej gałęzi b? ka.

10. Zapisz w zeszycie nazwy mieszkańców lasu zawierające ***ó*** lub ***u***.

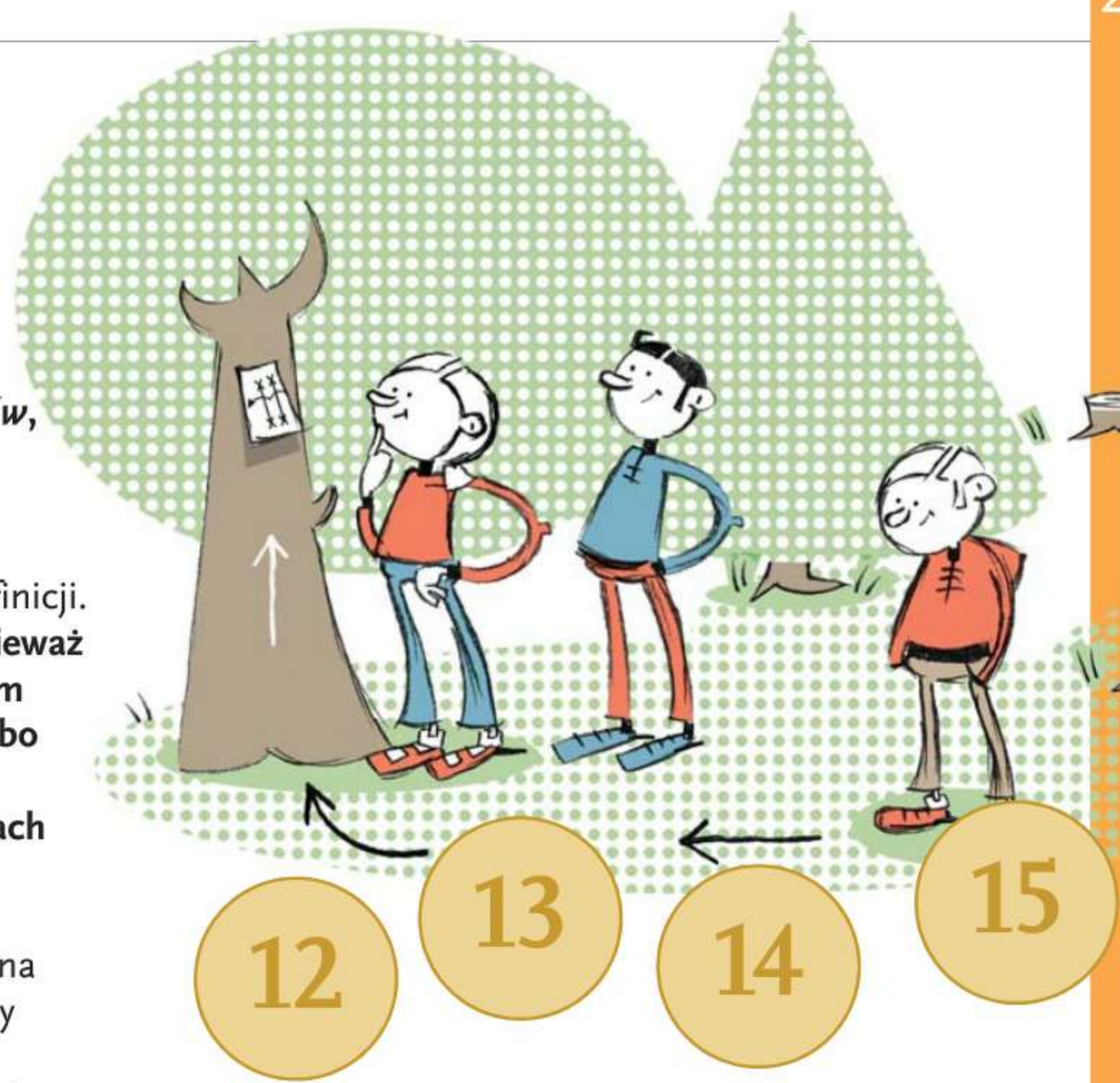

III. WŚRÓD MCHU I PAPROCI

11. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
Literę *h* piszemy
a. gdy wymienia się na *g*, *ż*.
b. tylko wtedy, gdy w klasie jest wielki harmider i nie można się skupić.

12. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
Dwuznak *ch* piszemy,
a. gdy wymienia się w wyrazach pokrewnych lub innych formach tego samego wyrazu na *sz*.
b. tylko w wyrazach dotyczących cech zuchów i harcerzy.

13. Dwuznak ***ch*** piszemy zawsze po ***s***. Czy to prawda, czy fałsz?

14. Określ, czy we wskazane miejsca należy wpisać ***h*** czy ***ch***.
Dru? Mi? ał ukrył ?asło pod paprocią.

15. Zapisz w zeszycie trzy dowolne wyrazy zawierające ***h*** lub ***ch*** związane z zabawą w podchody.

16 17 18 19 20 21

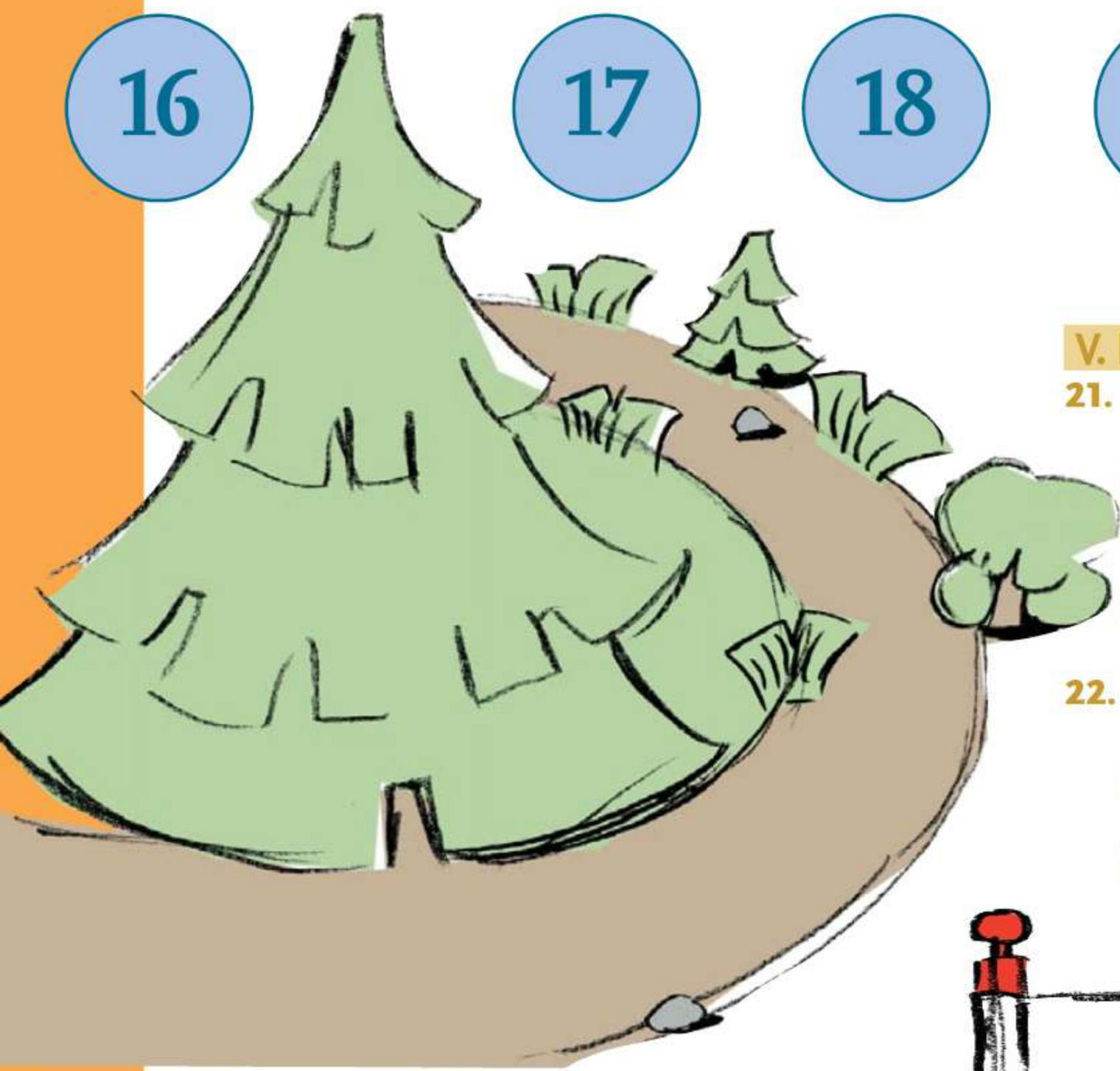

IV. ZAPLĄTANI W GĘSTWINIE

16. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
Literę *ą* piszemy w wyrazach rodzimych
a. tylko wtedy, gdy dotyczy roślin łąkowych.
b. gdy wymienia się na *ę*.

17. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
Literę *ę* piszemy
a. w 1. osobie liczby pojedynczej większości czasowników w czasie teraźniejszym i przyszłym.
b. tylko wtedy, gdy chcemy zapisać jęki z powodu bólu zęba.

18. W niektórych formach czasowników przed literą ***ł*** piszemy ***ę*** lub ***ą***, mimo że słyszymy ***e*** lub ***o***. Czy to prawda, czy fałsz?

19. Określ, jakich liter brakuje w zdaniu.
Spl ? tane gał ? zie malin utrudniaj ? marsz.

20. Zapisz w zeszycie pięć czasowników nazywających czynności uczestników zabawy w podchody. Użyj wyrazów z literami ***ą*** lub ***ę*** na końcu, np. **biegnę**.

V. KTÓRĄ WYBRAĆ DROGĘ?

21. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
Cząstkę *nie* piszemy łącznie
a. z rzeczownikami i przymiotnikami oraz przysłówkami pochodzącymi od przymiotnika.
b. tylko z rzeczownikami dotyczącymi niepogody.

22. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
Cząstkę *nie* piszemy rozdzielnie
a. z czasownikami i przysłówkami niepochodzącymi od przymiotnika.
b. tylko z czasownikami oznaczającymi czynności, których nie lubimy.

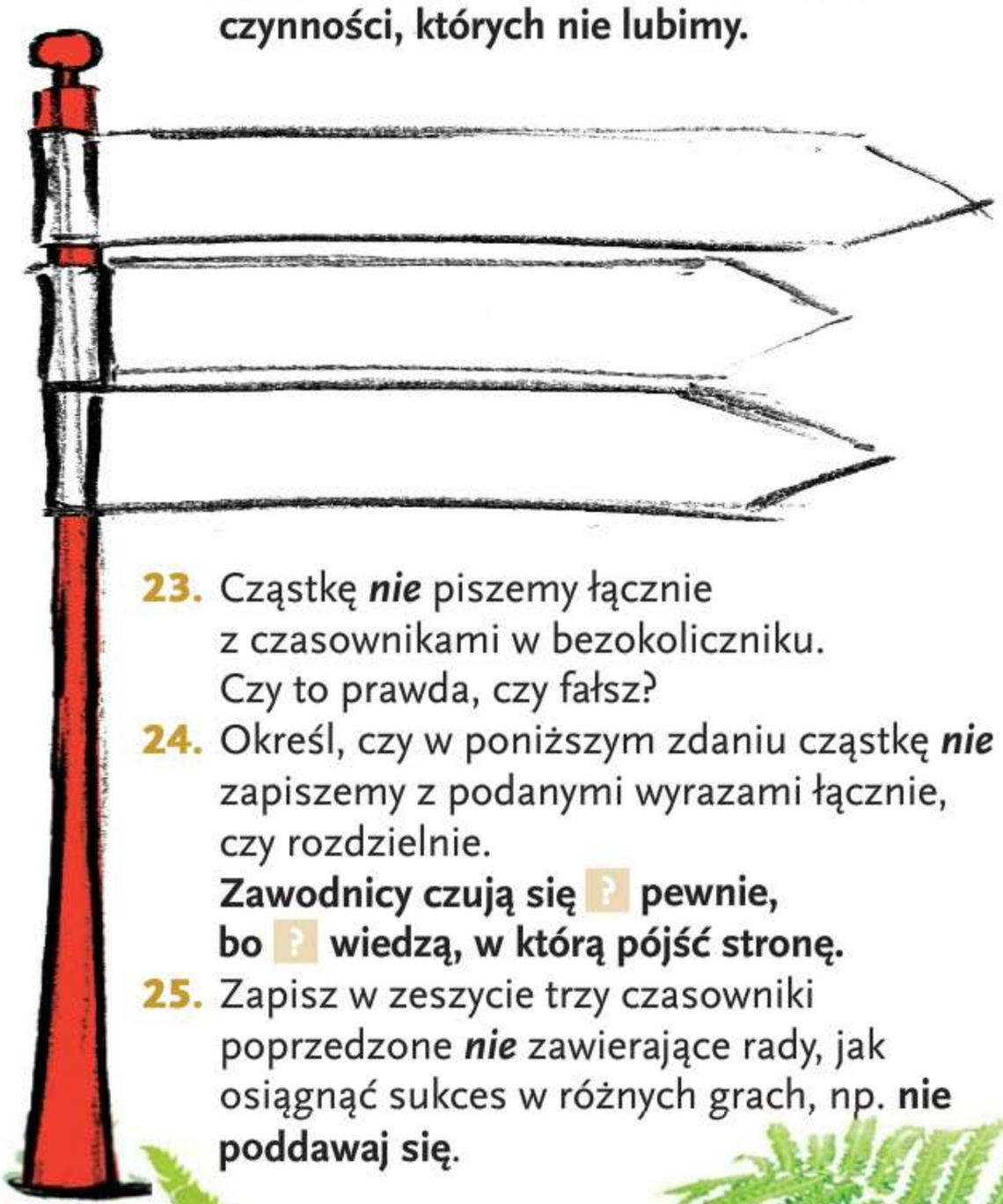

23. Cząstkę ***nie*** piszemy łącznie z czasownikami w bezokoliczniku. Czy to prawda, czy fałsz?

24. Określ, czy w poniższym zdaniu cząstkę ***nie*** zapiszemy z podanymi wyrazami łącznie, czy rozdzielnie.
Zawodnicy czują się ? pewnie, bo ? wiedzą, w którą pójść stronę.

25. Zapisz w zeszycie trzy czasowniki poprzedzone ***nie*** zawierające rady, jak osiągnąć sukces w różnych grach, np. **nie poddawaj się**.

VI. CO TU ROBI CZERWONY KAPTUREK?

26. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
Wielką literą piszemy
a. m.in. nazwy kontynentów, państw i miast.
b. tylko nazwy tych miejsc, które odwiedziliśmy.

27. Wybierz poprawne dokończenie definicji.
Małą literą piszemy
a. nazwy mieszkańców miejscowości.
b. tylko nazwy mieszkańców miast poniżej stu tysięcy mieszkańców.

28. Nazwy województw piszemy małą literą. Czy to prawda, czy fałsz?

29. Określ, czy w zaznaczone miejsca należy wpisać wielkie, czy małe litery.
Ostatnie zadanie w podchodach polegało na rozpoznaniu postaci z następujących baśni: ? *rólowa* ? *szczół*, ? *ziewczynka z* ? *apałkami*, ? *rzydkie* ? *acząt*ko.

30. Zapisz w zeszycie tytuły twoich ulubionych książek, które mogłyby być nagrodami w podchodach ortograficznych.

Rozterki przed podróżą

1. Przeczytaj wiersz Agnieszki Frączek i przypomnij reguły ortograficzne dotyczące podkreślonych wyrazów.

Agnieszka Frączek *Bociek* (fragmenty)

Pewien bociek w środku lata
Już się martwił: „Co za strata!
Wolałbym już wpaść we wnyki*
Lub się uczyć gramatyki,

Niż znów lecieć, hen, za morze.
Ja chcę zostać w mym bajorze!
Czemu boćki, a nie byki,
Latać muszą do Afryki?”

Tydzień stał na jednej nodze,
Myśląc wciąż o długiej drodze,
W końcu się pakować zaczął:
„Taką dolę mam tułaczą!”

Najpierw wrzucił do kuferka
Wiadro jabłek, pół selerka,
Dwa słoiczki tłustych muszek
I sardynek siedem puszek. [...]

* **wnyki** – sidła, pułapka.

[...] Czapla tak rzecze: „Mój przyjacielu,
Jak chcesz z tym wszystkim dotrzeć do celu?
Po co ci, boćku, worek buraczków?
Wystarczy kilka żabek w chlebaczku".

„Miałbym głodować? O, nie ma mowy!
Raczej zamówię lot bagażowy".
I wrócił bocian do swych tobołków,
Buraków upchnął jeszcze sześć worków, [...]

Śliwki węgierki, włoskie orzechy,
Ruskie pierogi spod polskiej strzechy,
Słodkich truskawek siedem łubianek,
A nawet czosnku calutki wianek. [...]

Wreszcie dorzucił bociek na deser
Pulchnych komarów mały neseser,
Pamiętał również, że po deserze
Chętka na marchew często go bierze,

Upchnął więc dziobem marchewki pęk...
I w tym momencie kuferek pękł!

2. Wypisz do zeszytu dziewięć rzeczowników z ***rz*** przedstawionych na ilustracjach do wiersza.

3. Ułóż z rozsypanych liter nazwy zwierząt i zapisz je w zeszycie. Z oznaczonych liter ułóż nazwę ptaka, który był świadkiem przygotowań bociana do podróży.

FARAŻY	NOCSOŻERO	KŻBI	ŻKU	AAŻKW

4. Uzupełnij w zeszycie zdanie dotyczące bagażu boćka.

Spakował neseser ? i siedem worków ?.

Wymyśl i zapisz w zeszycie, co mógłby włożyć do plecaka, walizki i koszyka. Użyj rzeczowników z literą ***ó***. Zapisz słownie liczbę spakowanych rzeczy.

5. Wypisz z wiersza do zeszytu przymiotniki z ***u***. Utwórz od jednego z nich przysłówek i użyj go w zdaniu.

6. Uporządkuj samoloty od największego do najmniejszego, a poznasz nazwę linii na granicy nieba i ziemi, którą lotnicy wykorzystują do określania położenia w przestrzeni powietrznej. Zapisz tę nazwę w zeszycie.

7. Dopisz w zeszycie do wyrazu *muszka* wyraz pokrewny z ***ch***. Podaj cztery inne przykłady spoza tekstu uzasadniające wymianę ***ch*** na ***sz*** w wyrazach pokrewnych i innych formach tego samego wyrazu.

8. Bocian wysłał SMS do swoich kolegów oczekujących go na lotnisku. Uzupełnij tekst cząstką ***nie*** pisaną łącznie lub rozdzielnie i zapisz go w zeszycie.

Kochani, ? czekajcie na mnie. ? chętnie myślę o wylocie i ? podoba mi się, że muszę opuszczać ukochane strony. W czasie podróży czyha na nas tak wiele ? bezpieczeństw, że ? chcę ryzykować. Jestem ? szczęśliwy, gdy muszę się pakować, więc zostaję tu do wiosny. Do zobaczenia. Bociek

9. Uzupełnij tekst wyrazami zawierającymi ***ą*** lub ***ę*** i przepisz go do zeszytu. Użyj podanych słów w odpowiedniej formie.

• **pęknąć** • **dola tułacza** • **wystarczyć** • **rada** • **upchnąć** • **sąsiedzi**

Bociek skarżył się na swoją ? ?. Jego ? służyli mu ?. Czapla przekonywała, że ? mu żabki w niedużej liczbie. Zapobiegliwy ptak postanowił ? w bagażu jeszcze wiele smakołyków. W konsekwencji jego kuferek ?.

10. Bocian kojarzy się wielu ludziom z Afryką i Europą. Dopasuj nazwy innych kontynentów do zwierząt, które je zamieszkują. Utworzone pary wyrazów zapisz w zeszycie.

• **Antarktyda** • **Australia** • **Azja**

11. Wypisz z wiersza do zeszytu trzy przymiotniki utworzone od nazw geograficznych. Podaj trzy kolejne przymiotniki utworzone od nazw państw, pasujące do poniższych rzeczowników.

• ser • zegarek • knedliki

- Holandia znana jest z produkcji serów.
- Szwajcaria słynie z niezawodnych zegarków.
- Ulubione danie Czechów to knedliki.

Indeks terminów językowych

A
alfabet • 8, 22

C
czasownik • 30, 32, 76–77
– bezokolicznik • 37
– czas przeszły • 47
– czas przyszły • 54
– czas teraźniejszy • 42
– odmiana przez czasy • 32
– odmiana przez liczby • 32
– odmiana przez osoby • 32
– forma nieosobowa • 36–37
– forma osobowa • 36–37
– trudne formy czasownika • 42
– zakończenia *-ść*, *-ść* • 40

D
dwuznak ch • 188, 212
dwuznak rz • 93, 114–115, 212

G
głoska • 13, 22
grupa orzeczenia • 144, 148
grupa podmiotu • 144, 148

K
kropka • 128

L
litera • 13, 22
litera ą • 203, 207
litera ę • 203, 207
litera h • 185, 212
litera i • 17, 23
litera ó • 104, 115, 212
litera u • 107, 114, 212
litera ż • 96, 115, 212

M
mowa niewerbalna • 168

O
orzeczenie • 134, 136, 144, 155

P
piktogram • 172
pisownia małą literą • 209, 219
pisownia nie z różnymi częściami mowy • 200, 219
pisownia wielką literą • 209, 219
podmiot • 134, 136, 144, 155
przymiotnik • 66, 76–77
– odmiana przez liczby • 69
– odmiana przez rodzaje • 69
przysłówek • 74, 76–77
pytajnik • 128

R
równoważnik zdania • 131, 155
rzeczownik • 56, 76
– odmiana przez liczby • 58
– pisownia wielką literą • 63
– rodzaj rzeczownika • 58
– rzeczowniki pospolite • 63
– rzeczowniki własne • 63

S
samogłoska • 15, 23
słownik wyrazów bliskoznacznych • 164
słownik ortograficzny • 89
spółgłoska • 15, 23
sylaba • 19, 23
synonim (wyraz bliskoznaczny) • 164, 174, 175

W
wykrzyknik • 128
wypowiedzenie • 125
– oznajmujące • 125, 154
– pytające • 125, 154
– rozkazujące • 125, 154
– bez osobowej formy czasownika • 131
wyrazy bliskoznaczne (synonimy) • 164, 174, 175

Z
zdanie • 131, 155
– nierozwinięte • 140, 155
– pojedyncze • 140, 155
– rozwinięte • 140, 144, 155
znaki interpunkcyjne na końcu wypowiedzeń • 128
związek główny • 136, 154–155
związki poboczne • 148, 154
związki wyrazowe • 148

Źródła ilustracji i fotografii

Okładka: Daniel de Latour

Strony działowe: s. 7 (Litery i głoski) Agata Raczyńska; s. 29 (Części mowy) Agata Raczyńska; s. 85 (Piszę poprawnie) Agata Raczyńska; s. 123 (Wypowiedzi i części zdania) Agata Raczyńska; s. 163 (Wyrazy, znaki i komunikaty) Agata Raczyńska; s. 183 (Piszę poprawnie) Agata Raczyńska

Tekst główny: s. 8 (chłopcy) Agata Raczyńska; s. 9 (struś) Agata Raczyńska; s. 10 (labirynt) Aurora Borealis, (Biblioteka Jagiellońska) PAP/Jacek Bednarczyk, (Collegium Novum) Lestat (Jan Mehlich)/Wikipedia (licencja GNU), (budynek szkoły) Sylvie Bouchard/Shutterstock.com; s. 11 (książki) kanate/Shutterstock.com, (laptop) mikiekwoods/Shutterstock.com, (zrzut z katalogu biblioteki) Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Rzeszowie; s. 12 (budynek szkoły) Sylvie Bouchard/Shutterstock.com, (kalendarz) lajo/Shutterstock.com, (dzwonek) Malcolm Leman/Shutterstock.com; s. 13 (uczniowie) Agata Raczyńska; s. 14 (lekcja na świeżym powietrzu) Agata Raczyńska; s. 15 (tornister) Anna Wielbut; s. 16 (lunapark) Racheal Grazias/Shutterstock.com, (kajet) Krystyna Wodecka/Państwowe Muzeum Etnograficzne w Warszawie, (kałamarz) Sashkin/Shutterstock.com, (stalówka) Fabio Alcini/Shutterstock.com; s. 17 (rozmowa na przerwie) Agata Raczyńska; s. 18 (gra w piłkę) Agata Raczyńska; s. 19 (ołówki) Aurora Borealis; s. 20 (Witaj, szkoło!) Agata Raczyńska, (znawca) Agata Raczyńska; s. 21 (kamień) Iwona Grodzka/Shutterstock.com, (dinozaur – piktogram) Leremy/Shutterstock.com; s. 22 (reżyser i sufler) Ewa Olejnik; s. 23 (aktorzy na scenie) Ewa Olejnik, (kotara) Mammut Vision/Shutterstock.com; s. 24 (dziewczynka, chłopiec) Ewa Olejnik, (mur) Eky Studio/Shutterstock.com, (lina) Picsfi ve/Shutterstock.com; s. 25 (dziewczynka, chłopiec na zjeżdżalni, mostek) Ewa Olejnik; s. 26 (piłkarz) dotshock/Shutterstock.com, (piłka nożna) Vertes Edmond Mihai/Shutterstock.com; s. 27 (identyfikator) My Portfolio/Shutterstock.com, (Otylia Jędrzejczak) Andrzej Lange/SE/East News, (Zbigniew Boniek) Andrzej Iwanczuk/REPORTER, (Renata Mauer) Maciej Kulczynski/SE/East News, (Irena Szewińska) Rafal Oleksiewicz/REPORTER, (Paweł Nastula) Andrzej Stawinski/REPORTER, (sportowcy) Ewa Olejnik; (chłopiec) Agata Raczyńska; s. 28 (chłopiec) Agata Raczyńska; s. 30 (w klasie – rysunki) Agata Raczyńska; s. 33 (LO im. Marszałka Stanisława Małachowskiego w Płocku) PAP/Marcin Bednarski; s. 34 (labirynt) Aurora Borealis; s. 35 (Ludwik Pasteur) Library of Congress, (Albert Einstein) Library of Congress; s. 36 (kapelusz) Ewa Olejnik, (ikonoskop) Ewa Olejnik, (okulary) Ewa Olejnik; s. 37 (Alicja z Niby Żółwiem) Agata Raczyńska; s. 38 (Pan Wonka) Everett Collection/East News, (Phileas Fogg) TopFoto/Forum, (Roald Dahl) Rue des Archives/Horst Tappe/Forum, (Daniel Handler) Andersen Ulf/BE&W, (Lemony Snicket) NG Collection/Interfoto/Forum; s. 39 (Charlie i Fabryka Czekolady – Hefalumpy) Warner Bros./The Kobal Collection/AFP/East News; s. 40 (plecak) Agata Raczyńska; s. 41 (rysunki postaci) Agata Raczyńska; s. 42 (The Beatles) Mirrorpix/Lebrecht Authors/Lebrecht Music & Arts/MJS/BE&W; s. 43 (aparat) Marcio Jose Bastos Silva/Shutterstock.com, (śpiewaczka) Agata Raczyńska; s. 44 (zdjęcia z albumu) Agata Raczyńska; s. 45 (samochody – piktogramy) Samer/Shutterstock.com, (miecz, stół, zamek) Ewa Olejnik; s. 46 (statki – piktogramy) stoyanh/Shutterstock.com; s. 48 (Jankes na dworze Króla Artura) PARAMOUNT PICTURES / Ronald Grant Archive/BE&W; s. 49 (pieczęć) Leigh Prather/Shutterstock.com; s. 50 (kobieta w stroju z czasów średniowiecza) Piotr Ratajski/Overline/WSiP, (zamek) umnola/Shutterstock.com, (rycerz) Ancher/Shutterstock.com; s. 51 (rycerze) Piotr Ratajski/Overline/WSiP, (kusza) 3drenderings/Shutterstock.com, (miecz) maxstockphoto/Shutterstock.com, (dzida) DBtale/Shutterstock.com; s. 52 (wróżka) Agata Raczyńska; s. 53 (Segway) Huntstock.com/Shutterstock.com, (karty) cloki/Shutterstock.com; s. 55 (rakieta) Agata Raczyńska; s. 56 (rodzina) Ewa Olejnik; s. 57 (mucha – owad) irin-k/Shutterstock.com, (mucha – część garderoby) Ljupco Smokovski/Shutterstock.com, (emotikony) Aurora Borealis; s. 58 (pokój) Ewa Olejnik; s. 59 (kret) Agata Raczyńska, (uczniowie w bibliotece) Agata Raczyńska; s. 60 (książki) ajt/Shutterstock.com; s. 61 (czytający) Ewa Olejnik; s. 62 (drzewo) Anna Wielbut; s. 63 (pomnik Chopina) bumihills/Shutterstock.com, (pomnik Mickiewica) Fotokon/Shutterstock.com, (pomnik Kopernika) FER737NG/Shutterstock.com; s. 64 (statek) Agata Raczyńska, (Koloseum) PixAchi/Shutterstock.com, (Statua Wolności) Comstock, (Zakazane Miasto) testing/ Shutterstock.com; s. 65 (Opowieści z Narnii: Lew, czarownica i stara szafa – Łucja wchodząca do szafy) WALT DISNEY PICTURES/Album/East News, (Opowieści z Narni – Lew, czarownica i stara szafa – Mr Tumnus) PARAMOUNT PICTURES / Ronald Grant Archive/BE&W, (Opowieści z Narnii: Lew, czarownica i stara szafa – Łucja przy latarni) The Moviestore Collection Ltd/MJS/BE&W; s. 66 (Muminek) Mim Friday/Alamy/BE&W, (Kłapouchy) Archives du 7e Art/Walt Disney Pictures/Photos12/BE&W, (Baloo) NG Collection/Forum; s. 67 (Opowieści z Narnii: Lew, czarownica i stara szafa – centaur Oreus) Walt Disnay Pictures/Walden Media/The Kobal Collection/Bray, Phil/AFP/East News, (Opowieści z Narnii: Podróż Wędrowca do Świtu – Ryczypisk) 20th Century Fox Licensing/Merchandising/Everett Collection/East News, (Opowieści z Narnii: Książę Kaspian – karzeł Zuchon) Archives du 7e Art/DR/BE&W, (Opowieści z Narnii: Lew, czarownica i stara szafa – Aslan) WALT DISNEY PICTURES/Album/East News, (wesoły i smutny, słaby i silny, dobry i zły) Ewa Olejnik; s. 68 (jesień) Ewa Olejnik; s. 70 (babie lato) Aurora Borealis, (Czarna Wdowa) Damian Herde/Shutterstock.com, (Pająk Krzyżak) Tomas Sereda/Shutterstock.com, (Topik) wiklander/Shutterstock.com; s. 71 (ptak Vanellus) Florian Andronache/Shutterstock.com, (Żuraw krzykliwy) R. Gino Santa Maria/Shutterstock.com; s. 72 (strach na wróble) Agata Raczyńska, (pole) gkuna/Shutterstock.com; s. 73 (Ania i Piotrek) Agata Raczyńska; s. 74 (tort z prezentami) Hintau Aliaksei/Shutterstock.com; s. 76 (kraina gramatyki cz. 1) Ewa Olejnik; s. 77 (kraina gramatyki cz. 2) Ewa Olejnik; s. 78 (kucharka) Ewa Olejnik; s. 79 (tace) angelo gilardelli/shutterstock.com,

(komoda) B Calkins/Shutterstock.com; s. 80 (chłopiec przy stole, stół) Ewa Olejnik, (talerz – piktogram) Albachiaraa-/Shutterstock.com; s. 81 (dwie kobiety) Andresr/Shutterstock.com, (trzech chłopców) Jorg Hackemann/Shutterstock.com, (kobieta w białej bluzce) Ruslan Guzov/Shutterstock.com, (kobieta w różowej bluzce) Ruslan Guzov/Shutterstock.com, (sprzątanie po przyjęciu) Ewa Olejnik, s. 82 (spacer) Ewa Olejnik; s. 83 (koszyk) sunsetman/Shutterstock.com; s. 84 (łąka) Elenamiv/Shutterstock.com, (buty – piktogram) Nowik/Shutterstock.com, (ołówek) Ruslan Ivantsov/Shutterstock.com, (muchomor) imortalcris/shutterstock.com, (kalendarz książkowy) Fazakas Mihaly/shutterstock.com, (dziecko z parasolem) egd/shutterstock.com; s. 86 (błędy ogrodowe) Agata Raczyńska; s. 87 (markotny Jerzyk) Agata Raczyńska, (buczyna) Wolfgang Kruck/Shutterstock.com, (głóg) Valery Shanin/Shutterstock.com, (orzechy) Evgeniya Uvarova/Shutterstock.com, (żołędzie) tomashko/Shutterstock.com; s. 88 (litera J) martan/Shutterstock.com, (litera E) martan/Shutterstock.com, (otwarta książka) Picsfi ve/Shutterstock.com, (litera Z) martan/Shutterstock.com; s. 90 (zawodnicy) Agata Raczyńska, (rower) Gravicapa/Shutterstock.com, (maska ochronna) Dario Sabljak/Shutterstock.com, (szpady) sad/Shutterstock.com, (wiosła) marekuliasz/Shutterstock.com, (sanki) Sibrikov Valery/Shutterstock.com, (narty) vectorstorm/Shuterstock.com, (łyżwy) objectsforall/Shutterstock.com; s. 91 (wózki) Oleksii Iezhov/Shutterstock.com, (pory) Lepas/Shutterstock.com, (paw) Eric Isselée/ Shutterstock.com, (szelki) Ugorenkov Aleksandr/Shutterstock.com, (pies) Eric Isselee/Shutterstock.com; s. 92 (stadion) Agata Raczyńska; s. 93 (worek) Christopher Elwell/Shutterstock.com, (znaczek) Noel Hansen Guerrero/Shutterstock.com, (paleta) Richard Peterson/Shutterstock.com, (menu) Jacques PALUT/Shutterstock.com; s. 94 (chłopiec i korzeń) Agata Raczyńska; s. 95 (litera Z) martan/Shutterstock.com, (namioty) Matt Ragen/shutterstock.com, (plaża) Maugli/shutterstock.com, (Wieża Eiffla) tungtopgun/ Shutterstock.com, (litera Ż) Morena Valente/shutterstock.com, (litera R) Harper/shutterstock.com, (samolot) ssuaphotos/ shutterstock.com, (wstążka) Anastasiya Smirnova/shutterstock.com; s. 96 (wąż) Aurora Borealis; s. 97 (kelner i student) Agata Raczyńska, (wnuczek z zeszytem) Agata Raczyńska; s. 98 (zoo) Iasha/Shutterstock.com, (wąż) Eric Isselée/Shutterstock.com, (ważka) Subbotina Anna/Shutterstock.com, (żyrafa) Texturis/Shutterstock.com, (żuraw kanadyjski) pix2go/Shutterstock.com, (żubr) missanzi/Shutterstock.com, (szczygieł) FotoVeto/Shutterstock.com, (żuk) Arsgera/Shutterstock.com, (żółw) cynoclub/Shutterstock. com; s. 100 (bukiecik ortograficzny) Aurora Borealis; s. 101 (lotnia) Alexandra Lande/Shutterstock.com, (zeppelin) Charles Shapiro/ Shutterstock.com, (balon) topseller/Shutterstock.com; s. 102 (rysunki komiksowe) Agata Raczyńska, (nad wodą) StacieStauffSmith Photos/Shutter-stock.com, (w zaciszu domowym) Koksharov Dmitry/Shutterstock.com, (podczas spaceru w lesie) StockThings/ Shutterstock.com; s. 106 (babcia Ula z menu) Agata Raczyńska; s. 108 (babcia Ula z koszykiem) Agata Raczyńska, (kanapka z oliwką) Yurchyks/Shutterstock.com, (kanapka z wędliną) grublee/Shutterstock.com, (kanapka z serem) grublee/Shutterstock.com, (kanapka z łososiem) Geka/Shutterstock.com, (patyczki) HamsterMan/Shutterstock.com; s. 109 (kucharka) Agata Raczyńska; s. 110 (prezent z żółtą kokardą) ancroft/Shutterstock.com, (prezent z czerwoną kokardą) 3DProfi /Shutterstock.com, (prezent z niebieską kokardą) 3DProfi /Shutterstock.com, (prezent otworzony z czerwona kokardą) Tsekhmister/Shutterstock.com, (prezent z dużą czerwoną kokardą) amasterphotographer/Shutterstock.com, (prezent ze złotą wstążeczką) Booka/Shutterstock.com; s. 111 (bukiecik ortograficzny) Aurora Borealis; s. 112 (worki prezentowe) Aurora Borealis, (prezenty na sankach 1) Sofiaworld/Shutterstock.com, (prezenty na sankach 2) fotohunter/Shutterstock.com, (sanki) Paul Orr/Shutterstock.com; s. 113 (choinka) Aurora Borealis; s. 114 (krajobrazy ortograficzne cz. 1) Ewa Olejnik, (bałwan w różowym komplecie) Velychko/Shutterstock.com, (bałwan w czerwonym komplecie) Gorilla/Shutterstock.com, (bałwan z wiaderkiem na głowie) Smit/Shutterstock.com; s. 115 (krajobrazy ortograficzne cz. 2) Ewa Olejnik, (śnieżka) Coprid/Shutterstock.com, (śnieżka) PRILL Mediendesign und Fotografi e/Shutterstock.com, (śnieżka) PRILL Mediendesign und Fotografi e/Shutterstock.com; s. 116 (psie zaprzęgi) Ewa Olejnik; s. 117 (bojery) Ewa Olejnik; s. 118 (zawodnicy) Ewa Olejnik; s. 119 (curling) Ewa Olejnik; s. 120 (zimowy krajobraz) leonid_tit/Shutterstock.com; s. 121 (narciarz) COLOMBO NICOLA/Shutterstock.com, (saneczkarz) PAP/dpa-Zentralbild/Martin Schutt, (łyżwiarz) PAP/EPA/SERGEI ILNITSKY, (śnieżka) Coprid/Shutterstock.com, (śnieżka) PRILL Mediendesign und Fotografi e/Shutterstock.com, (śnieżka) PRILL Mediendesign und Fotografi e/Shutterstock.com; s. 122 (śnieżki) PRILL Mediendesign und Fotografie/Shutterstock.com, (cyfry) Wire_man/Shutterstock. com; s. 124 (ufoludek) Agata Raczyńska; s. 125 (komiks) Agata Raczyńska; s. 126 (krasnale) Agata Raczyńska; s. 127 (potwór) Agata Raczyńska; s. 129 (złota rybka, smok, Wielka Stopa) Agata Raczyńska; s. 130 (goście) Agata Raczyńska; s. 131 (Wojtek, Natalka) Agata Raczyńska; s. 132 (latający dywan) Agata Raczyńska; s. 133 (król i książę) Agata Raczyńska; s. 134 (hipopotam) Eric Isselée/ Shutterstock.com, (lwica stojąca) Eric Isselée/Shutterstock.com, (kangur) Smileus/Shutterstock.com, (lamy) Kirill Kurashov/ Shutterstock.com, (tygrys) pandapaw/Shutterstock.com; s. 137 (Królik Bugs) WARNER BROS. PICTURES/Album/East News, (Garfield) © PAWS INC. / Bulls; s. 138 (Garfield) © PAWS INC. / Bulls; s. 139 (Królowa Śniegu) Agata Raczyńska; s. 140 (Gerda i Kaj) Agata Raczyńska; s. 142 (wilki) Torsten Lorenz/Shutterstock.com, (śnieg) Poznyakov/Shutterstock.com; s. 143 (kwiaty) Aurora Borealis; s. 144 (jeż) DenisNata/Shutterstock.com, (bocian i żaba) Agata Raczyńska; s. 145 (zegar) Marishatti/Shutterstock.com, (trawa) Andreas berheide/Shutterstock.com, (drewniany znak) Laborant/Shutterstock.com, (gałązki) Agata Raczyńska; s. 146 (krajobraz) Agata Raczyńska; s. 147 (śmigus dyngus, jajko wielkanocne) Agata Raczyńska; s. 149 (dziewczynka) Agata Raczyńska; s. 152 (kwiat paproci) Agata Raczyńska; s. 153 (poszukiwanie kwiatu paproci) Agata Raczyńska; s. 154–155 (składniowe pejzaże) Ewa Olejnik; s. 156 (wyjazd) Ewa Olejnik; s. 157 (autobus) Ewa Olejnik, (mapa) VIPDesignUSA/Shutterstock.com; s. 158 (kosz piknikowy) Vador/ Shutterstock.com, (jaskinia) andreiuc88/Shutterstock.com; s. 159 (droga) Ewa Olejnik, (pożegnanie) Ewa Olejnik; s. 160–161 (latawiec) Ewa Olejnik; s. 162 (komiks) Ewa Olejnik; s. 164 (rakiety, kosmici) Agata Raczyńska; s. 165 (planety) Agata Raczyńska, (kadr z filmu Shrek, reż. Andrew Adamson, Vicky Jenson) The Moviestore Collection Ltd/BE&W, (kadr z filmu E.T, reż. Steven Spielberg)

Screen Prod/Photononstop/East News, (kadr z filmu Godzilla, reż. Roland Emmerich) INTERFOTO USA/SIPA/East News; s. 166 (dzieci) Agata Raczyńska; s. 167 (dzban) Agata Raczyńska, (miny) Agata Raczyńska; s. 168 (kadr z filmu Pippi Langstrumpf, reż. Olle Hellbom) United Archives/East News, (kadr z filmu Ania z Zielonego Wzgorza, reż. Kevin Sullivan) The Moviestore Collection Ltd/ MJS/BE&W, (kadr z filmu Wakacje z duchami, reż. Stanisław Jędryka) Polfilm/East News; s. 169 (postawy) Agata Raczyńska, (emocje) Agata Raczyńska; s. 170 (labirynt, skarb) Agata Raczyńska; s. 171 (Zamek w Bobolicach) Tomasz Gebus/BE&W; s. 172 (mapa) Agata Raczyńska; s. 173 (znaki drogowe) Danijelbb/Shutterstock.com, (znaczki z metek) missanzi/Shutterstock.com, (emotikony) beboy/ Shutterstock.com, (znaczki zakazu) Ecelop/Shutterstock.com; s. 174–175 (synonimy) Ewa Olejnik; s. 176 (kolejka górska) Ewa Olejnik; 176, 177 (młyńskie koło – wektor) NesaCera/Shutterstock.com; s. 177 (dziewczynka i chłopiec przed lustrem) Ewa Olejnik,(chłopiec w bluzce w zielone paski) Sergii Figurnyi/Shutterstock.com, (chłopiec w bluzce w szare paski) DenisNata/Shutterstock.com, (lustro) thesomeday123/Shutterstock.com, (lustro) jocic/Shutterstock.com; s. 178 (duch, dzieci) Ewa Olejnik, (krypteks) syachin/Shutterstock.com; s. 179 (miny) Ewa Olejnik; s. 180 (chłopiec) Ewa Olejnik; s. 181 (blok) Ewa Olejnik; s. 182 (zadowolona dziewczynka) MANDY GODBEHEAR/Shutterstock.com, (przestraszony chłopiec) DigitalFabiani/Shutterstock.com, (dumny chłopiec) Rob Hainer/ Shutterstock.com, (zazdrosna dziewczynka) Iakov Filimonov/Shutterstock.com, (dziewczynka z jedzeniem) Gladskikh Tatiana/ Shutterstock.com, (zamyślona dziewczynka) Syda Productions/Shutterstock.com; s. 184 (waga) Z-River/Shutterstock.com, (wahadełko) GWImages/Shutterstock.com, (harcerz z pochodnią) Bohdziewicz/REPORTER, (grupa harcerzy) Tytus Żmijewski/ Forum; s. 186 (dziewczynka) Gelpi/Shuttrstock.com; s. 188 (duchy) Agata Raczyńska; s. 189 (zamek) Agata Raczyńska; s. 191 (dziewczynka z duchami) Agata Raczyńska; s. 192 (afisz) Agata Raczyńska; s. 193 (bukiecik ortograficzny) Aurora Borealis; s. 194 (rycerz) Agata Raczyńska; s. 195 (żongler) Agata Raczyńska; s. 196 (bohaterowie) Agata Raczyńska; s. 197 (hiena) Agata Raczyńska; s. 198 (kolędnicy) Zenon Zyburtowicz/East News; s. 200 (maska) David Svetlik/Shutterstock.com; s. 201 (maska) J. Helgason/ Shutterstock.com; s. 202 (wędka) Fotana/Shutterstock.com, (zielony groszek) Yasonya/Shutterstock.com, (trąbka) Sideways Design/ Shutterstock.com, (ręczniki) Rafa Irusta/Shutterstock.com, (bębenek) Elena Schweitzer/Shutterstock.com, (niebieski trójkąt) valdis torms/Shutterstock.com, (pędzel) mylisa/Shutterstock.com, (pociąg) Oleksiy Mark/Shutterstock.com; s. 203 (dzieci) Ewa Olejnik; s. 204 (słonko) Ewa Olejnik, (kadr z filmu Wakacje Jasia Fasoli, reż. Steve Bendelack) NG Collection/interfoto_rm/Forum; s. 205 (chłopiec i dziewczynka z literami) Ewa Olejnik; s. 206 (mały kucharz) Ewa Olejnik; s. 207 (parada smoków) Jakub Ociepa/Agencja Gazeta, (parada smoków – oszparowany smok) Korczynski Odys/BE&W; s. 208 (labirynt) Aurora Borealis; s. 209 (haft kaszubski) I. Straburzyński/WSiP, (bursztyny) Karol Kozlowski/Shutterstock.com, (serwetka) G. Bryk i M. Kozioł/WSiP, (matrioszki) VVO/ Shutterstock.com, (maski afrykańskie) chikapylka/Shutterstock.com, (kapelusz) G. Bryk/WSiP, (kraszanka) G. Bryk/WSiP; s. 210 (para w stroju wielkopolskim) Michał Haber/Państwowy Zespół Ludowy Pieśni i Tańca „Mazowsze", (para w stroju śląskim) I. Straburzyński/WSiP, (para w stroju łowickim) I. Straburzyński/WSiP; s. 212 (dziewczynka z plecakiem) Peter Polak/Shutterstock.com; s. 213 (Bieszczady) Robert Red/Shutterstock.com; s. 214 (dzieci w lesie) Agata Raczyńska; s. 215 (uczestniczki obozu) Agata Raczyńska, (motyl) Vaclav Volrab/Shutterstock.com; s. 216–217 (krajobrazy ortograficzne cz. 1) Ewa Olejnik; s. 218–219 (krajobrazy ortograficzne cz. 2) Ewa Olejnik; s. 220 (lis, leśna droga) Ewa Olejnik, (świerk) Le Do/Shutterstock.com; s. 221 (zabawa w podchody) Ewa Olejnik, (kamienie porośnięte mchem) Mixrinho/Shutterstock.com, (jaszczurka) JDCarballo/Shutterstock.com, (kruk) Eric Isselee/Shutterstock.com; s. 224 (leśna ścieżka, drogowskaz) Ewa Olejnik; s. 222–223 (paproć) vilax/Shutterstock.com; s. 223 (dziewczynka i chłopiec) Ewa Olejnik, (litera G) Mirexon/Shutterstock.com, (puchar) erashov/Shutterstock.com; s. 224 (bocian) Ewa Olejnik; s. 225 (nietoperz) Ewa Olejnik; s. 226 (samoloty – wektor) Pavel K/Shutterstock.com; s. 227 (kangur) Renate/Shutterstock.com, (pingwin) Neale Cousland/Shutterstock.com, (tygrys) Tiago Jorge da Silva Estima/Shutterstock, (knedliczki) Mira Votava/ Shutterstock.com, (zegarek na rękę) Aleksandr Kurganov/Shutterstock.com,
(ser żółty) Ivonne Wierink/Shutterstock.com

Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne oświadczają, że podjęły starania, mające na celu dotarcie do właścicieli i dysponentów praw autorskich wszystkich zamieszczonych utworów. Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, przytaczając w celach dydaktycznych utwory lub fragmenty, postępują zgodnie z art. 27^1 ustawy o prawie autorskim. Jednocześnie Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne oświadczają, że są jedynym podmiotem właściwym do kontaktu autorów tych utworów lub innych podmiotów uprawnionych w wypadkach, w których twórcy przysługuje prawo do wynagrodzenia.